

Танна Терінь



ХИТРА
МАКІТРА

ХИТРА МАКІТРА

SMART ALECK

HUMOROUS STORIES

by

HANNA CHERIN

ГАННА ЧЕРІНЬ

ХИТРА МАКІТРА

ЗБІРКА ГУМОРЕСОК

diasporiana.org.ua

Український Золотий Хрест

Видано коштом і працею Українського Золотого Хреста.

Обкладинка роботи мистця М. Михалевича.

PRINTED IN CANADA

Всі права застережені автором

Printed by the New Pathway Publishers Ltd.
184 Alexander Ave., Winnipeg, Man., Canada

Баба Палажна в Америці

Людоньки добрі!

Ото я збиралася на той світ, уже й сорочку на смерть перепрала, і свічку воскову купила, і гроші, на похорон відкладені, тричі перелічила — чи не пропив мій Соловейко якої частини! Аж одного дня сказав мені наш таборовий комендант:

— Збирайтесь, Палазю, на той світ, та й свого чоловіка не забудьте!

— Пане коменданте, — відповідаю, — то вже пан-Біг та я знаємо, коли мені тра на той світ, але не ви!

А він аж розсердився: “Кажу вам, будьте готові на восьму годину вечора”.

І справді: приїхала точно о восьмій автомашина, і ціла наша родина помандрувала до перехідного табору.

Але звідки ж ми взялися в Німеччині? Як прийшов до нас у Семигори той мерзокапосний Гітлер, та як ми вже оту чуму перетерпіли, напала на нас іще гірша чума: стали червоні наступати. Отож, каже мій пасинок: “Збирайтесь, тату і мамо, будемо виїжджати, бо Сталін уже в двері стукає”. Я в плач та в сльози:

— Як же я тебе, такого та сякого, вчила і вінником, і ломакою, а ти ще й досі не навчився, що перше треба просити маму, а вже потім тата. А він слухати не хоче:

— Збирайтесь, — каже, — бо без вас поїдемо.

Ну, думаю, вже як десь зупинимось, я його долаю, а

тепер треба збиратися. Складаю лахи та плачу-плачу і голошу: “Ой, не можу ж я рідного порога покинути, таж переді мною й ворота не відчиняться, і собаки на мене брехатимуть, а головне ж — не встигну я ще й за царину від’їхати, як та клята Параска влізе в мою хату і почне по-своєму порядкувати, і не зможу я її ні словом, ні ділом відігнати . . .” А капосний пасинок як зачув, та й каже: “Ну, то ви тоді, мамо, лишайтесь — будете хату глядіти”. Я аж скипіла:

— А зась! Не буде по-твому! Так би й хотів від матері відкараскатися!

Сама викотила скриню надвір, нагукала Соловейка, та й на віз, поперед невістки.

Працювали ми в Німеччині тяжко та гірко. То-то наносилися каміння та надовбали землі твердої, як німецьке серце. Я так натомилася, дивлячись на пасинка з невісткою, що ввечорі і з ліжка встати не здужала. Пробували й мене на роботу виганяти погані німаки. Та як тільки підійшов до мене німецький поліцай, я й почала вичитувати його, і батька його, і материні гріхи; він махнув рукою, затулив вуха й геть пішов. Недарма кажуть — правда очі коле! А ви кажете, що німці української мови не розуміють! Ось наш професор Головатий усе чисто по-німецьки пояснив, а його вислухали, сказали “Данкушон” і погнали на роботу до копальні. А я нашою мовою так розтлумачила, що й німцеві до розуму дійшло. Недарма мене вважають наймудрішою на цілі Семигори.

А потім ми жили в таборах, і було нам затишно, безтурботно й радісно. Вранці було встану, помолюсь до схід сонця, візьму глечика в одну руку, а кошика в другу, та й піду по баверах молитву читати. Підійду під ворота, пес загавкає — господар вийде. Скажу йому “Грюсгот”, та й заспіваю гарненько “Во Йордані” чи “Спаси люди”, що вже за святцями випадає. Дехто до кінця дослухає, а інший, як тільки заведу, кине мені шмат хліба чи морквицю, та й утече. Я ж вам кажу, що мудрих і німці

розуміють. Намолюся досхочу, вийду в поле, попоїм гарненько, що Бог послав — ще й пасинкові паскудному і його миршавій жінці яку шкуринку принесу.

Одна думка мене ночами мучила, аж спати не давала: думала я про ворога свого одвічного, Параску... Що то вона в моїй хаті поробляє, як усе те майно нівечить, що, кривавою працею зароблене, там залишилося? Як то вже дасть Господь та повернемося додому, я її на гарячій спіймаю, повне відро води на голову виалю, ще й кропивою одшмагаю, очінок з її паршивої голови здеру і волосся по волосинці висмикаю, щоб така голова в неї лиса стала, як у мене. Аби ж тільки Бог поміг такого щастя діждатися!

Але коли ж це буде? Спиталась я раз у пасинка, — а він людина партійна і всю політику від початку до кінця знає, — чи скоро вже будемо додому вертатися. А він мені каже — “Ні, мамо. Не додому, а до Америки поїдемо. То буде наша дома”.

От тобі й на! Тільки де вгрієшся, так і забирайся! А хто ж за мене буде по бавєрах з молитвами ходити? Скільки ж то харчу пропаде без мене... Всі ті окрайці собаки поїдять! Хотіла я поспитатися, чи не можна якось іще трохи тут посидіти, але боялась, що пасинок і знов накаже мені лишатися, а сам із жінкою поїде. Еге, не така вже я дурна, щоб вам таке щастя зробити! На зло всім поїду до Америки!

От тобі й Америка... Нічого, не таке страшне, як я думала. Хоч вона на другім кінці землі, і син мені на круглій кулі показував ту Америку, але виявилось, що люди й тут ходять не догори ногами, якось не падають. Тільки всього тут забатато: і будинків, і вулиць, і людей, і авт, і котів... От тільки Параски ні одної нема! З ким же я буду лаятись?

В такім вертепі не важко й загубитися. Пішла я до крамниці, а як вийшла, то вулиця до мене другим кінцем повернулася, і я загубилась. Хоч би мене вбили — не

знаю, де я. Стала посеред вулиці та й міркую: в який бік Семигори? А навколо мене авта, як миші, шмигають, тільки ж-жух! Ж-жух! Ревуть, гудуть, а проте обминають, з дороги старшій людині звертають, як і годиться. Одне авто спинилося, взяли мене всередину і щось питають. А я не якась же Параска з Семигорів, вмію говорити і по-нашому, і по-чужому, то й пояснила: “Кукен на гаузе”. І що ви думаєте, не відвезли? Відвезли. До поліції. А там для мене спеціально дістали товмача, розпитали, хто я, дзвонили по всім світі, навіть у Семигори, тільки там ніхто на телефон не одізвався... Аж на другий день дібралась я до нашої квартирі. Ото були всі раді! Невістка цілу скриньку кока-коли мені подарувала, бо знала, що я того терпіти не можу. Я тих помий не люблю. Волю делікатні речі, як от папкорн або жинжерелю.

Добре ми зажили. Син одразу на роботу пішов, потім і мій Соловейко за сторожа найнявся; а далі й невістка на фабрику подалася, віддавши дитя на догляд... Тожто непорядна мати! За того доляра і про дитину забуває, на чужі руки спихає. Пробувала вона мене до цього запрягти, та я їй добре відрубала: “Годі, кажу, я відгорювала з твоїм чоловіком, моїм пасинком... та ще ж і не я його народила, а мусіла за чужу халепу мучитися... А ти сама своє дитя народила, то нема чого на інших спихати. Сама і доглянь!” Та де там! Так би вона його й гляділа! Вранці вмилася чи не вмилася, льоки поначісувала, та й подалась на цілий день, а дитина по чужих поневіряється та на свою непутящу матір плачеться...

Нещодавно і я на працю влаштувалася... Нудно мені стало на весь будинок одинцем лишатись. Та ще й обід варити мусіла... Кожен на ті доляри полює... Як воно таке добре, то чом би й мені того меду не скуштувати? Піду і я до праці. Що я маю варити невістці обід, немов для якої княгині?

Сказано — зроблено. Порадив мені наш священник піти до банку. Заходжу — стрічає мене при брамі грізний генерал, що інший би й перелякався, але не я. Я й самої Параски не злякаюсь! Генерал повів мене до пишної палати, у крісло посадив, попросив трохи відпочити. От якби та гаспидська Параска побачила, як мене тут шанують! Довго я відпочивала, а генерал інших відвідувачів вітав, також щиро та привітно. Добра душа, видно... А тоді покликали мене в бічну кімнату, і там мене спитала якась царівна, чи вмю я замітати й стирати порох. “Вмю, серце, вмю, ще й тебе навчу”, — відповіла я їй мило та солоденько. Царівна засміялась і сказала, що вона вже всі свої науки скінчила; як хочу, то можу за два доляри на годину підлогу замітати і обмітати пил. Ще й підвишку пообіцяла. Я згодилась. А хто б такого не хотів, коли невістка мені за те, щоб я її хлопця цілий день доглядала, тільки доляр давала! От найняла няньку, то платить три доляри, бо то чужа, а мені — то тільки один доляр! Тільки я почала на пальцях вираховувати, скільки ж то за цілий тиждень зароблю, аж увіходить до кімнати якесь бабище з відром і щіткою. Глянула я і мало не вмерла: Параска! Смерте ж моя, ти й сюди за мною притяглася! А Параска, так наче ми в Миргороді на ярмарку стрілися, по-американськи до мене нявкає: “Гай! Гав ар ю, гані?*)” І наказала їй царівна навчити мене робити порядки. Так наче вона щось уміє! Таж у неї найнечупарніша хата на весь повіт була, таж у тій хаті тільки на Великдень заміталось!

Але нічого не вдієш: навчає мене Параска, як треба замітати, бо я таки не вмю тим здоровенним торохкалом орудувати, що його треба за собою, як свиню, на мотузці тягати. Шурає Параска трубою попід крісла. Я задля пристойности нічого не мовлю, а сама думаю — навчай, навчай, узавтра я здому візьму просту мітелку, та так

*) Як ся маєш, серце? (англ.)

повимітаю, хоч куди! За два доляри на годину свого віника не пожалую . . .

Два дні жили ми з Параскою душа в душу, разом і на ланч ходили — а на третій почали сваритися так, що нас поліція рознімала. Я їм пояснюю, що та паскуда мене різними словами обзивала: і нечупахою, і лисолобою, і поповою сучкою — а вони ніяк не розуміють, що воно означає. А як не розуміють, то й не знають, що правда на моїм боці. Пішла я в неділю до священика. Він хоч і тут народжений, але не такий уже дурень, розкумекав. Але що ж, як він американець: ні посварити, ні помирити нас не зміг. Він сказав, що тут те, як його димократія, а це значить, що кожний кожного лаяти може, скільки влізе.

Це мені не сподобалось. Якби то тільки я її могла лаяти, а то ж і вона мене! В цім я її не переможу. Пішла я тоді до адвоката. Він сказав, що як я йому добре підплачу, то він може подати на Параску в суд, і ми вдвох її на кілька тисяч накриємо. Оце вже краща рада. Я вже почала відкладати гроші на це боговгодне діло.

Через ту Параску стали мені сусідки докучати. Недалеко від нас одна дохтурка живе. Не знаю, чи справді вона дохтурка, бо лікувати людей не вміє, а якісь папірці на машинці строчить. Та книжки все читає, і вдень, і вночі. Ото одного разу вона при всіх сказала, що зустрічала мене в Нечуя і в Левицького. Я їй присягаюся, що в нашім селі ні Нечуїв, ні Левицьких не водилося, а вона і її гості сміються, аж за боки хапаються. Вона навіть казала, що мені тепер має бути принаймні — 260 літ! Подумайте, що їй та Параска набрехала! Я ж тільки на п'ять літ свій вік підкоротила, але ж не на двісті! Треба буде це адвокатові розказати. А дохтурці я ввічливо сказала таке:

— Пані, я вас не знаю і знати не бажаю, але якщо мені 260 років, то й вам не менше. Бо якщо ви мене в того Нечуя бачили, то й ви мого віку.

А Параска скрізь показує, що вона від мене вдвоє молодша. Ви б тільки на неї глянули! Я собі вдягаюсь по-старосвітському: все в юпці та очіпку, та в сивім хвартушку; а вона, як та коза обідрана, на високих закаблуках спотикається; волосся вифарбувала в сіро-зелений колір, і каже, що блондинка; бранслетів начіпляла та й брязкає ними, мов циганка. Навіть імени свого християнського відцуралася — вже вона не Параска, а “Перрі” — тьху, аж вимовляти гидко! Кажуть, що вже і “бойфренда” завела, але я ще не підстежила. Ото якось її з ним застукаю та й зарпортую Омелькові, що його Перрі виробляє!

Проте, мені казали тут народжені місуси, що в Америці є повна свобода і для жінок: їм так само, як чоловікам, дозволено скакати в гречку.

А що вже та Параска людям бовкає! Всіх би тільки повчала. Хто б що не спік, що б не зварив — Параска спробує, з’їсть мало не до дна, а тоді й скаже: “А я б це трохи інакше зварила...” Люди добрі! Та я ж із нею в однім кутку виросла і знаю, що вона і перепічки ладної спекти не могла, все по людях випозичала... Її хочби й до самого президента запросили, вона і там би стала радити, як страву треба було зготувати... Та дайте їй французького шарлеману, а вона скаже, що треба до нього додати ложку хрину...

Мушу я на старості літ ще й до школи ходити. Не мала цієї мороки в дитинстві, то тепер маю... Такі тут порядки. Признаюся вам так, щоб Параска не почувала, що я не вмію писати по-українськи; але тут без цього можна обійтись. Зате по-англійськи вже вмію написати своє ім’я, і “кет” і “дог”, і ще багато чого... За вісім місяців навчилася всього, що мені потрібно; а чого не знаю, без того обійдусь. Он у нашім будинку живе професор, що був у нашім таборі, — такий великий пан у таборівій управі. А тут і досі по-англійськи ні бе, ні ме, ніде його на працю не беруть. А я маю два доляри

на годину. Тож питання: хто з нас мудріший? Добра та Америка, що розумну людину і без науки пошанує. Може й ліпше, що я не на той світ, а до Америки потрапила. От тільки дав би Бог Параску на тисячу долярів судом покарати. Буду ревно молитися, щоб Господь зглянувся на мене бідолашну і розсудив нас по правді.

Радіомовлення

Сьома година вечора. З радіоприймача булькають шипучо-бадьорі звуки марша “Гей, не дивуйтесь”, скликаючи українців на радіогодину.

— Увага, увага! Говорить український Бомбург на хвилі п'ятнадцяти котячих хвостів. Просимо сидіти тихо і вважати на кожне слово, бо повторення не буде. Слушайте наші останні вістки і плітки, затверджені комітетом роз'єднаних організацій і жінсоюзом, а також усі ті американські сенсації, що ви читали в газетах з минулого тижня. Не забувайте ніколи, що наша передача існує тільки завдяки підтримці і жертвенній праці вашого національного погребника Івана Шуліки. Тож в порядку національної дисципліни, віддаючи душу Богові, не забувайте тіло віддати Шуліці. Робіть це ще за життя, бо після смерті не зможете. І вам же буде приємніше знати, що попадете в затишне, люксове місце, а не в міський морг. Отже, веселіться і не забувайте про смерть. Мemento mori, як казав Айнштайн!

Після цього залунала хвацька коломийка з підсвістом і гейканням.

— Як вам сподобався цей кавалок? Це найновіший твіст. А тепер наш чудовий, єдиний на світі заповідач Тоні Карамба оголосить радіостанцію та її сигнали.

— Дякую, Джан, — обізався Тоні. Він все життя мріяв стати кіноактором, але по сороківці визнав, що

треба цю думку відкинути; а що добре вмів відчитувати короткий текст із папірця, то попав на інтернаціональну радіостанцію. Часом, замріявшись про Голлівуд, він говорив невпопад.

— Передаю мікрофон литовському спікеріві, Джанові Шулік.

— Хе-хе, — добродушно засміявся Шуліка. — Наш Тоні переплутав. Ну, та ви й самі знаєте, що я не литовець.

— Шарап, Джан, — не виключаючи мікрофона, увірвався Тоні. — Я маю оголосити погоду.

— Надворі соняшно, тепло, вітер п'ять миль на годину — всі йдуть на пляж. Джан, що там у біса так лопотить у вікна і заважає мені говорити?

— Дощ іде, Тоні, ще й із градом.

— А чорт би його взяв, завжди невпопад. Я винний, що мені таке зведення прислали?

— Тоні, таж то вчорашнє!

— Ну, та вже хрін із ним. Джан, веди програму далі!
— Увага, увага, дорогі радіослухачі. Подаємо важливе оголошення. Батьки: ви знаєте, яке значення має правильне виховання дітей — і яку шкоду може дати неправильна психологічна тактика. От ви, мабуть, ніколи не задумувались, як то ваша дитина може жити без мотоцикла. Мова не про цяцькового, а про справжнього. Якщо не хочете, щоб ваше дитя захворіло від заздрощів або вкратило чужий мотоцикл, то підіть до нашого ж українського крамаря Степана Щупака і купіть своїй дитині ту забавку, поки не пізно. Скільки б то не коштувало, кара в поліції вам коштуватиме дорожче, отож — рятуйте свої діти і свої гроші. А вже як будете в тій околиці, то, якщо ще який доляр лишиться в кишені, зайдіть до української книгарні і купіть для престижу якусь книжечку. Нові надбання у книгарні включають “Пророцтво цариці Михальди” і “Флірт для старих і молодих” — це останнє найкраще помагає закрити прірву між поколіннями. В тій же крамниці щойно отримано прекрасні си-

ті дунайські оселедці, такі, як ви колись смакували у дівських таборах.

Тут його знов перервав Тоні і знов невпопад оголосив точний час. Тоні, мабуть, десь учора пізно загулявся...

— Галло, галло! Тут знов говорить ваш веселий погребник і духовий лідер Іван Шуліка. Всі, всі, всі не тільки йдуть, а навіть біжить до європейської крамниці Шиманека. Що ж бо в світі краще від польської шинки? А там вона є, та ще й десяти сортів. Будете задоволені ви, ваші гості і ми. В цій крамниці ви розмовитеся всіма мовами світу: польською, англійською, еспанською, циганською, жидівською, російською, а на спеціальне замовлення і українською. Якщо ви не знаєте жодної з цих мов, вас зрозуміють і на мигах. Отож, ідіть туди по шинку і все, що завгодно, і дякуйте їм за підтримку нашої станції.

Як і належалось, на замовлення Шиманека було відіграно аж дві польки. Тоді Шуліка заговорив ізнов:

— Починаємо жіночу радіочастину. Через невідповідну погоду, а зокрема, неоголошений і непередбачений дощ, наша жіноча дикторка пані Опихана дістала перестуду, і це може показатися у її виступі.

Перестуда одразу “показалася” громобійним “Апчхи!”

— Перепрошую шановне панство, я буду тримати хусточку напоготові. Сьогодні день святої Агрипини, і тому всім Горпинам, Груням і Гапкам бажано багатьох літ. (Тут Шуліка, не туди втрапивши, заграв на патефоні “Вічная пам’ять”).

— Зіграну музику прошу занести на conto членкинь жінсоюзу, що відійшли від нас протягом цього року. Серед них було дві Агрипини і одна Гапка, — виправила кмітлива жінка Шулічину помилку. — А тепер має слово наша господарська референтка пані Туня. Вона у нас, кахи-кахи, на всі руки майстер. Апчхи, пані Туню!

— Апчхи на здоров’я, — відповіла пані Туня, що теж

промокла на дощі, але не так сильно, як пані Опахана.

— Передаю найновіший і найвірніший засіб на зморшки: на побаченні із своїм кавалером здійміть його окуляри і заховайте. Якщо хочете, щоб і він добре виглядав, то здійміть свої окуляри також. А тепер я подам вам добрий рецепт на діету. На перше — юшка з риб'ячого хвоста, пахощів молододі цибульки і трьох крапель олії, на друге — салатка із січеної кропиви, приправлена дотепами з “Лиса Микити”, на головну страву — абстрактна шарпанина з трьома поцілунками, і на десерт — дуля з маком, смажена на масних поглядах. Гарантуємо, що з таким приписом ви не набудете ні грама ваги, а можливо ще й втратите.

Мікрофон перебрала пані Опахана — і вчасно, бо пані Туня вже приготувалась чхати. Пані Опахана без чханья чи кашляння прочитала звіт про минулий товариський бал і весело закінчила:

— В цій справі особливо відзначилась пані Боката, і за це їй належитьсь велике апчхи!

Потім знов обізвався Тоні, а за ним Іван Шуліка.

— Надійшла радісна звістка, що пан Кирило Саламаха із села Великі Рогаті Корови Рогатинського повіту і пані Розалія із села Ближні Хруньки, з дому Засмикана, дочка Льонгина й Онисії, з дому Забриканої, цієї неділі обходитимуть свій тридцятилітній ювілей. А щоб вони змогли його обійти, вони запрошують в гості всіх земляків, свояків і краян із сіл Трійці, Грипці, Великі й Малі Рогаті Корови, Кабанці, Ближні й Далекі Хруньки, Лисівки, Псівки й Гаття-Вісьта. На їх замовлення, для вашого заохочення, заграємо вам веселу пісню.

Почулося тужливе “Чуєш, брате мій...”

— От клятий Тоні, завжди невпопад включить... — Шановні панство, просимо віднести програму платівку на конто наших програних визвольних змагань. А для панства Саламах заграємо польку.

Після польки Шуліка зідхнув: найважливіших спон-

зорів задоволено, тепер можна перейти до менш важливих справ.

— Послухайте кілька останніх новин і качок з української політики. Те, що на думку одних — новина, для інших — качка, і навпаки. Українська демократична партія, нарешті, вже має два крила. Тепер, належно окрилена, вона наздожене всі інші двокрилі й трикрилі угруповання.

Минулого тижня відбувся прилюдний панель на тему: “Якщо зустрічатися, то чи треба ховатися?” Питання лишилось нерозв’язаним, бо ті, що зустрічалися, заховалися, а ті, що ховалися — не зустрілися.

Слухачі нашої програми часто запитують: “Чого у нас так багато партій?” А я питаю: “А котра вам найкраща?” — “Жодна”. — Значить, треба іще одну заснувати.

Також мене часто запитують: “Пане Шуліко, а до якого крила ви належите: до лівого, чи до правого?” Я відповідаю: “а це залежить від того, яким боком до мене обернеться партійна курка”.

Після чергової платівки “звідти”, що включала і куплети про колгосп і трактор (на жаль, їх із платівки не виріжеш), Шуліка почав дуже романтичним тоном:

— Наближається весна. Кожна пташка починає чепурити своє гніздечко. Хоч ви і не пташка, але й у вас є гніздечко; отож, беріть приклад із пташок, чепуріть його. Тільки ви не потребуєте, як пташки, літати по смітниках та збирати соломку і хмиз. Все це добро вам за невеликі гроші постачить наш український крамар меблів на Вестерні. Отож, дивіться на пташок і думайте про своє гніздечко! Весна іде...

— Ділимося з вами сумною вісткою, що після довгої і ненадійної хвороби нарешті помер наш вічний радіослухач і меценас, пан Микита Лящ. Покійний залишив у смутку бідну вдову і 500 долярів на нашу радіопередачу. Дякуємо йому за ці добрі діла і бажаємо мно-

гих літ на тім світі! Щоб звеселити його, заграємо йому улюблену коломийку, тим більше, що спеціально приготувану “вічну пам’ять” наш чудовий радіолідер Тоні заграв до іншої нагоди.

Тепер наша програма добігає кінця. Час пливе, і ніхто його не спинить. Живіть, люди добрі, пийте, гуляйте, але пам’ятайте: якби вам що сталось, і довелось би прощатися з цим світом, на вашу останню забаву не йдіть ні до кого іншого, а тільки до вашого національного погребника, вірного вам Івана Шуліки. Насолоджуйтесь життям, бігайте, як безтурботні курчатка, і будьте спокійні, знаючи, що усіх вас вчасно забере Шуліка.

Отже, на все добре, любі радіослухачі — і до побачення, раніше чи пізніше, у вашого погребника Івана Шуліки.

Через триста літ

З дверець гостроного, схожого на усміхнену шуку ракетопляну вийшла струнка зеленоволоса пані і рвучко відкинула захисний покрив із прозорою маскою. З-під міжплянетного комбінезону майнула розкішними каліновими китицями весела вишита блюзка. Пані струснула зелені короткі кучері і, перебігши широку округлу площу, попрямувала до Веселого Дому, де люди відпочивали і розважались кока-кавою і нервіновими пігулками, слухали підсвідому музику та грали в Перегони Атомів.

— Одна кока-кава без нічого, — замовила пані, не відчуваючи потреби пігулок. Кельнерка здивовано зміряла її поглядом, бо такі замовлення бували не часто. Скорше пігулка без кока-кави, ніж навпаки. Нервін потрібний для підтримки метаболізму, розхитаного знечищеним повітрям, і для розпруги нервів. В старі часи, ще в 1970-х роках, кажуть, від перевтоми і розгубленості люди вмирали. Л.С.Д., прабатько сучасних пігулок, полегшував життя на цім світі, але часто переносив людей на той світ.

Кельнерка подала зеленокосій пані кока-каву і картку фіялково-цитринового кольору. Пані поставила на ній знак. Грошей уже давно не вживали — тепер усе видавалось на картки. В старі часи, кажуть, люди крали один від одного гроші і навіть убивали за скарби.

— Пані не з наших сторін? — Запитала кельнерка.
— Часом не з Місяця?

— Я — землянка, але останніх сто літ прожила на Марсі. Тількищо з літака. Там, може ви знаєте, нервіну не вживають. Там люди всі такі ліниві й сонні, як моя покійна прабабця з України. Вона й на Марсі нарікала на великий рух і шалену швидкість — а там же атомотори мають швидкість не вище 300 миль на годину!

— Як же вона жила, коли всього на світі боялась?

— Тільки й мала утіхи, коли сиділа в хаті й тримала на колінях внучатко. А як дитина починала ходити, це вже було для старенької забагато руху; тоді брала на руки нашого старого кота. В нього, як і в прабабуні, швидкість не змінилася, тож муркотіли собі удвох, поки не засинали... А потім сказала, що вже бажає вмерти — і ми мусіли вдовольнити її волю... Одна я не погоджувалась і дуже на прабабцю сердилась, але вмішався тато і сказав, що змушувати когось жити проти власного бажання недемократично. Людину мучити не можна.

— Лю! — Почулося здалеку. — Невже це ти? Скільки ж то сотень літ ми не бачились!

— Всього двісті літ. Це не так багато. Як тобі до лица твоя лиса зачіска! Ти ніколи не відставала від моди... Подумай тільки — які колись були дивні люди, що з лисих насміхалися!

— Були дурні, тому й насміхалися. Таж наймудріші люди були якщо не лисі, то хоч напівлисі. Ні одного визначного чоловіка не було, хто б не був хоч на чвертину лисим! Я от ходжу на кохання тільки з лисими, бо інтелект ставлю над усе.

— Так, ми років із двісті тому вивчали давні українські ідіоми, — то я мало не вмерла зі сміху, коли натрапила на вираз “лисій дурень!”

— Бути лисим — це перфектно-космічна форма, вища елегантність.

— Цілком з тобою згодна. Я б зараз же побігла до

перукарні, але тількищо справила собі новий зелений одяг до мого зеленого волосся. Це остання мода на Марсі, але ви попереду і в цім. Проте, я вже зауважила тут чимало зелених, а лисих небагато. Літ із двадцять можна ще побути зеленокосою.

— До зеленого вже почали домішувати жовтої барви. Проте, після лисого стилю — зелені зачіски на другім місці, отож не варт тобі поспішати.

Ві присіла на вузеньку жердку — такі тепер були стільці, бо на пігулках жінки повужчали вчетверо.

— Три порції нервіну, — замовила вона. — Завтра маю іспити з абстрактної калейдографії, то мушу підкріпитися. Трохи з тобою побалакаю, та й полечу додому. Поставлю платівку із лекціями та й ляжу спати.

— Добре, що ти перейшла на систему сонних студій. Я теж навчалася за цією методою, а оскільки я від тебе на яких вісімдесят літ старша, то в часи мого студіювання це ще була новина, і нас, піонерів, уважали за напівбожевільних! Проте, я не збожеволіла, а добре й приємно спала і запобігла не одній зморшці... Наука вільно припливала до мозку увісні, і ніякі інші думки не стояли на перешкоді, як це завжди було при денних студіях. Так я отримала ступінь Архидоктора Фосфоричних Наук та Модерата Космічних Припущень.

— Про твоє друге досягнення я ще не знаю. Вітаю і заздрю, але ж, як ти сама зауважила, ти літ на сто від мене старша...

— Не будь дріб'язковою, як моя прабабця. Не на сто, а тільки на вісімдесят. Ми все ж таки одного покоління. Але звідки ти? З місяця впала? Ні, з твоєї зачіски бачу, що ти жила на Марсі. Якщо не помиляюся, двісті літ тому ти казала, що збираєшся на Марс.

— Я справді з Марсу. Тількищо прилетіла, — ще й до осередку не зголосилася.

— Як же там тепер? Багато там українців? Чи ще одне з одним воюють?

— На жаль, скрізь те саме. Так само, як і триста літ тому. Марс-упівці б'ються із У-венерівцями, аж порох летить! Саме як я вилітала, завершився великий бій: марс-упівці взяли п'ятсот полонених і заслали їх на Сатурн!

— А за що ж воюють?

— От будь за що: наприклад — чи можна писати “И” на початку слів. Марсупівці кажуть, що можна, а У-венерівці — що треба. От і не дійдуть до згоди без бійки.

— А як ставляться до того Карпато-місячники? Вони завжди займають неутралітет, або,, як кажуть, ні тпру, ні ну.

— Вони й тепер посередині. На їхню думку, “И” годиться на початку деяких слів, як от “Индик” та “Искра”; у словах “ИМКА”, “ИРО” та “Ирод” писати “И” необхідно, але слово “Ївга”, “Їван” та “Їнші” треба писати через “І” з трьома крапками... А за те, що вони посередині, їм дістається з усіх боків. Минулого сезону їх так набила коаліція, що весь Місяць огорнувся радіоактивною пеленою, і тепер Карпато-місячани на двадцять літ у карантині...

— Добре, що ти мені це розповіла, Лю. А то я послала вже із десять уранограм до Пе-156, а він мені ні слова. Таж певно до них тепер наші сигнали не доходять... Але я не буду на нього двадцять років чекати. Треба дати звістку Мі-472.

— А що це за номер? Я такого не знаю.

— Та це Міша, по-старокрайському. Такий маленький, як цяця, чотири з половиною вершки зростом... Але то він тимчасово зменшився, бо робить досліди і на собі їх випробовує. Колись досліди робили на тваринах, а тепер вони тільки в живомузеях, отож експериментують на власній шкірі... А я все ж таки причеплюсь, щоб хоч на дві стопи виріс, бо мені незручно весь час до нього нахилятись.

— А ти неначе підросла — куди вища від мене тепер.

— Пігулки Доктора Зера. Люблю високих — і чоловіків, і жінок. Колись високій дівчині, кажуть, була така біда, що хоч на той світ збирайся. Щождо мене, то я б іще на кілька вершків підросла, та боюсь, що у хату не влізу. А перебудувати не можна, бо затісно, то уряд обмежує площу і вздовж, і вгору. Хібащо на Сатурн перелечу, — там простору, як у раю... Ну, і через Мішу не хочу рости.

— Та й у ракетоплянні дуже високим незручно. На Місяці люди також вищі, ніж тут. Тому я так люблю Карпато-місячан: хлопці всі, як на підбір; хто нижче семи стіп, той уже куций. А головне — вони природні велетні, не від пігулок, а це можна відчутти. Отак, як із лисими: відразу видно, хто справжній, а хто — поголений.

— Сподіваюсь, що ти не маєш сумніву щодо мене. Я зроду лиса. а поки лисина була не в моді, носила перуку. А щодо зросту, то я думаю, що виростати на пігулках соромно. Треба зразу високим народитися, зазначивши про це в анкетах вчасно перед появленням на світ. Ну, нам, жінкам, ще можна підпігулитися, але чоловікам це не личить. От за те ж я й полюбила Пе-156 з Місяця, що він натуральний велетень. Але ж чекати на нього 20 літ — цього мій темперамент не дозволить! Проте, його нумера я не забуду ніколи!

— Та хоч покажи мені твого маленького Мі. Які ж то він досліди над собою робить?

— Ось його фільмографія. — Ві зняла із шиї чималий медальйон, натиснула гудзичок — і на медальйоні, як на екрані, з'явилась жива рухома світлина гарного червоноокого чоловіка із шляхетним довгим носом; він приємно посміхнувся і зробив кумедну міну.

— Правда, він втішний? Він безперервно щось вивчає. Як і я. Тільки я прямую вперед, а він іде назад. Вивчає історію, геоманію, етноутопію. Хоче віднайти загублені землі і недовершені державні доктрини та й відно-

вити стару соборну Україну. Через те і зменшив свій природній зріст і почав навіть їсти справжні страви, як то було триста літ тому! Страшенно неприємно, коли від нього тхне ковбасою! Я вже йому наказала, щоб як іде зі мною на побачення, то щоб не їв нічого!

— Важку він вибрав ділянку! Як відродити Україну, коли Марсупівці від себе Увенерівців киями відпихають, як тільки їхні плянети одна до одної наближатися почнуть. Одні прапор вивішують ультра-синім догори, а другі — інтра-жовтим. А часом переплутають, вивісять не тим боком, і від злоти самі себе по лобі б'ють! Ну, а Місячани, що завжди посередині, хочуть, щоб наш прапор був ультра-синій з інтра-жовтими зорями, і, звичайно, із місяцем посередині, бо то ж емблема села, з якого вони колись прибули до Америки... А на національний гімн вони запропонували "Ой, не світи, місяченьку..."

— Яка дурість! — Не стерпіла Ві. — Аджеж іще п'ятсот літ тому, коли мене ще на світі не було, всі знали, що місяць не світить, а тільки відбиває світло. І кожному також відомо, що в прадавні часи, коли люди ще споживали їжу, на землі, цебто, внизу, росла інтра-жовта кукурудза, а над нею, вгорі, було ультра-синє небо. Отже — синє має бути зверху.

— Але ж усім відомо, — заперечила Лю, — що на праматері Україні ультра-синє Чорне море було внизу, а інтра-жовті зорі — вгорі. Виходить — жовте вгору!

— Кукурудза внизу! — Гепнула маленьким, але дужим кулачком Ві об стіл, розливши при цьому склянку кока-кави.

— Ні, внизу синє Чорне море!

— Як воно може бути синім, коли воно чорне?

— Воно чорне вночі, а вдень синє. А тому, що колись у похід пливли по морю поночі, то й назвали море Чорним.

— А кукурудза завжди жовта!

— Ультра-синє знизу!

— Ні, жовте!

— Чорне море!

— Ні, кукурудза!

— Ти така-сяка! Недарма твій пра-прадід був східняк!

— А твоя прабабця... належала до Селянської партії!

— Як ти смієш мою прабабцю ображати? Ось я тобі покажу!

— Ні, спершу я тобі покажу! — Вигукнула Лю. Вона не зажила нервіну, але земна атмосфера, з її нервовими пертурбаціями, вже почала на неї впливати. Лю простягла руку, щоб по-старокрайськи вчепитися в коси своїй опонентці, але, оскільки та була лиса, не було за що вхопитися. Волосся було єдиною вразливою частиною модерної людини, її ахіллесовою п'ятою. Решта тіла була знечулена нервіном. Отже, Лю не мала чим довести свою перевагу, і питання синьо-жовтого прапора лишилось нерозв'язаним.

Голова і ноги

Одного разу, в садку під грушею, спитав мене мій кум Каленик:

— Що таке голова?

— Куме! Що за дивне запитання?! Хто ж цього не знає? Хіба тільки той, хто тієї голови не має, абисти були здорові!

— Ні, куме, ви не крутіть, а таки скажіть мені: що таке голова?

— Таж те, що зверху. Те, що думає.

— Еге! — Заперечив кум Каленик. — А якщо стати догори ногами, то хіба тоді те, що зверху — голова? А якщо голова не думає, то тоді вона вже й не голова?!

— Куме Каленику, — оборонявся я, — ви мене завжди на слизьке заганяєте! Ото купили собі енциклопедію Онацького, то й подивіться. Там про все написано.

Хрищена доня Ганнуса принесла Онацького.

“...Голова — осідок розуму, в якому зосереджуються всі здібності людини. Тому голова ніби резюмує всю особу, всю людину і робиться її символом...” — читав кум Каленик.

Дочитавши до кінця, ми цілу годину мовчали. А потім кум Каленик заговорив:

— Щось воно, куме, не те. Я цілком певно знаю, що мої здібності не в голові зосереджені. Так помилково думав колись мій тато, коли щовечора різками підганяв

мене до науки. І чого йому хотілося, щоб із мене вийшов доктор чи вчитель, коли всім відомо, що швець багато більше заробляє?! Але тато все мене вчив, і тому я до вісімнадцяти літ нічого не навчився. А тоді мій тато вже посоромився такого здоровила бити, і я став йому допомагати в шевстві. Не знаю, де в мене той осередок мозку, але шевство моє в руках, а не в голові. І краще від мене черевиків не пошиє ані мій батько, ані Київська фабрика, ані навіть жодна американська фірма.

А як дівчата льон мнуть або ногами виноград топчуть на вино, або як танцівниці на сцені дрібушки вибивають, — чи може так швидко думка стрибати?! А бігуни або футболісти? Чи будуть вони дожидатися, поки їм голова дасть наказ — в котрій бік м'яча вдарити?! І чи буде той м'яч так довго в повітрі висіти? Тож де тут осідок розуму?

— Тату, мама кличе! — Почувся з сусідньої хати пискливий голосок Ганнусі. Кум Каленик вихрем полетів на той поклик, лишивши Онацького і навіть не сказавши “гуд бай”. Мабуть таки не в голові були зосереджені його здібності, або принаймні — не всі.

А я ще довго сидів під грушею і думав... Про голову і про ноги.

Мабуть, голова таки важливіша, ніж ноги: “О, то голова!” — Кажуть про розумну людину, але ніколи не “О, то ноги!”... Так говорять хібащо тільки про гарних дівчат... Або ще так міркують: “Голова — добре, а дві — ще краще”. А що двох голів людина при найщирішій бажанні не могла би придбати, то мусить іти на спілку з кимсь іншим, або навіть і оженитися. хоч при розшукуванні другої голови — жіночої — чомусь більше уваги звертають таки на ноги. Отже, може й ноги важливіші? Але ні: інша приповідка каже: “Куди голова, туди й хвіст”. Але який же в людини хвіст?! Модерна людина його не має. Не має хвоста навіть і модерна відьма. Ця приказка певно походить іще з часів мавполюдини! Те-

пер же за хвіст уважаються, в цім випадку, ноги. Голова керує людиною і наказує ногам, куди йти, а без голови ноги дурні і нічого не знають. Тому то всю вину й відповідальність складають не на ноги, а на голову. “От дурна голова!” — Кричить мати на дівчину, коли їй з рук вислизнула тарілка й розбилася... На перший погляд --- чим же тут завинила голова, коли капосна тарілка сама з рук покотилася? Але коли пірнути в підсвідомість і зауважити згадки про вчорашню солодку зустріч з Мирославом, тоді стане ясно, що винна таки голова... Тому то і кажуть про винну голову, що вона дурна, бараняча, куряча, капустана і навіть соломою набита.

Ноги ж тільки йдуть покірно, куди їх веде голова, часом тільки — як грає добра музика — ноги “самі танцюють”; а коли ж голова погано справляється з своїми обов'язками і “за дурною головою нема й ногам спокою”, тоді народна пісня співчутливо каже про те, як “ніженьки болять”... Отож, на ноги вину не складають. А треба б.

Бо мені саме пригадався такий випадок:

Наше патріотичне товариство “Соборна Галаганівка” одного разу зробило грандіозний баль. Залю прикрашено національними гербами Галаганівки та великими кольоровими бальонами; на вечерю подавали шампанське, краківську ковбасу і вареники з кислою капустою, при вході кожна дитина одержала безкоштовно жувальну гуму, а головне — найняли справжню музичну банду в складі чотирьох бандитів: один скрипаль, один грамофон, один бубон і один барабубон. Що то було гамору, що то було реготу! Мешканці з будинку через дорогу поліцію викликали! Але ніхто не побився, і хоч ми таки мали банду, наша банда була пристійна, музична і нікого не біла, ані її ніхто не кривдив.

На цей баль пішли й ми: я з жінкою, а кум Каленик із своєю.

Незалежно від того, де осередок його здібностей, кум Каленик від мене куди хитріший: він зараз же про-

слизнув за своєю Катериною і міцно засів десь під стіною у третім ряду. А я зловився.

— Василю! Іди сюди! Вже з місяць тебе не видно! Чи ти від нас ховаєшся?

Хочеш-не-хочеш, мусів я завернути до бари, розставленої, як пастка, при самім вході.

— Що будеш пити? — Звелів один. — Фундую горілку на всю кумпанію!

— Та... Я вже при обіді пива випив, я б так тільки соди чи севенапу!

— О! З яких це пір ти став такий святий та Божий? — Зареготали присутні.

— Він певно боїться жінки! — Кепкував інший.

— Ні, він боїться, що й йому доведеться також зафундувати!

— Не бійся, пий, ми твого не хочемо!

— Ми багаті! Ха-ха-ха-ха!!!

— Та що ви, хлопці, — одбивався я, — мені просто пити не хочеться, але вже як ви так припрошуєте, я вип'ю.

Шинкар-добровілець хлюпнув у склянку горілки з содою. Це примітивне несмачне питво елегантно називалось "коктейл". Чарка пішла кругом.

У голові склалися рахунки: тут, за барою, сидить нас тринадцятеро, і якщо один одного почастиє тільки однією чаркою, це винесе 169 чарок. 169 чарок по 40 центів кожна — 67 доларів 60 центів. За ці гроші можна було б передплатити на рік 11 1/4 "Нових Шляхів", або 22 1/2 "Свобод", або ж 16 3/4 дитячих "Веселок"... Але який же б то дурень "уфундував" своєму кумові річну передплату української газети?! А от попробуйте не уфундувати чарки для веселої тринадцятки — то вас і кури засміють!

Отак я й засів, силою вливаючи в себе і своїх сусідів чарку за чаркою. Голова наказувала ногам встати й піти геть, але горілка прикувала до підлоги залізними

ланцюгами, і вирватись було несила. Здібності переселилися з голови в ноги, голова стала порожньою, а душа опинилась у п'ятах. Добре, що кум Каленик завчасно переніс усі свої здібності в ноги, і вони врятували його голову від горілки!

Почала діяти музична банда. Таких бубнів, певно, і в Африці немає! Довелося грамофон поставити на найвищу потугу. Скрипаль виявився і співаком. Спочатку він, невідомо якою, але слов'янського кореня мовою проспівав такі куплети:

Ді-Пі! Ді-Пі!
Ю-ха-ха! Ю-ха-ха!
Глупі! Глупі!
Ю-ха-ха! Ю-ха-ха!
Ді-пі! Ді-Пі!
Скупі! Скупі!

— Ю-ха-ха!!! — Підхопила наелектризована юрба.

Для відпочинку відтарабанивши польку, соліст знову вирячив свої рачачі очі й почав якусь пісеньку польською мовою, де “козака” римував до “лайдака” і “дурака”. Присутні тішились і входили в темп.

— Що воно за покруч? Якої воно національності?
— Спитав тількищо прибулий “новачок”. Він випив тільки одну чарку і ще добре розумів, що діється навколо.

— Це наш. Тут народжений, поляк, але ж і голос має, bestія! Самого Папу римського перекричить!

— Так, але ж він співає образливі речі про нас, та ще й по-польськи.

— А, то дрібниця, та й хто його там слухає? Хай собі співає. Головне, що добра банда, а дешево бере. То вже мусимо їм дозволяти все, що хочуть, а то розгніваються, не схочуть грати, і тоді доведеться іншій оркестрі вшестеро більше платити! А так всі ті гроші йдуть нам у касу, і вже матимемо досить і на національний фонд, і на зміцнення Галаганівської соборности, і на делегацію

на світову конференцію миру, і на пропаганду української культури та окремішності від інших націй...

От ми собі й сидимо, чарка йде кругом друга, третя й десята, банда реве та стогне, як Дніпр широкий, а люди танцюють і вигукують “Ю-ха-ха!” І таке воно все миле й своє!..

Національно-свідома голова казала, що ці засоби для пропагування української справи обертаються в ганьбу й приниження нашої гідності, що ці танці під польську дудку нічого доброго не дадуть для національної свідомости нашого доросту. Голова наказувала відіслати геть “банду” і йти додому. Але ноги прикипіли до бари, тупали в такт бубнам і самі йшли до танцю... От і подумайте, що є символом людини і де саме зосереджуються здібності людини — в голові чи в ногах.

На закупах

Радощі передріздвяних днів були завершені: при дверях крамниці пані Тутченко зустріла пані Тамченко.

— Кого я бачу!!! — Скрикнула пані Тамченко. — Як я за вами скучила!...

— Не більше, ніж я за вами! Ходіте до кафетерії — час уже відпочити й підкріпитися, а що тепер там небагато людей, то й нашим купном похвалимося.

Не думайте, що приятельки справді давно не бачились! Вони мешкали в тім самім кварталі і ходили одна до одної в гості принаймні двічі на день. Але що то за зустрічі: тільки вирядиш дітей до школи та забіжиш до сусідки, не встигнеш учорашніх подій обговорити, як бісові діти вже на полуденок повертаються. Добре, що вони й так вареної їжі не люблять — даси їм “собачку” або щось із баньки, та й усе. Тільки вирядиш дітей до школи та знов мотнешся до сусідки — а вже й наближається той грізний час, коли з роботи прийде сердитий, як задимлена хмара, чоловік та почне відплачувати жінці за всі нагінки, що одержав від свого шефа. Вже й борщ пересолений, і м'ясо переперчене, і кава гірка...

От сьогодні — то справді свято. Субота, чоловіка з дітьми виряджено до кіна на три години “картунів”, а мама отримала офіційний дозвіл на різдвяні закупи. Зволікати з цим ділом не варт, бо можуть із крамниць

усе розкупити, крім того, що його ніхто не хоче. Ні Тутченки, ні Тамченки не згодились би витратити гроші на те, чого ніхто не хоче. Тому то обидві пані цілий ранок ганяли за тим крамом, що його хочуть усі, і таки дещо здобули. Мішки були повні.

Замовивши собі каву та, на відпущення дієти, здоровенні шматки кремового торта, сусідки порозкладали на трьох стільцях свої пакунки і, не зважаючи на глузливі погляди кельнерок, почали хвалитися здобутками.

— Де ви полювали? — Шепнула пані Тутченко.

— Таж у Маршалфілда — це ж таки Різдво! — Підняла пані Тамченко величезну торбу з емблемами супер-елегантної крамниці.

— Уявіть собі, і я там купувала! — Ані моргнувши відповіла пані Тутченко, показуючи на таку саму цяцьковану торбу з Маршалфілда. Звідти виглядали менші пакунки з багато дешевшої крамниці Голдблата.

— А бодай вас, — розреготалася пані Тамченко: — викрили мою таємницю. Ну, та ми — свої люди. Чи все вже закупили?

— Де там усе! Мої діти послали святому Миколаєві такі довгі списки, що й три крамниці не настануть!

— Це ще нічого! А мої діти написали по два листи: один, у православної суботній школі — до Діда-Мороза, а другий, у Пласті — до святого Миколая.

— А ще може й третій до Сента-Клоса пошлють...

— Не виключено.

— Та як же ви ті листи отримали?

— Поштою. Заадресовано на небо, а Пласт і школа доставили на землю.

— Ну, і що ж, цікаво, ваші просили?

— Та, не так уже й багато: Марійка — тільки ковзанці, санки, кишенькове радіо, комплект для малювання лиця, ляльку, що вимовляє "мама" і мочить пелюшки, ведмедика, що пускає мильні бульки, котика, що плете своїм дітям рукавички, і живу папугу. А Мирось... Стривайте, забула. Мушу до списку заглянути. Ага: цяцькову ато-

мову бомбу, вбрання Лон-Ренджера, робота в натуральний зріст і пастку на щури, і...

— І все вже познаходили?

— Майже все. Тільки трохи переплутала, і, замість котика, що плете рукавички, і живої папуги, купила живого котика і папугу, виплетену на рукавичках. Може якось пройде...

— А книжки української ніхто не замовив?

— Мабуть, забули, — зніяковіла пані Тутченко.

— Не забули, а так уже в рідній школі їм про те натурчали, що вони хоч на Різдво від того хочуть відпочити, бідолашні...

— А все ж таки, наступного року я їм нагадаю, хоч для годиться... А як ваша дівчинка, одержі ніякої не просила?

— Та ні... Як ото вона над списком сиділа та вигадувала, я їй підказала: "може нову сукню?" А вона розгнівалася: "Ти, мамо, одержу мені й так купиш, бо це — твій обов'язок. Різдво — це для спеціальних подарунків!" Ви подумайте: десять літ, а яка голова!

— Ох, важко нам з такими розумниками... — зідхнула пані Тамченко — Щоб цілий список вичерпати, треба було б усі гроші з гаманцем видати. Я таки дещо викреслила, а дещо на розпродажах підчеплю. Але нам ще не так зле, іншим гірше.

— Невже комусь ще може бути гірше? — Щиро здивувалася приятелька. — Кому ж би то, наприклад?

— Тим, у кого діти старші. От, наприклад, Тріщинській. Та, бідолашна, мусить синові на Різдво авто подарувати!

— Яка це Тріщинська? Чи не та, що завжди зігнута і в стоптаних черевиках чалапає?

— Та сама.

— А скільки ж її синові літ? Він же ще недавно на триколеснику їздив... Йому ж іще напевне й шістнадцяти не минуло...

— Куди там! Вже цілих сімнадцять! Цього року пі-

шов до гімназії. Тож і не дивина, що авто йому конче потрібне. Яка порядна дівчина до нього усміхнеться, як він без авта?

— Бідна Тріщинська! А дочка ж собі що замовила?

— Хату.

— Що ви кажете?! Оце вже новина! Таж вона зовсім смарката!

— Заспокійтеся, пані добродійко, я пожартувала. Вона таки смарката, і хату, на щастя, замовила цяцькову. Та й нащо їй покищо справжня? Але й цяцькова десять долярів коштує, а в хаті ще мусять мешкати і три ляльки, по п'ять долярів кожна...

— О, я вже думала, що справжня хата... Ну, то добре, що хоч дочка у Тріщинської добра, а з сином вже якось справиться. Але годі про дітей. Скажіть мені краще, а що ж ви своєму найдорожчому купили? Мабуть ще нічого...

— Вже, вже давно купила, тільки не шукайте у цих торбинках. Воно вже все вдома, у підвалі приховане.

— Ой, кажіть же швидше, що, — може я й своєму те саме куплю, бо я ще нічого не придумала, і нічого не трапилося.

— Я йому купила, по-перше, повний комплект водопровідних приладів, щоб не треба було майстра викликати; по-друге, скриньку з шевським знаряддям, щоб не треба було черевики до майстерні носити; по-третє, п'ять гальонів найліпшої фарби, щоб у вільний час не нудився, а вдавався до мистецтва... Хотіла ще городницьке знаряддя набути, але передумала, бо не мала б чого йому на день народження подарувати. Отож, отримає тепер аж три подарунки!

— Я думаю, моя мила, що ви свого чоловіка трохи покривдили... Звичайно, все це — дуже корисні речі, і він ними втішиться, але ж подарунок мусів би мати в собі хоч трохи поезії, а то — фарба, чоботи, шруботяги... От я куплю своєму чоловікові на Різдво телевізор, та ще й не який-небудь, а кольоровий, на 24 інчі!

— О, це таки справді поезія! Але ж у вас, здається, вже є телевізор?

— Є, але вже два роки, старий, і тільки на 17 інчів, і на всі боки моргає, і вздовж і впоперек ріже... Ну, чого я маю мучитися? Цебто, я хотіла сказати: чи ж мій чоловік не заслужив новий телевізор?

— Заслужив, заслужив... Дарунок, що й казати, гарний. А тепер перейдімо до головного: що ж ви на Різдво заслужили?

— А ось що, — почала розгортати пакунки пані Тамченко: З пакунків висунулась гарна шовкова сукня, розкішний пенюар, капелюх із павиним пір'ям, панчохи... А головне — все було справді, без підробки, з Маршалфілда. Бідна пані Тутченко учаділа...

— Як ви все це робите? — Простогнала вона. — Навчіть мене.

— Залюбки, — усміхалась приятелька. — Ось як я це влаштовую: приношу тихенько через задні сіни, ховаю у підвалі, а потім, як я сама вдома, все це гарненько пакую в коробочки і підписую: "Дорогій киці (це він так мене колись називав) від пупсика (а це я його колись, як іще дурна була, так називала). От увечері, як посідають гості під ялинку, діти починають роздавати подарунки, кому як позначено. А я йому гарненько за все подякую, сто разів при гостях поцілую, що можна, зараз же й приміряю, щоб усі бачили. Вже ж не почне він при гостях робити сцену! До того ж, я одразу викидаю всі наличка та квитанції, щоб іще не надумавсь повернути до крамниці, бо він на таке здатний! Ну, а там, як уже по чарці — другій вип'ємо, то він пригадає давні часи, коли ще я була кицею, а він пупсиком, по-добрішає, а наступного дня й не збагне, чи все це справді було, чи тільки приснилося...

— Але ж, сусідко, ви таки, нівроку, розумні! Спробую і я цього року такий вертеп улаштувати.

Казка про трьох дочок і трьох амбасадорів

Жила-була в нашій місті славна українська родина: тато, мама і троє дочок. Тато був дуже розумний електронний інженер; мама щосуботи викладала в рідній школі патріотизм; а дівчатка були дуже милі і з року на рік розцвітали. Батьки дуже втішалися своїми дітьми і ні в чім їм не відмовляли.

Якось старша доня Христина так заговорила до тата:

— Татусю, я в тебе щось попрошу — пообіцяй мені, що дозволиш!

— Думаю, що дозволю, — погладив її тато по голівці, — але спершу мушу знати, що ж ти хочеш: цукерок, ляльку чи нову сукню?

— О, тату, який ти смішний! Я вже не бавлюся ляльками і не їм цукерок, бо від них можна потовстіти. А сукні я сама собі купую. Знаєш, татку, я вже виросла — і хочу одружитися...

— Що?! — Аж підскочив тато. — З яких це пір діти стали заміж виходити?! Ти ще мала!

— Мені якраз стільки літ, як було мамі, коли вона з тобою одружилася.

Тато зажурено сів на канапу й похилився... Так, літа ідуть... І коли вона виросла?!

— Ну, що ж, такий закон життя. Треба цю справу добре обдумати, і якщо хлопець добрий і, звичайно, з козацького роду, то може щось і вийде.

— О, тату, він дуже добрий хлопець!

— І українець?

— Ні, він швед. Але ж ми вивчали в народній школі, що українці теж мають шведську кров, і що в нас навіть прапор таких кольорів, як у шведів...

— Хто це тебе такої історії навчив!?

— Та ж мама.

— От я вже їй покажу! Ні за що не віддам тебе за клятого варяга! Краще вже швець, ніж швед! — Лютував тато і гатив кулаком по канапі. Добре, що хоч по м'яким рук не побив...

— Але ж тату, — зідхнула Христина, — невже ти забув, що таке любов? Як би тобі було, коли б тобі не дали одружитися з мамою?!

— Може б і краще було, — пробурмотів батько, а вголос сказав: — Звичайно, любов — небезпечна хвороба. Иди запитай маму, вона тебе зуміє відмовити.

З мамою було легше. Вона високо ставила любов.

— Якщо тато згодний, то і я не перечу.

Христина побігла до батька:

— Тату, мама казала, що вона дозволяє, якщо ти згодний.

— Уже згодилась? Ану, клич її сюди.

Почалася війна, що протривала цілих п'ятнадцять хвилин і закінчилась перемир'ям з такою аргументацією:

— Ну, почекай: нема, як то кажуть, біди без добра. От як ми матимемо вільну незалежну державу, не треба буде шведського амбасадора шукати — вже й маємо. А чи ж не добре мати дочку за шведським амбасадором?! І жити будуть в самісінькім Києві!

Справили гучне весілля, і стала Христинка Кірстен. Поменшала наша громада на одну українську душу.

Пройшов рік. Підходить до батька підстарша дочка, Ганя:

— Татку, я в тебе щось хочу попросити...

Тато, зроду розумний, та ще й інженер, одразу здогадався:

— Заміж хочеш?

— Так... Тату, він такий гарний, такий гарний... Він як Ромео, як Валентіно, як Маріо Ланца...

— Італієць!!! Ні за що! Он уже одна вийшла за шведа...

— Але ж тату, Тоні зовсім не швед...

— Але чужинець! І не думай...

Ганя пішла в наступ:

— А чого це Христині можна, а мені — ні? Вона була перша, треба було її тримати! Я маю, як кажуть в суді, преседент!

Ну, коли вже мова пішла про суд, довелося згодитися. Врешті, як буде у нас вільна держава, то й італійського амбасадора потрібно. Так відбулося друге весілля. Тепер Ганя зробилася Джіною, і вже колише маленьку доню Лолу-Бриджіту.

А тато з мамою, відбувши належну жалобу, знову почали в український світ показуватися; мама і далі викладала патріотизм у суботній школі, а тато керував партією нездоланних традицій Старо-Жаботинського повіту.

Настав їм час вивозити на дебют найменшу доню Оленку. Ескортом її був, правда, чужинець, бо свого не пощастило підібрати: той куций, той вусатий, той бородатий, а той задорогу ціну правив. Олені наказали, щоб голосно із своїм ескортом не розмовляла, щоб не дізнались люди, що чужинець.

— Таж ніхто і так би не пізнав, бо наші хлопці теж тільки по-англійськи говорять.

— Але зате хоч розуміють рідну мову.

— Збишек теж розуміє, коли говорити помалу...

— Ну, ви вже краще помовкуйте...

Молодята послухались. Цілий вечір шепталися, а ко-

ли батьки на честь своєї дочки замовили шампанське, Оленка підняла чарку і сказала:

— Вип'ємо за наші заручини. Благословіть нас, мамо й тату.

Так відбулось і третє весілля. А через деякий час Оленка стала Гельцею і народила близнят: Скота і Стенлі. Наша громадка втратила трьох.

— Не журися, чоловіче, — втішала мама батька: — Тепер уже маємо і польського амбасадора. Треба з усіма сусідами в мирі жити.

— Так то так, але якщо в нас будуть самі амбасадори, хто ж нам ту вільну Україну вибере?!

На цім би й казці кінець.

Але вбігає якось до мене захекана баба Мокрина, наше ходяче інформбюро.

— Чули?!

— Ще ні, але зараз почую.

— Гордійчуки розвелися!

— От тобі й на! Це ж певно через дочок так посварилися, що далі й жити вкупі не можуть! Подумати тільки — три дочки, і всі три за чужинцями... Бідні вони, ото ж тепер сумують, що лишилися самотніми на старші літа...

— Де там сумують! — Свиснула баба Мокрина. — Якби то! Обое одружуються: він із японкою, а вона — з мексіканцем.

Пан Ситуація

Найцікавішою людиною нашого табору був не комендант, не таборова королева краси Зоріяна Сонцесвіт, не оперовий співак Аполлон Безверхий і навіть не поет з неласки Божої Трохим Зануда, а тільки наш пан Ситуація.

Справжнього імени пана Ситуації ніхто не знав. Від перших же днів його появи в таборі це прізвисько, невідомо звідки, прилипло до нього і лишилось назавжди. Так його називали урядовці, таборяни і, навіть, діти. Сам пан Ситуація цю кличку дуже полюбив і був з неї гордий.

Мій герой героєм не був. Не був він ані героєм воєнних походів, ані героєм романтичних пригод. Нічим особливим він у таборі не прославився, навпаки, завжди чемно відступав на задній плян і давав змогу “пописатися” комусь іншому. Він навіть ніколи нічого не вкрав, хоч кілька років працював комірним, і здобич сама просилася в руки. Може тому, що не було для кого красти: він був неодружений, а до того ж, жінки його любили без жодних подарунків. Бо пана Ситуацію справді було за що любити.

Він був високий, чорнявий і гарний — і тим не задавався. Мав гарний оксамитний баритон і міг би, з добрим вчителем, стати оперовим артистом, або хоч би ди-

яконом у церкві. Але не те цікавило пана Ситуацію: він був філософом, людиною думок і спостережень, а не актором. Він прагнув знань і намагався власним розумом додуматися до того, чого не навчився в кількох клясах сільської школи.

Ситуацією його прозвали за те, що скрізь він бачив ріжного роду ситуації і успішно їх розв'язував. Коли в родині не мирились, на думку нашого героя, тут була "драстична ситуація". Коли він не міг прийти до когось на запрошення, пояснював це тим, що "ситуація не дозволила". Навіть у погоді панували сприятливі й несприятливі ситуації. Одне слово, куди не повернись, там і ситуація.

На думку пана Ситуації, кожна подію треба було, не поспішаючи, проаналізувати таким способом:

1. Встановити ситуацію, де б вона в даний момент не знаходилась.

2. Розв'язати єдність протиріч і спрямувати їх у протилежні напрямки.

3. Вивести консеквенції і не допустити до нових ситуацій.

Все своє особисте життя пан Ситуація будував на цій схемі, і справді вмів дати раду і собі, й іншим, хто до нього звертався по допомогу.

Проте, і тут пан Ситуація не задавався. Він розумів, що хоч душа його консеквентна, але бракує вишколу. Добрих манер він легко навчився з кінофільмів, але з наукою справа була складніша, тим більше, що пан Ситуація бажав пізнати все на світі одразу, за один рік. Він ходив на всі курси, але виклади були для нього заповільні і давали більше практичні знання: автомеханіку, кравецтво, бухгалтерію — а пан Ситуація прагнув психології, філософії, метафізики...

На щастя, доля звела його з професором Світличним. Не з професором таборової марки, а із справжнім славним ученим із трьома докторатами й десятком наукових

творів, що з волі примхливих подій тепер у таборі мав таку ж ціну, як малописьменна баба Мокрина.

Знайомство відбулося в такій ситуації:

Табір наш великий, тож усього раз на рік кожен таборянин чоловічої статі мав відбути почесний обов'язок — вичистити таборову вбиральню. З цього приводу було багато нарікань. Особливо дратувало чоловіків, що жінки були звільнені від цієї повинності так, ніби вони були до справи зовсім непричетні.

— Їх і до війська не беруть, і тут їм привілеї. А де ж та прославлена рівноправність?

Проте, англієць — керівник ІРО — не прийняв делегації з протестом і рішуче став на захист прав таборових леді. Нічого з цієї ситуації не вийшло.

Друга ситуація зав'язалася, коли прийшла черга професора Світличного. Побачивши зажуреного професора з мітлою й черпаком, пан Ситуація вирішив стати на захист науки й пішов до таборової управи просити звільнення для професора. Комендант легко погодився, але запротестував той, кому тепер випадала черга. На біду, він умовився з кумом іти зрання по рибу; вже були накопані хробаки й наловлені мухи, наготована закуска і куплена добра пляшка горілки. Почалася справжня веремія. Одні говорили, що Бог створив усіх рівними; другі — що Тарас Шевченко був кріпаком пана Енгельгардта; інші доводили, що пролетаріятові нема чого втрачати, крім кайданів. Баба Мокрина кричала на весь двір, що в таборі вона також професор. Дехто вимагав, щоб і баба Мокрина, і професор Світличний показали свої дипломи. Обоє казали, що дипломів показати не можуть, бо вони згоріли в пожежі — ну і розберись у такій ситуації!

— Шановна пані бабцю, — ввічливо умовляв пан Ситуація; — ви ж добре знаєте, хто з вас двох справжній професор...

— Я! — Відповідала баба Мокрина.

— О, пані бабцю, ви перебуваєте в неможливій колізії ситуацій!

— То ти в колізії, а я в дівівськїм таборі! — Не здавалася баба.

— Люди добрі! Схаменіться, бо лихо вам буде! — Звернувся пан Ситуація до загалу. — Пан професор — геній, це, так би мовити, наш Айзенштайн, а ви йому мітлу тичете! Куди вас заведе така сакраментальна ситуація?

Все намарне. Демократія виграла проти всіх аргументів. Люди хотіли, щоб Айнштайн нарівні з ними чистив убиральню.

Тоді пан Ситуація закасов рукави своєї чистої блакитної сорочки, взяв з рук професора мітлу і вичистив за нього убиральню.

Відтоді вони стали нерозлучні. Жодна філософія не вплинула так на професора Світличного, як заступництво пана Ситуації. Вони ходили вдвох лугами і ланами, сиділи над річкою або читали. На збори та імпрези також ходили вдвох. Для пана Ситуації це був ніби університет, і він щодня навчався нового; проте, його природний розум летів поперед науки професора Світличного і додавав своєї власної інтерпретації. Своєю філософською девізою він обрав “Світ ловив мене — і спіймав”, і ніяк не хотів погодитися з професором, що це запозичене в Сковороди.

— Як я міг це від нього запозичити, коли я його книжок не тільки не читав, а й не бачив? — Виставляв він такий логічний аргумент, що професор нічого вже не міг заперечити.

Так само не міг професор заперечити своєму другові, коли той заявляв, що може бачити ультра-фіолетні промені. Професор зважився лише сказати, що досі їх ще ніхто не бачив.

— То я виходить перший? — Зрадів пан Ситуація. — В мене справді гострий зір: я не то що ультра-фіо-

летні промені, а муху за пів кілометра можу бачити!

Часом вони сперечалися за цитати.

— Це не Сократ сказав, друже мій, а Спіноза, — лагідно доводив професор Світличний.

— А чим Сократ гірший від Спінози? Не міг він хіба такого сказати? В одній книжці Сократа я цю думку читав.

— Ви не могли цього прочитати в Сократа, бо Сократ не написав жадної книжки, — аргументував професор.

— Професоре, це не може бути. Послухайте, скажіть-но мені правду, я ж вам не репатріяційна комісія, — ви ж не зі Львова?

— Ні, — признався професор. — Я з Києва.

— О, то ви книжки читали в советських бібліотеках, правда?

— В бібліотеці Академії Наук, коли вже говорити всю правду.

— Подумайте, що ті большевики діяли! На цілу Академію Наук ні одної книжки Сократа! Добре, що я таки зі Львова!

Оскільки в диспутах переможцем завжди виходив пан Ситуація, професор посилав до нього всіх, кому сам не міг порадити:

— Спитайте пана Ситуацію: він все знає.

І пан Ситуація нікого не лишав без відповіді і поради.

Професор, що уділив своєму другові так багато знання, і сам багато чого навчився від пана Ситуації: навчився вживати інтуїцію, де не могла допомогти наука, а також навчився цікавитися не тільки наукою, але й цілим навколишнім світом і бачити віддзеркалення все-світу в кожній людській істоті. Крім того, пан Ситуація розважав поважного пана професора і доводив його до реготу — його, що навіть не всміхався, читаючи гуморески Остапа Вишні чи Вужналя.

А посміятися було з чого. Слабістю пана Ситуації було надмірне вживання іншомовних і взагалі “учених” слів. Де можна було вжити просте, щоденне слово, пан Ситуація підміняв його “ученим”, в більшості невпопад.

— Встав я сьогодні з паралельної позиції в перпендикулярну, — оповідав він, — а в кімнаті холодно! Так холодно, що в атраменті чорнило замерзло. Пішов до комори, заглянув у бухгалтерію, перевірів екзистенціальну продукцію. Дивлюсь — по книжці садизми мусять бути, а в кошику сама тільки морква! Кличу я Горошка:

“Зараз, кажу, неси сюди груші, яблука і всі інші садизми. А як ні, то покличу поліцая з дефективним собакою, він зараз же ситуацію рознюхає.” Ну, через п’ять хвилин все було на місці, навіть надкушене яблуко повернув. “Щастя твоє, кажу. За те, що чесно оддав, нікому не скажу. А так би викликав наших репортерів, і вони зробили б тобі інтервенцію. Уважай же, не розводь тут ніякого абсолютизму, бо нетальна й брутална вага кожного садизму записана в бухгалтерії.”

Проходячи повз знайомого фермера, Ситуація трохи поговорив із ним, а потім переклав розмову професорові, що по-німецьки не розумів нічого (бувають і такі ситуації!):

— Каже, що купив корову-сентименталку і тепер мусить подбати про додаткову флору, щоб було чим годувати фавну.

Часом друзі сперечались і про граматику. Професор, наприклад, казав, що мусить бути не “нуль”, а “нуля”. Пан Ситуація казав, що краще ніж “нуля” було би “дуля”, бо означає те саме, а звучить більш по-українськи. Взагалі, люблячи єдність протиріч, пан Ситуація товмачив етимологію деяких слів на свій лад: слово “прерогативи” він уважав спротивом, бо виводив його від слова “роги”; “катаклізми” він виводив від звичайної клізми, “амбу” від “амбіції”, “махінації” від “махання”, а “динозавра” від “дині”.

— Він добрий парафіянин, — сказав пан Ситуація про свого помічника Горошка, — але має пієтизм.

— Чому ж “але”? Якщо добрий парафіянин, то значить має пієтизм, без ніякого “але”. А ви хіба не маєте?

— Боронь Боже! Горілки і в рот не беру! А Горошко щодня квартиру випиває, і такий пієтизм кінчиться амбіцією.

В числі інших речей, пан Ситуація виставив теорію, що жиди є антисемітами, бо своїм недобрим поведженням вони збуджують в інших народів антисемітизм. Професор з цим частково погодився.

Обидва цікавилися літературою і політикою.

— Що ж, друже, підемо сьогодні на доповідь? — Питався професор.

— А хто доповідач?

— Доктор Забудько.

— О, ні, ходімо краще до лісу шишки збирати: Забудько страшний нудист.

— Нудист? Може ви хотіли сказати “Буддист”?

— Та ні, нудист. Та на його лекціях мужи з нудьги поповнюють атентат або якийсь інше самовбивство. Не підю. Зате завтра виступ п'яніста Мінковича, то вже того не пропущу. Це такий майстер, що одним пальцем октаву бере. Буде грати дванадцяту симфонію Бетговена.

— А з якою оркестрою?

— Оркестри дістати тепер не можна, але він такий майстер, що яку завгодно симфонію і без оркестри грає.

Не зважаючи на прихильність до літератури, що в ній пан Ситуація особливо любив “дефективні романи”, він не жалував поетів.

— Фарби не добрі вибирають, — сердився він. Ось слухайте:

“І рожеве туге коліно
Звір пожадливо спостеріг”.

— Не “звір”, а “зір”, — виправив професор. — Бачте, ось тут у книжці.

— То помилка. “Звір пожадливо спостеріг” рожеве коліно, бо хоче його вкусити, а зір тут ні при чім. Я дивився в словник, то там написано “звір”. В той самий словник, що і поети дивляться: Грінченка. Треба перенесувати із словника правильно, а то спише не те слово, а ти розумій, як хочеш. “Писав писальник, не розбере читальник”. Експериментаторів пан Ситуація не любив зовсім і називав їх “негативними нігілістами, санкюлотами і безштаньками”. А одного дня прийшов до професора задуманий, замріяний, і майже нічого не говорив:

— Що з вами, друже? Може нездужаєте?

— Налетіло на мене надхнення. Думаю вірш написати.

Цілий день ходив пан Ситуація навколо табору і повторяв:

“В моїх очах галюцинація...”

Але більш нічого не вийшло. Конкуренція Славутичеві не вдалась.

Пан Ситуація відзначався подивугідною акуратністю. У нього, як він казав, кожна річ знала свою резиденцію і без його опінії не сміла змінювати ситуацію. Так само дбав він і про своє здоров'я: хвороби не боявся, але старався їй запобігти.

— Пішов я оце до доктора, — жалівся він, — та й мусів три години в черзі просидіти: може з десятків гінекологічних жінок поперед мене поприходили. Та вже якось досидівся. Лікар вислухав мене в мікроскоп і ніякої ситуації не знайшов.

Не зважаючи на своє багатирське здоров'я, пан Ситуація запевняв, що кілька років тому він був дуже хворий і навіть мав “цезареве січення”.

Наш герой був особливо популярний серед жінок. В сірих таборових буднях лицарські манери були в за-

непаді, але пан Ситуація був щасливим винятком. Він кожній жінці вмів сказати помірно-ласкавий і не фальшивий комплімент. Тітку Мотрю він називав пані Мотроною і поінформував її, що ім'я Мотрона дуже шляхетне: так називалися жінки римських “перфектів”.

— Ви дуже меліоративно варите, — похвалив він бабу Мокрину. — Берете ту саму продукцію, що йде на баланду, але додаєте різних консеквенцій і специфікацій, і виходить справжній воляпюк.

Мокрина не знала, що таке воляпюк, але знала, що всі її консеквенції і специфікації виміняні в німців за шоколяду.

Молодших дам пан Ситуація вмів похвалити за гарну зачіску:

— Вам дуже до лица оця перманентна революція!

Пан Ситуація пробував призвичаїти до дам і відлюдного професора, дуже соромливого старого кавалера:

— Пан професор дуже любить жіноче товариство; він майстер на аліменти.

Тут пан Ситуація вперше схибив: він хотів сказати “компліменти”, та й зробив своєму приятелеві ведмежу послугу. Професор з тих пір не наближався до жінок.

Відвідуючи таборових дам та смакуючи їхні варенички, пан Ситуація розповідав їм різні веселі й сумні історії:

-- На сцені балерина фізично і духовно зображувала українську історію. Вона дригала ніжками, страждаючи в турецькій неволі. От як уже всі турки пішли в свої мекки на отчонаш, настав монументальний момент. Дівчина схопила гостру мечеть і кинулась тікати із криком “Моменто Морі!” — але її перейняли турки, вона кинулася в море, і сталась утопія.

Або про військовий фільм, що його заклопотана господиня не встигла побачити:

— Тут на підмогу кінноті виступила кавалерія. З протинаступу вони перейшли в контратаку...

Що й казати, жіноцтво любило цікавого, розумного та ще й гарного пана Ситуацію. Але він ніяк не міг оженитися, хоч було йому вже по тридцятці. За теорією пана Ситуації, одружитися треба було би так:

Зав'язати зав'язку, передбачити розв'язку, запоручитися гарантіями ще перед початком кульмінації, а кульмінацією вивершити цілу ситуацію. Це був дуже раціональний плян, але одруження не виходило. Власне, одного разу з паном Ситуацією мало що не сталася ситуація. Була дівчина на приміті, що дуже йому подобалась:

— Дівчина за всіма правилами цивільного кодексу, — хвалився наш герой: — гарна і формальна. Таких розкішних форм я не бачив навіть у музеї. Крім того, асоціаційна, аморфна і грає на дисгармонії. Також, дуже охайна, і має манікюр на руках і на ногах.

Професор на це зауважив, що манікюр буває тільки на руках, а на ногах — педикюр.

— Запевняю вас, пане професоре, це така шикозна дівчина, що навіть на ногах манікюр має. Не вірите — придивіться.

Не знати, що б із того вийшло, але дівчина подобалась не одному нашому героєві. Якось пізно ввечері пана Ситуацію наздогнав сильний, як дуб, парубок і схвильовано сказав:

— Я уб'ю тебе!

— Нічого проти не маю, — лагідно відповів Ситуація, — але прошу в'яснити ситуацію і сказати, за що саме.

Парубок був схвильований, а Ситуація, як завжди, спокійний і ввічливий. Він пожалів нещасного коханця і відступився від дівчини.

— Мусів я відступитися, — пояснював він професорові, — бо той хлопець здурів за нею. Він так їй докучав, що дівчина заплатила натурою.

— Що ви кажете? — Здивувався професор. — Силою він її взяв, чи що?

— Ні, просто цілком змінила натуру: то була весела, жвава, а то напав її песимізм. А як я відійшов, натура її знов зварювала. Тепер уже вони заручені.

Так пан Ситуація лишився нежонатим. Жодна дівчина вже йому більше так не вподобалась...

— Як котра подобається мені психічно, то з фізикою у неї щось негаразд, — ніякої ситуації не трапляється...

Прийшов кінець таборам і таборівій ситуації. Ті, що були здорові й боєздатні, поїхали шукати щастя за океаном — а серед них і пан Ситуація. Тепер він, уже під своїм справжнім прізвищем, навчився ще більше мудрих слів, відкрив м'ясарню і керує українським громадським життям в одному з великих американських міст. В розмові він уже не такий цікавий, бо більшість "учених" слів вживає там, де треба.

Але справжній пан Ситуація не загинув: він живе в кожному із нас. Хоч крихітку його кожний із нас має. Чи ж не правда?

Геніяльні діти

Чого українцям журитися про майбутнє своєї нації, коли всі їхні діти геніяльні?! Та коли б то лиш геніяльні то ГЕНІЯЛЬНІ. Так, крім деяких земляків із Полтавщини, всі у нас, з тих чи інших причин, вимовляють. У нас повнісінько геніяльних генералів, та ще й із неабиякою генезою, гандлярів із гімназійними грамотами, Географів, Геологів і Геометрів, Гінекологів і Гастрономів, Гармонійних, як газелі, фігур, газетярів із Гемороями і без, Гіпсових графинь і графінів, всякого роду гідр і гегемонів і негігієнічних гапок (без “Ге”). Можна було б про це поговорити докладніше, але не тепер. Будемо говорити тільки про Геніїв.

Якщо вірити татам і мамам, у нас що не дитина, то геній, та ще й який! Над усіми геніями геній! Генієм він і народився.

— Не вірите? — Усміхається щаслива мати. — Та він із трьох місяців на горщик проситься і Київ на мапі показує!

Маленький геній і справді, коли його матуся піднесла до мапи і підставила під спеціально позначений Київ, ткнув пальчиком і попав. (А як стало йому два роки, то втратив і перше, і друге вміння).

Ну, а тати — ті по-своєму дітьми вихваляються, по-козацькому:

— Мій онде з десятих літ курити навчився!

— А мій, правда, ще не курить, але йому ще й п'яти не було, як почав пити горілку!

Дід і баба також не відстають. У них то вже так, що чим більше внуків, тим більше вони геніяльні. А причина тому — геніяльна генеалогія: внук, бачте, чисто в діда вдався!

— Ходить же, куме Терешку, я вам нашого генія покажу. Бачте, он голова, як у коня? То ж усе розум... Шкода, що спить, а то б він вам показав... (а що показав би — невідомо. Може дулю).

На дівчат трохи інша мірка. Геніями бути їм також можна, але не обов'язково. Зате вони обов'язково мусять бути красунями на весь світ.

— А чим вона не красуня? — Риторично перепитує любляча матуся, наче б хтось у тім сумнівався. — Ну, правда, руденька, але тепер це в моді, а зате волосся ж, а не перука, ну і ноги не дуже криві...

— А моя в гайскулі на нью-їр грала Клеопатру, — не втримавши перебиває сусідка.

— А моя — леді Годайву.

— А мою вибрали Королевою Маринованих Оселедців!

— Подумаєш, велика риба — оселедець! Онде мою вибрали Царицею Вудженої Ковбаси! Це тобі не оселедці, а до того ж — патріотично.

Що й казати, так багато тепер геніяльних дітей, що генієм серед них бути не легко. А ще важче бути батьками генія: мало того, що треба його послати спершу в дитсадок, а потім до школи, а ще й треба навчати якоїсь музики, хоч би й на барабані, і то вважати, щоб у всім він виказав геніяльність. Часом за це навіть доводиться відмовити вчителю музики і найняти іншого, котрий таки визнає любу дитину геніяльною.

Крім цієї мороки, бідна дитина мусить ще бути генієм і в школі українознавства. Правда, через те, що

ми всетаки на еміграції, а не в своїй власній державі, в цій ділянці дітям дається знижка: якщо, наприклад, вони в четвертій класі американської школи, то в школі українознавства цілком спокійно можуть ходити до першої класи, і ніхто це за зле не вважатиме, навпаки, будуть дуже хвалити і вмістять фотографію в “газеті”.

— Не думайте, що моя дитина не любить рідного: йому ще тільки 17 літ, а він вже до третьої класи ходить і без жодної помилки деклямує “Українець я маленький”. Не те, що інші! — Хвалиться горда матуся.

Одного разу попросила мене сусідка доглянути її генія, поки вона буде із своїм (зовсім негеніяльним) чоловіком у гостині.

— Знаєте, воно хоч і геніяльне, а таки ще дитина. Так що ви вже біля нього посидьте — може й навчитесь чого.

Заходжу — сидить хлопець при телевізорі, вирячився, як жаба на комара, і споглядає “картуни”. Сидить годину, сидить і дві...

— А чого це ти, Івасю, до лекцій не готуєшся?

— Мені не треба, бо я — геніяльний. Я все знаю, що ви знаєте, ще й більше.

Треба тут сказати, що геніяльні діти ходять до школи тільки на деякі лекції. Щодо решти — підробляють справді геніяльно мамин підпис, вертаються додому ніби хворі, і в той час, як батьки на заробітках, студіюють на телевізорі Чарлі Бравна.

— Що ти все на таке дурне дивишся? — Втрутилася я знов.

— Це не дурне. Чарлі Бравн із космонавтами навіть на місяць літав.

Ну, що заперечиш на таке геніяльне твердження? Та ще й до того, коли я про це розповіла одній українській студентці, вона підтримала не мене, а якраз Івасика: виявилось, Чарлі Бравн — це популярна література

серед студентства, і на цю тему навіть пишуть докторські дисертації.

Але я таки вимкнула телевизор і вигнала Івасика на прогулянку:

— Ану, досить того Чарлі Бравна! Дивись, он надворі сніг, який свіжий та пухкий! Піди побався із Дмитриком у сніжки, та зліпть здоровенну снігову бабу, щоб аж мама перелякалась!

Лякати когось — це добре; Івасик пішов до сусідів, витяг з-під телевизора Дмитрика, і вони почали досить незграбно кидати один на одного не сніжками, а просто жменями снігу (нащо тратити силу на вироблення снігових м'ячів?!). Проте, їхня боротьба скоро перейшла у словесну суперечку: хто з них геніяльніший? Переміг Дмитрик, але Івась не здався, дав приятелеві доброго буханця, і той заревів. Довелося забрати Івася в хату.

Повернулись батьки.

— Ну як, а правда ж він такий розумний і чемний, що з ним приємно посидіти?

— Він сидів тихо, це правда. Але от не хотів готуватись до лекцій.

— Бо йому непотрібно. Це геніяльна дитина і щосеместра нам самі відмінно приносить, тільки з поведінки недостатньо (а це вчителі так йому із заздрости підсолюють за те, що він від них розумніший).

— Та що ви кажете, сусідко, ніхто таким розумним не родиться. Всім треба було вчитися, навіть Айнштайнові й Черчілові.

— Ото-то, якраз добрий приклад знайшли! Таж обидва в школі вчилися препаскудно, а це преший доказ, що генієм і без школи можна стати. А наш буде ще й геніяльнішим від них, бо лекцій не готує, а вчиться добре. Та він вам про все розкаже: і про землю, і про місяць, і про марігвану, і про секс...

— Але ж він таблиці множення не знає!

— Бо йому й не потрібно. От що ви із своєю таб-

лицею множення робите? Шпінат перебираєте. А цифри за нього помножить компютор.

— Та він он і географії не тямить!

— Сяде на літак, та й поїде, куди треба. А як автом, то на дорогах скрізь таблиці.

— Ну, а що пише, як курка лапою?

— З його розумом, робитиме це для нього стенографістка-секретарка.

Як і належиться, діти розумніші від батьків. Такий закон еволюції, і так кожний батько бажає: щоб син виріс іще розумнішим від нього. Біда лиш у тім, що тепер діти вже одразу розумніші від батьків і з тієї причини їх не хочуть слухатися.

— Піди, синку, вмийся, — просить мама.

— Не хочу.

— А я вчителеві розкажу!

— А він і сам не вмивається!

Втручається й батько:

— Сьогодні поведу тебе до перукаря: треба вже твої патли обстригти!

— Ні за що! Це моє волосся, а не твоє! Наш учитель ще довше має! А також він має бороду й вуса!

— Ну, то може б і ти бороду відпустив?

— Аби тільки почала рости!

Починається із таких аргументів, а кінчається протестами і демонстраціями. Як сміють старі кривдити молодих і диктувати їм свої архаїчні закони? Кожному вільно робити, що завгодно, бо ж це демократична країна. Нехай краще навчаться співіснувати з молодим поколінням, бо генії повтікають, і лишаються в українськiм суспільствi самi тільки дурні.

Хвиля протестів докотилась аж до дитячого садка. Ці підняли подвійний протест: проти батьків і... проти старших братів і сестер, що лицемірно грають ролю старшого естаблішмента і поводяться з молодшими братами ще гірше, ніж батько й мати. Вони насправді

не дозволяють нічого робити і відганяють від телевізора, щоб малеча не заважала насолоджуватися улюбленими програмами. Отож, наймолодша Генерація надіслала батькам меморандум англійською мовою (склали його на лекції, коли вчитель загадав написати твір на вільну тему). Проте, батьки зібрались на нараду і відхилили меморандум, бо не був написаний по-українському. А це вже гірша справа... Англійською мовою діти володіли від А до З, а українською — теж від А до З. Тільки ж в українській мові “З” — десята літера абетки; геніяльні діти застрягли на словах “ЗИМА”, “ЗУПА”, “ЗУК” “ЗАБА”, і далі ані руш. Важка літера “З” навіть для геніїв... Але через те, що вони — геніяльні, вони знайшли геніяльний вихід: зібрались по п'ятаку і найняли дуже старого і навіть бородатого 17-літнього гімназиста Петра Капця, що за один вечір, з допомогою словника, переклав меморандум українською мовою і віддрукував у двох примірниках, зробивши лише сорок п'ять помилок. Вражені такою геніяльністю, старші, в нагороду за успіхи їх дітей у вивченні рідної мови, згодились на всі вимоги.

Підлітки протестують не так часто, як малі. З тринадцяти літ вони вже знають свої права і просто роблять, що їм потрібне, не питаючись дозволу. Ну і справді: як можна питати дозвіл, коли на маму щось насяде, і вона ні з того, ні з сього, не дозволить?!

В університеті молодь галасує з усіх сил, вже не проти своїх, а проти цілого світу.

— Між нами й батьками — прірва! Нам ще нема тридцяти!

Ми до старших не належимо!

Вісім літ кричать, а тоді перестають, бо раптом їм стає тридцять п'ять, і проти них починають протестувати їх власні діти, підтримані ще досить енергійними дідусями й бабусями.

Хлопця охрестили Павлом, але прозивають його Ге-

ником (від слова “геній”). Він такий розумний, що навіть не кричить і не протестує, а тільки день і ніч студіює, і не так день, як ніч. Отже, студіює ніч.

— Як же там ваш Геник? — Питаються заздрі, бездітні сусіди. —

— Та студіює, там так студіює...

— А що?

— Хемію...

— А минулого ж року студіював медицину?

— Змінив думку. Лікарська професія непоетична і неетична.

— Як же там Геник? — Питають люди наступного року.

— Добре! Через чотири роки думає дістати бакалавра фізкультури.

— То вже не хемія?!

— Та, знаєте, професори були такі дурні, що Геник мусів їх учити, аж поки це йому осточортіло... Тепер принаймні має доброго професора, самого чемпіона боксу Семмі Вистона. Геник захищає дисертацію про єдність духа й тіла. Крім того, він студіює малярство у мавпи, що дістала премію на виставці абстрактів. Ось полюбуйтеся його останніми картинами: тема 657 чорними плямами по білому; тема 5-А білими кривулями по чорному і Тема 00 білим по білому.

— То це мавпа малювала?

— Яка там мавпа! То вже Геник так навчився, що вчительку перевищив!

Українські генії звичайно обминають великі університети — це не в моді. В моді тулитися десь у закутку, де тобі ніхто не докучатиме. Часто вони там записуються на російську мову: недаром же мама і тато їм роками турчали: “Вивчай, дитино, українську рідну мову — вона тобі буде ключем до інших слов'янських мов”. От і відкрив цей ключик “іншу слов'янську мову”, і до цих лекцій можна готуватися легенько. А як уже

одержить геній ступінь бакалавра — Боженьку, що то робиться! Вдома дим коромислом, обіди та балі, а “Свобода” велику статтю із портретом геніяльної дитини на виднім місці друкує! І таких статей досить багато; та все бакалаври, або, у випадку дівчат, медсестри (по-геніяльному, “норски”). Багато у нас геніїв, і нема чого журитися.

Одного лиш не можна зрозуміти: якщо в нас такі геніяльні діти, звідки береться так багато дурнів?!

Їдьмо на коцюбі!

Хто не любить Андрія?! Це, може, і не найбільше на світі свято, але мабуть що найвеселіше, а разом із тим, найпрактичніше. Особливо для дівчат, а також для тих хлопців, що їх можна вмовити на одруження. На Андрія єдиний раз у цілیم році дівчина відкрито деклярує, що вона дуже хоче вийти заміж, і ніхто з неї не сміється, бо ж це — жарт.

А воно й не жарт. Адже ж усім відомо, що мета кожної дівчини — одруження. Звичайно, після гімназії дівчина мусить кудись іти: або заміж, або до університету. В інші місця мама і тато не пускають. Але ті, що йдуть до університету, тільки вдають, наче б то вони пильно студіюють на ступінь магістра чи й доктора; а справді, вони в першу чергу стараються про титул пані докторової, або, в гіршім випадку, хоч магістрової. Ото піде в читальню, та й сяде проти кандидата наук, в сукні з таким вирізом, що бідний хлопець і книжку кине. Або ще краще: побіжить дівчина попереду всіх до бібліотеки і захопить книжку, що докторантові потрібна, (а дівчині зовсім ні), та й тримає. А потім і запросить його до себе додому, щоб разом студіювати. Ну, як книжка цікава, то хлопець може і цілу ніч просидіти, а вранці люди побачать, та й Бог зна що подумають... Так не одне одруження склалося!

Але не всі такі сміливі: одна дівчина вчилася-вчилася в університеті, вісім літ промарнувала, навіть докторат отримала, а заміж не вийшла. Був у неї і хлопець на приміті, теж не дуже сміливий, читали разом книжки, протестували за права негрів, вікна били в адміністрації, — а оженився він з іншою, зовсім чужою. Прийшла його приятелька на весілля та й каже молодому:

— Чом же не зі мною?!

— А я знав, що ти заміж хочеш?! Ти завжди казала, що ні!

Отже, для таких, що заміж хочуть, а вдають, що не бажають, якраз і є Андріївський вечір. На Андрія всі хочуть заміж: і старі, і малі, і ті, що якраз, і навіть ті, що вже одружені: ану ж пощастить одружитися вдруге, — і краще, ніж тепер!

Українські святі — роботяги. Кожен має свій фах і незмінно його тримається: Святий Наум дітей на ум наставляє, а Святий Миколай їх розпускає та навчає в батьків подарунки випрошувати; Свята Варвара пряде й вишиває; Святий Юрій вівці пасе, а Святий Андрій тільки й робить, що дівчат заміж видає. Оце, правда, нещодавно Папа послав деяких наших святих, а в тім числі й улюблених Юрія та Миколая, на емеритуру; проте, українська громада перебрала їх під свою опіку, виділила платню з фондів УККА й Українського Музею в Чікаго, так що наші святенькі й далі пасуть овець і людей; ну, а Андрій лишився на повній службі і ніяких причин не має свої обов'язки занедбати. В таборах, правда, не мали ми ані зерна, ані муки на калиту, саму тільки сажу мали — то трохи наші звичаї занедбалися, але в країнах нового поселення настало відродження.

Пошукали, хто б нам як слід з'ясував Андріївські ритуали, та й нікого кращого не знайшли, як баба Мокрина.

Щождо баби Мокрини, то мушу сказати, що справді

не знаю, як її титулувати, бо вона тепер уже не баба. Пригадуєте таку пісню?

Написала Гапа Хвесі:
“Я живу тепер в Одесі.
На мені червона шляпа —
Я тепер уже не Гапа”.

Отож так і з Мокриною. Двадцять літ тому, як вона тільки приїхала до Америки, всі її одноголосно називали бабою. Через десять літ, коли вона обрізала волосся та зробила перманент, почали звати “тіткою”. А ще через три роки, як пофарбувалась на солом'яну бльондинку, то вже й тіткою назвати не можна. Стали її називати так, як кличуть на роботі: “Мекрін”. Як її, справді, називати бабою, коли баби такого вбрання, як наша Мекрін, не носять?! Проте, на весіллях, хрестинах, і на Андрія, Мокрина ставала тіткою, а як починала сваритися, то з з-під соняшно-жовтих кучерів визирала подоба давньої баби Мокрини. Отож, до тітки Мокрини пішли ми радитися про Андріївські звичаї.

— Ну, — витираючи уста фартухом, сказала Мокрина, — перш за все, дівчата сідають на коцюбу і їздять навколо хати, та й примовляють:

— Андрію-Андрію,
Конопельки сію,
Спідницею волочу,
Бо я заміж хочу!

— Вже є дві проблеми: перша: де взяти коцюбу? Друга: де взяти конопель?

— Замість конопель можна взяти марігвани, це теж коноплі, і цього зілля тут скільки завгодно. А замість коцюби, можна їздити на мітлі.

— На мітлі? Тіточко Мокрино, на мітлі тільки відьми літають!

— Вони літають і на коцюбі. А хоч би й мітла? Мітла, як і коцюба, символ чистоти, отже, нічого поганого в їзді на мітлі не бачу.

— Але ж відьми весь вік на мітлі літають і ніколи не одружуються!

— Хто тобі сказав, доню?! А чого ж чоловіки своїх жінок відьмами називають? Ну, а як уже хто хоче робити за всіма правилами, то хай ідуть до діда Каленика, він зробить коцюбу.

— А що, як і коцюба не допоможе? Онде наша Лілея сорок літ на коцюбі гарцює, а й досі не замужем.

— Молодець дівка, не падає духом! От і ти з неї приклад бери!

З іншими речами все, здавалось, гаразд. Лишилося одне: організувати молодь, бо то ж для них робиться. А це вже не так легко, бо тепер у моді прірва між поколіннями, і молодь соромиться слухатися старших. Отож, їм треба пропонувати протилежне, щоб зробити те, що треба. Наприклад, треба було б прийти до них і сказати:

— Андріївського вечора святкувати не можна. Ми, старше покоління, забороняємо!

Отоді вони б, на знак протесту, відсвяткували на славу. Але хотілось би допомогти їм влаштувати, бож вони не знають, як. Все ж таки наша молодь не така вже безнадійна, деяких українських традицій тримається: їсть вареники й голубці, горілку п'є, як Тарас Бульба в інтерпретації Юла Бриннера, одружується і народжує дітей.

Пішла на засідання Пласту, спочатку до дівчат. Збори рою "Лісових Чортиць" порадилися і шістьма голосами проти двох постановили в ніч на Андрія виїхати цілим роєм на коцюбах і мітлах на ворожіння. Одна модерністка виїхала на моторовім пилосмоці фірми "Гувер".

Із хлопцями було гірше. Вони зняли несусвітній галас. Їм, поперше, зовсім не хотілось одружитися, а по-друге, вони вважали, що Андріївські звичаї — це забобони, що їх силою нав'язують молоді реакційно-заско-

рузлі батьки, і постановили викинути забобони, разом із старшим поколінням, на смітник. Проте, в їхніх рядах знайшовся мій альянт — двадцятивосьмилітній студент, що через два роки вже мав перейти до “ворожого табору” старшого покоління. Він, здається, не був і проти одруження, а крім того, дівчата в мініспідницях верхи на коцюбах — це неабияке видовище! Отож, цей студент умовив пластунів: мовляв, народні звичаї належать до націоналізму, що тепер, з причини муринських заворушень, увійшов у моду, а тому Андріївські звичаї, разом із батьками, можна покищо зберегти. Тим більше, що американська молодь, на котру ми взоруємося, тримається свого “Галовіну”, а Андріївський вечір — це щось в тім роді: в цей вечір дозволяється робити все, що завгодно.

Почувши про “все, що завгодно”, пластуни ухвалили Андріївський вечір святкувати.

Отож, дівчата проводили свої ворожіння, поглядаючи, чи нема де близько хлопців. А вони, звісно, були. Перевдягалися або ховали лице в шапку і вигадували смішні імена, коли дівчата питали стрічних, як їх звуть. Виходило, що зватимуть нареченого або Акакій, або Гаврило, або ж Сруль; а тій, що тато і мама поклялись, що за американця не віддадуть, навмисно сказали, що звуть Джордж Воллес (якби дівчина була більш кмітлива, то догадалася б, що то означало в перекладі — “Юрко Волошин”).

От виїхала верхи на коцюбі висока, ставна Марійка, та й заспівала:

Андрію, Андрію,
Марігвану сію,
Спідницею волочу...

— А як же “спідницею волочити”, коли вона закоротка? — Кричала Наталка.

— А ти зверху “максі” вдягни, то й поволочиш, і вулицю чистенько заметиш, — порадила Мокрина.

Та ж Наталка, кидаючи чобіт через голову, влучила Юркові в око, але Мокрина приклала снігу, і навіть синяка не було. А Зірчин черевик, на біду, потрапив у проїжджий вантажник, і так, через червоне світло, і помандрував... Це вже був збиток...

Як годували Рябка балабушками, не обійшлося без шахрайства. Зірка позначила один балабушок для себе, а другий — для Юрка. Наталка позначила один для себе, а другий... також для Юрка. Всі знали, що Юркові більш подобається Наталка. А проте, Рябко, як навіжений, одразу кинувся до Зірчиних балабушків, а Наталчиних навіть і не торкнув. Тітка Мокрина потім рознюхала, що Зірка свої балабушки “догфудом” начинила! Ну, але ворожіння збулося по-своєму: за Наталкою бігає Юрко, а за Зіркою — Рябко.

Ворожили всі, і старші, й молодші; калиту кусали, сажею геть пообмазувалися, а що вже наредготалися! Хлопцям гаряче зробилося, то вийшли у двір і там почали бешкетували, аж розбудили діда Каленика. Той встав, одягнув кожуха, щоб не застудитися, і вибіг із хати:

— Чого це ви тут розкричалися?! Що це вам, Пурдю університі?! Ану, марш ізвідси, бодай би ви всі поженились!

Оце й був кінець, Андріївського вечора вінець.

1969

Гітлер - Сталін

Коли у спокійної, статечної Леді, гордої своїм шляхетним собачим походженням, народилося п'ятеро сліпооких малят, одне з них одразу ж вирізнилося трьома знаменними рисами. Воно, поперше, одне з усього приплоду, не належало до расових доберман-пінчерів — і якби собакам були властиві людські звичаї, можна було б подумати, що то якась приبلуда підкинула Леді своє цуценя. Але що серед собак такого ніколи не трапляється, то Леді не мала ніяких чорних думок і дбайливо годувала та вилизувала чорне цуценятко, так само як і маленьких пінчерів. Друга особливість цуценяти — це те, що воно було смоляночорне і мало лише три білих латки в найнесподіваніших місцях: одна — на кінчику носа, друга — на лівім переднім коліні, а третя — на самій середині хвоста, немов лінійкою одмірено. Третьою ж рисою була незвичайна агресивність нешляхетного цуценяти. Воно вродилось найдужчим, повним бурхливої енергії, неспокійним і напасливим. Вибравши собі найкраще місце, воно відпихало інших малят кудись до маминого хвоста і наїдалось за трьох. Тоді починало солодко дрімати, а інші цуценята боязко приступали до їжі. Проте, зачувши цмакання, чорне цуценя прокидалось, знову відпихало бідолашних сисунців і з поновленим апетитом бралось до їжі. Воно ніколи не наїдалось.

Трохим Іванович Опара та його дружина Марта зачудовано приглядалися до цуценят. Не вперше Леді їх виводила, але такого нахаби ще ніколи не бувало.

— Що за розбійник? — Дивувалася Марта. — Справжній тобі Гітлер!

— І справді — Гітлер: все хапає, все жере — і ще йому мало!

В ті часи ще тільки почали співати славозвісну “Двадцять второго іюня”, а Гітлер уже вогневою лавою котиться по українській землі. Ускрізь: на мітингах, на зборах, на нарадах, а найбільше — через радіо лаяли Гітлера вздовж і впоперек звіром, харцизкою, нелюдом. . . Лаяли так страшно, що дехто почав недовіряти. З’явилися люди, що нібито бачили людей, які бачили Гітлера й свідчили, що справді він гарний, як царенко, і де йде, то золото й цукерки розсипає. . . Проте, Трохим і Марта вважали Гітлера таки за нахабу, бо він збаламутив спокій і загнав їхнього єдиного сина Ванюшу кудись аж за Урал.

Гітлер та й Гітлер — так і зосталась ця кличка при цуценяті. Доберман-пінчерів розібрали люди — кожен хотів мати доброго пса у воєнний час. А Гітлера ніхто не хотів. Так він із Леді лишився в Опар на господарстві, і вдвох вони пильно стерегли десяток курей, козу й рябеньке котеня. Згодом Леді попала під авто, і Гітлер осиротів. Проте, всупереч людським звичаям, без матері йому жилося ліпше, хоч би з тієї причини, що більше перепадало їжі.

До речі, як Гітлер підріс, він перестав бути нахабним, а навпаки, зробився лагідним, добродушним і трохи ледачим псом. Він мирився з дітьми, з курми, сусідськими поросятами, — і тільки з Мурчиком вони жили, як кіт із собакою. Сусіди теж любили Гітлера, бо, охороняючи свою садибу, він заодно обгавкував і сусідські, і злодії не мали вільного доступу в цей кут.

А фронт підсувався все ближче. . . Через передмістя

Звіринець, де жили Опари, тяжко відступали стомлені, обідрані советські війська. Людей уже перестали ганяти на копання шанців, а натомість змушували виходити з міста й тікати на схід... Потім одного дня комісари перестали докучати людям і в одну ніч безслідно зникли, мов комарі від отрути... Запанувала тривожна тиша, і досить було малої чутки, щоб почалася паніка.

— Гітлер іде! — Бувало, крикне якийсь хлопчак, і діти з вереском розсипалися врозтіч. Виявилося, це тільки вийшов за ворота Трохимів пес... Він спантеличено оглядався на всі боки, махав хвостом і ніяк не міг зрозуміти, чому від нього втікають.

Фронт підповзав... Вночі було ясно від пожеж, земля стрясалася від вибухів. Свистіли над головами міни, перелітали літаки... Якась відважна молочарка, що під кулями й гарматнями носила на коромислі молоко до Києва аж із Пирогова, розповідала, що цього ранку вона пронесла лише один бідон молока, а другий випили німці...

Одного вечора, хтось гукнув "Гітлер іде!" — і це вже не стосувалося Трохимового пса. Німці справді входили в місто, були вже на Печерським... Про німців розказували різні страхи. Люди почали на швидку руч ховати від них усе живе: курей, гусей, поросят і гарних дівчат. Поганих не ховали. На всякий випадок. Опара заховав свою козу, курей і навіть Гітлера, щоб той часом не розгавкався на якого німця та не накликав напасти на їх обійстя. Сусіди виволокли своїх поросят аж на горище і кинули їм туди добру мірку вареної картоплі, щоб не кувікали. Проте, все обійшлося добре і в Опарин куток німці зовсім не заглядали.

Встановилась нова влада. Вона не принесла з собою хліба, і почалися довгі цісяці сидіння при каганці на сойових висівках та вареній квасолі.

Одного вечора до Опар зайшов сусід. Обговоривши чутки цього дня, свіжо передані агенцією "О.Б.С" ("Од-

на Баба Сказала”), накурившись підсушеного вишневого листа, сусід раптом зауважив:

— Значиться, товаришу, чи то, звиняйте, пане Трохиме, я вже давно хотів вам сказати, та все забувався: як воно нащот вашого собачки?

— Якого собачки?!

— Та, звиняйте, Гітлера ж, коли б хто не почув. Ви ж повинні розуміти, що тепер Гітлера собакою, а собаку Гітлером уже більше називають ніззя. Бо воно виходить, що еслі собака — Гітлер, то і Гітлер, звиняйте за вираженіє — собака. Ви ж самі подумайте, що б то німці вам зробили, коли б дізналися, що ви їхнього фюрера помиями годуєте? Донощиків же у нас — повний Звіринець . . .

“Ти може перший”, — подумав Трохим і погодився.

— Кличте його Сталіном, — порадив сусід. — Тепер уже нарешті можна.

Так Гітлер зробився Сталіном. Ні в чім неповинний пес ніби розумів, що нічого доброго в цім новім титулі нема, і протестував, як міг. Він просто не обзивався на Сталіна, а коли б міг говорити, то напевно пішов би гавкати до пашпортового відділу. Але що робити! Гітлера не кликали до їжі, а Сталіна годували. Не відгукнешся на Сталіна — голодним будеш. Отак за шмат черствого хліба прийняв собака немиле наймення.

Ой, погано жилося Сталінові за німців! Люди були самі голодні, то де вже дбати про псів! Давно поїли курей, пропали й сусідові свині. Так-сяк перебивалися на городині; пес навчився їсти таке, до чого б колись і не торкнувся. Сирі лушпайки жер!

А тут ще не злюбили його люди за те, що Сталіном звався. Столітня бабця Прохориха, зовсім беззуба, досі віддавала Гітлерові шкурунки з хліба; тепер же не схотіла їх давати Сталінові і гризла сама, на зло тому харцизяці. Діти, що з ними пес так любо грався, коли був Гітлером, тепер немилосердно лупасили Сталіна, — бо

так їх навчали старші. Часом на галас виходив із хати котрийсь із господарів і сварився:

— А чого це ви, пуцьверінки, таку бучу зняли? Що це ви робите, я вас питаю?

— Сталіна б'ємо! — Одноголосно відгукувалися діти.

— Ну, то дайте йому, собаці, ще й від мене пайку, щоб знав, як людей мордувати! — Заохочував господар і йшов додому.

І бідному псові, що за ціле життя і щура не замордував, довелось тяжко спокутувати чужі гріхи.

Химерна доля війнула бурею над тихим Звіринцем, і Опари, разом із їхнім собакою, опинилися в Німеччині.

Невільники важко горювали на фабриці, поки її не розвалили бомби. Після капітуляції Опари опинилися в чистім полі ні з чим. Так мандрували вони із Сталіном лісами і степами розкішної Баварії, ловили форелі в ручаях, збирали лісову малину, часом ішли на фарми і прохали їжі й праці. Налякані товсті “бавари” давали їсти, дозволяли переспати на сіні, а праці, казали, нема. Боялись бунту й відплати за кривди, хоч фарма аж кричала за жінцями, косарями, молотниками...

І тут ще раз пригодився Гітлер. Трохимові спало на думку знов переназвати пса, і він сказав одному господареві, що собаку звать Гітлером.

— Не вірите? Ось я його покличу. Гітлер! Гітлер!

Пес пригадав, що як був він Гітлером, то діставав добре харчування, і миттю прибіг на поклик.

— Гітлер — мій кращий друг, — промовив Трохим, глядячи пса.

На лицах німців мерехтіли різні почуття: гнів, недовір'я, цікавість, страх — і врешті, задоволення.

— Косити вмієш? — Коротко спитав господар. — Можете лишитись. Ось ваша кімната, а Гітлер буде спати в коморі.

Так проминуло десять місяців. Опари працювали

тяжко, зате сито харчувалися. А найкраще жилося Гітлерові. Всі його любили за веселу вдачу, а надто хазяйська дочка Міці. Трохим присягався, що ночами вона приходила до Гітлера в комору, світила ліхтар і вголос читала “Майн Кампф”. Марта запевняла чоловіка, що це йому тільки приснилось, а також радила не вештатись ночами по садибі та не дуже придивлятися до Міці.

Потім прийшла епоха таборів, де було сіро й нудно, як для Опар, так і для Гітлера. Але спражня трагедія нависла над Опарами, коли прийшов час їхати за океан. Опари дуже прив'язались до Сталіна— Гітлера — можливо тому, що це була єдина збережена частка колишнього господарства на Звіринці. Словом, вирішили Опари взяти з собою Сталіна до Америки. Знаючи, що для Сталіна, що колись був і Гітлером, іміграційна комісія не видасть візи, Опари вирішили йти начорно. Сталіна посадили у плетений кіш, наказали не гавкати, і пронесли на корабель. Під час подорожі стало буремно, люди стогнали й нарікали, діти ревли... Тож, якщо Сталін коли і гавкнув, ніхто його в метушні не почув. Господар його частенько відвідував і ввесь час кидав до кошика ласі шматки такої їжі, що про неї пес ніколи й не мріяв. Люди, через морську хворобу, лишали їжу недоторканою.

Вночі Трохим виносив кошик на поклад і там, де нікого не було, пускав пса на прогулянку. Ніхто й тут би не завважив пса, але одного разу поблизу почувся дзвінкий ляпас. То офіцер почаствував неслухняного матроса. Сталін обурено загарчав.

— Цить, Сталіне, це не твоє собаче діло, — шепнув Трохим — і Сталін одразу замовк.

В Америці Сталін жив, як і кожний порядний пес. Тут ніхто не дивувався на його екзотичне ймення, бо в Америці було повно таких, як він Труманів, Рузвелтів і Чемберленів. Сталін був у добрім товаристві. Він їв і пив, дививсь на телевізор, чувся, ходив на прогулянку, зна-

Йомився з гарненькими собацюцями, бавився м'ячем, їздив автом, спав і, навіть, ходив на собачі курси, що їх через лінощі не закінчив.

Все на світі минає... Минає й молодість — і людська, і собача... По всіх пригодах, довелося Сталінові загинути собачою смертю... Він почав слабнути, сліпнути, глухнути; ходив тяжко, аж волочив ноги, спотикався об камінці і тоді жалібно скавчав. Вже не було з нього потіхи...

Тоді Трохим, мало не плачучи, повів його до собачого лікаря (перепрошую: ветеринара), і той впорснув Сталінові вічний спокій.

Наприкінці життя приснився Сталінові собачий рай. Він був багато ліпший від сталінського раю. Тут були повні миски собачої їжі, свіжоналовлені щури і мухи на закуску... Тут були, для спорту й забави, коти з пухнастими хвостами, що спершу досить швидко утікали, а потім давалися зловити і приносили щастя перемоги. З такими солодкими видивами Сталін заснув навіки...

Поховали його на собачім цвинтарі, де в неділю приходять чорні дами оплакувати своїх покійних пестунчиків. Але Опари посоромились би це робити, тому Сталінова могила безслідно заросла травою.

Тільки часом Трохим пригадував Сталін-Гітлера і жалкував, що пес не дожив до Хрущовських часів — а то б отримав іще одне ім'я.

Інспектор Мокрина

Є такі люди на світі, що їх не дуже люблять, але жити без них не можна. Вони потрібні, як поліцай, дентист і погребник. Без них створилось би безладдя, і світ би розлетівся, як діжка без обруча.

Такою була Мокрина. Одні називали її бабою, інші тіткою, з американців дехто навіть — леді, а чоловік її, Данило, на сміх нам усім, “котиком”. Казав, що привчився так змолоду і відучитися не може.

Отож, баба-тітка-леді-котик Мокрина жила у нашому сусідстві, і всі її щоденно бачили — і вона всіх бачила щодня. Але не тільки бачила, а спостерігала, пильнувала і доглядала. Від її гострого ока ніщо не могло сховатися. Вона бачила через зачинені двері, чула крізь кам'яні мури, догадувалася про деякі речі без ніяких видимих ознак. Тому то й прозвали її інспектором. І вона прийняла цей титул із такою ж повагою й задоволенням, як багато наших бездипломних громадян — титули “інженерів”, “меценасів” і “магістерів”.

З лиця Мокрина була негарна: довгообразна, як перстиглий огірок, з ріденьким сірим волоссям, завжди прихованим під “турецькою” хусткою; ніс і підборіддя вигиналися одне одному назустріч; а очі були в неї маленькі та бистрі: як гляне, то горобця встрілить. Її усмішка була така моторошна, що сама Мокрина, побачивши свій образ у люстрі, плюнула і зареклася усміха-

тись. А що тепер на телевізорі багато “серйозних” комедіантів, ми вирішили, що тітка Мокрина не посміхається навмисне, щоб смішніше було.

Після роботи я звичайно сідаю на ганку, щоб відпочити від цілоденної метушні. І завжди в той час вертається додому Мокрина, та й спиняється коло мене на розмову. Початок завжди однаковий:

— Добрий вечір! Спочиваєте? Ну, спочивайте, спочивайте. Добре, що декому є час висиджуватися та вилежуватися. А от іншим ніколи.

Але, поза всякими “ніколи”, баба Мокрина сідає коло мене, і ми спочиваємо вдвох.

— Як вам працювалося, тітко Мокрино? — Питаю я. — Чи в добрім настрої була ваша господиня?

— А хто її знає! Як я приходжу прибирати, вона одразу з дому тікає. Скаже тільки, де що є, та й свисне.

— А чого?

— Боїться мене. Я, бувало, прибираю-прибираю все, що вона за тиждень понакидала, та й почну їй вказувати, як би воно мало бути. А вона цього не любить. Така вже в неї недобра вдача.

— Але працею вашою задоволена?

— А чом би ні?! Хай їй якась нігерка так поробить! Вже може їй що й не довподоби, але мені не скаже: боїться, щоб я не здезертирувала. От тільки за свого котика вступається.

— А чим ви його кривдите?

— Нічим. Вона не хоче, щоб я його “догфудом” годувала. А я так роблю, бо дурний кіт ріжниці не знає, а догфуд вдвоє дешевше коштує. Йї же гроші заощаджую. Вона сама скупіша від мене, але боїться, щоб кіт не почав гавкати.

— Котику! — Загуло раптом із Мокриної хати. Кликали не kota, а Мокрину. — Іди вечеряти.

— Іду, йду, — незадоволено обізвалась Мокрина. — Прощайте. Взавтра добалакаємо.

В Мокрининій хаті все було чисто й порядно, але нічого зайвого; ніяких книжок, журналів чи квітів; навіть вишивання вона не любила. Але вміла варити й пекти смачно і, як вона це називала, легко.

— Як ви випікаєте такі високі паляниці? — З заздрістю запитувала я.

— За допомогою модерної техніки, — казала Мокрина. — Маю для того бітніка.

— Студента якого за наймита?

— Та ні, крутиввертило таке електричне. Воно б'є, а я з Ївгою через телефон розмовляю. Поки всіх і все обмовимо, зіб'є мій бітнік воду на колоду.

А тут якраз і Ївга в хату. Ївга нівроку собі, як копичка, і ввесь час на дієті. А тітка Мокрина тільки в вікно її вгледіла, зараз же бух ковбасу на сковорідку та й підсмажує, ще й на маслі. Бідна Ївга слинку ковтає.

— А в кого ж це ковбасу купили?

— Та тут аж два сорти: одна від Мирона, а друга від Саливона. Допоможіть розпробувати, чия смачніша. А я ще трохи вишнівки внесу.

Так два тижні дієти за один вечір і пропадуть.

Інспекторська діяльність Мокрини почалася з санітарних обов'язків. Виходило так, що їй усе траплялась нагода заглянути до когось у хату. От заплаче, було, дитина — ану ж удома нікого з дорослих нема, і дитині щось сталося! А при тім бистре око Мокрини фотографувало все навколо: і під столом, і за шафами, і в ванній кімнаті. А пізніше про висліди оглядин передавалося бездротовим телеграфом:

— Зайшла я ото до Кузьменчихи. Так все виглядає на своїм місці, все ніби прибрано. Хотіла вже піти. Ану, думаю, відчиню комору та загляну. Тільки взялась за клямку, а на мене звідти як посиплеться різне сміття, старі газети, нечищені черевики, брудна білизна, немиті ще від позавчора горщики! Якийсь баняк гепнув мені

на голову, то ще й досі гуля не зійшла. От які бувають господині!

— Ну, а як там у Наді, нашого Павла молодії жінки? Та, кажуть, дуже охайна.

— Там усе прибрано, що правда, то правда. Але миє все тією самою шматою: і посуд, і підлогу, і свої черевики, і дітей. Раз-раз — і готово.

Мокрина мала чудову пам'ять і добре знала, хто як часто малює стіни, хто їх миє, хто витирає, а хто тільки порох здмухує. І коли їй хто заперечить, неодмінно програє.

— Воно б уже годилося ваші стіни підмалювати, — зауважить Мокрина. Господиня не згоджується:

— Ми ж малювали два роки тому.

— Не може бути: тоді ви ще не купили своїх нових меблів.

— Наші меблі, не нові, їм уже шість літ.

— Оце ж я й кажу: шість літ тому ви купили оцю блакитну канапу, та й мусіли до неї стіни з рожевого перемалювати на синє. То виходить, що ви вже шість літ не малювали.

Мокрина не визнавала авторитетів. Всі люди для неї були рівні, але від усіх вона вимагала справедливості. Хоч про свою освіту вона ніколи не згадувала, але чужі знання й дипломи перевірити вміла.

— Теж мені велика цяця, — казала вона про голову парафіяльного уряду. — В нашого двірника старший підмітайло. А що вже підлизник, то другого такого в світі не зискати! Захворіла в шефа дитина, то він на другий день картку прислав; та не туди втрапив, бо добре по-англійськи не читає. Вибрав таку, що на смерть посилають: "Віт діпест симпаті...*) Дитина, слава Богу, видужала, а шеф його мало не вигнав з роботи!

Діставалося від Мокрини і військовикам:

*) "with deapest sympathy" — з глибоким співчуттям (англ.)

— О, диви, і цей вже став полковником! Якби ж то в нас стільки полків, як полковників!

З адвокатів насміхалася також:

— Що то за адвокат, що йому самому жінка дала діворс, а він не зміг оборонитися. Зостався тепер ні з чим: вона має діти, а він — аліменти.

Особливо ж вона не полюбляла письменників, бо вбачала в них конкурентів:

— Знаю я, що то за письменник: линдає ускрізь, випитує людей, підслухує, що баби брешуть, а потім усе те запише та й видає за своє. Мало того: один такий, що у Мілвокі живе, кожного року свою писанину на жіночий конкурс подавав, буцімто жінка. І що ви думаете? Одного разу, паскудник, таки взяв премію! За ту історію, що я йому переказала. Взяв — і не признається. А в газеті й написали, що от, мовляв, нова письменниця, Гапка Соловей на цім конкурсі отримала нагороду. Ще більше: влаштовують Гапці з такої нагоди в самій Філядельфії пишну параду. І що ж ви думаете, хоч тоді признався? Ні! Вдягнувся жінкою, та й поїхав. А я як почула, то скоріше за телефон, та й своїй кумі Лизаветі, що живе у Філядельфії, дала відповідну команду. Отож, як пан Гапка вийшов до столу і вже руку простяг по чек на сто долярів, кума Лизавета встала з першого ряду і правою рукою здерла з лавреатки хустку разом із перукою, а лівою рукою спідницю. І всім стало весело, як на літературнім вечорі Миколи Понеділка.

— Е, тітко, з вас також письменник: це ж ви оповіли не свою історію, а Арістофанову “Лізістрату”.

— Я ніколи не брешу! — Аж перехристилася Мокрина. — Що Стефанова вона жінка, то правда; але не Лізістрата, а Лизавета. Мабуть своє ім'я на тутешній лад змінила; вона завжди була велика модниця.

Інспектор Мокрина щиро вірила в Бога, але навіть і в церкві за головний свій обов'язок вважала нагля-

дати за людьми. Як відомо, до церкви першими сходяться ті, що живуть найдалше і доїжджають автобусами; за ними приїжджають ті, що мають авта; а вже найпізніше прибувають ті, що живуть під боком. Мокрина жила недалеко від церкви, але приходила ще заки починали дзвонити, щоб усіх оглянути і по заслuzі привітати. Вона, правда, виходила потім посеред служби і оббігала сусідні вулиці, щоб упевнитись, чи ніхто не забув замкнути двері або, не дай Боже, не залишив дитини напризволяще. Якщо десь плакали діти, баба Мокрина заходила в хату, вчитькувала малечу й перевіряла, чи застелені ліжка. Потім поверталася в церкву.

По Службі Божій, Мокрина ставала на пляцику біля церкви і переглядала, що хто нового вдягнув. От, наприклад, пані Професорова взула помаранчові черевички, що сяють ясніше від сонця. Воно наче б то й гарно, але інспекторське око завважило, як стали люди навколішки, що на підошвах був штамп “Знижено на випродаж”, та ще й ціна. Отож, як вийшли люди з церкви, то Мокрина при всіх і запитала пані Професорову, в якій то крамниці вона купила такі гарні черевички за два доляри і дев'яносто дев'ять центів, і чи там часом немає розміру також і на її ногу. А пані Докторовій Мокрина влаштувала ще краще: як тільки та вдягнула до церкви свій новий мінковий шаль, Мокрина просто посеред Отченашу шепнула сусідці: “Диви, якого мінка вцупила! Ану но подивлюсь я у “Совободу”, що вона дала на пам'ятник Шевченка!” Мокрина всі списки жертводавців вирізувала з преси і зберігала в коробці. Наступної неділі, виходячи з церкви, Мокрина всунулась просто в компанію, серед якої красувалася пані Доктора в своїм сріблястім хутрі, і проголосила:

— Але ж і гарний мінк! Кращого прецінь і Джонсонова не має! А також вам належиться честь і слава, що пожертвували на пам'ятник Шевченка аж два доляри!

Треба зауважити, що вся Мокринина критика вихо-

дила з її серця без жадної лихої думки. Закон справедливості так їй наказував чинити: слова самі вкладались саркастично, і проти того Мокрина нічого не могла вдіяти. Навіть коли вона хотіла сказати щось приємне, воно виходило присоленим і приперченим. Одного разу, як я йшла з приятелькою, Мокрина нагородила мене таким компліментом:

— Але ж і гарне волосся маєте! А як швидко росте! Вам би треба було народитися овечкою!

Потім зиркнула на мою приятельку і додала:

— І вам також треба було народитись овечкою. Але з іншої причини.

Прийшовши додому з гостини, вона так похвалила господиню:

— Та там такого наварила, що навіть мій пес їв і облизувався. Він у мене на їжу дуже вередливий...

Про одну дівчину Мокрина з гордістю розповіла, що та одружилася з чемпіоном.

— З яким чемпіоном, тіточко? — Спитала я, врадувана, що наші українки роблять прогрес. — Зі спорту, чи може з шахів?

— Ні, він чемпіон на млинці. 128 умудрився з'їсти, покищо світовий рекорд тримає!

Про другу дівчину Мокрина відрепортувала, що й та добре одружилася:

— Правда, з галичанином, але він не поганий; нічого собі чоловік, порядний, віскі в рот не бере: саму водку п'є.

Назагал, Мокрина була вдоволена своїм життям і тільки одним журилася: якось воно виходило попри її бажання, що вона про всіх загромо говорила.

— Я ж не зла, і нікому нічого лихого не бажаю, а воно якось саме складається. От іду, буває, дорогою, кругом весна, пташки, метелики, мушки і мурашки... співати б я хотіла, так не вмію, то й говорю тихенько сама до себе, не знаю вже, що саме, але таке, як "Госпо-

ди, нехай буде воля Твоя! Що воно на світі робиться! Всяка погань, що є на світі, на сонечко повилазила..." Здається, нічого лихого не сказала.. Але за мною йшла пані Зеня і потім скаржилась людям, що я її цілу дорогу лаяла... Ох, — бідкалась далі Мокрина, — я вже часом Господа молю: "Боже всевидючий і всесильний! Ти ж усе на світі можеш зробити, то вкрати мені язика! Не дуже, бо як я стану німа, мій Данило покине мене й оженився з американкою; але трошечки, на кілька сантиметрів!"

Але язик її не тільки не покоротшав, а навпаки, подовшав і почав засягати в межі спорту й політики. Мокрина стала цікавитись боксом і не одну годину просиділа при телевізорі. Вона навіть брала активну участь у змаганнях:

— От сьогодні був цікавий матч! Один одного так лупив, що аж посиніли. І ніхто не переміг. Бо як тільки котрий наміряться, а я й ворожу: "Не попадеш! Не попадеш!" — Так і промаже.

— А чого ж ви нікому не дали виграти?

— Не могла вирішити, хто кращий. Обоє мені подобалися.

Як почалася передвиборча кампанія, Мокрина розгорнула шалену пропаганду за Річарда Ніксона. Заагітувала куму Лизавету з Філядельфії, свого чоловіка, дочку і зятя, Ївгу, обох сусідок і всіх, хто вживав синьку до прання. При чім тут синька? Бо Ніксона підтримувала й телевізійна станція, що реклямувала синьку. А коли Ніксон програв, Мокрина продиктувала внукові листа до Білого Дому, щоб Ніксона призначили віце-президентом. І хвалилася, що її вимогу виконали. Деякий анахронізм у подіях її не тривожив: був же Ніксон віцепрезидентом? Був! А коли саме, це не так важливо, все одно, вже минуло.

Щождо українських партій, Мокрина тримала свої

політичні переконання в таємниці, але одного разу проговорилася:

— Я належу до бандерівців, і тому вони мене не люблять!

— А розкажіть но, тітко Мокрино, як то вас на президента обрали!

— Таке було. Великі були збори, та ще і з перевиборами управи. На президента зборів зголосили двох інженерів, двох професорів ще й одного доктора, а вибрали мене.

— І ви не боялися?

— Та й чого? Я на скринінгу самого советського майора з табору викурила, а це ж таки свої люди. Як мене вибрали, я встала, перехристилася, поклонилася людям за ласку, та й сіла на покуті.

— А як же ви знали, що треба робити?

— Так, як і інші президенти. Труман, кажуть, спочатку теж не знав, що робити, а потім, бідака, навчився. Виголосила промову; потім, як люди піднімали галабурду, дзвонила склянкою об карафку з водою, а накінці зарепрезентувала публіці жіночі й чоловічі органи, що передали свої привітання.

— Але як ви вмудрилися спинити магістра Язикатого, що він так швидко скінчив промову?

— Як він уже почав говорити більш, ніж треба, та як люди вже почали йорзати на стільцях, я стала йому підморгувати. Куди там! Відвернувся від мене та й далі говорить. Мене взяло зло. Я його штовхнула ліктем під бік, та й сказала, ні голосно, ні тихо: “Ану, пане магістре, кінчайте, бо як ні, то я слідком за вами розкажу людям, як ви в таборі ковбасу крали”. І зразу замовк.

— А як пройшли вибори?

— Та висунули люди кандидатів, а радше, вони самі висунулись. Звичайно, і мене висунули, але я відсунулась, бо мені, як президентові зборів, це було б непристойно. А вже як почали галасувати, то я, щоб усе було

гаразд, поставила всіх у чергу; кожний підходив до президії, віддавав свій голос, і тоді його чемно виводили із залі і назад не впускали. Так обійшлось тихо, без шахрайства, бо кожен галасував тільки раз. Звичайно, я вважала, щоб хто не сховався під стіл, і для цього навіть зняла скатертину.

Отакий то був у нас інспектор Мокрина. Всі її боялися і слухались. На весні, як зацвіли квіти і почався пляжний сезон, хотіли наші жінки раз пропустити чергові збори — і не наважилися: “Заїсть нас баба Мокрина”. Коли Мокрина йшла з пушкою по чергову збірку, приносила повну-повнісіньку: нехай би хто осмілився не дати! В суботу вона обходила сусідів і зганяла їх з лежаків на академію. Діти гарно і дзвінко здоровкалися з нею повним “Доброго ранку! Слава Україні!” І того навчили їх не батько, не мати, і не вчитель української школи, а таки баба Мокрина. Садочки в нашій околиці були всі чисті, підстрижені, вулиці заметені краще, як у кого в хаті, а вікна прозоро блищали. Всі вважали на нашого інспектора.

— Та й чого ви її так боїтесь? Що вам зробить стара баба? — Питався часом хтось із новоприбулих.

— Бо таку рекляму зробить, що сорому не обберешся, хоч би і в інше місто виїхав. Вона в кожному місті агенцію має.

— Та хто ж їй вірить?

— Всі вірять. Іншої радіостанції ми не маємо. До того ж, вона завжди говорить правду.

Якби мене спитали, чи я її любила, я мусіла б добре подумати. Мабуть, що так, бо, по-перше, дуже до неї звикла. Другої Мокрини в нас не було. Крім того, вона мала таку фантазію і розум, що могла б стати письменницею, коли б не боялась злочинства. Вона була наснажена атомовою енергією і підбадьорювала інших. Таки я її любила..

І раптом інспектор Мокрина зникла. Отак просто

прийшли до неї одного дня сусіди, а квартира порожня. Чисто все, підлога не тільки підметена, а й свіжо вимита, ніде ні порошинки, на плиті відполірований чайник виблискує — жодний інспектор не причепиться. А Мокрина нема...

Ніхто не знав, де вона ділася. Ріжні були здогадки, з них більшість нецікаві. Але було одне припущення, що Мокрина, слідом за Косачем, подалась на Україну і найнялась до нього в куховарки, і що це дуже позначилось на Косачевих творах. Казали навіть, що теперішні твори Косача насправді пише баба Мокрина.

Що ж, хоч Мокрина до останнього була спритна і жвава, вона вже мала багато літ. Мабуть, вона належала до тієї породи вояків, що не вмирають, а просто зникають, розпливаються в просторі і стають частиною вічності.

Нонсенсаційний анонс

Підсумовуючи наслідки тридцятого літературного конкурсу СФУЖО, уфондованого панною Марусею Бек, трюїсті журі в особі Доктора Бездипломного, Магістра Самохвала й меценаса Безгрішного встановило, що з 101 учасника твору

1. П'ятеро відійшли від теми
2. П'ятеро не дійшли до теми
3. П'ятеро не мали теми взагалі.
4. П'ятеро написали занадто песимістично
5. П'ятеро написали занадто оптимістично
6. П'ять творів були задовгі
7. П'ять творів були закороткі
8. П'ять авторів виявилися чоловіками під жіночими псевдами
9. Шісдесят творів були дискваліфіковані, бо в них висвітлена ідеологія тільки однієї партії. Через те, що кожний із шестидесяти творів репрезентував іншу партію, журі не змогло встановити ідейної переваги.
10. В силу цих обставин, журі присудило обидві премії тільки одному творові, якого автором, по відкритті конверта, виявилась панна Маруся Бек.

Календарні проблеми

Осінь... Достигають медові груші. Листя вже шерхне, втрачає з кожним днем свою шелесливу свіжість. На сторінках українських журналів уже давно, ще з липня місяця, все пожовкло й осипалось.

Прикрий час писати вірші! Літо проминуло, зима ще далеко, про осінь-старість писати не хочеться.. Серце ще хоче літа. Так перезріла красуня, все далі збавляючи свої роки, не хоче прощатися з молодістю...

А осінь щоразу ближче й ближче, а літня краса, листок за листком, опадає...

Українська періодична преса готується до зими: ква-сяться репортажі, шаткуються передруки, соляться спо-гади, заморожуються ліричні вірші.. Залізні приписи нашої преси вимагають точного розподілу матеріалу за календарем.

Зимовий регламент приблизно такий: Різдво (одне і друге), подарунки, сніг і снігові баби, спізнення на працю через мороз і перевантажений вуличний рух, об-морожені вуха і ще раз сніг.

Весною належить писати про Великдень, зайчиків, квіточки, яблуні в цвіту (про яблука ще не можна); про кохання (без шлюбу, бо весільний сезон починається лише в червні).

Літній період найменше формальний. Тут є широ-кий діапозон гарячих переживань, знову кохання (вже і з весіллям), квіти (за виключенням конвалій, пролісків

та іншого, що вже поодцвітало), яблука і груші (ранніх гатунків), річка, човен, пляж і вакації.

Осінь зарезервована для поважних імпрез, для науки, відречення від літніх пустощів та для споживання дозрілих яблук, груш, моркви, капусти і квашених огірків.

Календарний принцип пристосований до смаків читача. Добре йому сидіти в натопленій хаті, попивати чайок, одним оком поглядати в засніжене вікно і в такт снігового ритму деклямувати:

СИПЛЕ, СИПЛЕ, СИПЛЕ СНІГ...

Добре йому читати! А як то бідному поетові писати? Йому ж, бідакові, доводиться писати авансом, ніякого авансу за те не отримуючи... Далеко-далеко доводиться йому забігати думкою наперед, щоб матеріали в редакції, українськими темпами, встигли перечитатись, обсудитись, обговоритись, перевіритись на безпечність, виправитись, процензуруватись, перевиправитись, улежатись, скластись, надрукуватись, упакуватись, і, з запізненням на місяць, розіслатись на адреси передплатників, післяплатників і неплатників.

Отож, літератори мусять улітку, встроївши для надхнення голову в охолодник, писати про сліпучу красу першого снігу; а взимку, сівши під грубу, уявляти себе в степах палючої Арізони.

Мій добрий приятель, поет Терентій Капуста, і не подумав би ставати сторч проти цього принципу. Терентій узагалі людина делікатна, ввічлива, м'якосердечна і трохи ледача. Через ці свої прикмети він би й муху не зігнав, що його кусає. Одне слово, поет з ласки Божої!

Терентій жив собі тихо-мирно, працював сторожем на залізниці, під час вартування вірші писав — про троянди, любисток, резеду, кавуни й молоденьку картоплю, — та й засаджував ними газетні грядки. А оце якось зібрався на поважніше: написав вірш про кохання та й послав до однієї редакції, куди вже трохи втоптав стежечку.

Відмітив дату в календарі. Чекає тиждень, другий,

третій — і приходить йому лист. І що ж ви думаєте? Завернули вірша. Орлине око цензора поцілило такі рядки:

СЕРЦЕ КРИЛА РОЗПРОСТЕРЛО, ЯК ЛЕЛЕКА

І непомильний олівець накреслив криваво-червоний присуд:

“За редакційними стандартами тепер зима”. (Був вересень). “Лелеки на зиму відлітають у вирій. Зрізати ці рядки”.

Лірична душа Терентія курки не могла б зарізати, не то що свого вірша. Тому він, для втихомирення цензури, додав поясняльні рядки:

**ЦЕ БУЛО У ЛИПНІ, СЕРЕД СПЕКИ,
В ВИРІЙ НЕ ЛЕТИЛИ ЩЕ ЛЕЛЕКИ.**

Послав. Чекає тиждень, другий, четвертий — нема його вірша ні в газеті, ні в зворотній пошті. Але на п'ятий тиждень лист таки прийшов, із віршем і такими заввагами:

“Лелеки не живуть в Америці. Ми живемо в Америці. Отже, вірш неправдоподібний. Прошу замінити лелеку на ворону”.

Поет Терентій засмутився, проте, ідучи й далі за принципом додавання, але ні в якому разі не віднімання, дописав ще такі чотири рядки:

**НЕ ЖИВУТЬ В АМЕРИЦІ ЛЕЛЕКИ,
І ТОМУ В РЕДАКЦІЇ ВОРОНИ
РОЗБИРАЮТЬ РЕДАКЦІЙНІ ТЕКИ
І ПРИРОДІ ВКАЗУЮТЬ ЗАКОНИ.**

Послав, уже нічого доброго не сподіваючись. Не витримала душа поета!

Але всього через два тижні відповідь таки надійшла. Знову з Терентієвим віршем. І з такою заввагою:

**“ВЕЛЬМИЩАНОВНИЙ ПАНЕ ПОЕТЕ! З УВАГИ НА
БЛИЗЬКІСТЬ НАБЛИЖЕННЯ ВЕСНЯНОГО СЕЗОНУ,
ПРОСИМО ЗАМІНИТИ ВОРОНУ СОЛОВЕЙКОМ
І ПОСАДИТИ У ВІРШІ ПАРУ ФІЯЛОК АБО
ЯКЕ ІНШЕ РОЗКВІТЛЕ ДЕРЕВО.”**

Як ту дитину назвати?!

Вже як чим можна похвалитися, то саме тим, що у вільній Америці ми живемо, як хочемо, вдягаємось, як хочемо (а як не хочемо, то не вдягаємось), розмовляємо, як хочемо, хоч і трьома мовами одразу, і, зрозуміло, дітей своїх називаємо, як хочемо (а вони нас теж називають, як хочуть, хоч і не так, як ми хочемо). Отож, як кажуть українці, не хочеш, то як хочеш.

Можна свою дитину назвати не тільки Оксаною чи Остапом, а навіть і Саврадимом, Секлетою, Гапкою, і ніхто вам не скаже, що таких імен нема, або що їх не можна взяти. Тут така демократія, що можна навіть дочку назвати Остапом, а сина Оксаною. З американців ніхто різниці не помітить, а свої думатимуть, що це — на тутешній лад. Ви можете навіть самі вигадати якийсь ім'я, і тоді ваша дитина буде єдина в світі з таким назвиськом. Одна моя знайома дала своїй донечці дуже гарне ім'я: Анібісса. І нічого, навіть наш православний священник охрестив!

От і в мого сусіди Гриця Гарбузенка народився синочок. Пішов ущасливлений тато до панотця порадитись, як ту дитину назвати.

— Що ж, — каже панотець. — Це не проблема. Ім'я нічого не коштує, а за христини Івана я беру стільки ж, як за Іезекіїля. Без великих витрат, ви можете дати своїй дитині найкраще в світі ім'я. Я не з тих закукуричених попів, що дають тільки те ім'я, що у святцях на цей день випадає, хоч би це був і Акакій.

— Та вже обійдемося без Акакія, — зідхнув Гриць.

— Але коли такий великий вибір, людина губиться і не знає, що взяти. Може й краще було із святців . . .

— То прошу дуже: сьогодні святого Євсихія . . .

— Ні, ні, вже краще Акакія . . . Але може що ліпше знайдемо?

— Ось через кілька днів буде Петра і Павла, то можна б назвати або Петрусем, або Павлусем, або й Петром і Павлом, подвійно.

— О, отченьку, ви б його ще Іваном назвали! Такі прості імена . . . Може ж із нього що велике виросте?!

— То назвіть його на честь Гетьманича — Данилом.

— Це непогане ім'я, але якось неприємно, що на честь покійника, царство йому небесне . . .

— Але ж усі святі повмирали!

— Ні, вони в раю живуть-поживають і нас охороняють. І то було во время оно, а це — зовсім недавно . . . Ви вже потрудіться, отче, підшукайте щось інше!

— То назвіть його Степаном, на честь Степана Бандери!

— Я, отче, не хотів би дитину з народження втягувати в політику; ану ж він захоче бути мельниківцем, як виросте? А поки виросте, я вже тепер мав би мороку: у мене ж корчма, чи то пак, по-благородному, сальон; як я сина назву Степаном — ні один Андрій не зайде! А на самих Степанах мільйонером не станеш.

— Допомогти вам не так легко, — позіхаючи завважив отець. — Хібащо назвіть Любомиром. Це ім'я ані запросте, ані замудре; миролюбне і милозвучне. І, здається, вождя з таким ім'ям нема . . .

— Ет, отченьку, — безнадійно зідхнув Грицько. — Як ішов до вас, то мав надію, що ви все таки десь училися і, як людина тутешнього народження, маєте інтелігенцію, але ви вдаєте, що мене не розумієте . . . Доведеться вам казати правду в вічі: я хочу гарне американське ім'я, щоб мій син був, як усі люди, а не якийсь Іван чи Онисько. А ви мені гетьманича та Бан-

деру! Що я з ними на білім світі робитиму?

— Так би одразу й казали. То назвіть його чи Двайт-ом, чи Адлаєм!

— Я б же й назвав, коли б не теща . . . Як тільки про це підслухала, одразу дибки! Каже: якщо не назвете по-українськи, не буду доглядати! А без цього, самі знаєте, жінка на працю піти не зможе, то й трісне наш бізнес, поки моя корчма розростеться . . .

— Я бачу, що ви справді в складній ситуації . . .

— Та в якій там ситуації! Просто не знаю, як тещу вкоськати.

— Це ж і є ситуація, та ще й яка . . . Знаєте що? Назвіть сина таким ім'ям, щоб вимовлялося однаково і по-українськи, і по-англійськи. Це не гріх. Наприклад, Мироном, або Марком . . .

— Якби ж то, отче, тільки ми до того додумались! Тепер майже всі малі діти в українців Марки або Мирони. Покличеш свого, а до тебе їх півдесятка біжить . . . Яку шибку хто не вибив — усе Марко винен!

— Тоді я вже й не знаю, що вам порадити! — Серdito сказав священник, утративши останнє терпіння.

— Я вже й сам надумався! Знайдіть мені, отче, таке ім'я, щоб його пізніше можна легенько заамериканізувати. Щось таке, як у Семенюків: поки малий без штанців бігав, звали Юрчиком; а як пішов до школи — став Джорджем.

— Це не зовсім патріотично, — заперечив панотець.

— А наш славетний Юрій Шерех не став Джорджем? А він же мовознавець, і знає, що можна, а що ні.

— Хай буде по-вашому. Щоб ваша пані теща ним потішилась, поки його глядітиме, назвемо його по-українськи, а як піде до школи — змініте. До свідоцтва можна одразу два ймення вписати.

Назвали малого козака: Мирослав Россел Памкін-Гарбузенко.

Оповідання звідти

Це було ще тоді, коли я працювала третім заступником ексредактора часопису “Непереможний Українець”. Я сумлінно виконувала свої обов’язки, щоденно підмітала підлогу та ретельно переглядала редакційні матеріали і на столі, і під столом. Одного разу я знайшла в коші якийсь розвезений фіолетною барвою жовто-сірий зім’ятий папір. Це був один із невикористаних дописів, що його наш вибагливий редактор присудив до смітника; а я вирішила цей папірець помилувати і врятувати. Ось що в нім було:

“До громадянина редактора газети “Непереможний Українець” від громадянки Союзного Союзу Пелагеї Зайчикової

Заявлення.

Вищенаписану заяву я послала до нашої рідної союзу газети. Як сознательная громадянка великого Союзного Союзу, я знаю, що ми мусимо безнастанно будитися вдень і вночі і розкривати ворогів народу. і цим я все своє життя денно і нічно займаюся. Я подала вже тридцять п’ять заяв на ганебних ворогів та різних буржуазних націоналістів, і за половину з них мені ні копійки не заплатили. Із них двадцять дали добрі наслідки в тюрмі й на Соловках.

Але вороги народу засіли ще і в наших редакціях газетних часописів, які не захотіли надрукувати в пресах мої вірнопопдані заяви. Але я один раз бачила, що і ваш часопис також друкує різні викриття ворогів советської влади, і хоч я солідарно розумію, що й ви самі — ожесточенні вороги советської влади, я вирішила побити ворогів ворогами — і тому посилаю свою заяву до вашої газети аж за синій океан.

Справа в тім, що моя сусідка Варка Діденко, яка по суті являється старою семидесятилітньою бабою, не тільки не порвала, а відновила і збільшила на сто процентів зв'язки з буржуазним націоналізмом.

Вона отримує від нього листи, одкритки, хусточки і платочки, одеколони, пакунки і тому подібну нелегальну літературу. Цим вона розводить у нас на селі велику пропаганду і спокушає чесних синів і дочок партії і комсомолу. І наші власті, а головне — наше поштове начальство, не тільки не забороняють цієї діяльності, а навпаки, ще й сприяють їй і носять її Варці, як якійсь панії, аж додому.

Мушу признатися, що я живу з Варкою в добрих сусідських взаєминах, і на нашому воєнному фронті все мирно. Я в неї часто позичаю то те, то се, бож мені жодний буржуазний націоналізм не присилає такі речі, як їй, і тому я весь час потребую як не муки, то цукру. Вона також мене не цурається — мало не щодня позичає мені різні продукції, і все йде по-справедливості, крім того хіба, що вона, за давнішньою куркульською звичкою, часом ховає продукти там, де я їх не можу побачити. А як не бачу — як я можу знати, що там ще в неї є?! Мало у нас до війни не дійшло, коли одного разу Варка добровільно позичила мені нейлонові панчохи і розкричалась, як на базарі, коли я їх чесно принесла назад:

— Таж вони зовсім подерті!

— Не зовсім, а тільки на пальцях і на колінах, —

мирно заперечила я. — Звідки ж я винна, що вони якісь гнилі попалися?—

— Не вмієш носити — не вдягай! — Крикнула Варка.

— Та цить, щоб ти й сама із своїми панчохами тріснула, — не втерпіла я, нарешті. — Чи я тобі їх не оддаю, чи що? А як подерла — де я тобі цілі дістану? Це ж тобі не якась гнила буржуазна країна, а славний Союз! Тут такими дурницями, як панчохи, не займаються! І ніяка буржуазія з Америки мені їх не пришле, бо я чесного пролетарського роду!

Варка замовкла, і між нами установився мир.

Але ж знову з цукром. Виглянула я якось у вікно — іде поштар до Варки, — значить, є вже пакунок із Америки, бо хто ж їй що із Союзного Союзу вишле?! Отож, увічливо переждавши два дні, поки вона своїм добром натішиться, на третій день побігла я до неї по цукор. Не можу привчитись до несолодкого чаю, хоч уже двадцять літ пробую. Заходжу до Варки так, ніби нічого не знаю, та й кажу:

— Здрастуйте, сусідко! Як живете?

— Вашими молитвами, Палажко, — відказує.

— Ну, моїми молитвами не проживеш, бо я в Бога не вірую, а проте, справи у вас не такі вже й погані. Видно хтось інший за вас молиться. А от у мене ні крихти цукру.

Варка нічого, дістала торбину, насипала мені цукру, а я тим часом прикинула, що в неї його фунтів із десять. Попрошталась, а через кілька день, як цукор мій кінчився, прийшла до неї знов.

— Підсолодіть трохи серце, сусідонько!

І що ж ви думаєте, дала? Як ножем одрізала, навіть і не вибачилась:

— Вже нема.

Ну і що ж? Я не міліція, обшукувати не буду. Так ні з чим і вийшла і без чаю несолодко спати лягла. Тіль-

ки щось мені не спалося . . . Хто ж би то повірив, щоб то така стара погана баб'юга за чотири дні десять фунтів цукру з'їла? Певно — за куркульською звичкою в землю закопала!

Справа ж у тім, що то не звичайний цукор . . . Він густо насичений дрібно-буржуазною агітацією. Його там так спеціально в Америці виробляють. Не вірите мені?! А ви коли пробували советський сахар? Візьмеш його в рот, ковтнеш — і нічого, хібащо трохи гірко стане. А як тільки спробую американський цукор, зараз мені лізуть в голову різні дрібно-буржуазні забаганки: хочеться сала, ковбаси, голландського сиру, білого хліба, цукерок та інших речей, не гідних вірної дочки пролетарського народу.

І тому вищезгадану Варку Діденко треба засудити за всіма кодексами советського правосуддя за розповсюдження дрібно-буржуазного націоналізму під виглядом цукру-піску, вітамінів та українських хусток, що їй присилають із Америки зрадники родіни. У пакунках із Америки під маркою “маде ін Джапан”.

Прошу господіна редактора надрукувати цю заяву на славу советського народу в вашій газеті; а наша власть прочитає це у вашій газеті і пожаліє, що наші преси не захотіли надрукувати. За все це вам дякую.

Смерть дрібно-буржуазним ворогам народу і слава великому російському народові і його вождям, що не дають нам дрібно-буржуазних шкідливих харчів і продуктів.

Я не хочу від вас платні за мій полезний для вас репортаж, але якщо пришлете хоч невеликий пакет продуктів, я прийму.

Непартійна комуністка Пелагея Зайчикова.”

Я і мої діти

Оксані Бринь

Часом людям Бог дарує таланти. Дехто їх закопує; а інші малюють, співають, або з надхненням гандлюють. А мені поталантило на чотирьох дітей, і це — всі мої таланти, бо більше ні на що не вистачає часу. Перший, хлопчик, прибув, як мила несподіванка. Далі ми припарували до нього сестричку, щоб самому не було сумно. Згодом, у капусті знайшли ще одну дівчинку, а потім, для справедливого баянсу, додали ще одного сина.

Поки діти були малі, я тихенько сиділа вдома, як то кажуть, нічого не роблячи; а як старші пішли до школи, вирішила я допомогти чоловікові грошима. Довелося думати про ширші простори, бо поки кожне сиділо в колисці, місця було досить, а як почали повзати, а потім і ходити — стало тісно.

Ну, що ж, не біда. Тіточка Люба, що після тринадцятилітніх заручин посварилась із своїм нареченим і з горя навіть кинула фарбувати волосся, раптом виявила бажання “врівноважитись” і взяти на себе обов’язки двоюрідної бабуні.

— Воно якось поважніше виглядає. Онде мій Джордж знаєш що мені сказав на прощання? “Пошукаю собі статечної, поважної жінки, бо ти все скачеш, як дівчур.” От я собі гарно вберуся, вивезу возика з ди-

тинкою — люди й питатимуть: “Чиє ж то таке хороше, доччине?” “Еге ж, скажу, доччине. Чисто в мого покійничка внучок удався . . .” А часом і підсяде на лавицю якийсь порядний старший чоловік, не такий торбохват, як Джордж . . .

— Та може й Джордж тебе в парку зустрине і знову полюбить . . .

— Може статися й таке. Хто тих чоловіків знає?

Тіточка Люба ніколи не була замужем і до сорока літ дуже цим вихвалялася. Тепер вона думала інакше.

Як би то не було, справа з доглядом дітей влаштована майже ідеально, хоч і не знати, як надовго.

Дбайливо підмалювавшись та вдягнувшись з елегантною скромністю, добренько поснідавши та загнуздавши нерви кавою, одного ранку вийшла я на полювання. Діти ще спали, а тіточка, з крутениками на голові, озброєна пир'яним віничком, войовничо змітала порох із статуеток.

— Не бійся, доню — виглядаєш, як мільйон, хоч я його ніколи не бачила. До обіду вже знайдеш роботу; а може й одразу станеш до праці. Візьми сендвіч іздому.

— Та вже десь зайду на каву, тіточко. Дякую за комплімент — і до побачення!

— Щастя Боже! — Перехрестила мене тітка і замкнула двері.

Спочатку я пробувала знайти працю в нашій околиці, якнайближче. Пройшовши зо два квартали, побачила об'яву на якійсь халупі: “ПОТРІБНО ДІВЧИНУ ДО БЮРА”. Зайшла, не знаючи навіть, що там таке. Виявилось, то було депо вантажних авт. Нічого доброго це мені не обіцяло — але й нічого поганого.

— Прізвище?

— Лідія Метлинська.

— Вік?

— Двадцять сім, — підбрехала я на три роки.

— Ви досить молодо виглядаєте, — усміхнувся

власник. (“Значить, можна було ще пару літ відняти”, подумала я).

— Вмієте рахувати? — Питав господар.

— Так, на калькуляторі.

— Заміжні? — Таємничо поцікавився власник так, наче б сам сподівався мене посватати.

— На жаль, чи то пак, слава Богу, маю чоловіка.

— І діточок?

— Четверо Бог дав.

— Це добре, дуже добре, — з кисло-солодкою усмішкою промовив господар. — Я, знаєте, й сам четверо маю — три хлопчики й одна принцеса; такі втішні малята! Я думаю, що ми з вами так домовимось, щоб усім було добре: і нам, і вашим діткам . . . Я вам узавтра зателефоную, гаразд? Отож, чекайте! Дуже тішуся, що зустрівся з такою чарівною мамою чотирьох дітей . . .

Я вийшла, чудуючись, як то він до мене задзвонить, коли не спитав число телефона?!. Хібащо він ясновидець?

Не чекаючи того чуда, я по дрібнім дощику, втрапивши разом із кучерями частку свого пікантного вигляду, перейшла іще два квартали, аж поки не надібрала солідну будівлю фабрики туалетного паперу.

Старший клерк зустрів мене ввічливо, але стримано.

— Наше виробництво, — пояснив він, — це дуже солідна і необхідна для цивілізації фірма. Що би трапилось із культурою нації без туалетного паперу? Нездарма Советський Союз і досі не може наздогнати Америку! Наші акції, із зрозумілих причин, навіть під час рецесії не падають. Ніколи в нас люди не замінять, як у советів, туалетний папір газетою. До палеоліту повороту нема. Ми і в найскрутніші часи маємо запевнений ринок збуту. Отож, нам потрібні відповідні доброякісні працівники, а не такі, що коси розпускають, немов конячий хвіст і хвицяють дер'єром. Я думаю, що ви нам, а

ми вам відповідаємо. Прошу виповнити цю анкету, якщо й ви такої думки.

Я швидко відповіла на всі анкетні запитання.

— Угу, угу, так . . . Добре, добре . . . — Примовляв клерк, водячи носом по рядках. — А це що?! — Раптом вигукнув він, немов ошпарений. — Четверо дітей? А хто їх доглядає?!

— Тітка моя.

— Молодшому, кажете, чотири роки? І вам не шкода таке пташатко без мами лишати напризволяще?!

— Звичайно, шкода . . . але ж, так як пташка своїм малятам червячки носить, так і я мушу . . .

— Ах, так! Як пташка . . . Вам аби черячків! Признаюся вам, що це місце вже зайняте, я тільки вас опитував на випадок вакансій у майбутньому . . .

Попрощавшись із ним, я вже вирішила не блукати наздогад, а купила нашу місцеву газету і проглянула оголошення. Одне видалось мені відповідним і заманувало аж сімдесятьма долярами на тиждень. Це для мене аж задобре — щось воно підозріле . . . В бюрі мене прийняла злюча фарбована під вогонь стара діва, що одразу поставила питання руба:

— Є діти?

— Так.

— Скільки?

— Четверо.

— 45 долярів на тиждень.

— Чому? Адже оголошено 70!

— Так то ж для нормальних людей, а не для таких, що позаводять дітей і не знають, що з ними діяти. Якби хоч двоє, платили б 60, а за чотирьох більш ніж 45 не дам.

— Ви так говорите, ніби я вам свої діти продаю!

— Не діти, а себе, а з ними ви більш 45 долярів не варті. Можете пошукати деінде і вернутися до нас, якщо більше не здобудете.

Подякувавши за гірку правду, я повернулась додому. Було вже надвечір, співали травневі вільшанки, скажено літали світлячки і здуру сідали мені на волосся. Тут людина втомлена, голодна, а вони радіють.

Тіточка саме подавала дітям вечерю. Чоловік працював на другій зміні. Діти весело щебетали. Як добре бути вдома!

— Ну, як працювалося? — Питає тіточка.

— Ох, тітусю, не хочуть мене . . .

— Якісь диваки! Що тобі бракує? Наче б то не дурна — а хоч би й так?! Виглядаєш же, як мільйон!

— Я думаю, тіточко, що то через моїх дітей. Скрізь мене привітно приймали і любенько розмовляли . . . А тільки почують про дітей — кінець розмові.

— От дурна!

— Тіточко, ви ж тількищо казали, що не дурна . . .

— Та не ти, я дурна! Як же я тебе не навчила! — Тітка аж у долоні вдарила. — Про дітей треба мовчати, принаймні на початку, поки угрієшся на новім місці. Всі ж бо думають, що мати вийде один день до праці, а тоді два дні з дітьми сидить . . . А ще як дітей аж четверо, то в одного — синюха, в другого — жовтуха, в третього животик болить, а четверте за всіх плаче . . . А робота в бюрі чекає . . . Ти, дочко, мовчи про діти! Можна було б і про чоловіка мовчати, — підморгнула мені тітка, — але з того часом можуть вийти непорозуміння. Розумієш?

— Розумію, тітусю. Я послухаюсь вашої поради.

Наступного дня я поїхала в центр міста. Всі місця навколо нас були вже випробувані. Вдягнулась так, щоб якнайменше виглядати на маму. Добре, що чоловіка вдома не було, а то б підняв бучу!

В почекальні я виповнила анкету і поставила в клітинці для дітей величезного нуляку.

Через пів години я вже цокала на машинці. Три дні

відпрацювала, а на четвертий зайшла до нашого відділу секретарка і подала мені форму для оподаткування. Я, не подумавши, автоматично вписала всіх чотирьох дітей, забувши, що вони ж і так вже записані у мого чоловіка!

Під кінець робочого дня викликав мене шеф і подав чека з платнею за три дні.

— Може ви цілком порядна людина, але ми не беремо ризику. Хто крутить раз, тому немає спини.

Був четвер. Просидівши вдома аж до понеділка, пішла я знов на полювання. Я добре порадилась із тіткою й чоловіком і вирішила зголосити одну дитину, а трьох притаїти. Може з однією дитиною мене скорше візьмуть, а все ж сумління не мучитиме, що зовсім відмовляюсь від дітей. Та й на податок вигідніше, якщо дітей розподілити, а не всіх записати на чоловіка.

В однім місці мене охоче прийняли. Керівниця відділу кадрів висловила співчуття, що треба і вдома, і на праці встигнути:

— Хто ж вам доглядає дитя?

— І тітка, і старша сестра, ще й чоловік, бо працює на нічній зміні.

— О, то все в порядку — це аж забагато! О-кей.

Під час перерви на обід ми, жінки, збираємось гуртком, варимо справжню каву, частуємо одна одну . . . Хто читає, хто вишиває, але всі розмовляють не змовкаючи.

— Як тебе звуть, гані?*

— Лідія.

— А мене — Б'юла. Я дуже співчуваю новачкам, та ще й імігрантам. Отак колись моя бабця приїхала сюди з Бельгії і теж, бідолашна, не знала, як собі раду дати, і почувалась як осел.

Я заперечила, що не почувуюсь, як осел, але подякувала за прихильність.

*) любя (англ.)

— Щоб ти знала, гані, у нас є такі, що понадуються, як сови, і бідній новачці навіть дороги до вбиральні не покажуть. Може тобі треба до вбиральні, гані?

— Дякую, ще ні.

— А чи в тебе є діти? — Перейшла Б'юла на іншу тему.

— Є.

— А скільки?

— М-м . . . Одне. — Вимовила я першу півправду на новім місці.

— Хлопчик, може?

— Хлопчик, — сказала я, бо мені саме пригадався мій Лесик. Він учора розбив статуетку, і я мусіла дати йому паса. А тепер мені його стало шкода.

— Маленький?

— Чотири роки минуло, — сказала я цього разу чисту правду.

— А в мене діти вже такі, як ти, дорослі . . . Вже часом і не вірю, що вони немовлятами колись були . . . Правда, вже маю й купу внуків . . .

— Б'юло, тебе до телефона кличуть! — Загукала одна з дівчат і вместила на Б'юлине місце, найзручніше у відпочивальні.

— Мене звуть Дженні, і я навмисне піддурила Б'юлу, щоб її місце захопити, бо вона тут уже понад годину сидить, а шеф сердиться. Ви до ресторану не хочете? Пішли, там є цікаві хлопці з сусідньої фабрики — вони якраз тепер обідають . . .

— Дякую, але я вже маю вдома досить цікавого хлопця.

— О, ви одружені... — Розчаровано промовила Дженні. — А я ж думала, що буде мені добре товариство, бо тут усі решта або замолоді, або застарі для мене. Я

була замужем і маю дівчинку, але нічого з того не вийшло — мушу щось майструвати знову . . .

— Скільки літ вашій дівчинці?

— Вже п'ять. Така височенька і гарна . . .

— І моїй п'ять! Однолітки!

Поговоривши ще трохи про своїх донечок і навіть накресливши пляни обміну сукенками, ми повернулися до праці.

Бюрове колесо крутилося із дня на день, а ми в нім бігали, як білки в пастці. Часом з нашого колеса випадав гвинтик, і воно спинялося, а часом крутилось так, що аж зорі в очах мерехтіли. А в п'ятницю кожна білка несла додому свої горіхи — тижневого чека. Начебто все гаразд.

Але якось під час обідньої перерви я поскаржилася Б'юлі:

— Що за важкі завдання вчителі призначають учням! Учора мій син приніс задачі на дробі; я цілий вечір із ним промучилась і не могла розв'язати. Так мій престиж пропаде, бо що ж то за мати, що не вміє справитися з дитячими задачами!

— Дробі? — Здивувалася Б'юла. — Школа? Твій син розуміє дробі?

— Ще не зовсім, але вже починає. В кожному разі, краще від мене.

— То це другий Айнштайн буде! Дайте його на телевізійну програму для юних геніїв!

— Який там геній! На жаль, оцінки ледве на "добре" натягує, та й то завдяки своєму татові.

— Дитина чотирьох літ?

Нарешті я зрозуміла, що попалась. Треба виплутуватися . . .

— Я сказала чотири? От щось мені на язик сіло! Йому вже скоро десять . . .

— Ні, ні, ти казала — чотири, ще й фотографію

показувала. Я ні в кого вух не позичала, своїми власними почула.

— Так, на фотографії йому й справді чотири роки, але робили ми її шість літ тому. Тепер він вже от такий виріс! — І я показала їй світлину Андрійка, що, на щастя, досить схожий на свого молодшого брата...

— Он як! — Недовірливо пробурмотіла Б'юла. — А я думала, що йому тепер чотири . . . Стара вже стала і забула рахування.

Потім прядиво заплуталося ще гірше . . . Почали жінки хвалитися дотепністю своїх дітей, а я думаю: “А чим мої гірші?!” І засвербів язик. Та й розкажую:

— Якось узимку я відводила дитину до школи. Надворі зимно, аж ніжки в неї під короткою сукенкою посиніли, а йде без рукавичок. Я мало не плачучи, питаю: “Чому ж ти не носиш рукавичок?!” — “Я ношу!” — “Де ж ти їх носиш?” — “У кишені!”

Боже, як колись на цю анекдоту реготала тіточка Люба! А тут ніхто й не посміхнувся. Запанувала прикра мовчанка, ніби я щось дурне або сороміцьке сказала... Я вийшла причесатися — і з убиральні чула, як жінки загули, як гнівні бджоли: водить!

— Що це за цяця?! Вона хлопця до школи в сукні

— А хіба десятилітнього хлопця треба **водити** до школи? Хібащо він несповна розуму?

— Вона мені казала, що йому тільки чотири роки. Але ж такі малі до школи ще не ходять.

— Деякі вундеркінди ходять.

— Який там він вундеркінд, коли самостійно домашнього завдання не зробить!

— А мені вона казала, — втрутилася Дженні, — що в неї дочка, п'ятирічна. Так, як у мене . . .

— Не зовсім як у тебе, — вколола її Б'юла. — Адже

ж, наскільки нам відомо, у неї є чоловік, а в дитини — батько.

— Мовчи, я не до тебе говорю! — Одрізала Дженні. — Але в неї таки дочка: чули ж ви, що дитина була вбрана в сукню, та ще й у коротку, як і належить п'ятилітній дівчинці. І таких треба до школи водити за руку.

— Я не знаю, що воно таке, — обізвалася розважна, флегматична Анна, що її всі слухались і боялись, — але щось вона мені не подобається. Вона ж і не тутешня, українка якась, а в них усе навиворіт. Вона навіть гуми не жує. Треба від неї триматися далі.

Цього мені вже стало забагато. Ще якби мене, а то вже й Україну зачіпають! І не домалювавши обрис уст, з розпатланою зачіскою, я увірвалася до відпочивальні. Запанувала нестерпна тиша.

— У мене четверо дітей, — спокійно виголосила я. — Двоє хлопчиків — десяти і чотирьох літ, і двоє дівчаток, восьми і п'яти. Це я старшому допомагала з дробами, бо він таки не Айнштайн. А п'ятилітню доню водила до школи, як належить, в сукенці. А затаїла, що їх аж четверо, тому що через них мене ніде не хотіли приймати на працю. Тепер, про мене, нехай і звідси виганяють!

Жінки почали сміятися, і всі разом заговорили, що й не второпаєш. Тоді за всіх сказала Анна:

— Не бійся! В цій установі якраз скоріше приймуть жінку, що має діти, ніж неодружених. Крім винятків, молоді матері працюватимуть і відповідальні. У всіх у нас є діти.

Хитра макітра

Наших сусідів обікрали, та ще й серед білого дня. Правда, день був не білий, а сірий, бо наше місто — індустріяльний центр, але прислів'я не міняється. Посходилися люди, бідкаються та плачуться, так наче щось незвичайне сталося.

А в нашій модерній суспільстві злочинство — це невід'ємна частина життя. Кожний тепер краде: крадуть робітники на роботі все, що погано лежить; крадуть покупці у крамниці, крадуть діти в батьків; крадуть дівчата кавалерів у своїх найближчих подруг, обкрадають продавці клієнтів. Крадуть навіть сенатори у Вашингтоні! Навіть і ви крадете майже щодня. Правда, крадете не цілий день, а тільки хвилини із п'ятнадцять: п'ять під час перерви на каву, а десять у обід. То чом би мав не красти злочин, котрому красти належить за професією?

Сусіда мого обікрасти було легко, бо в нього все лежить там, де й належить: годинники й біжутерія — у правій верхній шуфляді, чеки й банкова книжка — у лівій, гроші в коробці для коржиків, а ключа він лишає перед дверима під гумовим килимком. Злочинці не треба було ні бити вікна, ні ломати двері: увійшов, як у свою хату, і так же й вийшов.

Ну, а я людина хитра й винахідлива, мене так просто

не візьмеш. Не чекаючи, поки мене обікрадуть, я поробила цілий ряд профілактичних заходів, що зробили би злодієві операції важкими або й неможливими:

1) Знаючи, що злодій зразу кинеється до шухляд, я звідти забрала годинники й дорогоцінності, а натомість там поскладала консерви риби і м'яса. Від такої несподіванки злодій вже може голову стратити! А дорогоцінності позаховувала у такі місця, що ніхто не міг би про них подумати (навіть я сама): годинник у старі капці, перли повісила в підвалі під умивальником, браслет одягла на стару шматяну ляльку.

2) Від апаратів повідлучувала такі частини, що без них вони не працюють. Відкрутила від кінопрожектора мотор, заховала в надійне місце, а гайки ще й окремо; від фотоапарата окремо заховала лінзу, а від звукозаписувача — футляр і пас.

3) Всі нові і будь-як путяші черевики порозпарувала: ліві в коморі, а праві в шухляді письмового стола. Через це довелося листи й документи з письмового стола переселити до шафи з продуктами, де раніше були консерви. Те саме зробила із чоловіковими костюмами: штани взяли тимчасовий розвід від піджаків і з належного їм місця в коморі переселились аж на горіще. Драбина стоїть у гаражі, так що тільки добрий альпініст без неї міг би дістатися до піджаків. Від святкового пальта я, на всякий випадок, відпорола рукав. Я це пальто вдягаю не часто, такщо за день перед okazією рукав можна пришити. А зате без рукава ніхто пальта не вкраде.

4) Нарешті, справа з охороною дверей. Ми вирішити вживати тільки задні двері, а при передніх приробили колоду на лінві, що грабіжникові впаде просто, на голову. Чоловік мій вичислив траєкторію за допомогою циркуля й логаритмічної лінійки, і так передні двері були зебезпечені. З задніми справа гірша, бо ж

мусимо якось ходити. Купили найміцніший замок, а через те, що ключ може часом забути чи загубити навіть і найрозумніша людина, ми вирішили заховати запасний ключ за хатою на дереві, міцно привісивши до гілки при самім стовбурі.

Зробивши такі заходи, я зовсім не боялася злодіїв. Хай собі інші люди, як хочуть, а мене не обікрадуть.

Одного разу я взяла на працю не ту торбинку, та й опинилася без ключа. Звичайно, як це в таких випадках трапляється, чоловік саме виїхав на три дні на конвенцію. Лазити по деревах, за неписаним родинним кодексом, належить йому, але, як його нема, то мушу я. Добре, що дерево за хатою. Так-сяк видерлась на другу гілку, міркую, як дістатися до ключа, аж раптом щось дзьоб мене в карк! Я з переляку мало що не впала до долу! Аж то ворона: вона саме коло нашого ключа вимостила своє недоладне гніздо і вивела воронят, таких голошиїх і поганих, що вже ж ніхто їх і за гроші б не узяв. Проте, ворона була певна, що я лізу саме по її діти, і добре мене подзьобала, поки я з бідною дістала ключ.

Пробую відчинити замок — ключ крутиться в дірці і ні за що не чіпляє. Видно, заіржавів на дощах і не годиться . . . А торгати дверима боюся, бо чоловіка нема, і як поламаю, то нікому буде справити. Шукаю в торбинці хустину і натрапляю на ключ. Як же це може бути? Я ж його забула вдома . . . Ага, це ключ від передніх дверей. От і добре. Відчиняю двері й отримую колоду в плечі. Але не в голову: видно мій чоловік трохи помилився в розрахунках. В кожному разі, хоч синяк буде, обійдеться без лікарні.

Але що це в нашій хаті?! Такого страшного розгартіяшу в мене не бувало навіть у періоди найбільш ліниві! Неначе буря пронеслася із спальні до вітальні. Скрізь панчохи, папери, черепки . . . Біжу до спальні — шуфляди з консервами відкриті, але в повному порядку.

Лівих черевиків нема. Праві є. Піджаків нема. Штани на горищі, мабуть, є. Кіно- і фото-апаратів нема. Мотори й лінзи є. І так далі . . . Ну, треба дзвонити до поліції, як у таких випадках належиться. Але як же злодій вліз?! Вікна всі цілі. Двері теж. Відчиняю задні двері — а вони й не були замкнені, тільки причинені. Як приїде чоловік, треба буде провести диспут, хто з нас у тім винуватий (хоч я і так знаю, що я).

Приїхав поліцай. Обдивився, заглядав ускрізь так, як би перевіряв, що ще доброго лишилося. Питав, на кого маю підозру, і я ледве стрималася, щоб не сказати “на Вас”. А за поліцією найшла і повна хата сусідів. Почалися ахкання та охкання.

— Дорогесенка, що це у вас сталося?

— Та нічого, просто люди прийшли провідати, — кажу, щоб не робити сенсації.

— А чого ж поліція приїхала? Вас обікрали!

— Та ні, то ми з чоловіком мали деякі аргументи . . .

— Таж вашого чоловіка і вдома нема!

— Ну, то ми через телефон сварилися.

— Та не ховайтеся, не ховайтеся: вас таки обікрали! Нема чого соромитися, то ж не ви обікрали, а вас!

Ну і язиката ж наша баба Мокрина! Що їй не скажи, то дасть добру інтерпретацію . . .

А люди порозсідалися на канапі й навіть долі на килимі і обговорювали, коли і саме о котрій годині це сталося, і чи це були злодії дорослі, чи діти (в нашім суспільстві “дітьми” називають людей до тридцяти літ), і чи злодії були моторні чи повільні, моторизовані чи піші, дурні чи розумні, фахові чи аматори, білі, чорні, жовті чи червоні на колір . . . Поліцай теж брав участь у цих розмовах, але баба Мокрина виявлялась далеко більш компетентною.

Мені нічого не лишалося, як винести гостям сендвічів і горілки та прилучитися до товариської гутірки. Правда,

мої міркування були інакші, бо я, як людина з освітою, студіювала всі необхідні у нашій високорозвиненій суспільстві дисципліни: соціологію, криміналістику, нормальну й анормальну психологію. Я знаю, що злодій краде, бо **мусить** красти, і засуджувати його поведінку було би так несправедливо, як докоряти вовкові за те, що він їсть овечок. Справа тільки в тім, що треба старатися не бути овечкою і вміти перехитрити вовка. І я думаю, що я цього досягла:

От, наприклад, я розпарувала взуття — щоб той злодій добре наморочився, шукаючи пари. Він, правда, і не шукав, забрав усі лівачки, як є. Але ото ж буде сміху, як удома роздивиться! Ну що він буде робити з дванадцятьма лівими черевиками? (Друге питання — а що я буду робити з дванадцятьма правими?!) Або візьмим піджаки: кожному відомо, що штани зношуються в десять разів швидше, ніж піджаки, а тому вони більш важливі. В мого чоловіка і так повна шафа овдовілих піджаків. Отже злодій хай собі робить із піджаками, що хоче, а мій чоловік дістане з горища штани і буде їх носити з тими піджаками, що злодій не схотів.

А вже найкраще з апаратами: хай тепер злодій підшукає лінзи, паси й мотори до вкрадених камер! Це не так просто, бо деякі моделі вже й не продукуються, та й попастися він може саме на цім! А вже ж нам багато легше підняти апарат до мотора або прожектор до паса і пальто до відрізаного рукава.

Підійшла я до нашого сусіда, до того самого, що його ще раніше ніж нас, обікрали, подала йому чарку горілки та й питаю:

— Слухайте, це ж був ваш вихідний день — може ви були вдома?

— Аякжеж, був.

— І нічого не чули?

— Аякжеж, чув.

— І нічого не подумали?

— Аякжеж, подумав.

— А що, коли можна знати?

— Як злодії гомоніли, я думав, що то ви з чоловіком.

— А може ви й розібрали, що вони казали?

— Аякжеж, розібрав, тільки не зовсім добре. Аж тепер догадався, що воно означало.

— Що ж вони казали?

— Казали “Ну й господиня! Перший раз бачу такий безпорядок: один чобіт у шафі, а другий на столі. До такої господині соромно йти на чистку!”

От тепер уже я таки розсердилась! Подумаєш, які чистьохи! Що обчистили, то обчистили, але чому ж самі так усе порозкидали? Що чобіт стояв на столі, так це правда, але правдою є також те, що я його навмисно на стіл поставила, щоб злодія з пантелику збити!

Допи́стувалися

Коли Надійка повернулась із пластового табору, пані Наталя відчула, що вакаціям настав кінець... Не так дочиним, як маминим! Не лежиш тепер у ліжку до полудня — не можна давати дитині поганий приклад; ані до кіна не підеш, бо з Надійкою на “дорослі” фільми не пустять; навіть на телевізор як слід не подивишся, бо тільки залучиш “Пейтон Плейс”, як дочка в своїй кімнаті нашорошує вушка й перестає робити домашні завдання... Одне слово, запрягайся, мамо, до науки, бо дочка йде до школи!

Проте, пані Наталя таки скучила за Надійкою, і перший день по її приїзді був справжнім святом. Один тільки факт затьмарив це свято, а саме те, що з першого ж слова Надійка заговорила по-англійськи.

— Що?! — Гістерично заверещала пані Наталя. — Що я чую?! Щастя твое, що татка немає вдома, — він би тобі всипав! То це я тебе на те посилала до українського табору, щоб ти там навчилася говорити по-англійськи?! Джіперс! Май гаш! Голі кав! Воцумери віт ю енігов? Ар ю куку?!¹⁾

— Говори по-українськи, мамо, — спинила її Надійка. — Я не розумію, що ти кажеш.

1) Овва! Батечку мій! Що я чую? Що з тобою сталося? Чи не здуріла? (англ).

— О, ай ем соррі²⁾). Мені можна, бо мені вже нічого не зробиться від англійської мови. А от ти можеш мені пропасти. Отже, уважай, бо дістанеш. Ну, давай уже помиримось і поговоримо, як подруги. Скажи ж мені, як тобі поводилось у таборі і чи познайомилась ти там з якими бой-френдами³⁾), чи принаймні хоч із дівчатами?

— Бойфрендів не дістала, бож ти мене в такий табір послала, де самі дівчата. Але там я заприятелювала із дуже гарною дівчиною — і ми умовилися, що будемо тепер листуватись.

— О, це добре. Чемна доня. А як же її звать?

— Прісцілла Жовтожаба, мамцю.

— Гарне прізвище, а ім'я погане, — зауважила пані Наталя. — Ніяка вона не Прісцілла. Її звать Пріся.

— Вона мені сказала, що Прісцілла, і всі її так називали.

— Я краще знаю, як її називати, і віднині вона — Пріся. А скажи-но мені, як ви з нею листуватися будете?

— Поштою, матусю.

— Та не те: якою мовою?

— Та... Гм... Трохи так, а трохи так, — зам'ялася Надійка.

— О-о... Знаємо ви вас: цілий лист по-англійськи, а потім, по-українськи "До побачення". Ніяких "таків". Лише по-українськи!

Надійка тільки звела очі до неба і зідхнула. Що зобиш, коли у вільній країні доводиться жити в умовах батьківської диктатури?

А тут і лист прийшов від Прісцілли. Як і можна було сподіватись, по-англійськи. І в кожному реченні було слово "Бой"⁴⁾! Якщо не мовилося про конкретного хлопця, то це був просто емоційний вигук: "О, бой!"⁵⁾.

2) Вибач (англ.)

3) Кавалерами (англ.)

4) Хлопець (англ.)

5) Вигук на ознаку захоплення (англ.)

— Мамо, я не вмію писати українські листи, — заявила, нарешті, Надійка. — Я можу по-українськи писати тільки про те, що ми читали в читанках у рідній школі. Але ж такого в листах не пишуть, правда?

— То вже я тобі поможу, — усміхнулась мама. — Сідай і пиши: “Дорога Прісю!”

— Вона не знає, що її звать Прісею, мамо. Вона думає, що її ім'я — Прісцілла.

— Людині притаманно помилятися й не знати, що з нею діється, — виголосила пані Наталя. — Ти пиши, як я кажу. Як сама свого імени не знає, хай своєї мами запитається, хто така Пріся.

— Матусю, а чи можна мені в дужках “гай”⁶⁾ поставити, щоб вона знала, що то від мене.

— О-кей, хай уже буде “гай”, але крім “гаю” нічого! Ну, що ти вже написала?

— Дорога Прісю (гай).

— Пиши: “Я тобі відповідаю по-українськи, бо це наш державний обов'язок...”

— Не так швидко, мамо. А що таке “обов'язок”?

— Те, що зобов'язує. Не розумієш? Ну — “дюті”⁷⁾. Пиши далі: “В нашій особистій настановленні, ми мусимо самі себе рафінувати на лінгвістичну автономію”. Написала?

— Написала мамо, але я не розумію, що я написала.

— Це не важливо. Після того, як закінчиш листа, візьми його і вивчи напам'ять. Аби Пріся знала, що ти не абищо. Пиши далі: “Хто піддається впливам і інфлюенціям чужомовного комунітету, асимілює собі нон-типові для нашої питоменної притаманної успадкованої історично і традиційно органічні раритети, той елімінує внутрішні органічні кваліфікації зформульованих нашими трегерами національних тенденцій”. Написала?

6) Неформальне вітання (англ.)

7) Обов'язок (англ.)

— Ще ні... — простогнала Надійка. — Я половину слів розгубила і вже не позбираю...

— Давай сюди... “Раритети”, а не “патрети”, слухати не вмієш... “органічні кваліфікації...” Знаєш що? Ця справа вимагає практики. Поки ти навчишся, я сама тобі складатиму листи, а ти гарненько перепишеш. Ось уже готово. Перепиши і додай щось для закінчення, наприклад, “Я приїхала додому, і все гаразд”.

— Вже переписала, мамо, — через яку годину озвалася Надійка. — Ой, я й не знала, що українська мова така тяжка... Я не знаю, де тут початок, а де кінець...

— Чого там тяжка? Мова як мова. Постав крапку, то й будеш знати, де кінець. Лист дуже гарний, і Пріся пересвідчиться, що ти розумна дівчинка.

Довго не було відповіді від Прісі. А коли вже Надійка перестала чекати, надійшла вістка.

“Дорога Надю (гай)”, писала Пріся. — “Вибач, що я запізнилась із відповіддю. Ми кожного вечора ходили на лекції та на концерти. В понеділок я слухала могутню Дев’яту симфонію Бетговена. Оркестрою керував світової слави диригент Бернард Швайнкopf, а солістами були Ерік Гогоза, Зітті Куці, Тутті Фрутті і Тамбуріні. Це було щось грандіозне! В середу ми жодили на лекцію про екзистенціалізм, а в четвер мені цілу ніч снівся екзистенціалізм. Особливо відомі з екзистенціалістів Карл Ясперс (народжений 1883 року), Мартін Гайдеггер (народжений 1889 року), Габріель Марсель (1889 року народження), Жан-Поль Сартр (1905 року народження) і Альберт Камю (1913 року народження). Одна з цікавих книжок про бунт проти Гегелівської системи абсолютного ідеалізму є книга К’єркегора “Або-або”. (Я не сумніваюсь, що ти її читала). Він підкреслює концепцію жаху, і це є справді жахливо. Ну, я вже буду кінчати свого листа. До побачення”.

Прочитавши цього листа, Надійка дала його матері.

— Тобі напевно дуже подобається цей лист, мамо? Пані Наталя прочитала і нахмурилась:

— Щось воно мені підозріле... Ця дівчина або геній, або трохи тее-то, як-його... А як вона в таборі поводилась? Ти за нею нічого дивного не зауважила?

— Нічогісінько! Скакала й дуріла, як усі, а може й більше за всіх. Першої кляси дівчина!

— Ну, що ж, якщо вона така великорозумна, треба не здаватися. Війна — так війна. Зараз ми їй вичитаємо лекцію про патріотизм та історіософію.

В наступнім листі Пріся писала про вплив абстрактного мистецтва на архітектуру двадцятого століття. Потім надійшли епістолі про єгипетські мумії, Т. С. Еліота, екзорсизм і навіть ембріологію.

— Що воно діється! — Чудувалася пані Наталя. — Я з нею впоратися не можу. Хоч і не зовсім приємно, що вона нам лекції вичитує, але таки розумна! Тільки щось я з її листа не цілком зрозуміла, що таке — як його — екзорсизм. Ану, давай сюди енциклопедію!

Надійка принесла “Американу” в каштановій оправі. Знайшли “екзорсизм”. “Слово грецького походження, що означає виганяння злих духів”, — переклала пані Наталя. В Прісінім листі було написано те саме, і навіть точнісінько такими словами. Видно, що й Пріся морочилась, як перекласти цей термін і нічого ліпшого від “виганяння” не придумала.

— Стривай, стривай! — Здогадалася пані Наталя. — В цім листі все, про що Пріся пише, починається на “е”: Єгипетські мумії, Еліот, екзорсизм і ембріологія! Та ти, голубонько, лінива: щоб багато книжок не носити, все з одного тома списувала От де твоя мудрість! Ні, таки мудра! А проте, не дуже... Чекай же, ми тобі покажемо. Почнемо там, де ти скінчила!

Надійка з мамою почали писати також на “Е”, доповнюючи те, що Пріся пропустила. Пріся здогадалася

і перейшла з “Американи” на “Book of knowledge”. Надійка з мамою і тут її накрыли... Гра почала ставати нецікавою і провадилась з обох боків лише для годиться...

Але одного разу в Прісінім листі прийшло таке:

“Коли всі грецькі боги зібралися на Пегасі, щоб напиться амбрикосії, що її подавав бог недовареного пива Нектар...”

— Ірка! Ірка! Ніхто на цілім світі, тільки Ірка! — Зарепетувала пані Наталя, захопила листа і стала кружляти по хаті. Надійка злякано на неї дивилася:

— Яка Ірка, мамо? Ти ж сама казала, що вона Пріся, а тепер уже — Ірка...

— Це пише Ірка, доню — моя давня шкілька товаришка, мама твоєї Прісі.

— Скажи мені, як Прісіна мама виглядає? Ти її бачила?

— Я не знаю, мамцю. Я її тільки здалеку бачила. Така собі старша пані, як ти — вибачаюся, мамцю, ти молода, — дуже висока і з якимись смішними льочками на чолі...

— Вона! І зачіски не змінила! — Зраділа мама.

— Я не знаю, чи то вона, але вже стільки знаю, що Пегас — то кінь, амброзію не п'ють, а їдять, а нектар — це не пиво.

— Не пиво, а Бог недовареного пива! — Засміялась пані Наталя. — Ірка, знаєш, у школі була добрим лінтюхом і не хотіла готуватися до лекцій. Одного разу нам задали писати про грецьких богів. Ірка прибігла до мене перед самим дзвінком і благає: “Рятуй, дай списати!” А я їй: “не дам, бо обидві двійку дістанемо. Але я тобі нашвидко щось придумаю”. От і наплела їй якраз те, що вона в цім листі виписала. Видно, той зошит зберегла!

— І вчитель це читав? — Зацікавилась Надійка.

— Ні, Бог милував. Не викликав її... То виходить,

що після двадцятьох літ розлуки я знайшла свою найдорожчу подругу. А покажи мені її адресу! Та це ж недалеко, миль може сорок звідси!

Одного весняного дня авто пані Наталі спинилося біля гарного, обрамованого трояндами будинку. Крізь навстіж розчинені двері видно було при столі в кінці кімнати жіночу постать, схилену над писанням. Тихо, наскільки дозволяли закаблуки, пані Наталя підкралася до жінки і заглянула через її плече. Жінка писала лист:

“Дорога Надійко (гай). Вчора ми були на лекції про збереження життя і звичаїв “Тасманського Чорта”, латинською мовою “*Sacrophilus Ursinus*” ..

1962

Моє нове авто

Я дуже гарна!

В цім мені не важко впевнитись, глянувши в люстро або, ще краще, в очі мого коханого; це я роблю часто. І навіть деякі подруги в цім зі мною згодні, а інші не згоджуються з упертости. А що вже моя вірна подруга Оля — та не раз, буває, зідхне і скаже: “Ти таки, чортяко, гарна. З тобою разом краще не ходити: на мене тоді ніхто й оком не кине...”

Я, правда, чула, що за моєю спиною Оля говорить про мене і менш приємні речі, рівняючи мої очі з угорськими сливами, ніс із картоплею, а інші частини з усім, що тільки водиться в садку та на городі; проте, для мене це — зрозуміла річ, бо й я часом про неї кажу щось подібне. Така вже жіноча вдача, та й чоловіча, здається, також. А втім, усе це не перешкоджає нам бути щирими подругами.

Гарно я виглядаю в новім капелюсі, не гірше й без нього. Гарно мені і в новомоднім “мішку”; ще ліпше — в хутрянім пальті (якого я не маю, але не раз приміряла тітчине). Але в чім може дівчина краще виглядати, ніж у власнім авті?! Таки ні в чім! Авто для дівчини — то рямці для портрета. Оскільки з вищенаведених аргументів зрозуміло, що я — гарна дівчина, то чом би не поставити себе в рямці?!

А на телевізорі, який я, як і всі порядні дівчата, споглядаю не більше трьох годин на день, як не реклама — то й авто . . . То з нього виходить приморська красуня, що ніжитья в обтислім купальнику й ніколи не занурюється в воду; то якась леді в піжамі; то мрійна наречена приймає авто як шлюбний дарунок . . . А тут стали раптом ціни на авта падати . . . А квітень рясний на дощі . . . А автобуси через скорочення праці скоротили свій маршрут. До зупинки тепер треба йти п'ять кварталів. А черга на автобус втрое подовшала. А мої кучері під дощем перетворюються на розпатлану солому, і з круглого автобусного люстерка на мене дивиться не я, а якесь опудало.

Кажуть, що деякі телестанції крадькома пускають підсвідомі реклами, які, мигнувши короткохвильно, міцно засідають у мозку. Може це бабські теревені, але з науковою підкладкою. Можливо й мене щось таке влучило — бо я одного разу, ні сіло, ні впало, зайшла до автомобільного базару. Так ніби мене хто підшпигнув і підштовхнув: “Зайди, зайди!”

— Добридень, панночко, — підбіг до мене меткий продавець. — Якого кольору, фірми, року й вартости авта вас цікавлять? Маємо все. Назвіть — і воно перед вами з'явиться.

— Я . . . Не знаю . . . Я тільки подивитись хотіла, — перелякано подалась я назад. У кишені моїй було рівно три доляри. Продавець перебіг до дверей і загородив мені дорогу.

— А я хіба кажу, що ви щось інше мали на меті? На що ж би ви хотіли подивитись? Якої фірми, кольору — і на яку ціну?

— Я з собою грошей не маю!

— Я ж і не кажу, що маєте! Не маєте з собою? А взагалі маєте? Я так і знав! Одразу видно порядну дівчину! Але що гроші? Гроші — полова! Головне — подивитися! Маю добрий вибір бюків 1958 року — всі кольори весел-

ки! Маю шевролети, автомати, півавтомати, відкидні, перекидні...

— Я б хотіла поглянути на щось найдешевше.

— Прошу! Ось найдешевше авто за сорок один долар. Доляр готівкою, решта на двадцять місяців сплати. Авто, правда, в літах, але міцне; до того ж, мало лише одного власника: Армію Спасіння.

— Це задешево. Покажіть щось трохи дорожче.

Продавець обводить мене поміж авт, захоплено розповідаючи про їх якість, походження і власників. Це було дуже цікаво. З деякими власниками я б хотіла навіть познайомитись... Я заспокоїлась, почувала себе, як на екскурсії, і вже збиралася подякувати симпатичному продавцеві і в добрім настрої піти додому.

Аж раптом зір мій упав на новісінького понтіяка 1958 року... Він так привітно шкірив на мене зуби свого радіатора, запрошував до обкладеної шкірою середини... А помальований він був на синьо, під колір моїх очей...

— Воно?! — Радісно вигукнув продавець, як рибалка, якому клюнула на гачок велика риба.

— Воно, — з зідханням відповіла я...

Продавець запросив мене до бюро на каву, і ми там довго й делікатно вираховували, яким способом така марнотратниця, як я, могла б це авто купити й виплатити, Останнє, правда, більше турбувало мене, ніж його. І коли все вже було полагоджено, лишалося тільки підписати контракт, я згадала ще одну досить важливу проблему:

— Але ж я не вмю їздити!

— То навчитесь.

— Не маю здібностей. Вже не один раз пробувала. Поки хтось наді мною руки тримає — гаразд; а тільки пустить — на стовп їду. До того ж, удень я працюю, а ввечорі на курсах; нема часу.

— Це не біда. Знаєте, що я вам пораджу? — Підморгнув продавець. — Ви будете це авто мити й доглядати,

а їздити буде хтось інший. Адже така чудова дівчина напевно не має недостатку в кавалерах — от хай вони вас і возять. Охочих знайдеться багато!

Ця перспектива здалась мені досить привабливою. І справді ж: ходжу я з хлопцями на побачення, то хай разом і возять. Мене й себе.

Бізнес щасливо завершився.

На шоферів довго чекати не довелось; проте, не всі перейшли іспит. Один із них, наприклад, мав звичку керувати лише лівою рукою, а правиця весь час зачіпала мене, і тому мені, в моєму просторому авті, завжди було тісно, а влітку ще й загаряче. Це мені так надокучило, що, не зважаючи на вогнезорі чорні очі цього хлопця, я порадила йому загубити число мого телефону. Інший шофер навів моє новеньке авто на якусь паскудну тарадайку і обдряпав емаль на крилі, хоч, правда, в майстерні дуже добре відновили. Ще один із моїх знайомих, перебравши пива на забаві, в дорозі додому почав учити моє авто танцювати румбу.

І тому я спинила свій вибір на Славкові. Він хлопець серйозний і порядний, любить мене і любить моє авто, і з однаковою обережністю керує ним у дорозі і мною в танцях. Були ще й інші причини моєї прихильности до Славка, але про це вам нехай розкаже Оля.

Познайомилась я із Славком за допомогою тієї ж незмінної Олі. Часом сильніші потребують допомоги слабших! Поїхала я якось на забаву, взявши із собою Олю з її кавалером, що й був того вечора нашим шофером. Оля, звичайно, каже, що не я її, а вона мене взяла. В кожному разі, везло нас **моє** авто (Оля каже, що віз її кавалер). Так чи так, їхали всі разом і прибули щасливо і вчасно. Протанцювавши перший танок із Олею, її кавалер запросив і мене, щоб, як ми це називали, “закрутити дзигу”. Тим часом хтось узяв до танцю Олю. Коли музика стихла, Оля познайомила мене із своїм партнером, і вже ми з ним незмінно танцювали до кінця забави.

По закінченні Славко помітно посоловів. Одягнувши пальто, він підняв комір, хоч це був квітень, і невдоволено сказав:

— От тепер біда чекати на автобус... Мав, бачите, своє авто, та мусів продати, бо коло нашого дому нема місця для паркування... А без авта, як без ніг! Ніяк не можу звикнути, тому й такий сердитий. Не думайте, боронь Боже, що на вас... Може таксі трапиться... — Додав він таким тоном, у котрім відчувалося приховане бажання, щоб того таксі й не трапилось.

— Не треба таксі, — сказала я.

— Слухайте, ви хороша дівчина! Хтось матиме добру жінку! — Звеселів Славко.

— Не те. Я маю авто. Ось воно. Але ви мусите керувати, бо я не вмію.

Славко зовсім розхмарився.

— Га, та це ж знаменито! Та ще яке авто! Які у вас чудові очі! Якраз під колір вашого авта!

Так ми утрюх ходили *steady**) майже цілий рік. Ми — цебто, Славко, авто і я. Спочатку було чудово. Славко жив недалечко від мене, в нашій же українській дільниці, і завжди знаходив для мене час. Варт було задзвонити для нього й делікатно натякнути — вже він і тут, і везе, куди треба. Часом авто навіть стояло біля його будинку, якщо знаходилось йому місце. Оскільки ж мені Славко подобався не тільки, як шофер, а й майже в кожному іншому аспекті, то я намагалася ніколи не дати йому відчути, ніби я тільки використовую для своїх поїзденьок. А Славко, зі свого боку, робив усе можливе, щоб у мене не склалося вражіння, що він залицяється до авта.

А час помаленьку йшов... Сніг на гілках одного дня магічно перетворився на яблуневий цвіт, потім його об'їла гусінь. Згодом з гусені зробилися чудові метелики; так часом дівчина познімає шпильки з нудотних круте-

*) регулярно

ників і перетвориться на мрійну красуню в авреолі хвилястого волосся... Пізніше на яблуні зародили зелені яблучка. Потім їх невідомо хто й коли знищив. Листя вкрилося золотими мережками, пожовкло, позсихалось, поопадало — і яблуня знову засвітила голими гілками, чекаючи першого снігу...

Ми звикли одне до одного і почали добачати на сонці плями. Понтіяк мій виглядав іще досить пристійно, але вже не так ефектно, хоч я його майже щоденно дбайливо обмивала й чепурила. Хто знає, може ж мені ще й судилося бути за Славком — а він же авто бачить мало що не щодня і до всього приглядається... Це ніби мій іспит на господиню.

Але Славко вже не так охоче згоджувався везти мене на забаву чи до кіна.

— Ну, що ти бачиш у тім Грегорі Пеку? Все одно він не твій, і нема чого на кожний його фільм бігати.

— А що ти бачиш у Мериліч Монро, що теж, до речі, не твоя?

— На Мерилін Монро й тобі не завадило б пильніше подивитися та дечого від неї запозичити.

— Чого, наприклад? Вже ж не розуму!

— Розуму тобі не бракує, це правда.

— А чого бракує?

— Нічого не бракує, але дечого не зайво мати в більшій мірі.

— У кожного своя міра, і не кожний під неї підійде, — образилась я. — Може б ти до інших дівчат пішов із своєю мірою?

Славко пробував змінити мову про щось інше:

— А чому б нам не поїхати на футбол?! Це для всіх цікаве, корисне й захопливе.

— Для всіх?! Хто це ті всі?! Зроду-віку такими дурницями не цікавилась.

І власниця блакитного понтіяка поклала на футбол

залізне вето. Чого б то я їхала на футбол і смажилась на сонці дві години — та ще й ніхто на тебе не гляне, включно із Славком. Всім тільки м'яч на думці!

Почав Славко їздити сам автобусом, а я зі своїм автоматом сиділа вдома. Через Славка незручно було б узяти іншого шофера... Оля, побачивши мене часом у неділю саму, заспівувала ніби ненавмисне:

А багаті сидять вдома
з кіньми та волами...

а потім додавала: "І з понтіяками..." От бісова Оля!

І от, одного разу Славко відвіз мене до перукарні й сказав, що навідається о п'ятій годині. Приїхав він аж о дев'ятій, і я була дуже голодна та люта. Я вирішила, що настав час для рішучих дій.

В неділю, коли, попрохавши авто й доставши чергове "ні", Славко подавсь автобусом на футбол, поїхала й я, автобусом же ж, до того базару, де я купила своє авто. Продавець упізнав мене і, масляно усміхаючись, привітався:

— Добридень, панночко, чи може вже й пані?! Як авто? Може вирішили на нове замінити? Розумні люди щороку міняють!

— Слава Богу, я ще панна. З автоматом усе гаразд, але не зі мною. Вчіть мене негайно керувати автоматом або забирайте його назад.

— Як можна назад! Назад тільки раки ходять! Навчити дуже легко — тільки тепер вам це коштуватиме пару додаткових долярів. Тоді, одразу як купили, ви могли б вільне навчання отримати. Але за довге думання ми завше платимо...

— Гаразд, учіть. Але дайте доброго інструктора.

— Не сумнівайтесь, дам вам найкращого.

Продавець потупцяв до бюро і за хвилю з'явився з якимось молодиком під Ельвіса Преслі.

— Це Кен Джеймс — наш першої кляси інструктор.

— Дуже приємно, — буркнула я не дуже ввічливо, — але він мені не підходить.

Обидва вирячилися на мене, мов на якесь чудо.

— Чому?! Він же у нас найліпший, і йому ще жодна жінка не відмовила...

— В чім я абсолютно не сумніваюсь, але хтось му- сить бути першим. Дайте мені трохи гіршого. Бо я не хочу романсувати, а хочу вчитися!

— Ваші гроші — ваша справа, — знизав плечима купець, і так, щоб я не бачила (а я таки бачила) показав Кенові знак, що, мовляв “у неї не всі вдома”. Він знову подався до бюро й вернувся з іншим інструктором. Цей виглядав на типового старого хріна і був ним.

— Цей добрий, — сказала я.

І почали ми із старим Білом Паркером таємно їздити на нічні побачення. Починали науку в пізні години, коли вулиці майже порожні. Біл сердився, бурчав, кричав на мене, як на свою жінку:

— За тридцять років уперше таке одоробло вчу! Вже на що дурні модельки, та й ті краще розуміють. За такий час я вже й мавпу міг би навчити!

Я все це ковтала й не здавалась. Білова наука була терпка, але добра. Помалу виднілись наслідки.

— Ти не бійся, — навчав Біл, — їдь, куди бачиш. Адже очі в тебе добрі. Мусиш вільно тримати кермо, а не тиснути його до середини. Жени вперед сміливо, я не дам тобі розбитись аби ти навіть хотіла — перехоплю!

Через тиждень ми почали їздити вранці, а ще через тиждень перейшли на денну зміну, під час моєї перерви на обід. Я свято берегла таємницю й не розказувала про своє навчання нікому, а надто вже Олі. Добре, що в більшості випадків години нашого навчання були такі незвичайні, що в той час мене ніхто би не побачив, а навіть побачивши не впізнав би.

А Славко тим часом ставав усе вередливішим і непри-

ховано нарікав на далеку дорогу до спортивного стадіону (з трьома пересядками!) Не безпідставно він обвинувачував мене в несправедливості: аджеж мене він до кіна везе, ще й квиток купує, а як на футбол — то я дибки... Він мав рацію, але я не люблю футболу!

Розв'язка прийшла несподівано, після Новорічної забави. Було вже пізно, десь по першій годині ночі... Ми їхали через самотню околицю, де ледь блимали підсліпуваті ліхтарі і, мов примари, горбились напіврозвалені будови. По вулицях сновигали підозрілі типи, може п'яні, а може лиш прикидалися п'яними... Я інстинктивно притиснулась щільніше до Славка, з приємністю відчуваючи міць його натренованих м'язів. Але він несподівано відсунувся від мене.

— Оксано, — з якоюсь химерною штучністю, немов би граючи чиюсь роллю, сказав він. — Є така прикмета, що як людям ведеться на Новий Рік, так буде і впродовж цілого року. Ми вже добре один одного розпізнали. Цей рік може багато чого змінити в наших взаєминах — змінити на краще, — додав він, побачивши, що я затривожилась. — Чи не могла б ти на Новий Рік мені пообіцяти, що ми хоч часом будемо їздити на футбол? От наприклад, буде дуже цікаве змагання наступної неділі. Поїдемо?

Знову той осоружний футбол! Часом може б уже й помучилась... Але в наступну неділю?! Уже?!

— Але ж, Славку, — заперечила я, — якщо вірити цій прикметі, то ми б ізнов цілий рік про футбол сперечалися. Або цілий рік би на футбол їздили, — а це для мене забагато.

— Справді, не варт цілий рік сперечатися про футбол. Ми зробимо цю справу короткою. Я ставлю питання руба: або ми в наступну неділю їдемо на футбол — або я зараз виходжу з авта.

Я помовчала хвилинку, а тоді спокійно, але рішуче сказала:

— Я не можу зв'язати себе обіцянкою на цілий рік.
Чини, як знаєш.

Він трохи зачекав, щоб я його спинила, тоді відкрив дверцята й вийшов, лишаючи мене саму в цім темнім, небезпечнім місці.

— То я виходжу.

Я спокійно пересіла за кермо, натиснула на газ і рушила. Останнє, що я можу пригадати, було несамовито здивоване, розгублене лице Славка.

1958

Зачароване копо

Це була прямокутна коробочка на тоненьких вигнутих ніжках, що трохи робили її схожою з віденським кріселком. Хитромудра інкрустація переливалась перлямутровим відсвітом і надавала коробці таємничого вигляду. Що в ній? Для чого вона? Яку таємницю зберігає? Саме ці питання змусили Зіну купити цю коробочку під час Різдвяних закупів, коли, набігавшись по крамницях, вона вже цілком очманіла і втратила самоконтроль, купуючи багато непотрібних речей — аж поки в гаманці не забракло грошей... Тоді Зіна злякано скрикнула: “Лишенько!” і швидше поїхала додому, де вже чекав на неї розгніваний і голодний чоловік. Зневажливо відсунувши всі інші покупки, переважно всіляке жіноче причандалля, він чомусь зосередився саме на перлямутровій коробці.

— Що це? Нащо воно тобі здалося? — Закричав він на Зіну.

— Це . . . Це коробочка така, для всього надається. Дуже гарненька, зовсім на свою ціну не виглядає . . . І, побачивши, що чоловік ще більше нахмурився, поспішила запевнити: — Тільки один доляр. І дев'яност дев'ять центів.

— А текст забула? — Огризнувся чоловік.

— Хай це буде мені в подарунок від тебе. — Тут

Зіна, не чекаючи відповіді, поцілунком подякувала за дарунок і кинулася на швидку руч смажити яешню.

Коробочка стояла на низенькім столику. Зіна почала думати, як би її найдоцільніше використати, і, нарешті, надумалася: можна в ній тримати цукор. Якраз минулого тижня розбилася цукорниця, а нової ще не встигли купити. Сказано — насипано. Проте, цукор розсипався, пролазив у закутки інкрустації і зовсім не пасував до цілого стилю коробочки, або ж вона не пасувала до цукру. Гармонії не було! Коли ж Зіна взялася коробочку мити, виявилось, що “перлямутр” змивається разом із цукром. Так що деяка гармонія була . . . Швидше вихопила Зіна ту коробочку з води, так-сяк насухо обтерла, а чоловікові сказала тільки, що добре було б цю коробочку комусь подарувати на Різдво. От, наприклад, пані Шварко, що завжди збирає в себе всякі брікабраки. Правда, з одного боку, інкрустація трохи помутніла, а зсередини під покришкою з'явилася маленька тріщинка, але пані Шварко трохи недобачає; а до того ж, і в крамницях часто можна купити річ із дефектом . . . Коробочка була загорнена в веселий папір, перев'язана стрічкою й подарована.

Різдво було холодне й буремне; мало хто виходив із дому, і пані Шварко в десятий раз переглядала свої картки та подарунки. Коробочка її інтригувала не менше, ніж Зіну: “Що б воно таке було?” — Ламала собі голову: “Бонбоньєрка? Табакерка? Шифоньєрка?” Так і не додумалась — і стала класти туди своє намисто й сережки. Тільки ж покришка не дуже щільно приягала до коробочки, і не раз котилися прикраси по підлозі, а пані Шварко, стогнучи і проклинаючи коробочку, діставала віником з-під канапи перлову сережку. Одного разу загубилась улюблена брошка, і пані Шварко розсердилась докраю на коробочку. “Подарую її кузині Беатрисі, це аж у Канаді — ніхто не знатиме, що я її вживала”. Так коробочка переїхала державний кордон.

В кухні Беатриса коробочка зазнала найбільшого в своїм існуванні приниження. В ній переховували цукерки, але не звичайні цукерки, а спеціальні лакоминки для руденького фокстер'ера Поркі. Песик був затовстий, а кухня Беатриса дуже скупа. Вона давала ті цукерки собаці видавцем, лише одну на день, та й то за великі заслуги. Бідолашний Поркі раз-у-раз обнюхував принадну шкатулочку, лизав покришку і дряпав її лапою. Одного ранку собачка вмер, і коробочка стала непотрібною. Ощадна Беатриса пустила її в комерцію — подарувала на весілля своїй небозі Галі.

От тепер настав кульмінаційний момент в існуванні інкрустованої шкатулки! Здавалося, вона була створена саме для переховування весільних поздоровлень. Картки різного розміру й вартости по вінця виповнили шкатулочку, а що не вмещалося, ішло під коробку — і так шкатулка підіймалася щоразу вище й вище — мріяла дістати до самої стелі. Галіна мама, правда, знаючи кухню Беатрису, завважила, що шкатулка не зовсім нова; але їй би і в голову не прийшло, що ще не так давно там переховувалися собачі лакоминки. Щаслива, оповита рожевими мріями Галя сказала, що ця шкатулка — чарівна, і мама з нею згодилась. Що там шкатулка і сама кухня Беатриса, коли Галя виходить заміж за досить доброго хлопця!

Відшуміло весілля, від'їхала з молодим чоловіком Галя, і коробочка спорожня. Мама тепер не любила коробочку, бо вона нагадувала про те, що веселе пташенятко назавжди відлетіло з гніздечка . . . Проте, це була весільна пам'ятка, і викинути її було б гріх. "Пошлю її в Америку до Галіної хрищеної. Вона не змогла приїхати на весілля, то хай же має пам'ятку."

І дбайливо запакована коробочка, наповнена шоколадними цукерками, вдруге перемандрувала через кордон. Довго їлися ті цукерки, бо Галіна хрищена три-

мала дієту, але, нарешті, прийшов їм край — і знову лишилася коробка зі спустошеним серцем, порожня й непотрібна. Хрищена також не хотіла викидати коробку, бо ж то був дарунок із весілля.

А тут надходила знаменна дата: минав рік від того часу, як перлямутрова, чи, вірніше, псевдо-перлямутрова шкатулочка стала служити людям для їх ріжноманітних, непередбачених і часом дуже химерних потреб, від зберігання коштовного намиста і до собачих цукерок. По місту знову весело дзвонили Сента-Клоси, бігали люди по крамницях, колядки зливалися в дивовижний джаз. І коли прийшло затишне, біле, волохате Різдво, химерна доля знов занесла шкатулочку до Зіни. Розпакувавши срібну обгортку, Зіна спалахнула:

— Паскудна Шварчиха! Це тільки вона здатна на те, щоб подарувати мені ту саму шкатулку, що я їй дала торік! Тепер вона від мене дулю з маком дістане!

Чоловік також був здивований, але його це більше насмішило, ніж розсердило.

— Та стривай, може це й не твоя шкатулка. Таж у крамниці їх сотні однаковісіньких.

— Це вона! Я добре пам'ятаю, як той “перлямутр” “Містер-Кліном” позмивала, та й тріщинка під покришкою є на тім самім місці . . . Тільки її ще, в додачу, хтось подряпав чи погриз . . .

— Не може бути, щоб пані Шварко на таке пішла . . . Йй же не вигідно з тобою посваритися. Ти краще подивись, від кого цей подарунок.

В коробочці була картка, підписана іменем особи, що навіть не була знайома із Шварчихою.

— Це не від Шварчихи . . . Певно, через другі, треті, чи я не знаю, які руки . . . Бідна коробочка, ніхто її не схотів! Але це таки та самісінька шкатулка — і я із Шварчихою більше подарунками не міняюся! А втім . . . Знаєш, Петре? Я таки хочу цю коробочку! Вона

нагадує мені мене. Де вже я не бувала! . . . За цей рік ми з тобою посварилися, мало не подали на розлуку — але я до тебе таки вернулася . . . І хоч може я не така вже й гарна, може часом і ти не знаєш, для чого я в тебе в хаті, але при добрій волі на все знайдеться місце й призначення. Тепер я цю коробочку вже не випущу із хати.

І з тих пір перлямутрова коробочка пишається на полірованім креденсі, і в неї кладуть господарі все, що їм хочеться: годинник, дрібні гроші, ключі, марки “ес енд ейч”, гуму до жування, відірвані гудзики, квитки до театру, чеки, поквитовання і все, що не має для себе місця, але мусить десь так приміститися, щоб об’явитися негайно в наглій потребі. Що б не згубилося — перше зауваження: “А ти дививсь у коробочку?” Отак перлямутрова шкатулка стала потрібною, незмінною частиною Зіниного дому, символом родинного спокою й рівноваги.

1962

Як розбив, то купив

Чули ви про таке прислів'я: “Вліз, як баран у паркан”? Я теж не чув. Але так мені сказала жінка, коли я, малюючи стіни в передпокої, розбив скляний абажур. Був він, признатися, препаскудний, і я б його розбив навмисне, коли б раніше завважив. А проте, моя жінка зняла страшний галас і того ж вечора, замість відпочинку, погнала мене купувати заміну.

Ну що ж, не біда: у нас повне місто крамниць. Походивши з пів години пальцями по телефонній книжці, я знайшов кілька найближчих адрес і поїхав на пошуки.

В крамниці було стільки ламп, що людині моєї комплекції страшно заходити. Бо вже при дверях витріщилася на мене строката таблиця: “Що ти розбив, те купив”. Я мало не завернув назад, але мене вже завважила продавчиня, молода червоношока дама літ 75.

— Чим можу служити?

— Я хотів би знайти абажур до нашої лампи.

— Який абажур і до якої лампи?

— Я не знаю, які ви маєте. Чи можете показати?

— Як ви не можете точно вказати, я не можу їх вам показати! Вони всі на верхній полиці, он-о-но, бачите?

— Покажіть мені те, що скраю, — сказав я, щоб щось сказати.

Бабця, охкаючи, полізла на драбину, розплутувала якісь дроти, здійняла хмару пилу і, врешті, розбила скло.

— Платіть 20 долярів і дев'ятдесят дев'ять центів.

— За що?!

— Бачите таблицю? Що розбили, те купили.

— Так то ж ви розбили, а не я.

— Але через вас. Бо якого б я біса по своїй охоті на драбину лізла? То ви мене туди запровадили . . .

— Ну, гаразд, але чому аж 20 долярів, ще й дев'ятдесят дев'ять центів? Де взялось таке дороге скло?

— Це ціна скла з лямпою. Окремо скло не продається.

— Я не заплачу.

— А я покличу поліцію!

Ну, думаю, коли вже доходить до поліції, краще скапітулювати. В кишені лежала на всякий випадок двадцятка, про яку моя жінка не знала, — для саме таких okazій. Заплатив, а лямпу звелів запакувати. От тільки лямпа виявилась стоячою, з довгим, як граблі, держалном. Пішов шукати до неї абажура до іншої крамниці. Там, звичайно, також таблиця подібного змісту, тільки іншої форми: “Ти розбив цю цяцю на свою голову — марш до каси”.

Дивлюсь — на полиці лежать аж три скла, що саме пасують до моєї лямпи. Я підстрибнув із родошів! Почувся дзенькіт. Я не розбив ні абажура, ні лямпи, ані порцелянових амурчиків . . . Те, що я розбив, виявилось вітриною на всю стіну!

Не чекаючи запрошення, без аргументів, я добровільно пішов до каси і заплатив, що належалось. Цебто, дав завдаток, а решту — на виплату. Потім таки купив аж два абажури до лямп і, щоб трохи зігнати зло, нака-

— А також прошу запакувати те, що я розбив, цебто, зав продавцеві:

купив — скло з вітрини. Все, до останнього уламка. Мені воно пригодиться.

Ультрамодерна муза

Радійте і веселіться: у нашій літературі, п'яти в п'яти з американськими комерційними оголошеннями, з'явився новий жанр, ніжніший від пасторалі, матеріалістичніший від реалізму, палкіший від романтизму і незрівнянно новіший від модернізму. Ця течія, що виросла на ґрунті збагаченого субсидіями спонзорів реалізму, елястичною змією крутиться у вказаних обствинами берегах і скаче, як казав Риндик, “то вгору, то в долину, то в рожу, то в калину”.

Офіційним маніфестом нової течії було коротке, але змістовне оголошення в одній з українських газет:

“Приймаємо замовлення від наших бізнесменів на мистецьке оформлення реклям і оголошень у віршованім, прозовім і гумористичнім вигляді. Також приймаємо від окремих осіб замовлення на репортажі, замітки, статті, промови і т.д. з нагоди весілля, народин, христин та інших okazji, що їх можемо художньо оформити (фотокліше) і помістити в бажаному часописі, журналі або проголосити в радію.”

Наступного дня, перед будинком новооснованої фірми “Грім і Блискавка” ні світ, ні зоря, стояла довга черга українських бізнесменів. Довелось негайно найняти секретарку і виготовити штампований блянк для замов-

лень. Бізнес блискавично рвонувся вгору, як це було із виробництвом “гула-обручів”.

Директор фірми, він же й виконавець замовлень, поет Терентій Капуста, початкуючий мистець у всіх жанрах, сидів у позі, що поєднувала велич Наполеона із запобігливістю ресторанного служки.

— Доброго здоров'ячка, пане докторе, — привітав він власника української ковбасної крамниці. — Прошу вашу анкетку. — І, взявши від нього картку, Терентій швидко пробіг поглядом замовлення:

ПІДПРИЄМСТВО: М'ясарня.

ЛІТЕРАТУРНА ФОРМА РЕКЛЯМИ: Коломийка.

НАСТРІЙ: Щоб була серйозна, побожна й патріотична.

ЯКІСТЬ: На чотири доляри.

КІЛЬКІСТЬ: Скільки належиться.

— Дуже добре, пане докторе, — задоволено потер долоні Терентій. — Ви мені робите добрий почин. До того ж, на ваш товар у мене завжди є надхнення. Часничок аж ізвідси чую. Це ж не те, між нами кажучи, що рекляма на похоронне бюро або на ліки для повернення мужеськості. Прошу отут сісти — я тільки зроблю невеликий обрахунок і миттю зладжу вам першої кляси рекляму!

Капуста сів за своє бюро і швидко підрахував: 50 центів за рядок. Чотири доляри розділити на 50 центів — вісім рядків. Далі він розгорнув збірку творів одного відомого, вже покійного, а тому безборонного поета, здряпав звідти кілька рим і один цілий рядок, уявою понюхав вуджену ковбаску і скомпонував таке:

Якщо ти Вітчизні, синку,
Вірний до загиноу,
То люби вкраїнську шинку,
Як саму Україну.

Якщо хочеш заслужити
На тім світі ласки,
Не забудь собі купити
З часничком ковбаски.

— Наступний, — запросив поет Капуста.

До кімнати увійшов чоловік, увесь у чорнім, з циліндром на голові, прямий, як палиця. Це, безсумнівно, був погребник. “Хоч би не чув, що я про похоронне бюро ковбасникові говорив”, — подумав Терентій. Але все було гаразд, тільки, на превелике здивування поета, погребник зажадав собі веселої реклями.

— Веселої?! — Перепитав Терентій. — Тут нема помилки? Адже, мій любий пане, вашому підприємству не личить бути веселим . . .

— Моє підприємство не мусить бути веселим, але нема чого відстрашувати людей. Дехто, злякавшись погребника, і вмирати не схоче! А що я, дідько, щоб мене люди боялися?! От ви мені напишіть такі гарні вірші, щоб люди перестали страхатися мого заведення, а навпаки, щоб замовляли наперед свої похорони; бо як помруть, то вже буде запізно. Буде їм прикро із того світу дивитися, як то нащадки чи через скнарість, чи з недбальства зовсім не такий погреб улаштували, як покійник собі мріяв.

— Розумію, — сказав Терентій. — Коли мова про мрію, то серце поета розкриває пелюстки. В мені вже зародилась якраз така рекляма, як вам потрібно:

Якщо хочете, щоб діти
З вас не все обдерли,
То замовте гріб і квіти,
Поки ще не вмерли,
Щоб, як згинете, ви мали
Похорон хороший,
Щоб не марно ви збирали
У калитку гроші.

Наступний замовець бажав реклями серйозної, точної та ділової. Його бізнес були різні цілющі чаї. Якби людина цілу добу, навіть і вві сні споживала всі ті чаї, то всі кісточки, жилки, клітини й нерви були б у повнім порядку на віки вічні . . . Поет Капуста і з цим упорався:

Як тебе не любить мила,
Ти надії не втрачай:
Пий, щоб знову полюбила,
Нумер двісті двадцять чай.
На жолудок — нумер сьомий,
А на зуби — двадцять п'ять . . .
Від сердечної утоми
Нумер дев'ять треба взять.
Нумер десять -- на печінку,
Нумер сто --- на селезінку,
Нумер двадцять — для спочинку,
Нумер сорок — на злу жінку . . .
На всі прикrostі твої
Відповідні є чаї!

Терентій трохи задумався над словом "жолудок". Він знав, що це неправильно, але як поставити слово "шлунок", хто ж його зрозуміє? Навіть аптекар цього слова не знає. А от "жолудок" — це справді соборне слово, наявне і в російській, і в польській мові; всі розумітимуть і гризтися за нього не будуть . . .

Власник великої одягової крамниці, Джан Рассел Баняк, замовив собі "щось коротке, ясне і смішне", звичайно, також під коломийку.

— Бо якби ви написали щось довге і хвостате, то поки дочитають, і крамницю зачиняти час. Ви щось таке утніть, щоб людина вмить прочитала — і через дві хвилини вже була в мене.

Це замовлення Терентій спромігся виконати аж на третій день. Бо короткі речі писати важче — спитайте будь-якого письменника. Найважче не писати нічого, і

жодний письменник ще цього не досяг. А Терентій зробив якраз на міру, ні слова не передав:

Йдіть до мене до крамниці:
Маю сукні ще й спідниці.
Ввійде бабця до крамниці:
Купить сукню до лица,
Йї стане з неї молодиця —
Хоч сьогодні до вінця!

Одне замовлення також було важкеньке, і бідний поет заробляв ту копійчину достоменно в поті лица. Шинкар Багаль захотів і для себе поезію (“Може бути й щось довше, поема якась — я заплачу”). Але він хотів, щоб рекляма була дипломатична, тактовна, благородна, щоб вона ушляхетнювала горілку, не потураючи пияцтву, щоб оспівала товариство, теплу кумпанію, побратимство за чаркою горілки, або й за склянкою шампанського.

Цілий вечір Капуста возився тільки з цією реклямою, а прихильний до поезії шинкар Багаль, лишивши корчму під опікою кузинки, добровільно допомагав йому, підшуковуючи рими та підказуючи слова. Разом вони склали такий шедевр, що Терентій уже засвітив у серці свічку надії — послати ту поему на розгляд Нобелівського комітету. Ось уривок із цієї поеми:

Чоловіче, не барися;
Не нервуйся, не сварися,
Бери гроші, лиши жінку,
Та й скоріш біжи до шинку.
Випий джину, випий віскі —
Розлетиться горе в тріски!
Бо за барою у крузі,
Де сидять найкращі друзі,
А господаря душа
Вас любов'ю потіша.
З вами він в більярд заграє,

Про всі біди розпитає,
Відтанцює гопака . . .
А адреса ось така:
Двадцять вісім зеро-зеро,
Вест по вулиці О'Гера.

Усе було б гаразд, але коли шинкар уже пішов, поет від старання перестарався: він вирішив зробити замовцеві несподіванку і вримувати в поему і його горде наймення. І тут то і трапилась біда: забув прізвище! Подивився в анкету — а там порожньо — шинкар думав, що всі його знають. Почав Терентій пригадувати: “Бо . . . Борак? Буряк? Будяк? Бугай! О, таки пригадав — спасибі тобі, Музо, що підказала асонансами й алітераціями!” І одним махом поет завершив надхненний твір:

Тож ходім, і ти, і я,
На “гуд тайм”*) до Бугая!

Коли рекляма була надрукована в місцевому часописі, сталася справжня трагедія: шинкар не тільки розсердився, що його чесне прізвище так оскотинили, а ще й відмовився платити гонорар:

— Ти бугая реклямуеш, то хай же тобі бугай і заплатить.

Терентій навіть не сперечався. Замовців у нього було багато, і свій шедевр він, відповідно переробивши, міг би легко перепродати іншому шинкареві. А вартість твору і шанси на Нобелівську премію ані трохи не змінилися.

Отак солідна фірма “Грім і Блискавка” блискуче розпочала свою діяльність, невтомно продукуючи оди, епіталами, саморепортажі, елегії, автопародії та інші поеми, що ми напевне побачимо у всіх наших часописах. Будемо насолоджуватися ними ще й на радіогодинах.

*) Приемна розвага (англ.).

Коли б іше й на телевізорі . . . Так далеко мрії Терентія Капусти ще не сягнули, але мріям немає меж . . .

Над письмовим столом Терентія висить його портрет із такою автореклямою:

Я — поет своєї ласки,
Кандидат на прем'ю Нобля*
На всі шинки і ковбаски
Я за мить поему зрóbлю.
Напишу про модні светри
Найсолодші компліменти.
Вірші міряю на метри,
Обраховую на центи.
Я для вас, за ваші гроші,
Скомпоную репортаж —
В нім такі ви прехороші
Будете, що аж-аж-аж!
Не забудьте тільки Музі
Заплатити по заслугі.

1958

*) Правопис Галини Журби.

Хлопці, не женіться!

Слухайте, хлопці. а признайтесь по-щирості: з вас кожен женитись думає? Ну, може і не кожен думає, але майже кожен оженюється, не думаючи. І даремно одружені чоловіки повчають нас, що всі жінки, — такі відьми, як їхні, що всі вони сердяться, лаються, навіть і б'ються, цигарки від чоловіків ховають (а самі курять); крім того, вони витрачають гроші на цукерки, намисто та інші ласощі — отже, женитися не варт.

Але як можна вірити на слово? Все треба самому випробувати, а як же його випробувати таку річ, не оженившись? А я от думав якось так зробити, щоб і сіно ціле, і кози ситі.

Як я ще був у діпівським таборі в Німеччині, надумавсь і я оженитися. Цебто, може й не оженитися, але хоч спробувати. Батько мені, ще як був я малим, усе наказував, щоб раніше двадцяти п'яти я про женячку і не думав. Ну, то я його послухався, і як тільки мені стало двадцять п'ять, я одягнув нову камізельку (штани старі, бо нових не було), підібрав найвеселішу, рожеву з зеленими крапочками краватку, підмастив смальцем чуба і черевики та й почимчикував ні близько, ні далеко — до сусіднього бараку.

Зразу ж мене зауважили таборіві кумасі, зашептали, як листя перед бурею, і шугнули врозтіч — по табору останні новини розносити. А я й не злякався: хай собі

кажуть, а я ж може тільки ложку соли позичити йшов. Хай покажуть докази, а як ні — то зась!

А гам жила одна дівчина, Тетяна . . . Чорнява така, з очима завбільшки з угорські сливи. Мої приятелі її називали витрішкуватою, але я люблю угорські сливи . . . На перший погляд, мені одразу пощастило: Тетяна була сама, і мені не довелося вітатися з її батьками та придумувати зачіпку, чого це я притаскався. Тетяна сиділа біля вікна і щось вертіла в руках.

— Що це ви, якесь мереживо плетете?

— Цілком відгадав! Батькові шкарпетки латаю.

— А мені не полатаєте?

— Хай тобі мама полатає, а я можу тільки плечі полатати, як заробиш.

— О, чого ж то вже ви такі сердиті? Я ж іще нічого не заслужив.

— Та вже якось заслужиш. Вже ж без причини таку краватку в будень не вдягають!

— О, панно Тетяно, не будьте такі лихі! Скажіть мені краще, — а де ж це ваші татусь і матуся?

— Покликати їх?

— Н-ні, я саме до вас прийшов, не до них.

— Вони поїхали на три дні в місто. А до речі, чого це ти мене на ви величаєш? Ввесь час були на “ти”, а це раптом — “ви”!

— Та це, бачите, така спеціальна okazія . . . — запнувся я — і раптом як із рушниць випалив: — Панно Тетяно, я з вами хочу одружитися!

Я ще ніколи не бачив, щоб Тетяна так реготалася, та й взагалі ніхто ще так не виявляв свої радощі, чи здивовання, чи що вже воно було. Вона давилася, захлиналася сміхом, аж присідала . . . Потім, втираючи сльози, сказала мені, що я ще замолодий, мені зарано.

— А тобі, чи то — вам?

— А мені може й ні . . .

— Так ми ж однолітки . . .

— Але ж то — ти, а то — я . . . Я панна, а ти . . . — і, на щастя, не докінчила.

Я вже зі злости може б і втік, але ж три дні батьків дома не буде! За три дні якраз можна оженитися. Вдруге такої okazji не трапиться. Ну, і я ж любив угорські сливи . . . Я стояв на своєму:

— Тетяно, давай одружимося!

— Так для цього ж любитися треба!

— Ну, то будемо! Я ж тебе вже давно люблю!

— З яких пір і хто ж про те знає?

— Ніхто не знає і ніхто, крім нас двох, і знати не буде. А люблю тебе ще відтоді, як відступив свою порцію мармеляди . . . Пам'ятаєш?

— Ні. З'їла й забула.

— От і неправда. Якщо пам'ятаєш, що з'їла, значить не забула.

— От причепився із тією мармелядою! Я тобі її зараз віддам.

— А я не візьму. Та була вишнева, а ти мені хочеш гарбузової віддати. Я гарбуза не прийму. Сказав, що оженюся, то оженюся, інакше і з хати твоєї не піду.

— А як оженишся, то з хати підеш?

— Теж не піду. Так чи так — лишаюся тут.

— Так хоч знаєш ти, що одружені роблять?

— Та вжеж я тобі не дурний Стецько, щоб коржі з маком їсти . . . А якщо не знаю, то може ж ти мене навчиш.

— Ну, гаразд, я тебе навчу. Почнемо взавтра?

— А сьогодні не можна? Тетяночко?!

— Ні, тут же хай на моїм буде. Приходь завтра вранці. Тільки без цієї краватки. Вдягни щось нащодень.

Рано вранці, ще й баба Мокрина вікна не відтулила, був я під Тетяниними дверима.

— Ну, що, не передумав? — Привітала вона мене.

— Зовсім ні! Справа вирішена. Де ж ми одружимося?

— Та почекай, ось батьки приїдуть, то вже якось разом вирішимо. Покищо ми давай собі уявимо, що ми вже одружені, і спробуємо, як то воно нам разом буде житися . . .

“Ну, думаю я, — чудова ця Тетяна. Вона ніби думки мої вичитує. Мені ж якраз на тім і залежить, щоб спробувати, як то воно буде — може одружуватися не буде й потрібно”. А Тетяна вдягається, та не в шлюбні шати, а в якусь халамиду із сірим довгим хвартухом. Алс вона і в тім гарна!

— Ходи ж сюди, чоловіче мій, будемо господарювати!

— Господарювати?! А це ще що таке?!

— А ти думав, що подружжя цілий день танго танцює? А хто ж господарство впорає?! Ти знаєш, що мої батьки — порядні господарі, то в нас і кури, і порося у хлівчику, та ось мати мені лишила білизну прати. А ти, як добрий чоловік (бо за поганого я не піду) мені допоможеш.

Не встиг я їй нічого відповісти, як почувся перший наказ:

— Нарубай дров!

Дрова рубати я люблю, коли ж вони такі сирі та корчуваті попалися, що я добре натовмився. Проте, виконавши норму, я підійшов до Тетяни:

— Дай же я тебе хоч пригорну!

— Потім, потім, у мене руки в сажі. Занеси краще цебра поросяті.

От тобі й одруження! Замість Тетяни, порося . . . Воно, кляте, так верещало, що не дало мені й слова сказати. Я поспішив його нагодувати.

Вернувся. Тетяна місила тісто.

— Ну і гарна ж, бісова дівчина, — подумав я і підступив до неї.

— Тетяно, не зважаючи на дрова і на підсвинка, я ще тебе люблю.

— Справді? Ну, то принеси води!

— Справжня любов не потребує доказів!

— Та це не для доказу, а для прання! Чи ти хочеш, щоб я сама принесла? Тобі мене не шкода?

— Шкода, — признався я й наносив відер із трое аж із кухні, гарячої. Пів відра вилив собі на ноги, але добре, що вже вода трохи прохолола...

Кілька разів я підходив до Тетяни, щоб скуштувати іншого смаку одруження, але вона все знаходила нові завдання. Я тільки й чув: “Подай те” або “Принеси це!” або “Ще одне відерце!”

До обіду натомився, що вже й не до любови. Пообідав таки ж у Тетяни, і досить смачно, але після такої праці й варена лобода смакувала б!

Тільки зібрався відпочити за баракком на моріжку, як почув ізнову:

— Чоловіченьку, ходи, будемо ковдри трусити!

Хрін його знає, скільки в них тих ковдр було, бо з мене мало печінки не витрясло... Але це нічого. Я ще помовкував і чекав на солодке. Але, замість того, загадала мені Тетяна на вечерю картоплі начистити!

— Оце вже ні! Це не чоловіцька робота, а ваша, бабська!

— Ага, то я — баба?!

— Не ти баба, а робота бабська! Я до того не при-
нижусь!

— Так мій же голубчику! Я як прала, то пальці обдерла, і не можу ножа тримати. Як же у нас було б: якби я скалічилась, то наші діти сиділи б голодні без вечері? Я уявив собі, як то сидять четверо немовлят із роззявленими ротиками й чекають на картоплю. Мені стало шкода наших дітей, і я, зідхнувши, взявся до картоплі. От собі чищу та й чищу, і вже майже кінчив — аж чую

— під вікном хтось регочеться, і то не один . . . Глянув — Боже мій! Цілий гурт хлопців і дівчат . . . Вскочили в хату і підняли регіт.

— От так Тетяна! Запрягла нашого Гриця! Молодець!

А найгірше, що з ними й Тетяна сміється, але до мене говорить нібито поважно:

— Ти, Грицю, не звертай на цих дурнів уваги. — А тоді до них:

— Ну, чого вилупились? Грицько мене хоче сватати і пробує, як то жонатому чоловікові ведеться. Правда, добре? Чого ж ти мовчиш? Запрошуй товариство на весілля!

Я стояв червоно-синій від злости і посилав до чорта і хлопців, і дівчат, і саму Тетяну.

— Хай те весілля провалиться! Нема дурних! — І не попрощавшись, вилетів із хати.

— Куди ж ти, чоловіченьку! — Реготалася вслід Тетяна. — Ходи — поцілую!

А я перебіг дорогу, сховався в бараці і два тижні нікому на очі не показувався. Спробував — і не хочу женитися . . .

Це було дуже давно, в таборі. А тепер я вже двадцять шість літ одружений із Тетяною і чищу картоплю внукам, як колись чистив дітям.

Не кажи "Гоп!"

Дорогі співбесідники, дозвольте відрекомендуватися: Онисим Кислиця, тридцять шість літ минуло в серпні; за фахом — інженер-пляновик, а через те, що мені тут нема чого плянувати, останні три роки я — просто прибиральник у Головному Конструкторському Управлінні, доляр і тридцять п'ять на годину (все таки більше, ніж інженер-пляновик в СРСР заробляє). Брюнет, вище середнього зросту, з красномовними, або, як дехто з недругів каже, вирячкуватими очима і "промінентним" носом, що злі язики прозвали "качачим" — качка б їх копнула!

Тимчасово неодружений, тимчасово безробітний — і перманентно нещасний . . . Цебто, нещастя мені жодного не тралилось, крім хіба того, що жінка мене покинула.

Але як можна це вважати нещастям, коли мені не один заздрить:

— Щасливий ти, Онисиме, — сказав, наприклад, Гриць. — Моєї Мотрі й на годину з хати не винесе, а ти весь час маєш святий спокій . . .

Проте, я з ним не можу погодитися. Справа в тім, що як тільки настане той святий спокій, чоловіка огортає страшенний неспокій . . . За жінкою я дуже сумую . . . Якщо це не нещастя, то принаймні досить прикрий випадок.

Спробую розповісти, як сталося, що я через ту саму

причину втратив працю і жінку або, вірніше, жінку і працю.

Як ви вже може уявили з описаної вище зовнішності, я таких шансів, як, скажімо, Аполон Бельведерський, не маю, але жити на світі, навіть із моїм качачим носом, ще можна. Он мій приятель Гриць, що, правду кажучи, до мене ані вмився, узяв собі жінку вищу зростом на півтори голови, і вже другу хату із нею придбали — всі докази щастя.

Але мені випала інша доля.

Почались мої поневіряння з того, що незабаром по приїзді до Америки, одного чудового липневого вечора пішов я на концерт до парку, щоб там наслухатися музики і надивитись на дівчат. Я саме купив собі перший американський костюм, підстригся “під барбоса” у знайомого італійця, підзубрив кілька десятків цікавих фраз для заведення розмов, і почував себе досить упевнено.

Стою собі, не сідаю, щоб краще навколо роздивитися, — кілька дівчат мені вже довподоби . . . Коли помічаю, що всі вони з мене очей не зводять. Тільки я до однієї, найкращої, підморгнув — вона до мене першою підходить, шоколядно усміхається і каже:

— Будьте такі ласкаві, дайте мені автограф! — І подає гарненький бльок-нотик із олівцем.

— Прошу дуже, — відповідаю, та й підписуюсь по-українському: “Онисим Кислиця”. — Може вам ще й телефон подати?

— Ох, який він жартун! — Писнула дівчина і смачно цмокнула мене в щоку. — Підписавсь по-китайському! Ха-ха-ха-ха!

— Ха-ха-ха-ха! — Підхопили її подруги. — І мені, і мені автограф!

— І мені!

— Не лізь поперед мене, — це тобі не в автобусі!

Зчинили таку штовханину, що мало мене не задушили. Підійшов поліцай — тоді вони всі розбіглись, а я

зоставсь один, як палець. Як палець?! Хто вигадав таке порівняння? Навіть на одній руці палець не один — їх п'ять. Я ж таки zostався один, якщо не рахувати поліцая.

— Вибачте, пане, — посміхнувся поліцай. — Я розумію.

— А я ні. Але мені це подобається.

— А може б ви й мені дали автограф? — Попросив поліцай.

— Прошу дуже. — І я записав своє ім'я в його книжку, де він нотував злочинців і п'яниць.

З того часу мені щастило з дівчатами. Я вже звик, що вони домагались автографа, та й завів спеціальну ручку і носив папір про запас. Проте, деякі з них, побачивши мій підпис, ратом ніяковіли, вибачались, а деякі чомусь сердились . . . Якось у цім була загадка, і може б я не скоро її розгадав, коли б не той же Гриць.

Якось ми з ним прогулювалися і, як завжди, на мене налетіла весела зграйка дівчат, обціловуючи мене і прохаючи автограф. Я ніжився на хмарках своєї дивовижної популярності, але тверезіший від мене Гриць, під'юджений ще й заздрістю, зумів вихопити із пташиного щибетання дівчат деякі відомості, і коли вони розлетілися, він промовив:

— Слухай, дурню, вони тебе за Баба Гопа приймають!

— Сам ти баба! Чого б то вони до мене так липли, коли б я був бабою?

— Не бабою, а Бабом, йолопе, Бабом Гопом. Кіноартист є такий в Америці; на нього твоя качала пика з витрішкуватими очима досить схожа.

Признатися, я й сам знав, що ніс у мене трохи качиний, а тріщити очі я привчився ще з дитинства, коли все силувався вилізти з коліски. Почувши Грицеві слова, почав я ходити до кін, щоб побачити того Баба Гопа, що не мене схожий. Спочатку несвідомо, а потім навмисне став я наслідувати його рухи й манери, одягався, як

він, навіть піджак обсмикував його звичним жестом.

От тепер то ганяли за мною дівчата! А надто наші україночки! Як з'явлюсь на "Союзівці" — музика перестає грати, бо ніхто не танцює. Панночки без перепрошення покидають партнерів та біжать до мене по автограф і поцілунки.

Але, крім приємности роздавання псевдо-автографа та кількох не мені призначених поцілунків, нічого я на цім не виграв. Є у нас, знаєте, прислів'я "Не кажи гоп, поки не перескочиш" . . . Тож не одна дівчина казала мені "Гоп", але жодна не перескочила тієї прірви, що поставала між нами, коли я признавався, що я — не Баб Гоп, а Онисим Кислиця.

І ось ,нарешті, знайшлася одна дівчина, що не любила Баба Гопа і його фільмів, але полюбила Онисима Кислицю. Як це сталося, я далєбі не знаю. Американка . . .

З нею ми побачились уперше також на "імпрезі" роздавання автографів. Оскільки вона не підходила по належне, я сам наблизився до неї із готовим підписом на рожевім аркуші.

— Дякую, я не бажаю вашого автографа. Дайте кому

— Чому? Всі хапають! Це ж безкоштовно.
іншому.

— Бо я не люблю вашої гри. В цілому Голлівуді, на мою думку, нема актора, нуднішого за Баба Гопа.

— Я з вами згодний, — спокійно відповів я їй.

— Добру ж ви думку про себе маєте! Що за почуття меншевартости!

— Таж я зовсім не Баб Гоп. Я, слава Богу, Онисим Кислиця!

— Чудово! Дотепно! — Вигукнула дівчина. — Ви краще граєте, ніж сам Баб Гоп! В таких разі, можна по-знайомитися. Мене звуть Клариса Вудруф.

З парку ми пішли до ресторану, з ресторану — на танці, з танців — до кафе, з кафе — до кіна (там грав

Баб Гоп); з кіна — додому, з дому — до моєї тітусі, від тітусі — до її бабусі, а потім і до матусі . . . Все це робилось не протягом того самого дня, але досить швидким темпом — і незабаром моя синьоока подруга стала Кларисою Кислицею.

Вдома подружжя наше було досить гармонійне. Ми не сварились за те, за що ви всі сваритесь (за посуд, за місце при столі, за телевізійну програму) — ані навіть за українську мову. За три роки подружнього життя я українізував свою дружину настільки, що вона навчилась говорити “Добрий день”, “Дякую”, “Хочу ще”, “Йди геть”, “Забирайся до біса”, “Дурень” — та інші речі хатнього вжитку.

Але як тільки вийдемо з хати — біда! Коли підлітки з верещанням налітали на нас і безцеремонно відпихали від мене Кларису, моя жінка хапала котрусь із них, як мишеня, за карк і відшвиргувала аж на другий бік вулиці, а потім пояснювала:

— Дурне сало, це не Баб Гоп, а мій чоловік Онисим Кислиця!

Дівчата переставали сперечатись і залишали нас у спокої, але в душі були упевнені, що ревнива голлівудська квочка не допустила їх до їхнього Баба Гопа. Яка несправедливість!

А в моєї дружини на весь день зіпсований настрій . . .

А тут ще й на праці біда . . .

У нас до бюро щодня приходять молоді креслярки — випускниці інститутів, і наш відділ кадрів допомагає їм знайти фахову працю. До нас звідусіль надходять запити про добрих креслярів, отже роботу отримати можливо.

От коли вони приходять, здебільшого, невеличкими гуртами, а я постійно курсую поміж креслярськими столами та прибираю мотлох, що летить із столів, як лапатий сніг, то вже ж вони на мене звертають увагу. А я,

перше, ніж кинути що до коша, переглядаю папери, бо ж я — також інженер. Уже не один проект від загибелі врятував . . .

Молоді креслярки тримаються скромненько, спокійно; вдягнені в сніжно-білі блюзочки й прості сірі чи темно-сині спідниці . . . І раптом, заглядивши мене, втрачають рівновагу:

— Баб Гоп! І-і-і-і!!!

Спробуй їм пояснити, що я ніхто інший, як Онисько Кислиця, своєї жінки муж! Вони й не слухають. Дай їм автограф — тоді заспокояться.

— Дівчата! — Кричить одна із них. — Ходімо ще до агенції Надсон: там сьогодні Гері Купер замітає!

— Гері Купер! Гері Купер! — Защебетала згряя і втекла за двері, лишивши нас без бізнесу.

Кілька разів на такі “концерти” попав мій шеф. Одного дня він викликав мене на розмову. А він у нас дуже добрячий і делікатний.

— Мені це дуже прикро вам казати, Аніс, — але через вас наш бізнес може прогоріти або дістати славу. Ми не торгуємо автографами, та ще й не автентичними . . .

— Чому не автентичними? Я — автентичний Онисим Кислиця, і так і підписуюсь.

— От якби ви справді були Баб Гоп, — мрійно промовив директор. — А то ви — тільки Кислиця . . . Я знаю, що такого підмітальника ми ще ніколи в світі не мали і більш не матимемо . . . Але бізнес є бізнес, і я не можу кривдити всіх, у кого вдома сидять жінка й дітки та чекають на шматок хліба . . . Якби ми збанкрутували, то й так не мали б чим вам платити . . . Може ви де знайдете таку працю, щоб людям на очі не показуватися? Може де вночі підмітають . . .

Отак я залишив свою працю, щоб не призвести добрих людей до банкрутства . . . Приходжу додому — а від моєї жінки лишилась тільки записка на столі:

“До побачення, любий Баб-Гопа! Люблю тебе, але ненавиджу твоє автографування . . . Може коли й повернуся . . . Твоя Клариса.”

Тижнів зо два я нудив світом, такий кислий ходив, що ніхто в мене й автографа не попрохав . . . Думав-думав — і знайшов розв'язку: Сів на діету — зняв десять фунтів, змінив зачіску, відростив вуса, купив окуляри, повправлявся в міміці, трохи згорбився — і став виглядати, як рідний брат нашого славного актора Йосипа Гірняка.

І що б ви думали? Так як на справжнього Йосипа Гірняка ніхто уваги не звертає (а куди ж тому Гопові до Гірняка!) так і на мене ніхто й не гляне. То ж таки був Баб Гоп, зірка, а це — український актор . . .

Так я зазнав нарешті спокою, живу тихо-мирно, прийняли мене назад до праці; потроху відходжу від шоку і дожидаюся повернення моєї любої Клариси. Цікаво, як сподобається їй Йосип Гірняк?

Але якщо не вернеться протягом трьох місяців — зголю вуси, зачешу догори довге волосся, вирячу очі, стану знов Баб-Гопом і роздаватиму автографи.

1958

Репортаж про моє весілля

Такий наголовок уже сенсаційний. Хто ж то мав би мужність давати звіт про своє власне весілля? Чи ж це пристойно, скромно і взагалі можливо? І де був би той невидимий кордон, коли зачинаються двері перед самим носом обнадіяного читача?

Ситуація нагадує мені одну анекдоту про двох торговельних агентів: один із них був українець, а другий — іншої національності. Вони зустрілись у потязі, і той другий агент, на здогад буряків, почав випитувати українця, куди той їде. Простодушний українець, не надумуючись, рубнув:

— До Львова.

— Еге, пане, ви мені кажете, що їдете до Львова, щоб я подумав, що до Києва! Але ви ж таки справді їдете до Львова, то чого ж ви тоді брешете?

Отже, якщо я сотворю репортаж про **чиєсь** весілля, або про весілля взагалі, то читачі однаково подумують, що то про моє, так як усі мої досі написані вірші розглядались як автобіографічні, хоч би в них мова йшла про почуття чоловіка. Одного разу я навіть одержала з цього приводу цікавого листа, що починався словами: "Шановний пане Ганна Черинь". . . Але не про це тут річ. Хай же я напишу про своє весілля; а читачі, як той агент, подумують, що то, може, і не про моє. А може то й справді про чиєсь інше . . . Хто кмітливий, угадає.

Почалося, звичайно, з підготовки до весілля, яка, я б сказала, є найважливішою його частиною. Все останнє — це тільки плоди тієї підготовки, жнива. Що посієш, те й пожнеш. Сіяти, головним чином, треба гроші, і виходить, що вищенаведене прислів'я не завжди має рацію. Але де в чім, принаймні в теорії, слова ці сили не траплять.

Організаційні турботи, особливо при відсутності Авта (пишу його з великої літери!) та при факті нещодавньої підвишки ціни на автобусні квитки, являються для наречених тяжким іспитом.

Я ще коли познайомилась із своїм теперішнім чоловіком, то, як і годиться для першого знайомства, делікатно запитала, якої фірми в нього авто.

— Я взагалі ніякого не маю.

— Не жартуйте. Бюїк?

— Бігме не маю, — позеленів мій хлопець.

— Як так? Тепер кавалерів без авта не буває!

— Як бачте, один знайшовся . . .

Так чи інакше, у всіх інших хлопець був добрий, і довелось про авто забути, хоч нагадувало воно про себе йо як! У наших передвесільних клопотах . . .

Добре, коли є тато й мама . . . Ще краще, коли два комплекти — по одному з кожної сторони. Зовсім чудово, коли ще є брати, свати, дядьки, племінники і двоюрідні кузени, та всі з автами . . . Дуже погано, коли нема нікого. Це я говорю про підготову до весілля ж.

Нам було дуже тяжко.

Не маючи практики в такому ділі, довелося тричі додрукувати запрошення, і все ж не вистачило. Позабували досить добрих друзів поставити в список, і тепер уже нічим не можна загладити їх справедливого гніву. Чимало запрошень пішли не на ту адресу (вулиця однієї адреси, номер другої, а прізвище зовсім інше) . . . Кілька знайомих одержали запрошення двічі . . . Але й

те нам ніхто в заслугу не поставив. Додаток не завжди до речі.

А квіти, які чомусь треба традиційно замовляти у “флориста”, де їх підправляють і підмальовують, як мерця у моргу! Мені тут пригадалась одна знайома, яка схвалювала красу живих троянд такими компліментами:
— Які чудові! Ніби штучні!

А пива-меди, коли бідні господарі стараються проаналізувати, скільки вип’ють п’яниці, питці, півпитці, ніби непитці і спарвлі непитці! А скільки треба перехвилюватись, поки вирішиш дилему вибору між індиком і куркою: індик бо, як всім відомо, аристократичніша птиця, але він завжди смакує, як трухле дерево, а курка смачна і ніжна, як самі придумайте що, але ж її можна коли завгодно мати, і в свято, і в будень . . . Колись на українських весіллях подавали гуску і співали до неї:

Ой, летіла гуска, летіла . . .

Що ж про індика заспіваєш? Правда, можна щось змайструвати:

Ой летіла гуска, летіла,
Та й на столі індиком сіла . . .

І коли вона каже “індик . . .”, а він заперечує “курка!”, починається зародок майбутніх протиріч . . .

А торт, якого жодна пекарня не хоче доставляти в неділю! А гаряч надворі, яку важко передбачити чи злагіднити . . . А дружки й дружби, яких треба допасувати так, щоб вони одне на одного не дулись, як середа на п’ятницю . . . А, нарешті, весільна сукня, яку оголошено в газеті на випродаж за 50 долярів, а на ділі вона служить лише для прикладу, якої не треба вибирати. Поряд же виставлені справді гарні шати, з яких ви собі й виберете одну, ціною в багато разів вище від реклямованої.

Одне слово, якщо наречені в цій підготові ні разу не посварились, можна гарантувати довічний шлюб без тра-

гікомедій. Якщо посварилися й незадовго по тому любо помирилися, шлюб ще буде добрий. Якщо ж сваритимуться, аж поки хор не заспіває “Гряди Голубице”, краще той шлюб відкласти або відкликати.

Так чи інакше (не скажу як) ми закінчили стадію підготовки. Настала ніч перед одруженням. Дзвонить наречена до нареченого:

— Що ти, котику, робиш?

— Спати не можу. Гаряче. Господиня напалила, як у пеклі.

— Ну, та що ж вона так тобі наостанець? Не могла вже не варити сьогодні?

— Але ж, дорога, ти забула, що вона нам весільний коровай пекла. Мушу тепер терпіти. Слово “пекло” походить же від слова “пекти” . . . А ти що робиш?

— Переклад з металургії для школи Берліца. Прислали якраз під одруження.

— Та кинь його!

— Не можу, бо по шлюбі від’їздимо до Фльоріди, а здати незробленим теж не можу — не хочу руйнувати контракт. Моє слово тверде.

— Моє теж тверде: лягай спати. Наказую тобі як твій чоловік від завтрашнього дня! Взавтра будеш мені погано виглядати.

— Якби то тільки тобі, а то й усім іншим . . . Але все ж не ляжу.

— Прошу тебе, лягай. Цур їм, тим контрактам.

— Ні, не можу. Скажи мені краще, як називається така палиця, що рухає мотор?

— Яка палиця? Може, мотор рухає палицю?

— Тут ніби так написано. Ну, скажи мені наздогад.

— Гонок?

— Можливо. А що ще може бути?

— Толок?

— Ну, то нехай буде й толок.

— Слухай но, а словник у тебе є?

— Звичайно, що нема.

— Ну що з тобою робити? В мене теж нема, але поїду десь шукати.

Одинадцята година ночі . . . В кухні брат із своїм швагром п'ють пиво. В кімнаті я закінчую переклад. Телефон дзеленчить, як скажений.

— Галло. Добрий вечір.

— Це ви, Галино? Слухайте, чи їхати до вас завтра на весілля?

— А чого ж ні? Хібащо ви не хочете?

— Та ні! Вені сказали, що ви вже сьогодні й повинчалися.

— Що!??

Врешті, я зміркувала, в чім справа. В суботу, за день перед весіллям, за заведеним тут звичаєм, ми мали в церкві пробу. А що нас було чимало (5 пар), всі непогано вбрані, а я мала широкого білого капелюха, дехто, проходячи повз церкву, уявив, що то вже весілля, і роздзвонив сенсацію.

Знову телефон. Одні знайомі, з якими не бачилась років з чотири.

— Можна до вас завтра приїхати в гості? Доня так хоче з вами побачитись . . .

— Прошу дуже, якраз добра нагода — на моє весілля.

— Невже? З ким?

— З таким-то й таким-то.

— А звідки він? А де працює?

— З України. Має добру працю.

— А скільки заробляє? А . . .

— Приїжджайте на весілля, про все дізнаєтесь.

— Ні, дякую, якраз виходить так, що не виходить. Думка була так собі заїхати, а то якось воно так . . . Хай вже при якісь іншій okazji. Ми емоційно невідготовані.

На десяту годину ранку переклад був готовий (одер-

жано за нього сім долярів і двадцять вісім центів, але принцип дотримано).

Через годину почали сходитися друзки, прикладаючи всіх зусиль, щоб розвеселити та прикрасити наречену . . .

Тут же між дівчат упхався й ласун-фотограф, з насолодою приймаючи всі кпини й штовхани, що ними дівчата щедро його наділяли. Від хвилювання фотографував не те, що треба. Найкраще вийшла водогінна труба під умивальником.

Друзки жартували та вигадували різні кусливі пісні про своїх боярів. Ще за тиждень перед весіллям я зробила невеличке чайне прийняття, на якому друзки познайомились із своїми дружбами, а кілька спеціально запрошених старших жінок научали нас, як провадити весілля.

— Як будуть у церкві, — казала одна до старшої друзки, — ти ж гляди прикрий ноги молодому шлюбною сукнею, щоб жінка над ним панувала.

На жаль, виконати цього гарного припису не пощастило, бо мій наречений почув це раніш від усіх нас і під час шлюбу зачасто оглядався.

— А вивчіть но хоч трохи весільних пісень, — радила друга свашка.

— Яких же, наприклад?

— О, різні бувають. Як вийдете з церкви, вже можна заспівати священикові:

Спасибі попоньку нашому,
Що дав шлюб по-Божому:
Ще й не дорого взяв,
За дві копи й звінчав.

Ну, дві копи — то ще нічого. Але чи погодився б наш священик, або ще краще — його жінка — щоб його попоньком називали? Може не треба . . .

— То є ще всякі інші гарні пісні.

— Які, які? Ану, заспівайте!

Всі три порадиці затагли:
Старший боярин, як баран,
Витріщив очі . . .

— О це дуже дотепна пісня, але ж як боярин з весілля втече?!

— Та хіба вже розсердиться? Треба ж трохи гумору мати! На весіллі не сердяться, для того ж і чарка є! Є ще й кращі пісні. От для старшої дружки то співають:

Старша дружка . . .

— Ой, цитьте, цитьте, їй-бо не можна! — Ледве спинили ми дотепну свашку.

— Ну, як хочете. То чого ж мене кликали?

Справа розв'язалася просто: вже не було часу на розучування. Хай уже хор співає.

По весільних ритуалах, мій наречений не повинен мене бачити аж до вінчання. Тому, коли він з друзьбами приїхав по нас, то заховався в авті (ще б йому хто очі хусткою зав'язав!). А я з двома боярами тим часом сіла в інше авто, а тоді вже всі ми, на пристойній віддалі, не разом, але ж і не окремо, поїхали до церкви.

Як відбувалось вінчання, всім відомо. Головна турбота була, звичайно, щоб своєчасно відповісти “так” на запитання священника. Бо наш пан-отець розказував, що не один молодий, коли його питали:

— Чи хочеш собі за жінку ту, що бачиш перед собою? — розгубившись, відповідав “ні”, а один то відповів:

— Я нічого перед собою не бачу.

Другою важливою справою було — щоб не злетіла корона з голови, в буквальному розумінні цього слова. Особливо ж коли треба було робити трикратні поклони.

Третя біда — щоб віск із свічки не полився на мою сукню. Решта все було гаразд і навіть краще. Моє весілля було навіть із дияконом! Милій, не по-українському енергійний отець Бринь із дружиною Оксаною приїхали з

Міннеаполісу, навіть не роблячи з цього нічого особливого. Так ніби з сусідньої хати. І нічого, що забули вдома спеціально приготоване для служби “облачення”. Спам’ятались об 11 годині вечора в суботу, дістали десь матерії ниток, перлів — і якось зарадили біді. Одержав отець Микола обнову. Не в службу, а в дружбу.

По виході з церкви нас обсипали не рижем, як тут заведено, а добротною сумішшю пшениці, цукерок і дрібних монет, на що, як горобці, весело кинулись присутні діти.

Як може одна година змінити життя людини! По довгих роках самотнього життя людина раптом переходить у зовсім інший, сімейний світ, в якому вже щодня вариться порядний обід, обов’язково з юшкою на перше; ліжка більш не покидається незастеленим; не підеш уже, коли захочеться й куди захочеться, не страшиш раптом не знати на що і з якої причини, п’ятки чи й десятки; “Жона убоїтьса мужа свого!” Не проваляєшся, нічого не роблячи, кілька годин на канапі . . . З’являється приємне й природне почуття подружніх обов’язків, контроль над словами й думками і обережність, щоб у самім зародку не ушкодити і не вразити тільки що розпочате сімейне життя.

По церкві, як і годиться, зревом автомобільних сирен, у барвистій плутанині синьо-жовтих стрічок, ми поїхали до фотографа.

— Та не трубїть так, ми ж таки не дітваки.

— Та чого там, — сперечався наш третій боярин, — Хоч ви таки в літах (щоб ти скис! Сам на два роки від молодого старший. Ану но як сам женитися буде!) — але сьогодні ви молоді, то й радїйте, як діти.

Проте, трубити скоро надокучило, і наші шофери потроху стали затихати.

Та де! Всі зустрічні авта, ледве побачивши наш весільний поїзд, одразу починали трубити, як на пожежу, отож довелося нам підтримувати концерт.

До фотографа приїхали в доброму настрої, але старий хрін нас крутив доти, доки не добився свого: що ми стояли, як дерев'яні, і своїм виглядом цілком гармонізували з стандартними колонами його немудрих декорацій.

До вечері ще лишалось чимало часу, а з старостою ми умовились, що задзвонимо телефоном і під'їдемо до залі, як уже збереться трохи гостей, щоб було нас кому зустріти.

Отож, поїхали прогулятись. Проїхали через чистилище Південно-Чиказького передмістя, потім через пекло заміських смітників, і добрались аж до раю лісових парків... Зійшли з авт. Дружки були всі гарненькі! Боярам кортіло прогулятися з ними по свіжій травичці, але один із нас запобігливо попередив:

— Стійте коло авт і нікуди не йдіть. Пооббираєтесь пилом, що тоді — до хемічної чистки вас віддавати?!

— Ну, то вже їдемо до залі!

Їхали-їхали, добре спізнались, але нічого. Вибачились перед гістьми, звернули всю вину на спущену шину.

Староста вже стояв на порозі з хлібиною на різьбленій таці, застеленій вишитим рушником, що я його любовно вишивала до мого весілля. Два голуби біля кошика з виноградом... Хліб, разом із сіллю, як традиційне благословення, прислав мій старенький дядечко з Канади. Брат налив нам, вітаючи, золотого вина з мального куманця, обом з одної чарки. Гримнула музика — і ми повели гостей до вечері.

Вечеря, мабуть, була смачна. Люди їли й хвалили, особливо гості інших національностей. Сама я смаку не розібрала, бо від хвилювання ми не могли як слід їсти, а те, що їли, зовсім не смакувало... Зате без кінця пили соду і каву. А на кольорових знятках ті напої вийшли, як ликер чи бренді, так що добру зробили собі рекляму! Страв було багато: була салата одна, друга

і третя, м'ясо таке і сяке, ще й перетаке, овочі на кожний вибір, і все, що до них належиться. Отже, маєте повну уяву.

Апетит перебивали довші й коротші промови. Найцівавішим був виступ мого приятеля, професора М. Він надавав шлюбові доброго літературного значення, бажав звичайно, щастя і многих літ, і порівняв, між іншим, мого брата, Бориса Олександрова із Гете — і це нам зовсім не сподобалось — а тоді з Вишнею, що вже подобалося багато більше. А мене професор порівняв із Ахматовою — і це мені ні трохи не подобалося — а потім із Сафо, проти чого я не заперечую.

Брат прочитав свою експромтом написану епіталаму, яку він за цей вечір тричі загубив і шукав по всьому Чікаго, в той час як вона мирно лежала собі тут же, тут же, тут, під весільним столом. Автор барвисто описав у цій епіталамі свою шалену гонитву автом, що перескочило не через одне червоне світло, залишивши в дурнях вираченого поліцая; далі поет досить лицемірно заявив, що “ми не майстрі барвистих, пишних рим” (а хто ж тоді?) і, нарешті, побажав нам щасливих довгих літ:

Хай радість Ваша сяє кожен день,

Як в день погожий Вашого весілля.

Читали привітання й телеграми, молились, співали, пили і їли, танцювали — як і годиться на весіллі. Ви ж знаєте!

Не одна сльоза скотилася з очей присутніх, коли зачитали телеграму. від матері молодого. З далекого Львова старенька любляча мама зуміла влаштувати, розраховуючи дні й години так, щоб її телеграма прийшла за годину перед вінчанням. Це й був нам найкращий подарунок, найвизначніша подія на нашім весіллі.

Далі все закрутилось млиновим колесом. Було шумно, гаряче, весело і безжурно. Якщо можна на щось поскаржитись, то хіба лиш на те, що забагато співали “Розпрягайте, хлопці, коні” й замало кричали “Гірко”.

Рача трава

Біля розквітлого куща шипшини вже чверть години стояв, не рухаючись, кремезний, середнього зросту чоловік і пильно вдивлявся поперед себе. Шипшина затуляла його своїм розкішним рожевим квіттям, і він міг непоміченим спостерігати все, що діялось перед ним. Перед очима килимом розстилався яскравозелений травник, рясно вишитий сліпучежовтими кульбабами . . . “Так, як на порізаній молодій цибульці смажаться свіжі жовті яечка”, — прозаїчно порівняв спостерігач. А сонце справді пражило так, що і яєшня могла б спектись. Одразу схотілося зняти піджак, підставити голі руки під хвилю м'якого, прохолодного вітру . . .

На зеленім килимі навколюшки стояв худенький, дрібний чоловічок і творив якийсь дивний ритуал. Час від часу він випростувавсь, орлиним поглядом пронизував волохату зелень, націлявся і з диким захватом кидався на землю, припадаючи до неї грудьми і швидко нишпорячи в ґрунті. Потім з переможною усмішкою підніс руку, тримаючи в ній якесь важко здобуте чарівне зілля чи довгий м'ясистий корінь. Очі горіли дивним блиском, а руки гребли швидко і завзято.

Хто зна як довго стояв би ще за шипшиною кремезний спостерігач, якби не бджілка. Справа в тім, що спостерігач заліз аж до середини куща та й заступив дорогу до її медової комори. Тому бджілка трохи подзизчала, а

тоді не те що вжалила, а тільки полоскотала непрошеного гостя під носом. Спостерігач чхнув, ущент перелякавши і бджілку, і шукача чародійних трав.

— Куме Терентію, та й страшно ж ви чхаєте! А хай би вас муха вбрикнула! Щоб то порядно підійти, поздоровкатися, так ви, як кіт крадетесь!

— Доброго дня вам, куме Василю! Вибачте, більше не буду. Я так і хотів зробити, але тоді побачив вас при цій роботі, та й став подивитися.

Між іншим, кумами вони насправді не були, але залюбки так один одного називали. Краще вже “кум”, ніж “містер”, “пан”, “товариш” чи “Терентій Копитонович”. А крім того, приятелі не раз удвох приспівували “Ой, куме, куме, добра горілка”.

— Ну, стояв я оце, куме, та й дивувався, як то ви метушилися! Так то вже на отой бур'ян кидалися як ото, не розгнівайтеся за порівняння, наче хорт на дичину або як стахановець за нормою.

— Цур їм, тим стахановцям, отаке згадали після стількох літ! — Відмахнувся кум Василь. — Я тут сам собі пан, хочу — недовиконаю, хочу — перевиконаю, і ніхто мені ані цвенькни, навіть і власна жінка . . . І не вгадали, куме! Я собі щось таке вигідав, щоб веселіше робилось: от уявляю собі, замість цього бур'яну, своїх ворогів та неприятелів. А в мене їх стільки, як цього бур'яну! От і віддячуюсь. Підважу довбачкою, захоплю за чуба та й примовляю: “Та й уперті ж ви, пане магістре, вже всі аргументи вичерпали, а ще упираєтесь. От я вас за вушко та й на сонечко!” Або: “Ану, вилазьте, пане Качане, думаєте, що вже як ви — голова спілки, то до вас і підкопатися не можна?!” Або: “Не прикидайтесь синьою травою, добродію Забріханий, однаково кожен знає, що ви собі — звичайний бур'янець.”

— А нашого професора Заливайка ще не видрали, куме? — спитався гість.

— А ось я його зараз . . . — націлився кум Василь на прибитого до землі, але розлогого будяка. — Бачте, куме, цей дереться не вгору, а низом, брехнею облутує, людей з ніг збиває. Думаєте, що як ви, пане професоре, вже до четвертої партії пришилися, то ніхто не знає, яке у вас коріння?! От так собі примовляв, та всі одуванчики, будяки і кребгрес і повитягую . . . І злість свою зженеш, не треба і з жінкою лаятися . . .

— А чого це ви, куме, “одуванчики” кажете? Це ж не по-українськи. Треба казати “кульбаби”.

Кум Терентій, треба зауважити, культивував українську мову не гірше від своїх чайних троянд, і все, навіть назви вулиць перекладав з англійської мови на українську. Домішка російських слів ятрила давні рани й нагадувала колишню службу в червоній армії.

— Кульбаби вони — поки ростуть, — пробував обстоювати свої позиції кум Василь. — А вже як зацвітуть та пухом укриються, тоді це — одуванчики. Дмухни на нього — і полетить. — Але, зауваживши, що кум Терентій надувся й почервонів, миролюбно додав: — Ну, нехай будуть кульбаби. Не одуванчики, тільки не сердьтесь, куме. Ходімте краще пополуднуємо, бо я вже наробився.

— Але ви ще щось недобре сказали. Що це, куме? — підняв кум Терентій вирвану бур'янину.

— Таж кребгрес, самі здоров знаєте, — так само, як і я, цю погань скубете . . .

— Не кребгрес, куме, а рача трава.

— Рача трава? Де ви таке викопали? Може це й правильно, але ні тут, ані в нас удома ніхто на неї так не каже. Тут усі кажуть на неї “кребгрес”.

— Що з того, що всі кажуть? То як всі кажуть “стріта”, “кара”, “гавз” та “іншура”, то й ви казати-мете? І як усі носи повідрізують, то й ви за ними? Тут вам не совєтська тюрма народів, а вільна країна Вашингтона з праведним законом, і як ми на своєму стояти не

будемо, то самі тільки прізвища на “енко” з нас остануться. Стійте за нашу мову й культуру! Не кребгрес, а рача трава!

— І не рача трава, а пирій, — почувся раптом голос із-за живоплоту; із густого бадилля вигулькнула суха, цибата жіноча постать з виряченими водяного кольору очима. Обидва куми презирнулися, але нічого не сказали. Жінка схаменулася, зрозумівши, що необачно видала своє підслухування, поздоровкалась і вдавала, ніби то вона тількищо з хати.

— А я оце бігаю, котика свого шукаю. Чи там його у вас нема? — А тоді крутнула спідницею тай подалась до хати.

— Ну й сусідочку маю . . . Котика шукає, так би їй хто й повірив . . . Ще взимку трохи від неї відпочинеш, а вже влітку, то слова не пропустить, так ніби короткохвиловим приймачем усі новини виловлює . . .

— Це й небезпечно, куме . . . А чи не може вона на вас того . . . В НКВД донести? (Так кум Терентій перекладав англійське еф-бі-ай).

— Ні, вона не така лиха . . . Вона тільки бабам розказує. але ніколи не можна бути певним, що котрась із них на таке не здатна . . . Проте, зауважу вам, з її вдачі я часом умію деяку користь висотати.

— Як так?

— От так було: одного разу вийшов я з жінкою на город, бачу — вітру нема, а кукурудза шумить. Значить, уже є там засідка. От я й кажу до жінки: “Знаєш, Маню, дуже пікантна жіночка наша сусідка пані Лебедиха.”

— Лебедиха?

— Та як же, Лебідь її прізвище, та ще й Маргарита на ім'я. Чи ви, куме, зауважили, що чим поганіша баба, тим краще в неї ім'я? І навпаки. Найкращу дівчину, що я будь-коли на білім світі бачив, звали Пріська Кобеляк. Але Америка її врятувала: тут вона стала Прісцілою Ка-

белло, і її вже вибрали Королевою Маринованих Оселдців.

— Але не відбігайте задалеко, куме, я хочу знати, що доброго ви з того Лебедя здобули.

— Отож, кажу, я до моєї Маньки: “І що то за гарна жінка наша пані Маргарита! Що за ніжки, що за колінця, що за небесні очі! Одне слово — лебідка. Одну тільки ваду має, а то був би справжній янгол. А жінка й питає: “А яку ваду?” — “Та, — кажу, — підсадила свої фіялки під мої троянди, а то така нахабна, повзуча рослина, що геть мої рожі заїдає, не знаю вже, що й робити. Такій приємній дамі не хочеться прикростей говорити, може вона своєю ніжною душею сама відчує.”

— Ну і що?

— Наступного ж дня ще зранку всі фіялки від моєї межі повідсаджувала, і з тих пір маю святий спокій. Ні, не маю, — зідхнувши, додав кум Василь: — Маня мене тепер ревнощами заїдає.

— Та й чом же ви їй просто не сказали, віч-на-віч?

— І не пробуйте. Що б ви її не попросили — навперек зробити, але на ту приманку зловилася.

— От тобі й рача трава . . . А чого, куме, вони її рачою звать? Як ви думаєте?

— Може того, що восени червона, як варений рак, стає . . .

— Не така вже вона червона . . . А я думаю, тому, що вона корені, як рачі клешні, запускає . . .

— Ні, мабуть тому, що ми коло неї рачки гаруємо, — зідхнув господар, і на цім обидва приятелі згодились. Пішли полуднувати і запивати холодним пивом.

— Тяжко нам тут із своєю мовою, — бідкався кум Василь. — Нам то ще так-сяк, але з дітьми біда. Що не спитай — відповідають по-англійськи, а то й зовсім не відповідають. Я вам признаюсь, як своєму, що на показ гостям, то я ще кріплюся, а в будень то й сам до них

по-англійськи говорю. Мушу ж якось з ними розумітися!

— Та як же ви з ними говорите по-англійськи, коли ви не вмієте?

— Та вже якось умію, отак, п'яте через десяте, все більше про фуд та про мані, для цього багато мови не треба . . .

— Ой, бідний же ви, бідний, куме! Ну, а в мене, слава Богу, не так. Мої діти, аби тріснули, а мусять до мене по-українськи говорити. Я вже їх так виховав свідомими українцями. Попросить син авто по-англійськи — не дам. Перекладе на українську мову — бери. Закомандує Саня четвертака на соду по-англійськи — нема. Повторить це по-українськи — на тобі й півкарбованця! В мене діти мову не забудуть.

— Але дорого вам це, куме, коштує!

— Ну, та багато й користи. Таж ви самі знаєте, як то в інших людей: силують — силують дітей до української мови, нічого не вдіють. А виросте — на батьків нарікає: чого рідної мови не навчили . . . Ні, в мене такого не буде. Мої діти — добрі українці.

А сонце вже почало заходити. Насувався прохолодний, вологий, ніжний вечір, як на Україні. З-під вікна пахла прислана з України матіоля, а тутешні троянди вплітали до того сильного струменя і свої ніжні пахощі . . . Зацвірчали цвіркуни, лагодячись до вечірнього концерту.

На ганок убігла дочка кума Терентія, білява, синьоока Саня. — Тату, ти тут? — Прощебетала вона. — Знаєш що? Я бачила біля наша хата велика зелена жаба. — І зовсім іншим, діловим тоном додала: — Нав, дет ай сед самтінг ін юкреніан, гів мі а кводер." *)

*) А тепер дай мені четвертак, за те, що я заговорила по-українськи

Наслідки літературної слави

Було це на величавій академії в сторіччя смерті Тараса Шевченка, в Чикагському Оркестра-Голі. Я з дочкою та своєю американською приятелькою, приведеною сюди задля пропаганди, вигідно всілися на своїх місцях і пообтулювалися торбинками, шаликами й рукавичками. Вже продзвонив друрий дзвінок, і ми приготувалися до відкриття. І тут до мене тихенько підкралася зігнута жіноча постать.

— Чи це ви будете велика Ганна Черінь? — запитала вона. Я була трохи заскочена таким запитанням, але оскільки ніякої малої Ганни Черінь я не знаю, а новомодні джет-закаблуки мене значно підвищили, то я скромно відповіла:

— Так, це я. А що?

— От бачите, я таки вас упізнала! — Зраділа жінка. — Я один раз була на вечорі, коли ви читали свої вірші. То коли це справді ви, то згляньтесь наді мною, нещасною, й вирятуйте мене з біди. Ви ж такі добрі вірші пишете!

— А що ж, власне, сталося? Кажіть швидше, бо вже скоро академія почнеться!

— Ой, згляньтесь же наді мною, бо я ж тут одна, як билинонька в полі, а по-англійськи ні більмеса не розумію.

— То вам щось перекласти треба?

— Та не перекласти, а просто мені негайно треба до вбиральні, а я ж не знаю, де воно і як. Мені тільки пісі треба.

Моя дочка фуркнула в рукав. Подруга, на щастя, поняття не мала, про що мова. Я поглянула навкруги, шукаючи дверей з відповідним написом, але нічого не було видно. Раптом зір мій упав на нашу відому п'яністку пані Далайламу-Ломацьку, що її у нас у Чикаго називають українською Кляйбурн. Вона дуже любить хвалитися своєю музичною культурою. От, думаю, напевно ж український Кляйбурн не раз приходив до Оркестра-голу послухати Кляйбурна американського та інших віртуозів і це місце як своїх п'ять пальців знає. Спитаюся ж її.

— Вибачте, я тут вперше, — солодко відповіла Далайлама. Тоді, разом із бабунею, ми підійшли до гарненької української дівчинки, що, вбрана у вишиту блюзку, продавала при вході емблеми.

— Будь-ласка, донцю, де тут убиральня?

— Прошу пані, я не знаю, що то таке.

Тоді бабуся пояснила дівчинці — ви самі знаєте якими словами. Дівча почервоніло й сказало, що не знає. Тоді ми вдалися до американського хлопця — провідника в уніформі, що вже ж напевне про такі речі знав. Той усміхнувся і ввічливо пояснив дорогу: праворуч, сходами вниз, в самий кінець коридору. Ми рушили в далеку дорогу. Бабуся йшла дуже тяжко, кульгаючи й спотикаючись, і я мусіла її підхопити під руку й добре таки підтримувати. Ми трохи засперечались про темп нашого походу: я радила йти помалу, з огляду на бабусині хворі ноги та тяжке дихання. Бабуся ж нагнала йти якнайшвидше, з огляду на щось інше. Оскільки її аргументи були багато важливіші від моїх, ми таки пішли швидше. В залі вже все затихло — мабуть поча-

лась програма. Перед нами були якісь відкриті двері, й ми туди увійшли. І остовпіли: кімната була повна напівроздягнених мужчин. Деякі мали смокінги поверх підштанців, інші ж бігали в самій білій сорочці й шукали загублених підтяжок. Видовище було екзотичне, але сенсація, що її викликав наш вхід, перейшла межі всього досі баченого мною.

— Хлопці! Сюди жінщини йдуть! Ховайся, куди хто може!

— Тю-тю!! Га-га!!! Ф'ю!!!

— Що за ніжки!

Бабця почервоніла, засоромилась і раптом, переставши шкандибати, пішла рівно й весело. Я тим часом упізнала кількох співаків нашого хору "Трембіта". Ми зрозуміли, що не туди попали, і повернули назад. Убиральня виявилась у протилежному кінці, проте, ми не могли б оскаржити провідника на суді, бо він, із свого погляду, сказав правду: треба було йти праворуч, коли стояти на його місці. А ми стояли до нього лицем, то для нас це мало б означати ліворуч.

Так чи інакше, дійшли ми, куди було потрібно. Я показала бабуні двері приватної кабінки й сказала, що тепер уже вона мусить іти сама.

— Та піду, піду, моя ластівочко, тільки ж не кидайте мене, безталанну, отут саму на чужині. Бо я ж їй-бо назад дороги не знайду. Я дуже швидко впораюсь, тільки хвилиночку.

— Ну, добре вже, йдіть швидше, я почекаю.

Бабуся зайшла в кабінку. Молода мурилка, що прислуговувала в убиральні, певно, зрозуміла, в чім справа, і аж душилася від сміху. Певно їй пригадалися старі негритянські мамки з півдня. А старенька тим часом озивалася:

— Ви ж іще тут, пані поетесо? Не тікайте ж, я тільки пісі зроблю.

— Та робіть уже й каки, — заспокоїла я її, — я вже почекаю.

Здалеку чулись величаві хвилі американського гимну. Бабуся справді скоренько вийшла, багато разів мені подякувала, і ми помалу, але без особливих пригод, увійшли в притемнену залю.

— О, тепер я знаю, куди йти. Он-о-но сидить мій чоловік, Пилип Сапсай, бондар із дому, а тут сміття вивозить, сімдесят долярів на тиждень чистими приносить ще й сіті жаб! — Не вважаючи на те, що діється на сцені, розповідала жінка. — Пилипе! Гов! Осьде я! Вже зробила, дякувати пані поетесі.

Я пустила її саму, думаючи заздалегідь, що в антракті треба буде вчасно втекти, щоб не прийшлося повторити походу. Але бабуня переловила мої пляни:

— Пані поетесо, ви ж на перерві не втікайте, бо я така, що сама заблуджусь. От клятї совети, як нас за політику на Сибір повисилали, то там я набрала всяких хвороб: і на голову, і на ноги, і на попереk, і на все інше, — то тепер так часто ходити мушу.

Під час перерви відбули ми чергову подорож. Довелось і трохи в черзі почекати. Отож, і на другий відділ запізналися. А коли ввійшли, то біля дверей стояло багато людей, і годі було пробитися до своїх крісел. Довелось трохи вкупці з бабусею постояти.

— А що то воно на сцені за таке? . . . — запитала бабуся голосним шепотом.

— Цитьте, бабуню, таж то наш мейор Дейлі! — перепинила я її і не дала їй змоги охарактеризувати годову славного міста Чікаго. Мейор був саме насередині своєї промови про століття славного поета. Я страшенно цікавилась, чи ж пригадає він прізвище того поета. Дейлі снував звичний зразок оказійної промови і таки пригадав. Переможно прошепелявивши ім'я "Севсенка", він під громові оплески закінчив своє слово.

Тепер ми могли пробратись на свої місця: бабця — в чотиридолярові ряди, а я — в тридолярові. Через проміжок, що нас розділяв, я ще могла чути, як бабця шептала своєму Пилипові:

— Уже зробила, за одним і другим, а тепер ти можеш іти . . .

На сцену вийшов могутній хор в елегантних смокінгах, і в цих лордах годі було пізнати тих парубків, що свистали й тюкали нам услід. Шевченко з-під нахмурених брів дивився зі сцени, але не сердився. Мені здавалося, що він весело сміється, аж бронзове погруддя його від реготу мало що не зсунеться з п'єдесталю.

Отак то мені було на академії, і це чиста правда. Я думаю, що не один із слухачів міг би мені це посвідчити. Коли ж ви під час вистави дивувались, які то нахаби осмілились навіть на Шевченківське століття заходити в залю після початку, прошу вибачення: то були ми з бабцею.

Французька цюця

Сім'я Федоренків у Америці вже десятий рік. Звичайно, придбали власну хату і все, що до хати належить, включно з автом і косаркою для трави. Меблів стільки, що вже в хаті більше не вміщається . . . Що б його ще додати?! Ага! Вирішив Семен купити ще й собаку.

— Нащо б то я на казнащо гроші тратив? — Дивувався Федоренків кум Денис. — Таж цуценят ускрізь повно, на знають люди, де їх діти! А хочете дорослого пса — то й таких є досить, що люди хотіли б позбутися.

— Е, куме, ви не розумієте, — відповідав Семен. — Я будь-якого пса не хочу. Я собі такого шукаю, як був наш Босий, хай йому на тім світі легенько гавкається . . . Ото був пес, так пес! Він нам добро стеріг, він два рази від смерти дітей рятував, він нам дорогу знаходив . . . То був пес! Вірніший вірного товариша! Ми б його й сюди якось привезли, коли б же не вмер бідолаха . . . Але таких псів я тут щось не бачу . . .

— Таж він у вас, куме, оскільки я пригадую, був досить поганенький, таке щось руде та миршаве . . .

— От такого я й хочу. Нащо мені якесь кудлате опудало на показ?! Для того я вже маю Ярину. Але кажу ж вам, справді порядного пса, такого, як Босий, я

покищо тут не бачив. Треба піти до собачих розплідників — може хоч там знайду.

У великій крамниці було безліч кліток, а в кожній по кілька псів, розподілених за породами. Були тут великі вівчури, кудлаті пудлі, довготелесі такси, люті булдоги, був навіть здоровенний, як добре теля, сен-бернар. Семен же шукав Босого. Нарешті знайшов — не цілком таке саме, але подібне: рудий, плохий на вигляд пес жалібно дивився крізь ґрати просто в вічі Федоренкові, ніби просив: “Візьми мене! Я буду тобі добрим псом!”

Побачивши, що Семен зупинився, продавець підскочив до нього.

— Скільки за цього песика?

— За цього? Зараз подивлюсь у реєстр. О! Це — чистокровний пес, син реєстрованого вищої раси Рекса й високоякісної Азори. Це — один із найцінніших екземплярів нашого розплідника, і, якщо ви його придбаєте, це буде найцікавіший пес на всю вашу околицю.

— Я купую пса для себе, а не для околиці. Але яка його ціна?

Почувши слово “купую”, продавець ще більше споважнів.

— Гм . . . Зараз скажу. Приблизно сто долярів, а саме — сто дев'яност дев'ять долярів і дев'яност вісім центів плюс податок. Крім того, ви, звичайно, одержите в нагороду безкоштовно дві баньки собачої їжі та підручник про правильний догляд цього пса.

— Двісті долярів?! За оце??? — Здивувався Семен. — Стривайте, я подивлюсь на інших, може виберу щось дешевше . . .

Ще двічі зупинявся Семен біля псів, що були трохи схожі на Босого, й ціна була приблизно така сама. Тоді Семен здогадався, що тут ціна залежить від зацікавлення покупця, і навмисне спинився біля клітки, де тру-

силися від страху чи від холоду дві маленькі істоти, щось таке — ні кіт, ні собака.

— А що за таке-о? — Запитався він продавця.

— О, така одна коштує понад триста долярів!

— Триста долярів?! За таку мізерію?

— Яка ж це мізерія, пане! Це ж чистої крові мексиканські чівави, найдорожчі в Америці песики!

— Та чим же вони кращі від того рудька? — Роблено дивувався Семен. Колись іще парубком він грав у самодіяльнім театрі й тепер пригадував давні навики. Треба вдавати байдужість і не показувати емоцій.

— Хто знається на псах, мій пане, той розуміє, — насмішкувато відповів продавець. — Як можна! Це ж таки чистокровні мексиканські чівави, а то — невідомо яких батьків безпашпортний гавкун!

— Шкода, що мені ці чівави так сподобались. Трохи задорогі. Але ж і той пес не гірший.

— Пане мій, чівави — то скарб, а той рудий пес, признатись вам, більше п'яти долярів не вартий.

— Але п'ять долярів вартий? Це його справжня ціна? Ну, то я його купую, — сказав Семен, виймаючи гаманця.

Продавець побачив, що зловився, й пішов виписувати квиток: "ПЕС НУМЕР 517. ВІК — 2 РОКИ. ІМ'Я — РАСТІ".

— Я його хочу по-своєму назвати. Запишіть його Босим, — попрохав Семен.

— А що це за ім'я? Звідки ви?

— З України. У нашім селі, що не пес, то й Босий.

— Я не знаю, які там у вас в Уранії імена, але покищо я його запишу як Расті. Він і так на інше ім'я не відізветься.

Отак пощастило Семенові з купівлею Босого, хоч правда, пізніше він ще мусів чимало на нього витратити грошей.

Почалося з того, що паскудне собачисько виявилось упертим і вередливим. Воно ніяк не хотіло їсти борщу й кісток, а все чекало на “дог-фуд”. Коли ж, нарешті, голод переміг, і борщ був чисто вихлептаний і вилизаний із мисочки, пес іще довго не хотів обзиватися на своє нове ім'я. Вийде було Ярина надвір, шукає пса по цілому бльоку, кличе: “Босий! Босий!” поки не захрипне . . . А пес лежить собі в зіллі за хатою й не обзивається. Щоб привчити його до нового імени, довелося знову перейти на “догфуд”. Отож, вийде Федоренко з відчищеною банькою, та й кличе: “Ня, Босий, ня!” Тоді Босий і біжить. Згодом став відгукуватися на своє ім'я і без догфуду, але не схотів знов перейти на борщ.

А тут іще морока з не-українськими сусідами! Причепились вони, що пес, мовляв, по-англійськи не розуміє.

— Ви собі, як хочете, — заявив Федоренкам їх сусід з правого боку, червононосий американець ірландського походження. — Що ви сами цілий день по-українськи стрекочете, аж у вухах лящить, а я все те мушу слухати — з тим я нічого не вдю: це — вільна країна. Але собака ваш мусить гавкати по-англійськи. Бо він гавкає не лише для вас, а на цілі два бльоки, і ми хочемо його розуміти. Адже собака інакше гавкає на пожежу, інакше на злодія, інакше від холоду, а ще інакше від любовної туги. І ми не можемо все те спокійно слухати, часом і вночі будитися й не знати, що з ним чи з нами діється.

— Та що ви кажете, сусіде, — оборонялась Ярина. — Якою там мовою собака може гавкати, крім собачої?

— Та й що ви самі кажете! — Сердився ірландець. — Цю річ і дитина знає. От спитайте Пітера по-українськи, як пес гавкає?

Дворічний Петрик Гончаренків якраз крутився на пішомуді із своїм триколесником.

— Петрику, як цюця каже? — Спитала Ярина.

— Гав-гав, — не задумуючись відповів розумний Петрик.

— Гей, Джані, ходи сюди! — Покликав ірляндець свого хлопця. — Скажи нам, як песик говорить?

— Бов-вов! — Випалив Джані.

— От бачите! Зовсім інша мова! Ваш пес гавкає по-українськи, а наш по-англійськи. Одне слово, віддавайте вашого пса в собачий каледж, там його навчать англійської мови й усяких “триків”. А якщо того не зробите, ми заявимо в поліцію — і вашого пса поминай, як звали . . .

Отак віддали Босого до собачої школи, звідки він вийшов через три місяці з добрим атестатом, грамотою за зразкову поведінку й моделю пожежного гідранта в нагороду. Тепер Босий розумів і гавкав двома мовами, вмів на команду сідати, лягати, бігти, спати, вмирати й оживати, ловити мухи, лякати котів і рахувати до двох. Сусіди вже не чіпалися.

Проте, клопотів не меншало. Якось Босий посварився з ірляндським котом, і вони один одного добре подряпали. На котові все зажило, як на собаці, а в Босого почала ятритися виразка на лапі. Цілими днями лежав він під хатою й жалібно скиглив, нервуючи сусідів і викликаючи в них співчуття до пса та ненависть до Федоренків.

— Чом не поведете його до лікаря? Це ж ваш рідний пес! — Кричав ірляндець. — Що за безсердечний нарід ті українці!

— Пса до лікаря? Таж ми сами не ходимо! У нас на Україні пес сам своє зілля знайде, поїсть та й одужає!

— Що там у вас на Україні! А тут є не зілля, а Товариство Охорони Тварин, і ми туди задзвонимо, якщо ви не звернетесь до лікаря!

Тут саме надійшов кум Денис.

— Вони таки можуть вам насолити, куме Семене. Треба вести Босого до лікаря.

— Та, куме, бійтеся Бога! У нас же вдома були різні цілющі трави: нечуй-вітер, полин, розрив-трава, тринь-трава . . . Не те що псові, а й людині від усього помагало! Таж я ще вчора ту тринь-траву десь при дорозі бачив, от тільки не пригадаю де!

— То ходімо, куме, та пошукаємо! — Запропонував кум Денис.

— То й ходімо!

Години зо три бродили два куми по навколишніх городах, добрели до Мазурової корчми, але тринь-трави не знайшли. За чаркою вмовив кум Денис Федоренка повести Босого до ветеринара.

В модерній, люксово умебльованій приймальні, на колінах їхніх власників, сиділо чимало пацієнтів. Першою на черзі була червоноока папужка, що кволо дрімала на руках кучерявої дівчинки. Часом папужка спросоння, мабуть у гарячці, викрикувала заучені речення, лякаючи інших хворих звірят. Біля дівчинки сиділа стара пані, з буряково намальованими щоками, і тремтячими руками пестила котика з обмотаним білою марлею хвостом. Далі сидів товстий круглоокий чоловік без ніякої тварини. Він нервово курив товстелезну сигару і весь час позирав на двері з написом "Операційна". Кожного разу, як звідти виходила сестра в білому халаті, товстун неспокійно зривався з місця.

Біля Федоренка сиділа молода чорнява красуня, притискаючи до грудей кучерявого чорного пудля з блакитним бантиком. Її песик зовсім не виглядав на хворого: він увесь час махав хвостиком, крутив голівкою, тряс кучерями, що закривали йому писок аж по бороду, ще й часом задержувато підгавкував. До того ж, це безсумнівно була істота жіночої статі, бо вона, з притаманним самичкам кокетством, нестерпно залицялась

не тільки до Босого, а навіть до kota з забандажованим хвостом.

— А де ж ваш песик — чи, може, котик? — Звернулася власниця чорного пудля до товстуна.

— Кішка. Саме родить і має тяжкі пологи. Господи, коли то все скінчиться? — Промовив товстун патетично й закурив нову сигару.

— Сибірка, може?

— Куди там! Сіямка. Шість долярів на день платив за реєстрованого сіямського kota для парування, три рази шість! Аби лиш вона була щаслива. Вона в мене також реєстрована. Я менше, ніж за п'ятдесят долярів, котеня не продам. От тільки їй цього разу важко доводиться, може десяток приведе, а то й більш . . . Чого доброго, пів тисячі прибутку здобуду!

— А ваш песик такий чемний! — Повернулася чорнява красуня до Федоренка. Вона також, як і її пудель, усіх зачіпала. — Бачите, Фіфі його і лапкою торкає, і хвостиком, а він хоч би що! Соромливий . . .

— Він хворий, — пояснив Федоренко. — У нього лапа ятриться . . .

— Бідний, бідний песик! — Погладила чорнявка Босого по спині так, що її рука електричним струмом стрясла Семена. — А як вам подобається моя Фіфі? Чи ж не чудова цюця?

Федоренко глянув на підсліпувате собача й сказав, що так. Справді ж йому далеко більше подобалась сама господиня, але він боявся Ярини й уникав можливости найменших непорозумінь.

— Але ж і він з неї очей не зводить, хоч і хворий. Гляньте на ці закохані очі, — балакала далі красуня. — Як шкода, що вони саме захворіли — а то б ми їх ближче познайомили, правда? — І вона багатомовно звела на Федоренка оксамитний темно-карий погляд.

Але на дні цих глибоких очей Семен бачив прони-

зливі очі своєї Ярини — й не відповів нічого.

В цей час відчинилися двері операційної, і вийшла усміхнена медсестра.

— Поздоровляю! — Звернулась вона до товстуна.
— Семеро — і всі живі.

— Тільки семеро? — Здивувався товстун. — Ну, нічого, наступного разу буде більше. І всі сіямські?

— Породи ми ще не встановили, але четверо рябі, а троє тигрової масти. В тата, видко, вдались . . .

— В якого там у біса тата?! — Вигукнув товстун і густо почервонів. — Я їй расового сіямця наймав. — Посипалась лайка з добірного морського лексикону . . .

— Проклята вуличниця! Коли і як?! Я ж її не випускав і тричі привозив сіямця, грошей не шкодував, а вона, розпусниця, з якимсь рябим тигром злигалась. Я її зараз уб'ю, зрадницю безпутню!!!

— Тихше, тихше, тут є дами. Заспокойтесь, випийте оце, — умовляла його сестра. — То ж може не її вина. То ж може в того сіямця бабуня або дід були рябої чи тигрової масти. Комбінація генів може дати непередбачені наслідки в десятім поколінні . . . Прошу сюди, лікар вам усе вяснить . . . — Сестра старалась угамувати скандал. За зачиненими дверми ще довго було чути крик і прокльони.

Чорнява дама тим часом продовжувала розмову з Федоренком, розпитувала його про Босого.

— Якої він породи?

— Української, — відповів Семен.

— Не чула такої, але певно це щось нове.

— Порода не нова, але песика я тільки рік тому купив.

— Дайте мені вашу адресу — може я коли Фіфі поблизу на прогульку виведу . . .

— Дайте краще вашу, — ухилився Федоренко. — Кавалерові належить першому робити відвідини. Може

ми з Босим колись у вашу околицю примандруємо . . .

В дійсності, він панічно боявся Ярини . . .

— Ось моя адреса. Не забудьте вашої обіцянки . . .
Хто зна, може в моєї Фіфі будуть українські цуценятка? . . .

Папірець з адресою Семен викинув одразу, як тільки переступив поріг лікарні . . .

Мазь швидко допомогла Босому, і за який місяць усе зажило, таки як на собаці. Сусіди заспокоїлись.

Наближалось Різдво. Поштар гнувся під вагою Різдвяних карток. Навіть у не дуже товариських Федоренків на столику вже стояло зо два десятки карток, і ще прибували нові. Одного ранку Ярина ще спала після нічної зміни, а Семен з лопатою вийшов відкидати сніг. Не кинув і першої лопати, аж до нього йде ірляндець, а з ним поштар.

— Галло, сусіде, ось поштар шукає якогось Босого Федоренка. Адреса ясно не вказана . . . Може це до вас?

— До мене? Я справді Федоренко, але не босий. Слава Богу, пар із п'ять черевиків маю, та й Ярина взута. Мене звать Семен, якщо ви забули.

— Стривайте, — сказав сусід, що не розумів і так значення слова "босий". — А як вашого пса звать? Чи ж не Боссі?

— Так, його ім'я Босий, але хто ж би то до собаки листи писав.

— То тут живе Боссі Федоренко? — Спитав розсерджений поштар.

— Тут живе Босий — отам, у буді, але він не Федоренко.

— Він Федоренко, — заперечив поштар. — У нас в Америці пес має таке прізвище, як і його власник. Якщо ви Федоренко, то й пес ваш Федоренко. Ось його лист.

Лист був незаклеєний, і видно було, що всередині Різдвяна картка. Не тямлячи, в чім справа, Семен роз-

крив конверт. Там була розкішна, оздоблена золотом картка, а на ній пікантна цюця з бантиком тримала в лапці червону свічку. Перед її очима літали маленькі червоні сердечка, а підписано було рукописом: “Любому Боссі від закоханої в нього Фіфі. Коли ми побачимось?!”

Тепер Семен зрозумів . . . Це ж таки та французька цюця, що стрілась у лікарні для тварин! Різдває привітання для пана Магістра Босого!

Семенові стало і смішно, і страшно, і втішно, і прикро. Парубоцьким інстинктом, що, глибше чи мілше, таїться в серцях одружених чоловіків, він відчув, що це привітання не так для Босого, як для нього самого . . . Але що зробиш! Він боявся Ярини . . . Ану ж втратиш Ярину — що тоді? Одружитись із французькою цюцею?!

— Босий! Сюди! — Покликав він пса.

Босий прибіг, як блискавиця, здіймаючи на бігу куряву іскристого снігу.

— Дивись! Це тобі! Від Фіфі!

Босий понюхав французькі парфуми, не сподобав їх і подався під пожежний гідрант.

Тоді Семен, швидше, поки не встала Ярина, подер картку на дрібненькі клаптики й кинув на саме дно в сміття.

1962

Українська муза на еміграції

Не зважаючи на відсутність рідного ґрунту під ногами, наша поезія твердо на нім стоїть. Дехто це робить, вгрузнувши думками в минуле, інші ж сіють навколо себе туманність метафор і пускають коріння в той псевдоґрунт. А поети модерністичних напрямків висять у повітрі.

Розглянемо на прикладах головні стилі та жанри, що в них виявляє себе українська еміграційна муза.

1. Байка: альфа української поезії.

Монополію в цій ділянці займає безталанний український лайкар Іван Опудало. Чар примітивного анальфабета надає специфічної безвартості його творам. Як зразки його байок, наведемо тут дві, обидві автобіографічні.

Таки ріка

Ріка,
Як така,
Почалася з струмка.
Струмок
Під шумок
Розбух від думок:
“Я таки

Важливіший ріки.”

.

Крапки.

Свиня

Свиня

Блукала навмання.

Зустрівши карого коня,

Вона сказала: “Коню,

Подай мені долоню.

Ти карий, в мене очі карі,

Тож будьмо впарі.”

Сказав їй кінь:

“Покинь:

Ми з різних поколінь.

Свиня -- не пара для коня:

Свині кабан рівня.”

2. Жанр народної поезії.

Народна поезія досі ототожнювалась із фольклором і характеризувала твори колективного або анонімного авторства. В дев'ятнадцятому столітті пересаджена скромність дала місце природній людській відважності, і народні поети стали підписуватися під своїми творами. Взірцем для цієї групи являється перший народний поет України — Тарас Шевченко. Деякі критики вороже ставляться до цієї групи, називаючи їх плягіаторами. Але закиди ці безпідставні, бо, згідно із судовими законами, текст, що в нім змінене хоч одне слово, вважається не вкраденим, а оригінальним. Читач може пересвідчитися в справедливості такого твердження на типовім для цієї групи вірші народної поетеси Кулини Веранди:

Світить місяць, світить сонце

У моє віконце.

День і ніч пишу я вірші,
Що не день, то гірші й гірші,
У білій суконці.
Сонце гріє, вітер віє,
Гуляє по полю.
Він пісні мені навіє,
Визволить від болю.
А найбільше я кохаю
Неньку-Україну.
Я про неї пам'ятаю
Кожную хвилину.
Болять мені печінки,
Болять мені груди.
Всі болячки, всі хвороби,
За вас терплю, люди.
Бо люблю вас дуже щиро,
Мучуся тяженько.
Віддаю вам на офіру
Щирее серденько.
Віддаю вам на офіру
Всю себе без лишку,
А за це ви, майте совість,
Купіть мою книжку.

Уважний читач відразу розбере, що це зовсім не Шевченкові вірші, отже, обвинувачення критиків несправедливі.

Цікаво, що поряд із віковічно-архаїчними здрібнілими формами й повними закінченнями прикметників, поетеса вживає й модерну техніку, — наприклад, модерних засобів розповсюдження книжки, як це видно із новелістичної пуанти її вірша.

3. Народний фейлетон.

Цей літературний жанр поєднує в собі плюси й мінуси двох вищезгаданих груп. А плюс і мінус, як ми знаємо, дає дуже солідний вислід. Поети цієї групи взо-

руються не на Шевченка, а на Руданського, тільки тематика в них уже сучасна. Для ілюстрації розглянемо вірш Івана Можливого “Брешеш”.

Прийшов комуніст додому,
Та й жінки питає:
— А чи є в нас що поїсти?
— Ні —, каже, — немає.
Нема чого одягнути,
Нема чого їсти.
Та й нащо ти записався,
Дурню, в комуністи?
Комуніст перелякався:
Жінка лає владу!
Взяв з полиці макогона,
Луп її по заді!
— Що ти брешеш, вража контра,
Що ми босі й голі,
Як на зборах нам сказали —
Всього в нас доволі.

В наведеному вірші, а може і в приватнім житті, автор ще вживає традиційного макогона, але замість старого народного вислову, що в сучасному суспільстві чомусь вважається нецензурним, він застосовує більш елегантної форми “зад”. Побутова сатира Руданського переростає в політичну. Б’ємо нашого одвічного ворога українською національною зороею — макогоном!

4. Поезія ностальгії.

Скільки б людина не мала, вона завжди тужить за недосяжним. Кажуть, що улюблена їжа мільйонера — гатдоги, бо їх йому не дають. Така вроджена риса людської натури не могла не знайти свого втілення в літературі. Поезія ностальгії набрала особливого значення на чужині. Це — найпопулярніший жанр, що виходить просто із серця людини, робить невеличке сальто-мор-

тале в небесах між хмарками і, заломавшись, вертається назад у серце людини, де й зостається.

Звичайно, коли поезія змальовує те, чого поблизу нема, а його дуже хочеться, тон і мелодія віршів стають песимістичними. Прикладом такого напрямку можуть бути вірші Свирида Гудбая.

Здається, і пити і їсти
Я маю — а справді не так . . .

Ні спати мені, ні сісти
Нудьги не дає чиряк . . .

Варнякають заздрі сусіди,
Що я вже багач.

“Усе в тебе є, Свириде,
Не плач . . .”

Усе! Легко вам сказати, —
Якби ж так було!

А де ж мені, людоньки, взяти
Своє споконвічне село?!!

Де верби, де лози, де кози,
А де кропива?!

Згадаю — і виступлять сльози:
Овва!

Ой, краю, заморський краю,
Чужа чужина!

За рідним селом я скучаю,
То мука одна.

Де Секлета, кумася наша?
Її тут нема . . .

А рижій, а пшоняна каша?
Йй-Богу, нема . . .

Де вітряк і воли я побачу?
Ой-ой!

Дайте квасу, бо гірко заплачу . . .
Ой-ой-ой-ой . . .

В Дізніленді я бачив крізь дірку

Воли й вітряки.
Та воли ті із цирку,
Й вітряки не такі.
Тож мене огортає знемога,
Назад моє серце несе.
Тут я справді не маю нічого,
Т а м —
у с е.

Там лишив я коханку
(Може вмерла, а може ще й ні)
Тут лиш хата і гроші в банку,
Та авта мої вороні.
Не розводьте мені тари-бари,
Я о-кей, я ол-райт, я гуд бой . . .
Ой, несіть мене, коні, до бари,
Ой-ой-ой-ой . . .

Близько до вищезгаданої групи стоїть

5. Поезія безпросвітнього песимізму,

що ще глибше проникає в серця української еміграції. На відміну від попередньої групи, це настрої пролетарів, що на новій батьківщині не тільки все втратили, але й нічого не придбали. Вони так уперто тужать за втраченим, що уникають можливості пристосування в нових умовах і навіть войовничо виступають проти будь-якого поліпшення своїх життєвих умов. Страждання й невідрадні умови — єдина відрода їхнього існування. Ввесь світ у країнах нового поселення здається їм таким брудним і безладним, як їхня власна ніколи не прибрана кімната. Один із лідерів течії войовничого песимізму — Онисим Пес нещодавно ушасливив своїх прихильників таким віршем:

Холодна тінь байдужих кам'яниць . . .
Серця людей теж стали кам'яні . . .
Хоч плачу я і хоч схиляюсь ниць,

Ніхто не співчуватиме мені.
Чорт з вами, ті, що знизу й зверху.
Я вию вовком, крякаю, як крук.
Плюю на вас з сто третього поверху
Емпаер-білдінг на смердючий брук.
Нема минулого . . . Майбутнього нема,
Бовтаюся в часі й просторі . . .
Навколо мене безпросвітна тьма,
Не сяє сонце і не гріють зорі.
В нудьзі, знеможений примарами хвороб,
В неволі прикрої, брудної праці
Тягну ярмо я — вічний чорнороб
В насиченій міязмами кльоаці.
І скорбний усміх гіркне на устах,
Коли пригадую недавню я розмову . . .
Це правда: міг би я здобути кращий фах,
Так треба ж
вивчити англійську мову.

6. Войовничий оптимізм.

В той час, коли більшості української еміграції дуже імпонують твори третьої й п'ятої групи, все ж є досить людей, що вимагають поезії бадьорої, переможної, захожуючої. Циніки часом називають таку поезію “барабанною”, але й вони не можуть довести, що такі вірші не потрібні для виховання молодого, а особливо старшого покоління і для репрезентації на святах та академіях. Не входячи в зміст твору, сама вже його музика й оркестрування пориває читача куди б то не було, одне слово, вперед, до високої мети. Це дуже вдало зформульоване в заключнім катрені типового для цієї групи вірша Стрибога Бомбастого “Звитяжний відступ”:

Лютий ворог знов походом йде . . .
Щось недобре віщують сичі . . .

Ген козацтво встає молоде,
Забряжчали вже шаблі й мечі.
Гонор лицарський вийти велів
Нам на захист народу від бід.
Запрягайте коней і волів,
Доганяти загарбника вслід.
Хай розвіється в порох тиран!
Кат проклятий від помсти паде!
Тра-та-та, тра-та-та барабан,
Тра-та-та, у похід нас веде!
Перемога розпростала крила,
За руїни!!! За кривду!!! За кров!!!
Тільки встояти було не сила,
Йї відступити ми мусіли знов.

7. Поезія дитячої літератури.

Не менш почесна справа в літературі — виховувати найменших із молодого покоління. Тому ділянка дитячої літератури процвітає. Українська мати — перша помічниця дитячого письменника, як відомо, дає йому надійну підтримку. Матері просто атакують наші книгарні, вимагаючи нових і нових книжок для своїх діточок, за що їм на День Матері віддається заслужене вшанування. Дитячі письменники стараються писати свої твори для найменших у легкій, приємній, сприйнятливій для батьків формі. Вони залюбки вживають здрібнілих форм і дитячої мови. Прикладом таких творів для наших малят може служити віршик Дзюня Дитваківського

Люлі, лялю

Я пошила лялі льолю —
Люляй, люляй, лялю Олю!
Чуеш — пташка цір-цір-цір . . .
Вкрала мишка сир, сир, сир . . .
Сірий котик мур-мур-мур . . .
Грім на небі гур-гур-гур!

Дощ у шибку стук-стук-стук!
Ятлик дзьобом цюк-цюк-цюк!
Свинка в сажі рох-рох-рох
Із кабанчиком удвох.
Не йди гайту, лялю люба,
Там є дюдя, жижа й буба.
Не йди, лялю, чап-чап-чап,
Може вовчик хап-хап-хап!
Він голодний — гам-гам-гам,
Не боїться мам, мам, мам.

8. Модернізм.

Ця група вічно молода, бо це покищо останній із поетичних напрямків. Роки свої літературні бейби, не тільки дівчатка, а й хлопчики, скромно приховують, але за найліберальнішою статистикою молодшим із них понад тридцять п'ять. Їх пропагують старші віком критики, що приналежністю до цієї групи бажають омолодитися. Робити критичний огляд модерністичної поезії дуже легко, бо її не треба пояснювати. Її треба тільки сприймати на слух, так, як ми сприймаємо свист фабричних сирен, звуки зудару авт у катастрофі, булькання закипаючої каші й бурчання в животі. Просимо читачів спробувати так само безпосередньо сприймати дві поезії молоденького поета Емілія Світокрута.

Захлань

Плюю на сонце. Ницість
Горою розірвалася ніяк.
І ніж, як блискавка, повис
Над головою пів-напів.
Далекі півні мукали в імлі
Про ідеали заздлости й буття.
Бутелі биті на бетоннім дні
Одні покинуті у радіснім бою
Полоти порох мороку. Кінець

Кінематичних зерен заблищав.
Покинь калину, лить у сольоспів,
У синь багряну буряних світів,
Де місце тепле і статевий чин —
Причини недодуманих уяв.
Бує захлань. Я є я, бо я є
Амебородна провесна і мул.

Не зважаючи на те, що ми порадили методу безпосереднього сприймання модерністичних віршів, читач напевно відчує при читанні кілька неясних сенсацій; тому спробуємо роз'яснити кілька важливих виразів у наведеній поезії. Якби читач почав дивуватися, як може “ницість розірватися горою”, треба прочитати відповідь на це запитання у дальших словах автора: “НІЯК”. Чи можуть півні мукати? Відчуттям пророка поет передбачає можливість генетичного схрещення травоїдних ссавців із деякими породами птахів. Рядки про “сольоспів у сині багряній” — безпосередній відгук поета на космічний лет астронавта Купера. Нарешті, якщо цнотливий читач буде вражений рядками про “статевий чин” і “причини недодуманих уяв”, то нехай прочитає Фройда, Юнга і Франсуазу Саган.

В той час, як перша поезія була написана верлібром, модерністи доводять, що вони можуть писати і з римою. “Вмію, та не хочу”, — казав великий наш модерніст Тарас Шевченко. А коли модерніст хоче, то він може й римувати. Від того його поезії не втрачають і не набувають змісту, як бачимо із такої поезії Емілія Світокрута:

Чад

Я є провина і спокута,
Я є дослухана поема.
Не закувати жаби в пута,
А визволяти — віща тема.

А дівчина? Вона єдина,
Що сіє мряку зорезерен.
Стань на незігнуті коліна
І пий буття солодкий терен.
Займи йому належну нішу.
Немає гірше невважання.
Шукай черешню найсинішу,
Віддай цю їдь! Вона остання.
Не буде лити сніг учора,
Не зацвіте камінний сад.
Порожнім сповнена комора,
Чарує царство чадо чад.

Не зважаючи на рими, цей вірш розрахований на більш рафіновану аудиторію, ніж попередній. Зрозуміти його так важко, як і, словами поета, “стати на незігнуті коліна”. Проте, ця поезія наснажена шляхетною ідеєю (“Не закувати жаби в пута, а визволяти”) і має перед собою звитяжний шлях у Лету. Певність цього Світокрут висловлює в останнім катрені словами “Не буде лити сніг учора”. Досягнувши ж своєї мети, поет Світокрут і йому подібні речники модернізму займуть “належну нішу”.

Цим завершуємо розгляд сучасної еміграційної поезії. Далі вже йти немає куди.

1963

Заморожування

До чого тепер цивілізація довела! Колись люди вмирили, хто по волі, а хто по неволі, а тепер уже почали заморожуватися, тільки по волі. От занедужав, наприклад, чоловік. Лікують його, лікують — не помагає. Це, знаєте, також розвиток цивілізації: раніше помагало, а тепер перестало. А часом як почне помагати, то хоч куди! Зовсім би людина видужала, якби ж не вмерла.

Отож, як немає ради на хворобу чи на старість, можна, приміром, на сто років живим заморозитися і написати такий тестамент, щоб розморозили тоді то й тоді, навіть точний день і час зазначити, або ж просто сказати: тоді як на мою хворобу буде знайдене лікування.

Уявіть собі, який то бізнес іде в Льодовій Палаті, де відбуваються процедури заморожування й розморозування! Дехто заморожується з музикою, дехто мовчки . . . Там і там лунають урочисті звуки прохолодних композицій Гріга й Сібеліуса. Але бувають такі, що й тут нічого іншого, як “твіст” чути не хочуть. Хоч, правда, я не уявляю, як то під “твіст” можна замерзати . . . Але всяке буває.

Навколо замерзаючих збираються юрби родичів і знайомих, бож то все люди знані й багаті. Процедура

дорого коштує . . . Тут же, як хвинтик, крутиться нотар і підслухає, чи не зірветься в замерзальника з язика щось таке, що варт занотувати — а за те родичі дадуть хабара. Ось одна вродлива жінка (але не дружина) благає “клієнта”, якого вже запакували в охолодну кабінку:

— Джане! Во ім'я нашого колишнього, а може й через сто років майбутнього кохання, відпиши мені віллу в Фльоренції! . . .

В очах напівпокійника майнули синьо-сизі спогади, і вже напівзадубілими устами він прошептав:

— Відписую . . .

А в сусідній кабінці, чекаючи на свою чергу, пан років за сорок прощається з дітьми й виголошує таку промову:

— Дорогі мої діти! Прийшов мені час замерзати . . . Паршивці вже ось на Місяць літають, а на пістряка ліків не знайшли. Тільки й потіхи, що попередив мене мій живодер, що як за двадцять хвилин не заморожусь, то таки насправді вмру. А вмирати мені ще рано. Отож, прощайте, чи краще, до скорого побачення через сто років. Сподіваюся, що всіх вас іще застану живими; а якщо б кому загрожувала смерть, негайно йдіть заморожуватися. Грошей, слава Богу, я вам засолив; живіть і насолоджуйтеся та мене добром поминайте, тільки не порозтринькуйте, бо як я розморожусь та застану не порядок, всім вам дам доброго перцю!

Лікар уже стояв з апаратом низької температури, а два санітари вносили труну з подвійними герметичними стінами.

Сто літ минуло, як столітній сон. Хто з вас не вірить, що таке буває, хай ще раз прочитає казку про Білосніжку . . .

Настав час розмороження й воскресіння. Бездоганно-живого вигляду кандидати урочисто чекали на пробу-

дження. За скляною перегородкою стояли ряди шаф із документами, а поруч із лікарем виструнчилися адвокати, нотарі, стенографісти. З-за їхніх плечей виглядали насторожені лица рідні й приятелів — їх було значно більше, ніж сто років тому, хоч багато з них повмирали або повиїжджали. Але, очевидно, і в замороженому стані людина здатна придбати нових друзів. А головне, за сто літ понаростали цілі покоління нових родичів!

Ось відморожено одного, що сто літ тому гинув від пістряка мозку. Тільки розкрив очі, одразу питає:

— Вже маєте ліки?

— Ще ні . . . — винувато промовив лікар і виправдався: — зате знайшли вже проти пістряка шкіри!

— Потрібні мені ваші ліки так само, як і пістряк шкіри! Що ж ви мерзотники робили? Бачив я, як мене заморожували, що ви не ліків шукаєте, а гарненьких медсестричок! Зараз же спиніть апарат і знов мене заморозьте!

— Не можна, пане, — втрутився адвокат. — Ваші акції за цей час упали, і ви тепер банкрут. Не зможете вже нам заплатити. Отож, я вам раджу покищо воскреснути, ми вас трохи підлікуємо, заробите нових грошей, — а тоді знов у льох.

Ось відморожують людину, що заморозилась сто літ тому у віці сорока п'яти літ. Навколо нього насторожилися жінка й діти. Жінці тепер 145, дітям теж поза сотню. Пацієнт очманіло кліпає очима:

— Що я бачу? Хто ви? Чи це я на тім світі, і мої матуся, тіточки й дядечки мене вітають? А коли так, то чи ми в раю, чи в пеклі?

— Що це ти, чоловіче: заморозився з розривом серця, а відморозився з білою гарячкою? Я ж твоя жінка, а це твої діточки: Мері, Двайт і Джан, а коло них внуки — Сцібелла й Лізбетсі, а за ними вже й правнуки, Сюзі, Краммі й . . .

Внуки були його віку, правнучки — чудові дівчатка-підлітки . . .

— Ну, як же я можу вас своїми дітьми звати, коли ви такі старі й бородаті?! — Бідкався “воскреслий”. — Таж я скоріше на вашого сина виглядаю, а ти, жінко, весь “секс-апел” втратила і ні на що не виглядаєш . . . Ну, та нічого. Добре, що вже тепер можу вилікуватися, прийдемо до хати, тоді розберемося, хто кому сином буде. Підемо до лікарів, і хай нам в сім’ї порядок зроблять: або щоб я постаршав, або щоб ви помолодшали. Вітаю вас сердечно!

А в іншій кабіні пробуджується вродлива дівчина літ 25, що сто літ тому мала вмерти від левкімії. Коло неї вже стоїть колба з чудодійною сироваткою, а з другого боку її наречений, що вірно на неї прочекав ціле століття. Йому тепер 127 років, і він виглядає значно молодшим свого віку, не старше, як на сімдесят. Дівчина розкрила ніжно-блакитні очі й прошептала:

— Де я? Хто ти, дідусю?

— Це ж я, твій вірний Джо! Пригадуєш, як на новорічній карнавалі ти заручилася зі мною? Я вже зробив усі резервації і навіть картки розіслав. Триста сорок гостей запросив на наше весілля, на наступну неділю. Ти ж не передумала? Чи може кого іншого знайшла?

— Де ж я в льодівні кого знайшла б? Я тільки спала . . . Але я . . . Я не можу вийти заміж за такого старого, хібащо якби це був Пабло Пікассо . . .

— Таж ми однакових літ, навіть, як виявилось, ти мені трохи підбрехала, і ти на десять місяців від мене старша. Але я на тебе не серджусь: всі жінки крадуть собі роки. Старша, то й старша, в коханні це великої ролі не грає.

— Ох, метрика одне, а вигляд друге . . . Таж подивися в люстро на себе, а тоді на мене, а тоді й на нас обох.

Наречений глянув у люстро і аж тепер збагнув.

— Ой, що ж ми тепер робитимемо? Я непогано ма-
люю, але до Пікассо мені далеко . . . Піду топитися!

— Почекай, — затримала його дівчина, в якій по-
чали відморожуватися спогади: — А ти мене будеш
так любити, як вту травневу ніч? Пам'ятаєш?

— Ще краще! Ти там спала й не знаєш, які тепер
вітаміни винайшли!

— А як у тебе з грошима?

— Золоті гори! По шлюбі на Місяць полетимо — то
буде таки насправді Медовий Місяць!

Один із воскреслих пішов у свій будинок, де вже
біля сто літ жили його родичі, що забули про дату від-
мороження й перелякалися на смерть. Коли зрозуміли,
що то не привид, перелякалися ще більше. А потім роз-
морозилися від страху й стали агресивними:

— Хата належить нам, бо ти відписав нам її в запо-
віті.

— А дзуськи! Я так і знав, що ви мені щось вструг-
нете. Ось копія заповіту, і тут написано: “Передається
у власність по моїй смерті”, — а тепер я вже не мертвий,
і хата моя.

А один із відморожених, як відкрив очі, побачив
навкруги себе цілу купу боржників, що він їх сто років
тому вміло задурив і потай пішов на замороження. Те-
пер вони його відшукали й чатували на нього, як хорти.
В руці кожний тримав довгі-предовгі рахунки.

— Припиніть відморожування: оголошую себе за-
мороженим банкрутом! — закричав клієнт несамовитим
голосом.

Ох, Боже! До однієї жінки, цілком несподівано, з'я-
вився її “покійний” чоловік і страшенно перелякав її, а
ще більше — її коханця, що зі страху вибіг роздягненим
на сніг і заризиковав натуральним замороженням! Жінка,
проте, була кмітлива, і скоро опанувала навіть таку си-
туацію:

— А якого це ти біса так передчасно приплентався? За-
морозили тебе на сто літ, то й лежи. Таж іще й п'яти літ
не минуло! Пішов назад! . . .

— Та чого ти лаєшся? Чи я винен, що в моїй кабіні
мотори зіпсувались, і я сам собі потроху розтанув? А що
я мав робити, лежати в труні та з голоду вмирати? Да-
вай вечеряти!

— Добра мені вечеря о другій годині ночі! Можеш
до сніданку почекати. Таж хочби телефоном задзвонив!

— Якраз задзвониш! Одягнули ви мене, як лорда, в
чорний смокінг, метелика причепили, а в кишеню й
п'ятака не поклали. Що ж я красти мав би?

І, не забувши ще, де що в хаті лежить, чоловік по-
дався до охолодника й жадібно кинувся до шинки, ков-
баси й сиру.

— Що ти робиш! Ти ж на дієті, тобі цього не можна!

— Уже тепер можна. За п'ять літ ні разу нічого не
заболіло. Вдруге вже не умру. Ну, що ж, жіночко, я вже
наївся й подобрішав. Не журись за тим трясогузом, —
тепер хай він там заморожується, а ми з тобою так
заживемо, що ого-го!

Нарешті, в одній кабіні майорів жовто-синій прапор
(жовтим догори). Навколо стояли струнко товариші-
комбатанти й салютом вітали воскресіння свого прия-
теля.

— Слава Україні! — Вигукнув відроджений, поба-

— Та є . . .

чивши земляків. — А чи є ще на світі бандерівці?

— Ну, то заморожуйте мене ще на двадцять п'ять
років!

Я ошадна

Ошадність — одна з головних чеснот. Ну, та кому я кажу? Українці всі ошадні. Звичайно, кому яке діло, що в кого на конті, але в кожного те конто є. Нема його тільки тоді, коли справа доходить до пожертв на великі громадські цілі, як от побудова пам'ятника Тарасові Шевченкові або патріярхат, де “кводром” не відкупишся. Отоді всі раптом стають бідні й нещасні. Ну, а звичайно, то не раз доводиться чути в розмовах:

— Та то такий лайдак, що й п'яти тисяч на конті не має! Все, що заробить, одразу й розтринькає . . .

Українські мами привчають дітей до ошадности, і з старосвітської “свинки” гроші пливуть до українських ошадних кас. За сучасною етикеткою вважається неввічливим почастувати дитину цукеркою: її належить частувати грошима. Одержавши подарунок, дитина одразу додає ці гроші до останнього баянсу на своїм “міні-конті” й весело кричить на всю хату:

— Мамо! Вуйко Гриць дав мені пів доляра! Тепер я маю сім долярів і вісімдесят два центи, а як ти мені повернеш тих п'ять долярів, що минулого місяця позичила, то буде тринадцять долярів і вісімдесят два центи!

Мамі було трошки прикро, що вуйко Гриць дізнався про її позички, але вона нічого не відповіла, щоб не викликати розкриття ще якихось родинних таємниць.

Дитина помилилася на цілий доляр (у свою користь, але хто зна, може це була не помилка, а відсотки за позичку?!).

Отож, якщо вже й діти ощадні, як же не бути ощадній мені? Красою я не визначаюсь, розум, кажучи скромно, середній, куховарські експерименти частіше всього йдуть до сміття — отже, лишається мені ощадність, щоб тримати становище доброї дружини й господині.

Перш за все, готування страв удома не обов'язково означає заощадження. Якби була велика сім'я, то може й так, але ж нас тільки двоє. Отож, поки купиш ті харчі та приготуєш, а як не вдасться, то ще раз доводиться варити, а після всього того двічі мити посуд, то краще піти до кафетерії. Там видають спеціальні обіди, і вийде дешевше, коли врахувати миття посуду, газ, електрику, ну — і працю. Одна лиш біда — що за чашку чаю рахують 15 центів. Цебто, за воду! Ну, почала я брати з собою порошоквану каву й мішечки чаю. Візьму націджу окропу, та й зроблю собі каву чи чай, що вже захочеться. Так ішло з місяць, а тоді підійшов до нас менажер і зауважив, що так робити не годиться. Хоч би ми свої матеріяли приносили, але платити за напій мусимо, як і всі.

— Але ж ми беремо тільки воду! Чи вам уже шкода води?

— А ту воду хтось мусить принести й зварити. Треба платити за працю.

Щоб таки вийшло на моє, стала я брати з собою маленький електричний кавничок. Наберу води, та й зварю каву на нашім столику. Місяць усе йшло, як слід, а потім менажер запротестував:

— Ви не можете користуватися нашою електрикою. Це — гроші, а крім того, саме ваше електричне приладдя може нам попсувати систему.

Після цього ми приборили до чайника батареї, й уже нас ніхто не чіпає.

Це тільки один приклад моєї ошадности. Від цього збережеться небагато, але кожна справа починається з копійки (і багато справ, на жаль, копійкою й кінчаються) . . .

Але найбільше моя ошадність виявляється при закупах. Отут то я вже заощаджую не копійки, і навіть не десятки, а й сотки доларів. Тільки мій чоловік чомусь називає мене марнотратницею.

От нещодавно я надибала на випродажі чудову блюзочку — за пів ціни, всього за 10 доларів. Притулила до себе — якраз пасує, і міряти не треба. Як одягну, пані Мотя здуріє від заздрощів! Пішла шукати до цієї блюзки ще й намисто і досить швидко його знайшла — і теж на випродажі, всього за два долари. Правда, вдома виявилось, що в намисті зламана застібка, але я швиденько, поки ще чоловік не вернувся з роботи, метнулась до ювеліра і за п'ять доларів полагодила. Тільки вийшла з крамниці, а навпроти виставлені черевички на випродаж. Матінко! Таж оті рожеві черевички аж просяться до моєї обнови! Як одягну все разом, то не тільки Мотя, а й сама пані докторова лусне! Вже саме за це варт черевички взяти, а до того ж, вони лише трошки тиснуть у пальці, а як розносяться — то якраз добрі будуть!

Вдома довелося поспішити з обідом, але баньки мене врятували, і о п'ятій годині страва вже стояла на столі, а я сиділа, якби нічого й не сталося. Про обнову, поки чоловік не наїсться, ніколи говорити не варт. Треба почекати, поки голодна пантера зробиться ситим котиком.

Поки посуд мок у гарячій воді, порівняла я черевички до блюзки й побачила, що до намиста вони пасують, а до самої блюзки ні. Оцього я вже не можу

зрозуміти: якщо блюзка пасує до намиста, а намисто до черевиків, чому черевики не пасують до блюзки? Дивна річ, але не пасують! Ну, що ж, доведеться трохи походити і знайти таку блюзку, щоб підійшла і до намиста, і до черевиків. А якщо знову щось не підходить, то, пошукавши як слід, можна буде й це направити. Принаймні, маю про що думати і дбати. Ну, і все ж таки заощадження. Ви тільки поміркуйте: скільки б те все коштувало, якби за справжню ціну?

Коли в товаристві я хвалюся своєю ошадністю, знайомі й друзі співчутливо, але загадково посміхаються і нічого не кажуть. Але мій чоловік згоджується, що я — ошадна, хоч його аргументи досить специфічні: він каже, що, замість того, щоб розкидати гроші по ресторанах та нічних клябах, я їх витрачаю на більш-менш вартісні речі, — отже наші гроші, в якій би то не було формі, лишаються вдома.

1971

Три тітки

(П'єса для дорослих дітей)

Дієві особи:

Андрійко, хлопчик 8 років,
Цьоця Проця,
Тета Секлета,
ТЬотя Мотя,
Поштар,
Андрійкова мама.

Дія відбувається в великому американському місті.

ЯВА I.

Андрійко замітає хату, співає:

Ой, казала мені мати
Нашу хату замітати.
Замітання різних хат —
То робота для дівчат.
Хлопці мають воювати,
На конику гарцювати.

(Сідає на віника, гарцює по хаті: Гоп! Гоп!)

Дзвінок. Андрійко відчиняє двері, входить поштар.

Поштар: Хто тут живе?

Андрійко: Я.

Поштар: Ти один?

Андрійко: Ні, тут ще живе моя мама, але тільки “парт тайм”. Вона весь час на роботі, а я тут за хазяїна.

Поштар: Ваше прізвище Гайвей?

Андрійко: По-українському — Гайовий, по-тутешньому — Гайвей.

Поштар: Ось лист з Аргентини. Розпишись.

(Андрійко розписався, поштар виходить).

(Хтось стукає. Входить цьоця Проця).

Цьоця Проця: Ти сам, Андрійку?

Андрійко: Тепер уже з вами, прошу цьоцю Процю.

(Цьоця спиняється перед дзеркалом, підчісує сторчака кучері).

Цьоця Проця: Андрійку, я до тебе маю один секрет.

Андрійко: Який, цьоцю?

Цьоця Проця: А ти нікому не розкажеш?

Андрійко: Ані-ні!

Цьоця Проця: Ані в розмові, ані в листі, ані телефоном?

Андрійко: Ані навіть телевізором!

Цьоця Проця: Сьогодні мій день народження, і я хочу зробити собі фанний сюрприз.

Андрійко: А що таке, цьоцю, хвайний каприз?

Цьоця Проця: Невже ти не знаєш? Ти ж у нас такий всезнайко.

Андрійко: От усе знаю: що столиця Франції — Берлін — знаю. Що три рази чотири — сімнадцять — знаю, а от капризів не знаю. Що це, цьоцю, скажіть . . .

Цьоця Проця: Сюрприз — це така несподіванка, що ніхто про неї не знає.

Андрійко: Ніхто не знає?

Цьоця Проця: Так.

Андрійко: Ніхто?

Цьоця Проця: Ніхто.

Андрійко: О, цьоцю, тепер і я знаю те, що ніхто не знає: сюрприз. А як його роблять, цьоцю?

Цьоця Проця: Моїм сюрпризом буде торт.

Андрійко: О, це і я люблю. Страшенно люблю со-
лодке!

Цьоця Проця: Але я не знаю, як його спекти. Всі
мої львівські приписи міряються на грами, до того ж
половину з них у таборі німецькі миші поїли . . . А в
Америці на грами не міряють . . .

Андрійко: Так, моя мама теж усе міряє на “капи”,
особливо ж соду: більше двох “кап” на день не дозво-
ляє мені пити.

Цьоця Проця: А я оце в одному магазині побачила
на малюнку першої кляси торт.

Андрійко: А я учень другої кляси.

Цьоця Проця: То ж ти, а то — торт. Всередині жов-
тий, обмазаний чимсь зеленим . . .

Андрійко: А я чимсь чорним . . .

Цьоця Проця: То ж ти, а то — торт. Перекладений
гранатовим і обсипаний бронзовим.

Андрійко: А чим, цьоцю?

Цьоця Проця: От цього я вже й не знаю.

Андрійко: Сюрприз, значить.

Цьоця Проця: Для цього я й прийшла. Ти вмієш
читати по-англійському, переклади мені той припис, а
я запишу.

Андрійко: Добре, цьоцю Процю, сідайте отут і да-
вайте мені той сюрприз. (Читає): “Файф ег йолкс” . . .
П’ять жовтків.

Цьоця Проця (повторює): П’ять жовтків . . .

Андрійко: “Мікс віт уан кап шугар . . .” (моргаючи
до публіки): Змішати з “капою” соли . . .

Цьоця Проця (повторює): Змішати з “капою” со-
ли . . .

Андрійко: “Едд уан тіспун лемон джус . . .” (пере-
кладає): Додати десять ложок цитринового соку . . .

Цьоця Проця: Яких ложок, Андрійку, малих чи великих?

Андрійко (дивиться в журнал): Великих, цьоцю, отаких великих.

Цьоця Проця: Ну, і що по тому, Андрійку?

Андрійко (читає): “Градуаллі едд уан кап флаур . . .” (перекладає): Потроху додавати одну “капу” борошна.

Цьоця Проця: Е ні, тут щось не так . . . Одну “капу” тільки? Ану, покажи мені, де це написано?

Андрійко (спочатку злякався, далі заспокоївся): Отут прошу цьоцю Процю.

Цьоця Проця: Справді, одна “капа”. Дивний припис! Ну, і що далі?

Андрійко: Спекти і з’їсти.

Цьоця Проця: От дякую тобі, Андрійку, дивись же, нікому не кажи, особливо ж отій теті Секлеті, а ще особливіше — тьоті Моті. На ж тобі кводра за роботу, а як мої гості наїдяться торта і щось залишиться, то я й тебе почастую.

Андрійко: Ні, цьоцю, краще торта не треба, я не люблю солодкого.

(Цьоця Проця виходить).

Андрійко (Сам, дивиться на годинника): Ну, треба домести підлогу. Бо мама як прийде, знов говорити буде: “Якби мені дочка, хата була б підметена . . .” Або ні: краще я пороблю задачі з арифметики, це козакові більш пасує. (Сідає, пише): Кінь на чотирьох ногах пробіг 8 миль. Скільки він пробіжить на одній нозі? О, це важко . . . Краще я піду на хитрощі. (Бере сірники): Хай це буде 8 миль (рахує 8 сірників), і буду я їх ділити на ноги. (Ділить, розкладаючи сірники): це на одну ногу, це — на другу, це на третю, це на четверту . . . Виходить, що на одну ногу припадає 2 милі. Щось воно

не так. Покличу я краще тету Секлету. (Кличе в сіні): Тето Секлето-о-о! Ви вдома?

Голос тети Секлети: Вдома, вдома, Андрійку.

Андрійко: Що ви робите?

Тета Секлета (з своєї хати): Торту печу.

Андрійко: О! То це й ви сюрприз робите. А я думав, що тільки цьоця Проця.

Тета Секлета (входить): А ти звідки знаєш? Для неї ж і печеться. Сьогодні день її народження, і я з американського журналу печу для неї сюрприз.

Андрійко: Всередині жовтий?

Тета Секлета: Жовтий.

Андрійко: Зеленим обмазаний?

Тета Секлета: Та зеленим же.

Андрійко: Гранатовим перекладений?

Тета Секлета: Не гранатовим, а синім.

Андрійко: Хай буде й синім. А бронзовим обсипаний?

Тета Секлета: Не бронзовим, а брунатним.

Андрійко: Таки сюрприз! Тільки ви не кажіть цьоці Проці, що я вам сказав.

Тета Секлета: Ти мені сказав? Та то ж я тобі сказала!

Андрійко: Ви мені? О, тоді все гаразд. Ви мені, а я вам, а винного нема. Тето Секлето, подивіться, чи я вірно зробив задачу.

Тета Секлета: Таж торт у печі, боюсь, що згорить!

Андрійко: Ну, хоч одним оком гляньте.

Тета Секлета: Ну, давай. (Читає): "Кінь пробіг на чотирьох ногах 8 миль . . . ммм . . . мммм . . . мммм . . . Так, на вигляд, нібито й правильно, але давай но, Андрійку, вирішимо це інакше: хай ти будеш кінь.

Андрійко: І-го-го-го . . .

Тета Секлета: Тпрру . . . Боже, до чого ж норовиста дитина! От нехай через кімнату 8 кроків буде 8 миль.

(Андрійко міряє 8 кроків). Пробіжи їх на чотирьох ногах . . .

Андрійко: Тето Секлето, у мене тільки дві ноги.

Тета Секлета: Гаразд, біжи на двох.

Андрійко: І-го-го-го . . . (побрикав).

Тета Секлета: Ну, годі, годі вже . . . Отже, скільки ти пробіг на двох ногах?

Андрійко: 8 миль.

Тета Секлета: А на одній?

Андрійко: Теж 8.

Тета Секлета: Тож так і кінь: і на чотирьох ногах вісім, і на одній вісім.

Андрійко: Дякую за науку, тето, але я ніколи не бачив, щоб кінь на одній нозі бігав.

Тета Секлета (почервоніла й розсердилась): Як ти такий розумний, нащо було мене кликати? Всезнайко! (Хоче йти).

Андрійко: Теточко Секлеточко, не сердьтєся, я ж ненавмисне. Ось я вас поцілую (цілує її). Не йдіть, бо мені самому так сумно . . . Ви ж і винуваті, що мені ні з ким бавитись: якби не ви, то жили б у ваших кватирах якісь діти, а то: підеш просто — цьоця Проця, звернеш праворуч — тета Секлета, ліворуч — тьотя Мотя . . . Ані одної дитини в будинку, ані тобі бейби немає. Мусите за те зі мною бавитись.

Тета Секлета: Ну добре, що ще?

Андрійко: Попитайте мене з цієї книжки!

Тета Секлета: Скільки буде один хлопчик і один хлопчик?

Андрійко: Війна.

Тета Секлета: А скільки буде два доляри і три доляри?

Андрійко: Мамині черевички.

Тета Секлета: Що? Які черевички?

Андрійко: Бо мама так на них гроші складала: 2 долари в одну платню, а три — в другу.

Тета Секлета: А скільки буде, якщо ти маєш п'ять цукерків, а відняти чотири?

Андрійко: Це, тето, зовсім недобра задача. Цукерків у мене ніхто не відніме.

Тета Секлета: А скільки буде . . .

(В хату з сіней вривається хмара чорного диму).

Тета Секлета: Ой, горить . . .

Андрійко: Де горить? (Біжить до телефону): Я подзвоню до пожежного депа . . .

Тета Секлета: Який хрін! Мій торт горить . . . (Побігла).

Андрійко: От тобі й сюрприз! Бідна тета Секлета. Мабуть що дозамітаю підлогу, бо вже скоро мама прийде. (Співає):

Ой, казала мені мати
Нашу хату замітати.
Замітання різних хат —
То робота для дівчат.
Хлопці мають воювати,
На конюку гарцювати.

(Їздить по хаті на вінику: Гоп! Гоп! Гоп!)

(Входить тьотя Мотя з рушником навколо чола).

Тьотя Мотя: Андрюша, допоможи мені суприза зробити!

Андрійко: І ви з сюрпризом? Що це вас усіх сьогодні розсюрпризило?

Тьотя Мотя: Як так усіх? Хіба Секлета й Проця теж торта купили?

Андрійко: Не купили, а спекли, або може ще й досі печуть. Там так печуть, що дим коромислом валить.

Тьотя Мотя: Яким коромислом? Звідки ти знаєш коромисло, коли тут вода в кожного в хаті?

Андрійко: На сцені бачив. Зіпсувався в театрі водо-

провід, і бідна Наталка-Полтавка мусіла воду коромислом носити.

Тьотя Мотя: Ну, Андрійку, рятуй: я оце весь день на телевізор дивилася, то тепер голова так розболілась, що ради не можу дати. Ні аспірин, ні буферін не помагає. Бабушка оце посовітувала полотенцем обв'язатися, а тут якраз треба було б торта на Процині іменини спекти. . . .

Андрійко: Я маю файного рецепта. На пам'ять уже знаю, — всередині жовтий, брунатним обмазаний, дим коромислом валить — дуже смачний тортик.

Тьотя Мотя: Ти дуже смачно розказуєш, але мені так голова болить, що вже мабуть я нездужаю сама спекти. Піди, краще, Андрюшо, до Гершової пекарні та купи там якого бісквіта або анджелфуда. Та забіжи до драгстору, візьми мені алказельцера.

Андрійко: А ви ще, тьотю, спробуйте лістрин антисептик і серитан лексатив. Дуже помагає.

Тьотя Мотя: Купи, купи, воно в хазяйстві пригодиться. А я з торта познімаю прикраси, там-сям потикаю щиколадкою, щоб виглядало по-домашньому, та й скажу, що сама спекла. А то тая Секлета, а надто ж Проця рік судити будуть, що полінувалася торта спекти. Тільки ж ти, Андрюшо, нікому ні слова. Понімаєш? Ні в розмові —

Андрійко: Ні в промові . . .

Тьотя Мотя: Ні телефоном . . .

Андрійко: Ні мікрофоном . . .

(Коротка перерва. У цей час діти танцюють перед закритою завісою танок із скакалками, на модерний але не гротесковий лад).

ВІДСЛОНА

Андрійко (входить): Фу, аж захекався . . . Біда з тими тітками . . . Але що ж, дітей немає, не то що

хлопців нема — хоч би тобі яке поганеньке дівчисько було — так же ж нема, отож і доводиться з тітками бавитись. А вони ж мене так люблять . . . (Гамір в коридорі). Так люблять . . . (Гамір дужчає). Так люблять . . .

(Тиснучи одна одну в дверях, вбігають три тітки).

Тьотя Мотя: Ось ми тебе полюбимо!

Тета Секлета: Професор Всезнайко!

Цьоця Проця: Соли мені в торт насипав!

Андрійко (набик): Ну, пропав. Наїлись солоного й горілого! (До Моті): Тьотю, ну, добре, вони кричать, а ви чого? Я ж для вас і торта купив, того що ви ніби самі спекли, ще й рожі з нього позлизував, щоб він виглядав по-домашньому . . .

Тьотя Мотя: Цить! Щоб ти скис! Як тобі не встидно такі гадості говорити?

(Тета Секлета і цьоця Проця регочуть).

Андрійко: Ну, що я вам зробив?

Тьотя Мотя: Що? А хто мені серитан підсунув, що тепер живіт болить і раз-по-раз бігти мушу . . . (Махнула рукою й вибігла).

Цьоця Проця: А я через тебе торта пересолила і стільки в нього цитринового соку вгатила, що цілий рік у роті кисло буде . . .

Тета Секлета: А мені через твої вибрикаси торт згорів!

Цьоця Проця: Але добре, що не самим нам дісталося.

Тета Секлета: Нехай Мотя попобігає, менше на телевізор витріщатиметься.

(Тьотя Мотя повертається, всі сміються).

Розчиняються двері, входить Андрійкова мама, розгортаючи гарно удекорований купований торт.

Мама: О, ви якраз усі тут. От і добре. (До Проці): Поздоровляю тебе, люба Процю, з твоїм днем наро-

дження, бажаю багато щастя і прошу вибачити, що за браком часу не могла спекти торта сама, то й купила в крамниці. (Цілується з Процею).

Цьоця Проця: Дякую, дякую, моя золота. Ти собі й не уявляєш, як нам твій торт пригодився. Ходіте ж усі до мене на вечерю.

Андрійко: Оце так сюрприз!

Андрію, Андрію . . .

(Андріївський вечір в Америці)

Дієві особи:

Тітка Настя, господиня вечерниць.

Дівчата:

Оксана

Наталка

Маруся

Оля

Лілея, стара діва

Катруся, підліток років 12-13.

Хлопці:

Богдан

Юрко

Іванко

Гриць

Катрусин тато.

Сцена поділена на дві частини: половина — хата, половина — вулиця.

Декорація хати: Стіл, застелений вишитою скатертинуою, на нім хліб або кераміка, з пшеничним колоссям. На стіні ікона з вишитим рушником. Між “хатою” й вулицею двері, що відчиняються. На задній стіні вікно

й українська піч. Може бути “справжня” піч із електричним “вогнем”, як буває в модерних камінах. Піч затулена шматком білого паперу, що його пізніше господарня відтуляє. Коло печі або в печі мають бути балабушки та страви в горщиках і глечиках.

Декорація “вулиці”: Штахети, будинки або просто мальована для інших вистав зимова декорація. Коло вечірничної хати на тичці сніпок пшениці на знак того, що тут святкують Андрія.

Вступ

Перед закритою завісою проїжджають одна по одній дівчата верхи на коцюбі. Кожна тримає в руці трохи “конопляного” (може бути кожна крупа) насіння. Одягнені в короткі сукні, одна чи дві в вишиті блузки й “міні-спіднички”. Дівчата сіють насіння й співають:

Андрію, Андрію, конопельки сію,
Спідницею волочу, бо заміж хочу!

Піднімають трохи снігу з посіяним насінням і “виїжджають”.

Вїжджає **Катруся**, співає те саме, сіє коноплі, й додає:

— Коли б тільки тато з вікна не побачив! . . .
(Виїжджає).

Вїжджає **Лілея** (дуже підмальована, в ексцентричній капелюсі з яскравими квітами, в “міді-спідниці”, співає те саме, сіє насіння і додає:

— Ну, мені ще не спішиться, але якби добрий хлопець трапився . . .

Підіймається завіса. Освітлена лише хата, а вулиця темна.

Господиня: Де ж це мої дівчата? Цілий ранок воду носили, по жменці борошно замішували, чарівних пісень

вспівували . . . Ото було мені роботи давнину пригадувати та їх навчати! А вони ж то все хочуть іще й на модерний лад пристосувати . . . Хай уже й так, аби зерно наше українське зберігалось та з покоління в покоління проростало. Вже й чоловіка з хати випровадила — на щастя, “Самопоміч” якраз сьогодні збори має . . . А дівчат нема та й нема. Ану, ще раз у віконце погляну . . .

(В цей час в'їжджають на коцюбах дівчата з Катрусею й Лілеєю, співаючи на весь голос “Андрію, Андрію” . . .)

Дівчата (вітаються): Добри вечір, тіточко Насте! Доброго здоров'я!

Господиня: Добри вечір, дівчатонька! Роздягайтесь та грійтесь. А снігу ж ухопили? Лічіть зернятка: в кого до пари, та матиме милого, а в кого ні — то може наступного року . . .

Дівчата (числять): Один, два, три, чотири . . . В мене до пари! В мене до пари!

Лілея: А в мені ні, але я все одно заміж вийду! Не тепер, то в четвер!

Катруся: А в мене тільки одне зернятко!

Господиня: Бо тобі ще заміж не пора.

Катруся: Тіточко, а на чім я їхала?

Господиня: Я ж тобі казала: на коцюбі. Забула вже?

Катруся: Але що воно таке — ко-цю-ба?!

Господиня: А це така залізна закарлючка на довгим держалні. щоб з української печі жар вигортати. Розумієш?

Катруся: Ні. Бо я не знаю, яка та українська піч. Чи вона електрична, чи газова?

Господиня: Ні та, ні та. В ній дровами палять. Ось дивись, я тобі її намалюю (креслить вуглиною на папері, що ним затулена піч). Ця піч отака-о. В середині розкладають дрова, та добре, якщо сухі — березові або соснові, а осикові — то щонайгірші. Запалюють вогонь і

вставляють на рогачах горщики й макітри з борщем, кашею, узваром. А коцюбою жар підгортають або відгортають, щоб було гарячіше або холодніше. (Показує, як). Розумієш?

Катруся: Трохи, але не зовсім.

Господиня: Заплющ очі й уяви, що ти в Україні. В печі вогонь горить, аж танцює; із печі смачно пахне, так що й на вулиці знати, що на вечерю голубці будуть . . . (відставляє паперову панель, відкривається піч із “вогнем”). Розкрий очі! Тепер роузмієш?

Катруся: О, тепер уже добре розумію! (Хапає з печі балабушка). Можна одньогого?

Оля: Ой-ой-ой, не бери, Катрусю, то ж мій балабушок, що я для себе та Гриця позначила — бачиш синю ниточку? То для Рябка!

Катруся: Чого для Рябка, коли й я можу з'їсти? Дай мені!

Господиня: Не можна, то ворожіння. Кожний балабушок для дівчини й хлопця позначений. Ото покличемо Рябка, та й будемо дивитися: як з'їсть балабушок, та ще й швидко, з апетитом, так ті двоє швиденько й поберуться.

Катруся: А як ні?

Господиня: Залезить, що він із тим балабушком зробить.

Катруся: А де мій балабушок?

Господиня: Тобі ще рано. От років через п'ять уже й ти собі спечеш.

Дівчата: Тіточко, тіточко, давайте вже ворожити. А то вже он темніє; хлопці як прийдуть, то все нам перекапують. Показуйте як!

Господиня: Ну, спершу будемо віск виливати. Це ми й торік робили, то ви вже знаєте. Несіть миску з водою та свічку воскову, співайте пісень та пильно дивіться, яка вам доля виллється . . .

Дівчата співають:

Ой виллю віск візерунком гарненько,
Щоб милий любив мене вірненько . . .

Оксана: Це буде мені. (Лле віск). Виглядає як багато-багато людей . . . А одна окремо . . .

Маруся: Це ти з дружками . . . А на голові в тебе вінець. Весілля тобі!

Оксана: А де Богдан? Яке ж весілля без молодого?

Маруся: От недогадлива! Таж він на тебе в церкві чекає!

Наталка: Ану, що мені буде? (Лле віск, дівчата приспівують “Ой виллю віск . . .”). Дивіться, дивіться! Дитина сидить на горщику! (Плаче): Я не хочу дитини! Я ще сама дитина!

Маруся: Та як ти дивишся? То ж догори ногами. Дивись із цього боку — бачиш? Повний мішок золота, ще і з верхом! Багата будеш!

Оля: Тепер мені. (Лле віск, дівчата співають). Виглядає ніби пес . . . От тобі й маєш! Ворожила на хлопця, а виворожила собаку!

Господиня: Не журись, пес — то дуже добре: то означає, що твій чоловік тобі вірний, як пес, буде!

Маруся: А що мені? (Лле віск, дівчата співають).

Оля: Козак на коні! І навіть схожий на Іванка!

Маруся: Добре, якщо Іванко, але якби ж не на коні, а в добрім авті, або хоч на мотоциклі!

Катруся: А мені можна, тіточко Насте? (Лле віск, дівчата співають). Що воно таке?

Господиня: Мені так виглядає, що то купа книжок до самої стелі.

Лілея: Так, так! “Учітеся, брати мої . . .”

Господиня: Ну, час іде, а ворожіння ще багато. Ідуть же та поворожіть на вулиці. (Дівчата вдягаються). Робіть, як я вас навчила, а змерзнете — приходьте до хати грітися.

(В цей час у двері або в вікно підглядають і підслухують хлопці, підсміюються і змовляються знаками).

Господиня: Отож, ідіть попід вікна слухати, а як не розберете, що то для вас означає мене питайтеся. А то ще слухайте, звідки собака загавкає — там же й суджений живе.

Оксана: А як не загавкає?

Лілея: Не загавкає, то й не вкусить. Та тобі то загавкає, а от якби мені . . .

(Дівчата виходять на вулицю. Хлопці ховаються за тинами чи між будинками. Світло в хаті гасне).

На вулиці

(Слабе світло).

Оксана: Олю, йди ти перша слухати.

Оля: Я боюся. А що як подумають, що злодій під вікном, та вийдуть бити?

Маруся: Не подумають. Тут же сусіди всі українці, і знають, що сьогодні Андріївський вечір. Ну, йди. (Дівчата випихають Олю, вона йде під сусідове вікно, слухає, повертається до гурту).

Оля: Ой, дівчата! Петренчиха свариться із своїм дідом! Сказала йому таке погане: “Йди геть із хати, щоб я тебе й не бачила!” От і наворожила! . . .

Катруся: Тітка Настя казала, що як кажуть “іди”, то значить — дівчина заміж піде!

Дівчата: Оля піде заміж! Оля піде заміж!

Наталка: Ану, я послухаю. (Пішла, підслухала, повертається сумна): Ще лаються . . . Він їй каже “А от на зло тобі не піду і тут коло тебе сидітиму!” Виходить, і я сидітиму . . .

Оксана: Не журися, Наталю, то ж тільки на цей рік . . . А давайте тепер на собак ворожити. Казала тіточка, що спершу треба пса попросити, щоб загавкав.

Катруся: Я нашого весь час прошу, щоб не гавкав!

Оксана: Прошу тебе, песику, гавкни голосенько: скажи, де живе моє серденько!

(Богдан гавкає із-за хати).

Маруся: З Богданової хати! Це їхній Бутсі!

Оля: Песику, песику, загавкай мені, щоб знала я, мій милий в якій стороні!

(Гриць із схованки мукає, як корова).

Оля: А що це таке? Кликала собаку, а відізвалася корова!

Оксана: Це значить, що в тебе буде дуже люта свекруха. Але голос іде з Грицькової хати. Ну, його мама таки сердитенька, і це всі люди знають.

Оля: Нічого, зате Гриць добрий (радіє).

Лілея: Гавкни й мені, цюцю, щоб добрий хлопець дав мені руцю!

(Всі хлопці загавкали на різні лади).

Лілея: О, це вже всі собаки подуріли! Давайте краще черевички закидати. Це нам, ніби компас, покаже, де гарні хлопці живуть!

(Дівчата здійсмають по одному черевичку, кидають назад через голову, тоді дивляться, куди черевик носом упав).

Оксана: Мій у Богданів бік.

Маруся: А мій — у Іванків.

Оля: Але ж і мій у Іванків . . . Ой, що ж тепер буде?

Лілея: А мій у той бік, де тільки автострада — експрес. Там ніхто не живе!

Наталка: Але багато-багато гарних кавалерів проїжджають! Не трать, Лілю, надії . . .

(Тим часом, хлопці вхопили два черевички, а дівчата не помітили, шукають).

Оля: Де ж це мій черевик? Чи не закинула я в Гриців городчик?

Наталка: Та й я свого не знайду! Ходімо до хати, а взавтра вранці вже якось відшукаємо!

(Біжать до хати).

В хаті

(Запалюється світло).

Оля: Ой, тіточко ж Насте! Ми такого наслухалися й набачилися, що всю ніч снитися буде! Але дайте мені й Наталці якісь шкарбани, бо ми черевики погубили . . . (Сміх. Хлопці підглядають з вулиці).

Господиня: Уважайте, хлопці от-от надійдуть. Руки вже погріли? Тож вискочіть іще на вулицю та попитайте стрічних, як їх звать — так і вашого судженого будуть звати . . .

На вулиці

(Дівчата стоять коло дверей Настиної хати. **Богдан** насуває шапку по самий ніс, згорбившись проходить вулицею).

Оксана (наближається до нього): Добрий вечір, дядечку! Як вас звать?

Богдан (робленим басом): Богдан.

Оксана: Справді, дядечку? Ви жартуєте!

Богдан: Слово чести, Богдан! (Виходить).

(Вулицею йде **Юрко** в ковбойським капелюсі, до нього підходить **Наталка**).

Наталка: Шановний пане! Як вас на ім'я?

Юрко: Джордж Вашингтон.

Наталка (підскакує): Юрком! Юрком звать!

(Виходить **Маруся**. Назустріч їй шкутильгає передягнений **Іванко**).

Маруся: Як вас звати, дядечку?

Іванко: А ти справді хочеш знати? Може, краще не треба?

Маруся: Та скажіть, дядечку, що вам, шкода?

Іванко: А звать мене Гаврилом!

Маруся (хапається за голову, біжить до дівчат): Ой-ой-ой! Гав-ри-ло!!!

Лілея: Не журись! Зате справжній стовідсотковий

українець, не якийсь там Гері чи Джеррі! Ану, тепер я!
(Виходить **Гриць** із довгою бородою).

Лілея: Як вас звать, пане? Вот'с юр нейм?

Гриць: Метусаїл!

(Дівчата регочуться).

Катруся: А ще ж я! (Біжить слідком за перехожим).

Пане, як вас звать?

Перехожий (обертається): Мене звать твій тато!

Ану, марш до хати, бо зараз дам паса!

(Дівчата втікають до хати. Світло на вулиці гасне).

У хаті

(Господиня розкладає балабушки. Дівчата метушаться).

Маруся: Це мій!

Оксана: А це мій! Я зубчиком позначила!

Наталка: А мій із червоною ниткою!

Лілея: А мій із маком!

Господиня: Ведіть уже Рябка!

(Впускають песика --- справжнього, або малого хлопчика в собачім костюмі, або навіть плюшеву цяцьку, підводять до балабушків).

Оксана: Ой, мого вже вхопив!

Маруся: То чого кричиш? Сама ж казала, що заміж хочеш. От і підеш першою. Гляди ж, щоб нас за дружок узяла . . .

Оксана: Я ще не хочу цього року. Хай уже після іспитів . . .

Лілея: Я теж не хочу цього року, але нехай уже Рябко мого балабушка бере.

Оля: Якраз і взяв! Лілька вийде заміж!

Катруся: За Метусаїла! Ха-ха-ха!

(В цей час стукають хлопці, співають):

Пустіть, тіточко, до хати,

Не можем довше чекати:

Ми вже, як лід, холодні
І, як вовки, голодні!

Дівчата (тримають двері, не хочуть їх впустити, відспівують):

Ідуть голодні гості,
Зубами клацають від злоти.
Ховайте нас, ховайте,
Голодним гостям не дайте!

(Врешті, хлопці перемагають, входять в хату, галасують, вітаються).

Оля: Та не кричіть, сидіть тихо, бо он Рябка нам перелякаєте.

Гриць: Та хіба ми такі страшні? Як уже ви нас не боїтесь, то й Рябко не злякається.

Маруся: Ну, ви таки нам перешкодили! Лілиного балабушка Рябко з'їв, а мого й не взяв . . . (мало не плаче).

Іванко: Та не плач, Марусю. Як хочеш, я й сам твого балабушка з'їм, аби тобі добре було! (Простягає руку до балабушка, Маруся його відпихає).

Господиня: Рябко вже наївся, того й не бере. Хай собі йде. (Рябка виводять). А тепер — час Калиту кусати!

(**Дівчата** виносять Калиту — круглий пшеничний корж із двома дірками й візерунками. Господиня бере Калиту, високо підіймає, показує всім).

Господиня: Гарна Калита цього року вдалася! Посередині красне сонечко, навколо нього родзинки й мак, як зорі, більші й менші. А скраю взірці кривого танцю виведені. То наші чарівні знаки, щоб збіжжя на полі родило, щоб сонце нам ясно світило, щоб так солодко й любо жилося, як отой мед, що ним Калита помазана. Хлопці, чіпляйте ж Калиту височенько (хлопці просілюють через Калиту червону стрічку й вішають її так,

щоб можна було підсмикнути вгору) а ти, Катрусю, подумай та проречи, хто буде паном Калитинським.

Катруся: Нехай Богдан!

Господиня (Богданові): Ось тобі сажа й квач. Хто, не доїхавши до Калити, засміється, сажею його по лиці! А хто вже буде такий герой, що не засміється, стане Андрієм-добродієм і вінок одержить!

(Богдан бере в руку кінець стрічки від Калити, в другій руці тримає квача. Хлопці по черзі сідають на коцюбу і так перегукуються із “паном Калитинським”):

— Добрий вечір, пане Калитинський!

— Доброго здоров'я, пане Коцюбинський!

— Я їду Калиту кусати!

— А я буду по писку писати!

— А я вкушу!

— А я впишу!

(Дівчата і хлопці смішать “Коцюбинського”, аж поки він не засміється й не отримає квачем по лиці. Коли нічого не допомагає, виходить **Лілея** і посилає “Коцюбинському” манірний повітряний поцілунок — тоді “Коцюбинський” сміється. Нарешті, один із хлопців не засміявся. Йому, як переможцеві, Андрієві-добродієві, одна з дівчат кладе на голову вінок із пшеничного колосся. Андрій-добродій бере в руки Калиту, високо піднімає її над головою, за ним іде “Калитинський” із сажею, за ними всі дієві особи — виходять на залю, щоб там продовжувати кусання Калити й інші Андріївські ворожіння з участю всіх присутніх).

Кожному своє

(П'єса на одну дію)

Дієві особи:

Наталя, дівчина 17 років

Ліда, 20 років

Андрій, 25 років

Марко, 18 років

(Скверик біля автобусової зупинки. Лавка. Виходить Ліда, за нею біжить захекана Наталя).

Наталя: Лідо, Лідо, почекай! Я за тобою вже три бльоки біжу!

Ліда (стурбовано): А що таке? Що сталося?

Наталя: Ніби нічого. Можна йти з тобою?

Ліда: Звичайно, можна, чи ж іще треба питати! Тільки я нікуди не йду. Ось на розі куплю газету та й вертаюся додому.

Наталя: І я з тобою.

Ліда: Але я ще сьогодні маю занести черевики до лагодження, поки майстерня не зачинилася.

Наталя: І я з тобою.

Ліда: Та що це в тебе сьогодні так багато часу? Якщо вже так, то хай черевики почекають, а ми передягнемся та й поїдемо на пляж. Добре?

Наталя: Ні, Лідо, так багато часу я не маю. Признаюсь тобі, що маю отут побачення, але приїхала зарано і мушу 15 хвилин десь покрутитися. Бо якщо я просто тут сяду, він подумає, що я цілий день на нього чекала. На побачення треба неодмінно спізнюватися!

Ліда: Он воно як! Хто ж він?

Наталя: Та . . . Нічого особливого. Може й непогана людина — чорнявий, вчений такий — все на світі знає, і аж 30 долярів на тиждень заробляє. Але ж старий!

Ліда: Фе, Наталю! Така молоденька дівчина, ледве 17 минуло, а до старих на побачення виходиш!

Наталя: Я б і не пішла, якби не мама. Вона каже, що я надуже носу деру і що я, так перебираючи, не зчуюсь, як зробилюся старою дівою . . . Вона каже, що часом треба ходити на побачення задля практики, щоб навчитись провадити розмову, знати, як себе в товаристві поводити, з якої ноги ступити і в котрий бік повернутися. Щоб привчитися бути добрим дипломатом.

Ліда: Не знаю, який з тебе дипломат, але з твоєї мами — непоганий. Проте, не розумію я тих мамів, що посилають свою єдину дитину на побачення з якимсь старим дідом!

Наталя: Та ні, він, власне, не такий вже старий, — не дід, і бороди не має, або, власне, має, але голиться. Але все таки, старий!

Ліда: Не дід, але старий! Та скільки ж йому років?

Наталя: Аж двадцять п'ять!!!

Ліда: (Сміється). Ох, бідна ж ти справді! Що ж ти робитимеш?

Наталя: Та от, поговорю з ним трохи, може содою почастує, — та й попрощаюсь любенько. Ось тут ти саме мені й допоможеш, — через це я й призначила побачення у вашій дільниці. Через півгодини після того, як він прийде, ти вийди сюди, ніби випадково, і відклич мене — вже вигадай сама якусь добру причину . . .

Ліда: Та чого ж так поспішати? Пів години — замало. Якщо він розумний, з ним можна цікаво побалакати. Ти мене розумієш — як з **ЛЮДИНОЮ**, а не з кавалером.

Наталя: Розумний! Аякже, асистентом професора працює, і говорити з ним справді цікаво, тільки не мені, а мамі. Вона б його цілий день слухала!

Ліда: Про що ж вони говорять?

Наталя: А от про все на світі: про ракетну зброю, про кращу мазь від мозолів, про складові частини синтетичного добрива, про ціни на картоплю . . . Я вже казала мамі, що коли він їй так подобається, хай би сама з ним ішла на прогулянку . . .

Ліда: А мама що?

Наталя: Каже — “І пішла б, але, поперше, пан Андрій мене не запрошує, а подруге — тато буде сердитись”.

Ліда: То якщо вже ти не дуже цікавишся його розмовами, веди його до кіна. Сьогодні якраз іде прем’єра “Зеленої Долини”. Будете сидіти й мовчати.

Наталя: Так би я й зробила, але не можу: о шостій годині маю ще одне побачення.

Ліда: А це вже з ким? Ще з одним дідом?

Наталя: Ні, саме навпаки. Цей і справді не має бороди. Ще зовсім дитина (робить зневажливу міну).

Ліда: Та вже ж йому, сподіваюсь, не вісім років?

Наталя: Ні, але не на багато більше: вісімнадцять. Він зі мною разом до інституту ходить і має сюди для мене принести одну книжку. Ти не думай, книжка мені справді дуже потрібна — хоч бери та купи, а коштує чимало. Але я знаю — Марко радий, що знайшов зачіпку для побачення.

Ліда: Ну, гаразд, я вже тебе вирятую від старого, а від молодого сама рятуватися мушиш. Так вам удвох буде про що говорити . . .

Наталя: Лідо, а ти знаєш приказку про двох рабинів?

Ліда: Ні. А що?

Наталя: Одного разу зустрілись в їдальні за одним столом два знайомі рабини. Сидять разом годину, сидять і дві, та й мовчать. Господар дивився-дивився, не втерпів, підійшов та й питає: “А що ви двоє сидите за одним столом і не говорите? Посварились може?” — “А ми мовчимо тому, — пояснив один з рабинів, — що все те, що я знаю — і він знає, а чого він не знає, то й я не знаю. От і мовчимо”. Отак, Лідо, і ми з Марком. Всіх професорів у клясі передражнили й обговорили, одне й те саме вивчаємо, ті самі книжки читаємо . . . Як щось маємо сказати один одному, то там же в інституті на перерві й поговоримо, а на побаченні мовчимо як два рабини.

Ліда: Не знаю, що й сказати. Але ходімо ж по газету.

Наталя: Та вже 15 хвилин давно минуло! Одне вже й мій кавалер дигає! Тікай звідси, Лідо, і прийди, як я просила, через якої півгодини мене рятувати.

Ліда: А що ж я маю . . .

Наталя: Що хочеш. Вже, вже йди! (Випихає її за сцену).

(Входить Андрій у святковому костюмі, почуваяється трохи незручно і трохи горбиться. В окулярах).

Андрій: Добрий день, панно Наталю, як ваше здоров'я?

Наталя: Дуже добре, а як ваше?

Андрій: В мене трохи крижі вночі боліли, бо застудився. Але прикладатиму грілку, то за кілька день і минеться. (Наталя робить гримасу і крадькома перекирлює Андрія, показуючи, який то він старий дід).

Андрій: Може б ми, з вашого дозволу, трохи сіли?

Наталя (сідає на лавку): Бідний ви! Старість не радість!

Андрій (сів на дуже пристійній віддалі від Наталі. Вона посунулась ненароком трохи ближче, Андрій злякано відсунувся, ніби боїться, щоб вона не вкусила).

Андрій: А як вашої матусі здоров'я?

Наталя: Теж добре, тільки на мозолі скаржитесь.

Андрій: Невже? Я десь дістав для неї спеціальний рецепт на добру масть, от тільки не знаю, чи не залишив де! Прошу їй передати!

Наталя: Дякую, я передам. Вона просила сказати вам, що червона картопля тепер дешевша від білої (сміється набік).

Андрій: Це дуже, дуже добре. Останні досліді біохеміків встановили, що в червоній картоплі на 17.5% більше поживности, аніж у білій!

Наталя: А мама все купувала білу — бо дешевше . . .

Андрій: Як можна! Здоров'я мусить бути дорожчим від усього, а таку гарну панну, як Наталочка, треба годувати тільки червоною картоплею!

Наталя (з комічним жахом): Бійтеся Бога, я на дієті!

Андрій: Щоб похуднути — чи потовщати?

Наталя: Щоб триматись на місці! Але що це ми все про картоплю говоримо? Давайте краще про щось ліричне — про зорі, про місяць . . .

Андрій: Оце якраз те, про що я найбільше люблю говорити! Якої ви, до речі, думки про місячну орбіту?

Наталя (заскочено): Я . . . Думаю, що вона досить велика.

Андрій (теж заскочено): От-от! Саме так думаю і я! Я, знаєте, збираюся серйозно попрацювати над викінченням Лунарної теорії Ньютона. Адже, якщо прийняти до уваги, що місяць покриває свою міжзоряну орбіту за 27 днів, 4 години, 43 хвилини й 11 секунд . . .

Наталя: Ой, як це довго! . . .

Андрій: О ні, панно Наталочко, це так швидко! Адже ж то мільйони миль! . . .

Наталя: А мені мама купила помаранчову сукню . . . Як ви думаєте, які треба купити до неї коралі?

Андрій (розгублено): Я не знаю, панно Наталю. Може — зелені?

Наталя: О, то я була б як папуга!

Андрій: Вибачте, панно Наталю. я в птахівництві не фахівець. Моя ділянка — астрономія. Може б ми, до речі, кудись пішли? У нас в університеті сьогодні цікава доповідь про еволюцію картопляного жучка та походження наростів на його вусиках . . . Може після доповіді ви професора і про папуг запитаете?

Наталя (тихо до себе): Господи Боже, рятуй мою душу! Хочби швидше Ліда йшла!

Ліда (вбігає): Наталю! Наталю! А я тебе скрізь шукаю! До мене твоя мама дзвонила, казала, що ти десь тут маєш зустрітись із (дивиться на Андрія) . . . із інтересним сірооким брюнетом. Вона казала мені зараз же летіти сюди, віднайти тебе й передати, щоб ти швидше йшла додому!

Наталя (вдає стурбовану): Невже що сталося?! Вона не казала, чого?

Ліда: Нічого не казала, поклала слухавку перш, ніж я встигла запитати. Напевно, щось дуже важливе . . .

Наталя (підморгуючи Ліді): Хочби чого поганого не сталось! Пане Андрію, прошу вибачити — мені так хотілось піти на ту доповідь про жуків, але, як бачите, мушу негайно бігти додому. О, вибачте ще раз: забула вас познайомити з моєю подругою Лідою. Лідо — це пан Андрій, наше сходяче наукове світило . . .

Ліда й Андрій (подають руки): Дуже приємно.

Наталя: Онде мій автобус! Прощайте! Мене вже

нема. (Виходячи, ще встигає тихо сказати Ліді): Я десь сховаюся, поки він не піде.

(Наталя вийшла).

Андрій: Чи давно ви знайомі з панною Наталею?

Ліда: О так, з дитинства. Ще коли мені було шість років, а їй ледве три минуло. Я тоді, в порівнянні з нею, вважала себе такою дорослою — як мама. Ми разом росли, і я ще довго дивилась на неї, як на маленьку. А тепер наше “немовлятко” підростає, і ми все ближче й ближче сходимось, хоч я все ще на становищі старшої сестри.

Андрій: Це ще нічого, а от я себе сьогодні почував на становищі старенького дідуся . . . Ніяк у нас розмова не ладналася!

Ліда: А про що ж ви говорили?

Андрій: Про місяць.

Ліда: Тема непогана. Як така розмова може бути невдалою?

Андрій: Бо Наталя думала про той місяць, при яким дівчата мріють про кохання — а я про той, на який пускають ракети.

Ліда: І все ж це один і той же місяць! Природа нас годує, вчить, лякає, смутить, веселить, розважає — і все це ми сприймаємо серцем, вивчаємо, переживаємо . . . Чи ж не так? Чи ви може один із тих кабінетних, вибачте, жуків, що тільки пожовклим папером живляться?

Андрій: А як ви дізналися про жуків? Може, ви випадково чули нашу розмову?!!

Ліда: Яку розмову?! Про жуків?! То ви ще й про жуків говорили?

Андрій: Не говорили, а лише згадували. Я, власне, запропонував панні Наталі піти зі мною на доповідь про картопляного жучка . . .

Ліда: І що, Наталя згодилась?

Андрій: Наче б то так, та оце, на жаль, мама її відкликала . . .

Ліда: Ну, то Наталя ще задобра! Я б то ні за що не пішла! І вас би не пустила. Таж сьогодні субота, літо, погода чудова, гарна панна поруч із вами — а вам жука захотілося! Стережіться, бо отак досидитеся до сивої лисини (**Андрій** боязко лапає себе за чуба) — і лишитеся у компанії з картопляним жуком!

Андрій: Чого ж вона мені такого не казала? Я думав, що її те так цікавить, як мене . . .

Ліда: Бо вона ще зелененька-молоденька. І я такою була три роки тому, а тепер ви вже мене жуками не приманите! Ну вибачте, мушу і я вже йти. Прощайте, жуче картопляний!

Андрій (затримує її): Почекайте, панно Лідо, мене зацікавила наша розмова, і я хотів би з вами довше поговорити. Чи ви справді так поспішаєте?

Ліда: Гаразд, півгодини ще маю. А як же жуки?

Андрій: Та лихо з ними, ходімо кудись гуляти. (Виходять. З'являється Марко).

Марко: Здається, тут (оглядається навколо). Я таки трохи спізнився, і Наталка дасть мені бобу. Вона зубата, і з-за нічого часом причепиться, а тут я таки провинився. Не на той автобус сів! А може вона вже була й пішла!?

Наталя (входить): Привіт, Марку. Книжку приніс?

Марко: Так.

Наталя: То давай. Дякую. Піду читати.

Марко: Та почекай, Наталю, може б ми разом почитали?

Наталя: А ти ж казав, що вже прочитав!

Марко: Не до кінця.

Наталя: То дочитай тоді, я ще трохи почекаю!

Марко: Хочеш — я тобі розкажу початок, а дочитаємо вдвох.

Наталя: Не хочу. В садку тільки папуги вчаться. Люди відпочивають.

Марко: То погуляємо, добре?

Наталя: Я вже нагулялась. Аж змерзла.

Марко: То може б ми пішли до танцювальної залі — на забаву?!

Наталя: В тебе немає грошей.

Марко: Є. Ось подивися (показує їй свій гаманець).

Наталя: І справді є! Але то тобі мама дала.

Марко: А хоч би й мама! А тобі гроші хто дає? Але це таки мої власні гроші: цілий день у сусіда тин кле-пав.

Наталя: Подумайте, який трудяга! Але я все одно з тобою не піду.

Марко: А то чому?

Наталя: Бо ледве розтанцюєшся — через тебе вже додому йти треба.

Марко: Як так?

Наталя: Ти ж знаєш, що мене мама пускає тільки до десятої вечора.

Марко: І мене тільки до десятої.

Наталя: От-от, то через тебе ми мусимо кулею ви-літати з залі о дев'ятій годині, саме тоді коли весело — щоб ти встиг мене провести додому і ще перед десятою додому вернутися, щоб мама за тобою не плакала. (Пе-рекривляє): Бейбі!

Марко: Наче ти не бейбі? Я все таки від тебе стар-ший!

Наталя: На цілих вісім місяців! Та ти знаєш, що за сучасними стандартами це означає, що ти від мене на п'ять років молодший! Себто, тобі справді не вісімнад-цять, а ніби тринадцять років. (Деклямує патетично):

“Мені тринадцятий минало,
Я пас ягнята за селом . . .”

Марко: Нічого подібного: це означає, що ти, за сучасним стандартом — стара діва.

Наталя: А ось я тобі . . . (замахується і майже влу-чає Ліду, що в цей час несподівано вийшла з-за рогу).

Наталя (здивовано): Ліда?!

Ліда: Наталю, я тільки на хвилинку — поспішаю. Здоров, Марку. (Стиха до Наталі): Ще потребуєш швидку медичну допомогу?

Наталя: Так! Забери ще й цього (щось шепче).

Ліда: А може ні?

Наталя: Прошу дуже!

Ліда: Ну, гаразд. (До Марка): Слухай, Марку, чи не провів би ти мене до бібліотеки? Вже темніє, і я боюсь сама переходити через сквер.

Марко: Чому й ні? Наталю, проведемо Ліду?

Наталя: Ні, я чогось втомлена. Почекаю тут. Тільки не барися.

Марко: То ось тобі книжка, можеш покищо читати, а я бігом повернуся. (Марко й Ліда виходять).

Наталя (сама, зідхнула з полегшенням): Ну — спекалась обох, тепер можна й додому. Ляжу собі на канапі, як принцеса, та й читатиму книжку — тільки не ту, що Марко приніс, а якусь цікавішу.

(Наталя виходить. Входить Ліда з Марком).

Марко: А Наталі вже нема!

Ліда: Дуже мені прикро, Марку, що я тобі зробила таку кривду: я зовсім забула, що сьогодні бібліотека по полудні зачинена . . . А тут наш горобчик тим часом відлетів!

Марко: То дарма, я все одно не знав би, що з нею робити.

Ліда: Як так? Такий гарний, цікавий, енергійний мужчина, (Марко здивовано, але гордо випростується й прибирає позу Наполеона) — та щоб не знав, що робити з панною? Та щоб тобі забракло ідей?!

Марко: Та власне, ідей мені не бракне, але з виконанням їх справа складніша. Не встигну я ще й рота відкрити, як Наталка ту ідею мов ножицями переріже.

Ліда: Як то, не розумію. Дай мені приклад!

Марко: Ну, от наприклад, вона сміється, що я замолодий. Що ще своїх грошей не заробляю. Що мами й тата боюся.

Ліда: І тобі хотілось би бути старшим?

Марко: Признатися — так.

Ліда: Марку, голубчику — будь самим собою. Не намагайся передчасно постарітися, на те ще прийде час, ще й пошкодуєш. Так чудово бути молодим! Тільки не грай ролю перед Наталкою. Вона така ж сама, як ти.

Марко: А як вона мене дражнить?

Ліда: Дражни її тим самим — бо у вас спільні проблеми. Бери все на гумор!

Марко: Спробую! Дякую за науку!

Ліда: А то ще можна було б таку штуку встругнути: колись, як ми будемо всі втрьох разом, зроби вигляд, що тебе Наталя ні трохи не цікавить, а скеруй свою увагу на когось іншого, на мене, наприклад — а я тобі допоможу. Тоді побачиш, що буде!

Марко: Спробуємо при першій нагоді.

Андрій (входить з газетою): Лідо, де ж ви поділися? Я тільки купив часопис, як ми умовились, вернувся, щоб ви вибрали, куди ми підемо, а вас вже й нема! (Зауваживши Марка — сердито): А це ж хто?

Ліда: Це Наталин колеґа з інституту, Марко. Ми тут випадково зустрілися . . .

Андрій (все ще незадоволений): Дуже приємно. Може б ми, Лідо, вже йшли? Бо вже нерано, і скрізь почалися вистави.

Ліда: Гляньте, хто йде!

Наталя (входить): Мусіла вернутись, соняшні окуляри тут забула. Ось вони. (Бере окуляри з лавки).

Марко (перебиває): І боялась, що мама за них буде бити?

Наталя (здивовано): А хоч би й так? То ж таки дорогі окуляри!

Андрій: Що у вас вдома трапилось, панно Наталю?

Наталя (забула): А чого б це що трапилось?! Всі по вечері дрімають. (Ліда її тихенько штовхає). Чого ти штовхаєшся? (Раптом згадала): О, о, я й забула! У мами раптом заболіли мозолі, то я мусіла на гвалт бігти до аптеки. Ще навіть ваш рецепт носила. Одрозу помогло.

Андрій: Ну, й добре. Аби все гаразд. На цім дозвольте вам побажати доброї ночі, бо ми з Лідою поспішаємо на виставу.

Наталя: На доповідь про жуків?

Ліда: Саме туди. Хочеш із нами?

Наталя: Ні, я ліпше тут лишусь.

Марко: Лідо, (підморгує їй) — а чи можна й мені з вами на жуків іти? Твоє товариство так мені до вподоби, що задля нього я згоден іти навіть у ролі “третього зайвого”.

Наталя: Ти, Марку? Таж вона значно старша від тебе! Який тебе жук вкусив?

Марко: А такий, що Ліда не сміється з мене, так як ти, а навпаки, дивиться на мене, як на мужчину, говорить зі мною, як із рівним, і нам з нею завжди є про що говорити. Ось я тобі, старша сестричко, щось заспіваю: (співає):

Старша сестра йде гуляти

З двома парубками,

А молодша сидить вдома

З самими жуками . . .

(На мотив “За городом качки пливуть”).

Наталя: Гаразд, ідїть уже геть! Ну й залишуся з жуками. (Сїдає на лаву і мало не плаче).

Ліда: Ну, досить, досить . . . Не плач! Ми не йдемо на жуків! Ходїмо всі в напрямку до центра міста, виберемо собі щось цікаве. Можна навіть і потанцювати — сьогодні забава в Союзі Молоді.

Наталя: Чудово! Там починається рано, так що до дев'ятої ще й натанцюємось! (До Марка): Давай ручку, Марку, я тебе поведу!

(Марко й Наталя виламують з кущів дві тички, сідають на них, як на коні, гілками поганяють): Вйо!!! Ю-гу-уу!!! (Поскакали). Ліда й Андрій сміються, здвигаючи плечима, беруться під руки й виходять вслід за ними, махаючи рукою на прощання до публіки.

(Завіса)

Свої люди

Дієві особи:

Товариш Дрозд, політрук ансамблю танцюристів

Ксеня Гнатюк

Людмила Нетяга

Сергій Заблоцький

Мітя Романофф

Наливайко

Гузенко

Іщик Шاپіро

Богдан Коротич

Петро Стадник

Баба Олена, емігрантка

Джані (Івась), її внук

Дія відбувається за лаштунками театру, в час виступу українського ансамблю танцюристів з України в одному з великих міст Америки. Завіси й лаштунки творять невеличкі закутки, де відбуваються зустрічі й розмови дієвих осіб; стоїть лавиця й кілька стільців.

ЯВА І.

(Колектив ансамблю, чоловіка з двадцять, зібрався на короткі збори перед виступом. Хто сидить, хто сто-

їть, а хто присів напочепки; дехто ще тягне стільця, щоб посидіти. Лицем до зібраних, профілем до публіки стоїть політрук Дрозд — низенького зросту, присадкуватий літній чоловік, що ніяк на танцюриста не виглядає).

Дрозд: Товариші артисти! Через годину почнеться концерт. Публіку ще не впускають, але вона вже, як море, хвилюється перед дверима. Наші спостереження встановили, що це море й сьогодні, як і на попередніх виставах, дуже бурхливе і жовто-блакитне на колір. В цім морі плавають буржуазно-фашистські акули, що їх, за міжнародними правилами, на жаль, не можуть виловити советські рибалки. В натовпі є навіть плякати, що їх, з точки зору комуністичної моралі, вам читати не належить. Товариші! Ваша дбайлива мати, рідна комуністична партія, перед виїздом дала вам своє благословення й материнську науку на дорогу, але, як ви знаєте, марксо-ленінська діалектика мусить бути по-зміїному гнучка, і тому то ваша мама передала вам через мене деякі тактичні зміни й додаткові інструкції. Спершу ми перевіримо, чи ви ще пам'ятаєте мамину науку. Наливайко! (Наливайко встає). Що треба робити, коли фашист приходить за сцену, вітає тебе й подає букет жовто-блакитних троянд?

Наливайко: Кинути букет до смітника.

Дрозд (незадоволено крутить головою): Так було колись. Тепер це старомодній, недіалектичний метод. В наші часи треба робити інакше: взяти квіти, солодко усміхнутись і подякувати. Якщо їх подає гарна дівчина, навіть поцілувати її в щічку. Викинути квіти можна пізніше. За сценою і так ніхто не побачить, а якби буржуазна гідра розказала про наругу над квітами публіці, то нас під час наступного виступу висвищать, хоч би це було і в іншій місті. Тутешні українські буржуази на таке здатні!

Наливайко: Товаришу політрук, тут, в Америці, як

свищать, то це добре, публіка отак своє задоволення висловлює. А як не вподобалось, то кидають на сцену гнилі помідори, тухлі яйця або дохлі коти!

Дрозд: Треба шанувати місцеві звичаї й моди. Отож, повторюю: троянд у сміття не викидати. А при цій нагоді оголошую, що від сьогодні я вам ніякий не політрук, а просто товариш Дрозд, один із танцюристів (дехто із присутніх пирскає зі сміху) — тільки я трохи ногу звихнув і тимчасово не танцюю. Ясно?

Наливайко: Ясно, товаришу політ . . . Товаришу Дрозд. Тільки не забудьте відповідну походочку виробити, от так (кульгає по сцені, примовляючи): Руб-двадцять, руб-двадцять! (Сміх).

Дрозд: Ну, годі, годі! Час не жде. Гузенко, скажи: що слід робити, як публіка тебе в гості кличе?

Гузенко: Відмовлятися, що ніби нема часу, бо треба до вистави готуватися.

Дрозд: Неправильно! Добрі танцюристи підготовки не потребують. В гості йти не тільки можна, а й треба. Ідїть ускрізь, куди вас просять, їжте й пийте, що вам дають — це полегшить наш комуністичний бюджет. Звичайно, як п'єте, то голови не втрачайте, бо можете втратити її назовсім. Ну, і як ви знаєте, самим у капіталістичне оточення виходити не годиться — треба по двоє, по троє. Я вам усім підберу підходящу компанію. Заблоцький, а чи ти знаєш, про що з публікою говорити можна, а про що неможна?

Заблоцький: Знаю, товаришу Політ-Дрозд. Можна про квіти, погоду й музику — та й про Україну, не торкаючись політики та історії.

Дрозд: Допотопна техніка. "Тїха українская ночь, місяць сіяєт, звьозди блещут, собаки в воздухе трепещут . . ." То так було колись, за Сталїна. А тепер інакше. Все одно, націоналісти можуть говорити про вітер, але не про той, що полоще стяги на Красній пло-

щі, а про той, що ним вони засилають свої проклямації на Україну; або заведуть розмову про музику — на слова “Ще не вмерла Україна”! Добра тобі поезія! Ні, тепер вам дозволено **все**.

Присутні: Все-е-е?!

Дрозд: Все! Але — з діалектикою! Все в певних рямцях. Умійте поводитись так, щоб капіталістична преса не горланила, що наші атристи і тут, як і в себе вдома, на мотузці ходять. Поводьтєся, як громадяни найдемократичнішої країни в світі, що їм усе дозволено, але вони нічого недозволеного не роблять. Отож, почувайтєся, як удома.

Заблоцький: Товаришу Політ-Дрозд! Якщо я тут мушу бути, як удома, то як же мені з людьми **про все** говорити?

Дрозд: А це, як каже наше давнє українське прислів'я, “ловкость рук і нікакого мошенства”. До ваших послуг тисячі слів, що ними можна багато наговорити й нічого не сказати. Вас цього добре навчили в школі, то пригадайте. Ясно?

Наливайко: Ясно, як сажа.

Дрозд: Іменно. Ясно, як сажа. Єдність протиріч у марксистській діалектиці. Чорне є біле, а біле — чорне. (Дивиться на годинник). Пора кінчати! Якщо ж ви застрягнете в якійсь ситуації, то не нервуйтеся: в таких випадках вас хтось покличе до телефону, а телефон, як вам відомо, знаходиться в моїм кабінеті. Негайно йдіть туди. А крім того, цілою юрмою ми ходити не будемо. Одні підуть в гості, другі . . . вдома посидять, відпочинуть. (Переглядає присутніх): Будьонний, Яроф, Пушкін, Тургенєф, Бабушкін, Чавчадзе і, звичайно, Шапіро — ці можуть іти; а Заблоцький, Нетяга, Малишко. Наливайко. Гузенко і Гнатюк нехай хату стережуть. Ясно? Ясно! Тепер ідіть, і не оглядайтєся на мене, як тєлята на пастиуха, щоб мені за вас перед людьми соромно не було.

Вам нема чого на мене дивитися — я вас добре бачу і допильную. Ну, швидше, кінчайте одягатися!

(Всі виходять. Позаду всіх Ксеня Гнатюк)

ЯВА 2.

(З-за лаштунків вибігає Богдан Коротич)

Богдан: Ксеню, серденько! Зачекай!

Ксеня: Богдане! Як ти сюди пробрався?!

Богдан: Дуже просто: через двері!

Ксеня: Аж із Детройту?!

Богдан: Вслід за тобою поїхав! А ти так трусишся, бідолашна! Ніяк не звикнеш, що тут — свобода. У нас тут не тільки до вашого ансамблю, а й до самого президента дістатися можна. Через вхідні двері . . .

Ксеня: Богдасю, я вже мушу йти! Дрозд нас своїми проповідями до другого дзвінка дотримав! Ми ж тут, як на дорозі, і нас можуть побачити.

Богдан: Ну і що?! Хай бачать на здоров'я! (Цілує її). Ксеню! Підеш за мене заміж?

Ксеня (злякана): Ой, як же це так одразу? Так скоро?! Мені аж страшно стало! Таж мені не дозволять!

Богдан: Хто не дозволить?! Батько чи мати? Та й чого? Наші тутешні матусі мене наперебій сватають! Я хлопець чесний, добрий українець, пластун, спортсмен, до молодечої організації належу — чим же я тобі не сподобався?

Ксеня: Партія й уряд не дозволять, Богдане — саме за те, що ти пластун, спортсмен і належиш до молодечої організації. За саме твоє ім'я не дозволять! У нас на цілу Україну, мабуть, нема ні одного Богдана . . .

Богдан: А Богдан Хмельницький?! Його ж тепер возвеличили у вас, щоб іменем його скріпити з'єднання з росіянами . . . Але прийде ще той час, коли всі українські матері бажатимуть таке ім'я для свого сина — і

не за приєднання до Росії, зовсім ні . . . Але що нам дозвіл? Нам дозвіл дає любов! Ми поберемося без советського дозволу — на те в нас навіть часу нема. Ще кілька днів — і ти від'їхала б від мене назавжди, і може ми вже більш ніколи не зустрілись би. Я знаю, Ксеню, що ти, як і кожна дівчина, хотіла б, щоб я до тебе трохи позалицявся, щоб квіти приносив, на прогулянки водив, у тебе під бальконом чекав, та співав серенади, а ти б мене ще й за носа водила . . . І ти цього варта, — але повір мені, серденько, на це немає часу. Виходь за мене заміж, а тоді вже я до тебе позалицяюся!

Ксеня: Мені аж світ в очах потьмарився, і я не знаю що діяти. Знаю тільки, що зараз мушу йти на сцену. Богдане! Я така щаслива! (Цілує його). Танцюватиму, як вітер! Для тебе одного. І весь час, танцюючи, про тебе буду думати. А після вистави ми вирішимо нашу долю.

Богдан: Добре, зіронько! А покищо я куплю для тебе троянди — тут їх продають коло брами — і буду на тебе чекати. (Виходить).

ЯВА 3.

(Входять Людмила Нетяга, пишна чорнява дівчина, і Петро Стадник, пристаркуватий негарний парубок. За ними навзирці — Іцик Шапіро).

Петро: Пане хвіст, може б ви кудись заховалися? Я хочу сам-на-сам поговорити з панною Людмилою.

Шапіро: По-перше, вона не панна.

Петро: Невже?! А я й не знав! То ти, Людмило, одружена?

Людмила: Ні! Хто це вам таке сказав?!

Петро: А о-цей-о тип! Він каже, що ти — не панна.

Шапіро: Бо у нас, в Советськiм Союзi, нема панн.

Петро: Нема? А де ж вони діваються? Чи вже одруженими народжуються?

Шапіро: У нас, в Советському Союзі, молоді жінки, то-єсть, дівушки, називаються не панни, а товаришки.

Петро: Для всіх товаришки? А як я, наприклад, не хочу, щоб моя дівчина з усіма товаришувала!

Шапіро: Такий у нас закон. У нас нема приватної власності, а все є спільне, і всі люди один одному товариші.

Петро: Це треба змінити. Але кажу вам ізнов, пане-товаришу, — я хочу з панною-товаришкою лишитися удвох, без вашого товариства. А з вами, якщо бажаєте, ми поговоримо пізніше.

Шапіро: Ніяк не можна. Людмила — моя сестра, і мама сказала, щоб я її пильнував.

Петро: Сестра?! Людмילו, чого ж ти мені не сказала, що в тебе є тут брат?!

Людмила: За . . . Забула.

Петро: Ну, що ж, брат, то й брат. Тоді познайомись офіційно, товаришу-брате. (Простягає руку до Іцика): Петро Стадник.

Шапіро: Дуже приємно. Іцик Шапіро.

Петро: Шапіро?! Якщо ви справді Людмилин брат, і вона неодружена, то чому ж у вас не одне ім'я? Вперше в житті чую, щоб то Шапіро й Нетяга були брат і сестра!

Шапіро: Це, бачте, моє театральне ім'я, щоб нас не змішували. Бо Нетяра й Нетяга — не розібрати, де чоловік, де жінка.

Петро: А мені от одразу видно, хто чоловік, а хто жінка. Я не розумію, як можна помилитися й не розібрати, де ви, а де Людмила. Але ж і вибрали ви псевдонім! Ша-пі-ро! Якраз добре для українського державного ансамблю!

Шапіро: Ну, ну, товаришу, без антисемітизму. До того ж, це щиро-українське прізвище. Було насправді Шапіренко, але для зручності скоротили.

Петро: Добре, добре, я вже зрозумів, що ви за брат. (Людмила заперечливо хитає головою). Ну, братіку (показує кулака) — тікай звідси, бо я тебе добре почастую! Я хлопець серйозний, як щось пообіцяю, то й дам!

Шапіро: Гвалт! Рятуйте, погром! (Тікає. Петро й Людмила прямують в інший бік).

ЯВА 4.

(Входить баба Олена з вузликом у руці).

Баба Олена (гукає вслід Шапірові): Паниченьку, не втікайте, допоможіть мені, як ваша ласка!

Шапіро (повертається): А той баламут уже пішов? Здравствуйте, бабушка. Што вам нада?

Баба Олена (повчально): По-українськи треба говорити. Це ж тобі не ССРСР! Я тут хотіла дівчину одну побачити, Людмилочку.

Шапіро: Ви хотіли побачити одну, а в нас їх аж дві. Котру вам треба?

Баба Олена: Чорняву, ту, що в “Подoliaночці” виступала.

Шапіро: А що, може хочете їй щось передати? (Тягне вузлика; баба не випускає).

Баба Олена: Я сама хочу передати. Я її, голубку, поцілувати хочу за те, що вона ту подoliaночку точнісінько так танцювала, як я колись, молодою . . . Отак, отак, та все вихилясом (підспівує й підтанцюває).

Шапіро (регоче): От так бабка! Видно, дуже давно те було . . . Техніка у вас трохи з'їхала, бабушко. А Людмила тут недавно була. Може я вам її приведу. (Виходить).

Баба Олена: Дивні тепер люди на Україні! Той носатий, той дзюбатий, той зизокий, той сіро-бурий, а той по-українськи не говорить . . . Я по університетах не вчилась, але скажіть мені ви, доктори, та ще й ви,

професори: як то можна на Україні жити і по-українському не говорити? У мене он у хаті то навіть і кіт по-українськи нявкає! Ох, нема правди на Україні!

ЯВА 5.

(Входить Шапіро з Людмилою).

Людмила: Добридень, бабусю!

Баба Олена: Добридень, ясочко! Як твоє здоров'я? Ніжки не болять?

Людмила: О, ні, бабусю, я звикла танцювати і не втомлююсь! Так би все життя протанцювала! Тільки тут все таке нове та інакше, — аж світ обертом іде!

Баба Олена: Може то з голоду?! Я б тобі чогось поїсти принесла — ось зачекай, я тут недалечко живу! Ти он така худенька, вибач мені, як ото були люди в тридцять третім році . . .

Шапіро: Бабушка, не будемо споминати сталінські гріхи! Що було, то загуло. Людмила — дівчина акуратна, вона для танців мусить мати фігуру, тому тоненька. А от тепер я вас упізнав. Я вчора бачив вас на бенкеті.

Баба Олена: Так, я там була. Я на всі бенкети ходжу, навіть на лікарську забаву.

Шапіро: Ай-яй-яй-яй-яй, як вам не соромно такі речі робити?!

Баба Олена: Які речі? Я старша жінка й нічого непорядного вже не роблю.

Шапіро: Я бачив, як ви дали Людмилі десять долярів. Советські люди всього мають досить і ніяких подачок не потребують!

Баба Олена: Так то ж не подачка, а гостинець. Я ж їй дала від щирого серця, як для своєї дитини . . .

Шапіро: Але Людмила тут репрезентує советський народ, і їй приймати гроші від капіталістів не належить-

ся. Якись маленькі сувеніри, то ще можна, але гроші — це образа для советського уряду. Ті гроші від неї конфіскуються.

Баба Олена: Шкода! Отак людина має на думці одне, а виходить зовсім протилежне . . . А я ще жалкувала, що замало . . . Ну, якщо це така велика образа, то я вибачаюся. Але моїх грошей ніяка советська влада конфіскувати не може, і я їх хочу назад. (Простягає руку до Шапіра).

Шапіро (зняюковів, нишпорить по кишенях): Де ж це я їх подів?! Якийсь партач поробив дірки в кишенях, певно, гроші повисипались . . . Ну, нічого, бабушко, як повернемося додому, перевіримо наші бюджети і гроші вам поштою повернемо. А тепер, Людмило, тобі пора йти. Там тебе не телефон кликали, я забув сказати.

Баба Олена: Добрий тобі телефон, що півгодини чекає! (До Людмили): Ходи ж, моя зозуленько, я тебе поцілую (цілує Людмилу). Нехай тебе Господь Бог благословить на добрі діла, во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа; дякую тобі за те, що плекаєш наше українське мистецтво!

Людмила: Дякую, бабуся. (Цілує бабу в руку).

Шапіро: Іди, іди, Людмило — не чуєш, що телефон аж розривається?! (Випихає її).

Баба Олена: Та не штовхай її! Ніякого я телефона не чула!

Шапіро: Бо недочуваєте. Старість, бабко, старість . . .

Баба Олена: Правду кажеш, що старість! От і забула Людмилі хустинку передати, що для неї та для інших дівчаток купила.

Шапіро (зацікавлено): Хусточки? Платочки? Чиста вовна?

Баба Олена: Чистісінька! Найкращі вибрала, з маками, гарбузами й цибулями! Маде ін Джапен!

Шапіро: Платочки можна. Це вроді сувеніри. Давайте їх сюди.

Баба Олена: Таж не забудьте їх дівчаткам віддати! А найкращу — синю, з потороками — для Людмилочки.

Шапіро: Роздам, роздам . . . (на бік): Як рак свисне! (До баби): Гуд бай, бабко!

Баба Олена (відходить і раз-по-раз обертається): Не переплутай же: синя з потороками — для Людмили! Не дай їй жовту!

(Шапіро хотів іти, але завважив, що надходять Петро з Людмилою, та й заховався за завісу).

ЯВА 6.

(Входять Петро із Людмилою).

Петро: Людмилочко! Ще одну хвилину! Прозою я вже все тобі сказав; отже, як тільки ласка твоя, бери мене разом із моїм автом, квартирою на три кімнати й банковою книжкою на дві тисячі долярів, разом вартість на п'ять з половиною тисяч. Але крім того, поезія розпирає мені душу, і я трісну, якщо не вислухаєш, як я про тебе мріями співаю.

Людмила: Ну, співайте, та тільки швидше, бо за спізнення мене взавтра не випустять на прогульку, і тоді вже ви мене напевно не побачите.

(Шапіро виглядає з-за завіси).

(Петро виймає з кишені лист паперу із нотами і словами і, в позі і з апльомбом оперового тенора, співає свої куплети. Шапіро висовується із-за завіси й співає кожний четвертий рядок).

Петро: Ох, Людмило, ох Людмило,
Ти мене заповонила . . .
Що ж робитиму тепер?!

Шапіро: Їдь за нею в Ес-ес-ер!

Петро: Ой, Людмило, ой Людмило,
Подивись на мене мило!
Очі глибші від озер . . .

Шапіро: Ті озера — в Ес-ес-ер!

Петро: Як побачив я Людмилу,
Трачу гроші, трачу силу,
Черевики вже протер . . .

Шапіро: Купиш краці в Ес-ес-ер!

Петро: Пахне солодко Людмила,
Краще квітів, краще мила!
Як побачив, так і вмер . . .

Шапіро: Ідь вмирати в Ес-ес-ер!

(Петро, відспівавши свої куплети, отямився й зауважив, що хтось йому підспівував. Він кинувся за завісу й ивтяг за комір Іцика. Людмила падає від сміху).

Петро: А це що за Мефістофель?! То ти мене підслухувати будеш?! Що ти думаєш, це тобі в Ес-ес-ер?! Ось як я покличу поліцію, то ще й кия скуштуєш! Геть ізвідси, кирпатий Мефістофелю! (Жене Іцика зі сцени, веде Людмилу в інший бік).

ЯВА 7.

(Час від часу линуть звуки українських танків, чути апльодисменти. Виходять Сергій Заблоцький і Мітя Романовф. Мітя з книжкою).

Мітя: Сірьюжка, ти сіводня танцуїш?

Сергій: Ні, а ти?

Мітя: І я нет. “Яблочко” і “Калінку” снялі, бо буржуазна публіка запротестувала, а то мої коронні номери. Тепер оддыхаю. (Розкриває книжку, сідає).

Сергій: А що це за книжка? (Заглядає).

Мітя: Ціла історія! Я, знаєш, руський человек, а виріс на Україні. Був у Харкові, так там по-руськи не гірше чешуть, як у Москві, тільки з хохлацким акцентом; поїхав у Київ — і там без укрійонської мови обійтись можна. Про Одесу — мамашу і говорити нічого — там руському человеку лафа. Даже западнікі тепер у руськом язике своїх надднепрянських братов догоняють. А вот тут заселі паскудніе емігранти і требують, щоб я в Америке говорив по-українськи! Прицепився тут до міня один старикашка: “Ти чого, паршивець (так і каже, старий хрен!) по-російськи розмовляєш?! Як ти смієш до танцю українське вбрання вдягати?! Та як ти смієш гопака танцювати?!” Ти поміаєш, што он каже, Сірьожа?

Сергій: А що ти йому?

Мітя: Я сперва сміявся. Говорю ему “Дядюшка, чіво ж я мушу говорити по-україонски, як я з деда-прадеда русский человек?”

Сергій: А він що?

Мітя: Каже, що це не має значення. “Як я, — каже, — живу в Америці, то мушу вміти говорити по-англійськи, бо то — державна мова. А як ти живеш на Україні, то мусиш знати її державну мову.” А тут какраз Політ-Дрозд підлетів, чорти його притаскали.

Сергій: Отой мабуть діда відчистив!

Мітя: Одчистив, то да, але не діда, а мене. Як почав, як почав . . . Наказав за 24 часа найтіть і купить укрійонську книжку і вивчити укрійонську мову. Як ти думаєш, Сірьожа, вивчу лі я ту мову за 24 часа?

Сергій: Взагалі — це не можливо. Але якщо комуністична партія наказує, то зможеш. Маєш іще півдня і ніч попереду, так що не гайся. Але де ж ти цю книжку дістав?

Мітя: Таж той самий дядька повів мене до крамниці. (Читає наголовок): “Доктор Яр Славутіч: Конверсато-

наль Українціан”. . . (Спантеличено): Как же я могу вчитися, еслі ця книжка по-англіійськи?!

Сергій: Тут є і по-українськи. Якщо хочеш, я тобі допоможу. Ти ж читати по-українськи вмієш?!

Мітя: Конешно. Славянський язык, как-нікак. Я і розумею коешто. Спеціально про сало, ковбасу і варенікі . . .

Сергій: То починай читати.

Мітя (читає): “Лекція первая. Максим: Добрі дзень, Багдане. Багдан: Добрі дзень, Максиме. Максим: Куда ти ідьош? Багдан: Я іду да шкалі.

Сергій: Чекай, чекай! Це така українська вимова, як воронячі співи!

Мітя: Так чіво ж ти уже лаєшся? Сам ти ворона!

Сергій: Тут написано, що це — діялог. Вдвох треба читати. От хай я буду Максимом, а ти — Богданом, та й будемо удвох розмовляти.

Мітя: А што ето за Багдан? Странное какоето імя!

Сергій: То древне українське ім'я, коли ще всі люди в Бога вірили. “Богдан” — значить “Богом даний”.

Мітя: Какая чіпуха! У нас дітей дають не Бог, а комуністическая партія! Я не желаю быть Богданом, па-таму што я — безбожник.

Сергій: Ну, то читай за Максима, тільки швидше! 24 години маєш на всю українську мову!

(Читають діялог).

Мітя: Добрі дзень, Багдане!

Сергій: Добрий день, Максиме!

Мітя: Куда ті ідьош?

Сергій: Я йду до школи.

Мітя: Справде?

Сергій: Так, там я вчуся українських діялогів . . .

Мітя (перебиває): Слушай, Сірьюжа, ето скучно. Я всьо ето знаю. Первие лекції для тех, што нічерта не знають. Пошли дальше. Вот ето читай (показує).

Сергій (читає): “Мій батько посилає посилки в Україну. Українці дуже раді, коли їм посилають посилки з Канади або Америки.”

Мітя (перебиває): Канешно, што раді. Посилка вещь харошая. Я б тоже бил рад . . .

Сергій (читає далі): “Їм потрібно різне взуття, наприклад, чоботи, черевики, галоші й пантофлі . . .”

Мітя (перебиває): Носкі і подтяжки тоже пригодятся . . .

Сергій: “Їм також потрібний різний одяг. В Україні недосить одягу. Чому в Україні недосить одягу?”

Мітя: Сірьюжка, не бузі! Што ето за контрреволюція?! Разве ти не знаєш, почему? А спутнікі за што выпускаць будім? Што ти думаєш, што ето тібе мильніе пузирі?!

Сергій: Таж то не я кажу, а доктор Яр Славутич. Так у цій книжці написано.

Мітя: Тоже мне доктор! Сразу відно, што враг трудового народа. Ану, іщо почитай.

Сергій (читає): “Бо комуністичний уряд не дбає про українців.”

Мітя: Сірьюжка! Я тібе говоріл — не бузі! Бо в ЕнКаВеДе донесу. Закрой ету страницу, а читай у харошем месте, вот здеся попробуй (показує).

Сергій: Тут про Київ . . .

Мітя: Вот ето інтеерсно. Я сам у Києве бил і по-смотрим, всьо лі тут на своем месте, как нада.

Сергій (читає): “Гетьман Богдан Хмельницький сидить на коні . . .”

Мітя: О, вот етого зовут Багдан! . . . Правильно, сидіть на лошадке — я сам відел . . .

Сергій: “. . . Сидить на коні і показує булавою на північ, де знаходиться холодна Росія, ворог української самостійности.”

Мітя (скаженіє, кричить): Батюшкі! Матушкі! Што

за ересь?! Разве можна учіться по таких книжках? Да ето не книжка, а настояшій перевертон! Да так із істинно-русского человека украйонского самостойніка зделать можна! (Кидає книжку на підлогу). Я по етакой книжке отказиваюсь учіться. Пошли, Сірьюжа!

Сергій (піднімає книжку й ховає під полу): А я цю книжку прочитаю.

(Виходять).

ЯВА 8.

(Баба Олена тягне за полу спантеличеного Сергія).

Баба Олена: Ні, ти від мене так легко не відчепишся. Ти мені чесно кажи: мати твоя українка?

Сергій: Українка.

Баба Олена: Батько українець?

Сергій: Українець.

Баба Олена: Ти сам українець?

Сергій: Та нібито українець.

Баба Олена: Я тобі дам “нібито”! На Україні живеш?

Сергій: Ну, живу.

Баба Олена: А чого ж це ти, вражий сину, до того москалика по-російськи говориш?! “Сірьюжою” тебе називає, аж вимовляти соромно — а таке ж гарне українське ім’я маєш!

Сергій: Та, бабцю, то він до мене по-російськи говорить, а я тільки відповідаю, бо він же по-українському не вміє.

Баба Олена: Не вміє? То хай навчиться, як хоче на Вкраїні жити! Чого ти мусиш під його дудку танцювати, а не він під твою?! То ж твоя земля, а він тільки зайда! Щоб я від тебе більше російської мови не чула, бо в газеті пропишу! Та онде в нас в родині всі по-українськи говорять, хоч це не Україна, а Америка . . . І діти мої,

і . . . і внуки . . . (тут баба Олена втратила певність, бо на сцену якраз вибіг Івась).

ЯВА 9.

(Ті ж і Івась).

Івась: Грема, дед із лукінг фор ю.¹⁾

Баба Олена (розгубилася): Цить, Джані, — ради Бога, говори по-українськи!

Івась: Вай? Воцумеррі?²⁾

Баба Олена (сердито): Кажу тобі, говори по-українськи, бо вилуплю, як сидорову козу!

Івась: Гуз гоат ар ю гоінг ту спенк, грема?³⁾

Баба Олена: Не гоат, а тебе. Швидше скажи щось по-українськи, щоб той пан чув.

Івась: Віл ю гів мі а кводер фор дет?⁴⁾

Баба Олена (показує кулака): Дам і доляра, тільки вже говори.

Сергій (підходить до Івася): А що це за хлопчик?

Баба Олена: Та це мій внучок, Дж . . . Івасик. Івасю, привітайся до пана.

Івась: Гай!⁵⁾

Сергій: Гай, гай, та ще й зелененький . . . То це, може, той хлопчик, що так добре по-українськи говорить?

Баба Олена: Дж . . . Івасю, скажи панові щось по-українськи. Може який віршик?

Івась (деклямує):

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,

1) Бабцю, тато тебе шукає. (англ.)

2) Чому? Що сталося? (англ.)

3) Чию ти козу відлупцюєш, бабцю? (англ.)

4) А чи ти мені за це заплатиш четвертак? (англ.)

5) Гей (Коротке англійське вітання при зустрічі).

Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.

(до баби): Окей, грема, нав гів мі моні. ⁶⁾

Баба Олена (дала йому гроші): Ну, біжи, біжи до мами. (До Сергія): До побачення, синку, нехай тебе Господь Бог оберігає. (Виходить за Івасем).

Сергій (замислено):

“Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має . . .”

Невже це в мене камінне серце?! (Повільно виходить . . .)

ЯВА 10.

(Чути кінцеві звуки танцю, оплески, перебігають зморені, засапані танцюристи. Богдан серед них упіймав Ксеню).

Богдан: Ксеню, зіронько, я тут!

Ксеня: Ох, я ледве жива . . . Завжди цей танець без утоми танцювала, а нині ноги піді мною підгиналися! Ледве не впала . . .

Богдан: Це все від хвилювання, зіронько моя. Ну що, надумалась? Як вирішуєш?

Ксеня: Я танцювала, як вві сні — тільки про тебе й думала. І думала, і передумала, а рішитися не можу. Страшно мистецтво покидати, і батька, й неньку, і Україну . . .

Богдан: Я розумію тебе, Ксеню. Тут справді не було б тобі ні батька, ні неньки, ні України. Але тут є свобода українцям, незрівнянно більша, ніж на батьківщині. Тут є наші письменники, артисти, вчені, наші академії й наукові товариства, книжки й газети. І хоч багато праці це нам коштує, проте тримаємось, як мур

⁶⁾ Добре, бабцю, а тепер давай мені гроші. (англ.)

— і ти можеш працювати з нами, жити, діяти, горіти, кипіти! Ти й тут можеш танцювати — хоч правда, не в державнім ансамблі, а спершу в наших невеличких гуртках. А далі — хто знає? Може якраз ти вивела б український танець на світову сцену! Була б ти нашою зірочкою провідною! А головне — з тобою тут буде невідлучно твій муж, Богдан. Ксеню, ходи зі мною, тікай на волю!

ЯВА 11.

(З'являється Шапіро, що підслухував за штахетами. Ксеня похитнулася . . .)

Шапіро: Ось де ти, Ксеню! А я тебе скрізь шукав. Бачу, нових друзів знайшла і про все на світі забула. Йди, тебе кличуть до телефону!

Богдан: Ксеню, що з тобою?! Ти зблідла, як на смерть! Що сталося? Хто в тебе є в Америці, що може кликати до телефону? Може ти кого іншого маєш і тому мене за ниточку водиш? Бачиш, правда, як не ховай, на поверхню випливе!

Ксеня: Богданочку, ні, ні! (Шепче): Рятуй мене, бо я пропала. Це пастка!

Шапіро: Іди, іди! При телефоні довго чекати не хочуть. Йди от туди, ліворуч!

(Богдан зауважив Петра).

Богдан: Петре! Петре! Сюди!

ЯВА 12.

(Ті ж і Петро).

Богдан: Петре, чи знаєш ти цього типа?

Петро: Таж це нібито Людмилин брат. Чи він також і Ксені братом доводиться? Це шпик. Він мені з Людкою чимало накапостав. Слід йому доброго бобу дати (закасує рукави).

Богдан: О ні, так не можна, ти тільки наберешся клопоту. Ми вживемо тут советського способу. Слухай, ти здається взяв із собою звукозаписувач?

Петро: Аякжеж! Машинка прекрасна, грає, як оркестра. Всю програму сьогодні записав.

Богдан: Ксеня в небезпеці. Треба її якось ізвідси вирвати. Тягни апарат і прилаштувай його в затишнім куточку. Швидше! (Петро вибігає. Богдан виносить течку з кількома пляшками пива. Шапіро тим часом стоїть на сторожі і пильно стежить за Богданом):

Богдан (до себе): Дав мені дід Артем цього пива: на смак пиво, а на силу горілка. Спробуємо, як воно діє. (Підходить до Шапіра): Товариш Шапіро, якщо не помиляюся?

Шапіро (насторожено, але роблено-привітно): Іцик Шапіренко мое ім'я.

Богдан: А мене Богданом звать. Ну, як танцювалося, Іцику?

Шапіро: На жаль, щось мені нога заболіла, мушу відсиджуватися. Але успіх був добрий. Завоювали ми петлюрівців!

Богдан: Хто кого завоював — питання ще не вирішене. Через кілька літ . . . побачимо . . .

Шапіро: Ще кілька таких виступів — і можна їх уже на родіну везти . . .

Богдан: Овва! Нас тут багато — чи ж вистачить місця на всіх?

Шапіро: О, місця вистачить! “Шірока страна моя радная . . .”, маємо землі аж по Північне Море. Всім буде місце, хто яке заслужив . . . А от тебе я міг би навіть коло себе на службу пристроїти. Ти мені вподобався.

Богдан: Справді?! Ти мені так само. Слухай, Іцку, а може б ми нашу дружбу закрипили і про дальші пляни

трохи поговорили? Бо я, знаєш, хлопець рішучий: як надумаюсь, то й на місяць полечу.

Шапіро: Не можна . . . Нам пити законом заборонено!

Богдан: Це так турки говорять у “Запорожці за Дунаєм”. А ти скажи щось своє. Або краще не кажи нічого, а пий. Це ж тільки пиво. Приїдеш додому, то хоч похвалитися зможеш, що скуштував справжнього американського пива. А тут воно добре!

Шапіро: А знаєш? Я таки спробую. Бо я ще пива тут і не понюхав. Нас ускрізь частують руською водкою, наче це щось спеціальне.

Богдан: Ходи в цей закуток. (Подає Іщкові пляшку. Видно, як за лаштунком Петро прилаштовує звукозаписувач).

Шапіро (читає налічко): “Фукс де Люкс”. Добра фуксія, фуксія-делюксія! (П’є. Богдан бере порожню пляшку, ніби наливає собі й удає, що також п’є). За здоров’я Микити Сергійовича Хрущова, що його геній відкрив для нас Америку!

Богдан: За твоє здоров’я! Щоб тобі стільки щастя, скільки в моїй склянці пива! (Удає, що п’є. Посідали на лавочці, Богдан щораз підливає Іщкові питва).

Богдан: То розкажи ж мені, Іцку, як ти вдома живеш.

Шапіро (вже напідпитку): Та живеться дуже добре! Дуже, дуже добре! Як то у пісні співається — “Живйом ми весело севодня, а завтра будить веселей” . . . Дуже-дуже-дуже добре! (П’є). За здоров’я геніяльного Йосипа Вісаріоновича Сталіна . . . Тьфу, забув, що за нього вже пити не можна. А шкода, він до нас був добрий . . . Ну, то за здоров’я того, хто буде після Хрущова, як його скинуть. За це ж пити можна? (П’є). Ну та й добра ж ця фусія-делюксія! (В цей час Петро показує рукою “кільце”, знак, що все “о-кей”, апарат працює).

Шапіро: Все погане в капіталістичних країнах, на-

віть водка погана, а оця делюксія — самий цимес. (П'є).

Богдан: Ти мені не кажи, що тут гарне, а що погане — це я й сам знаю. А от розкажи про Україну. Як там живеться?

Шапіро: Був час, коли **нам** жилося добре. А тепер уже не так, але ще якимось жити можна. Вдягнені ми добре (Богдан критично оглядає благенький Іциків костюм і іронічно посміхається), добре їмо . . .

Богдан: А що там люди їдять?

Шапіро: Як які люди. Прості їдять хліб, картошку, сільодку, тюльку, помідори, огірки, салату, лободу й інші вітаміни . . .

Богдан: А сало, м'ясо, яечка?

Шапіро: А це для верхушки. Але на закінчення семилітки Хрущов приобіцяв, що буде цього добра і для всіх. Ще пару літ — і ми наздоженемо Америку. Хоч луснемо, а доженемо!

Богдан: Якби ж то Америка спинилась і чекала на вас! А то ж і ми потроху рухаємося!

Шапіро: А ми вас на спутніку доженемо. Тоді вже ви від нас ніколи не втечете.

Богдан: Пий іще, Іцку! (Наливає). Бачиш, як цеє пиво язик розв'язує?!

Шапіро: Ех, брат ти мой, мені таки кортить за Сталіна випити, бо ні за що інше я випити не можу. Вибився я із стандарту. Ти може не помітив, але через моє іудейське походження попав я тепер в неласку. Скрізь, де ми досі сиділи, заміщують нас тепер росіянами або навіть хохлами.

Богдан: Хоч ти й випив, але так називати українців не можна.

Шапіро: Вибачаюсь. Я, признатись, нічого проти українців не маю. Добрі вони люди, і ніколи нас не кривдили так, як росіяни. Але вже тепер все одно запізно. Нема нашому народові життя в Есесері! От за Сталіна

було нам добре! Мій тателе тільки тихенько в кіоску пиво продавав (не таке, правда, добре, як ця фуксія) . . . (П'є). Але й того було досить, щоб уся наша родина влітку в Криму відпочивала . . . А дядя Борух аж до наркомату добився! А тьотя Клара була замісником голови спілки українських письменників . . . Тепер ми всі -- ніщо, на побігушках, і я вже серйозно починав думати, чи не можна якось перебраться до Палестини . . . Може ти маєш які зв'язки?!

Богдан: Але ж там, Іцику, кажуть — працювати треба, та й на війну часом доводиться ходити!

Шапіро: Нічого, війна і в Есесер буває. Не всі ж працюють, треба комусь і наглядати. А на війні потрібно і генералів (войовничо випинає груди).

ЯВА 13.

(Вбігає заплакана Ксеня).

Ксеня: Богдане, рятуй мене! Оце тип (показує на Шапіра) приставлений до нас шпигуном. Він доніс, що я тут зв'язалася з націоналістами, і тепер я вже не знаю, що зі мною буде. Наказав політрук негайно речі пакувати й збиратися в дорогу.

Богдан: Не бійся, Ксеню. Шапіро нам тепер не страшний. Він тепер у наших руках. (Шапіро вже зовсім п'яний, закуняв на лавці). Петре! Йди сюди з апаратом. Та роздобудь відро холодної води!

ЯВА 14.

(Петро входить з відром. Богдан відслонює завісу, що прикривала апарат. Хлопці відводять Шапіра в куток і вмочають його голову кілька разів у відро з водою, обтирають і садять його на лавку).

Шапіро: Хто це? Чого я мокрий? Де це я?

Богдан: На тому світі, в гостях у Сталіна! Слухай,

негіднику, ось ми тобі одну гарну оперету заграємо. В головній ролі — заслужений артист українського ансамблю, пріма-балеруль Іцик Шапіренко. (Петро пускає звукозапис від слів “Ех брат ти мой” . . . до ‘Палестини’.” Шапіро схоплюється, як навіжений, потім стоїть остовпівши).

Шапіро: Я такого не казав! Це провокація!

Богдан: Доказ у наших руках. Сподіваємось, що при потребі він буде визнаний за правдивий. Голос підробити не можна. Тепер справа залежить від тебе самого.

Шапіро (стає навколішки): Братішки, не видавайте. Я справді ще нічого на Ксеню не доніс, тільки на Людмилу (Петро дає йому потиличника). Я тільки натякнув, що наші дівчата обертаються в небажанім товаристві. Але я не мовив ні слова, де і з ким саме вони були, ані про що говорили. Отож, якби Ксеня десь поділася, я не знав би, де. Розумієте?

Богдан: Дякуємо за добру пораду. Використаємо. На жаль, те що ти зробив, уже нам дасть чимало клопоту, але нічого не зміниш. В кожному разі, мовчи про цю розмову — краще буде для всіх нас, а спеціально для тебе. І роби вигляд, що ти й далі за дівчатами стежиш, щоб ваш Політдрозд не сполошився.

Шапіро: Мовчатиму, як риба, тільки не губить моєї душі!

Петро: Ша, ша, Шапірцю, не галасуй. Ніхто твоєї душі губити не збирається. Але стрічечку з твоєю оперетою ми збережемо, і ти про це не забувай. (Іцик кланяється й показує, що мовчатиме).

Богдан: Ну, а тепер пішов геть ізвідси, бо ти нам заважаєш. (Іцик, скулившись, тікає).

Богдан: Ксеню, маєш які речі, що хотіла би з собою взяти?

Ксеня: Нічого мені не потрібно, і так самі шмати. В цім вузлику мамина фотографія й годинничок, що

вона мені подарувала на закінчення школи . . . тепер він зіпсований. Більш мені нічого не потрібно. Я готова.

Богдан: Ну, то не гаймо часу! На Іцика не можна покладатися, та й політрук скоро зауважить та почне тебе шукати. Доля сама показала нам, що маємо робити. Ходімо на свободу, Ксеню!

(Завіса).

Додавання й віднімання

— Що важливіше в житті: додавання — чи віднімання? — Спитав Опанас свою дружину, коли одного літнього дня вони зовсім не мали про що говорити.

— Я думаю, що додавання. Скільки б людина не мала добра, а все ще хотіла б до того додати.

— А мені здається, що віднімання. От візьми ти немовлятко, невинну дитину, котрій іще ніхто науками не запаморочив голови: стоїть воно на своїх кривеньких, непевних ніжках, хитається, ніякого майна, крім пелюшок, не має, аж бачить — друга дитина, яблучко гризе, — та й кидається віднімати! Отже, все починається з віднімання . . .

— Воно віднімає, щоб додати яблучко до себе. Отже — це додавання.

— Може й так. Виходить зовсім, як у діялектиці: біле є чорне, початок є кінець, а віднімання є додавання . . . Дуже мудро!

— Так, так! Цілий вік людський, принаймні у нас, починається з віднімання: при народженні вважається, що людині zero літ, тоді рахують вік хвилинами, годинами, днями, місяцями, і нарешті — роками. Але доходить до певної межі, і тоді жінки, та й багато чоловіків, або перестають лічити свої роки, або рахують їх назад, отже, з додавання переходять на віднімання . . . А от

китайці додають вік. У них дитині при народженні вже лічиться рік. Якщо навіть зарахувати дев'ять місяців у материнім тілі, три місяці все ж додані безпідставно.

Дитина і додає, і віднімає, залежно від потреби.

— Мені вже вісім літ, а я ще не маю нещасного велосипеда! — Лементує шестилітній Івась.

— А мені вже скоро дев'ятнадцять, а я ще, як дурень, мушу випрошувати татове авто, як іду гуляти! — приєднується до нього шістнадцятилітній Мирон.

Їх арифметика змінюється, коли приходиться до праці.

— Мені ще нема п'яти літ, а ви мене посилаєте сніг відмітати! — Протестує той самий Івась.

— Я ще дитина, а ви мене запрягаєте до роботи, як старого вола! — Не відстає від нього старший брат.

Чотирнадцятилітня дівчина, звичайно, додає собі роки, щоб хлопці, а то й молодий учитель, запросили її на танці. В цім же віці хлопчачки горбляться або бундючно випинають груди, щоб здаватися старшими й отримати при барі кухоль пива.

Потім настає перкрасна весняна пора, коли людина ані віднімає, ані додає собі літ: від 19 до 25 кожний задоволений своїм віком і хотів би, щоб так лишилось назавжди. Але час іде далі і нас бере з собою. І з кожним роком лцдина закономірно мала би старшати на один рік.

Проте, не всі старшають. Дехто довгенько лишається 30- чи 39-тилітнім і не піддається законам часу. Свідками спарвжнього віку лишаються документи й люди — сучасники; але документи можна згубити, а людей — піддурити. Що з того, що вони краще від вас знають, скільки вам літ, бо були з вами тодіто і тамто? А ви наведіть їм слова Наполеона — що ніхто так не бреше, як очевидці. І часом ваш вигляд посвідчить за вас проти них. (А часом — навпаки . . .)

Кожен має право підмальовувати уста, брови, очі, щоки, вуха, вуси й бороду, щоб помолодшати — то

чому б не підмалювати нарожево свій вік?! І так люди й роблять — і не думайте, що тільки з причин романтичних. Багато з нас підмолодилися при виїзді до Америки, щоб їх комісія не відкинула через старість. П'ятидесятилітнього легше пропустять, ніж людину на десять літ старшу. А при цій рятувальній операції покращали й шанси на одруження. Бож українець 50 літ вважає, що як уже він в цій віці має женитися вдруге чи втретє, а вже особливо — якщо вперше — то вже не з п'ятидесятилітньою бабою. Він розраховує на хоча б на десять літ молодшу. Одному такому чоловікові якраз і припала жінка, що підмолодилася з п'ятидесяти літ на сорок. Подружжя вийшло напрочуд щасливе: обое мали ті самі інтереси, а чоловікові страшенно імпонувало, що він дістав на двадцять літ молодшу. Щоб не псувати ідилії, жінка ніколи не зрадила йому свого дійсного віку. Ну, та й була молодша від нього, хоч не на двадцять, а тільки на десять літ.

Більшість жінок, не міняючи документів, просто щороку підкорочують собі вік, як міні-спідничку. Часом підкоротять так далеко, що далі вже нікуди. Не диво, що в наслідок таких трансакцій може трапитись, що жінка, вийшовши за чоловіка, молодшого від неї на п'ять літ, за деякий час виявляється на шість літ від нього молодшою і починає величати його старим хріном!

Не штука щороку старшати на рік. Це кожен дурень уміє! А от зумійте кожного року святкувати свій день народження, та ще й іменини, отримувати подарунки — і кожний раз ставати на рік молодшою! Оце мистецтво!

Як це робиться? Насамперед, в це треба самій міцно повірити. Потім промити мозок чоловікові так, щоб він забув, скільки вам літ. Далі — провести ідеологічну підготовку серед своїх приятельок:

— Слухай, Ірко, — це ж було п'ять літ тому, коли нам було щось літ по тридцять!

І якщо Ірка не зовсім туманувата, вона відразу піде на цей гачок і скаже щось таке, як:

— О так, я пригадую. Тобі було двадцять вісім, а мені двадцять сім . . .

Отже, у вас вже є надійна спільниця. А щодо чоловіка, то, якщо він справді любить свою жінку, він теж зацікавлений, щоб вона була молодшою, і коли треба, зможе її оборонити.

-- Щось моя Марина в останній час стала гзитися, — скаржитесь Опанас своєму приятелеві. — А як там твоя? Це вже вони дійшли до такого віку . . .

— Та й моя вередує. Але їй би ще й не пора.

Їй же іще й сороківки нема.

— Як нема? Таж вона з моєю Мариною в школі до тієї самої кляси ходила, а Марині, признатися, я вже й сам не знаю, скільки, але не менше 46!

— Це ще не доказ, що вони — ровесниці. Трохи незручно про такі речі згадувати, але всім відомо, що твоя Марина не раз по два роки в тій самій клясі сиділа, в той час, як моя жінка була першою ученицею.

— Слухай, товаришу, таж за такою арифметикою виходить, що твоя жінка тільки три кляси закінчила!

— О ні, вона має матуру, ще й університет . . .

— Якщо їй тепер тридцять дев'ять, то вона хіба почала ходити до школи з двох літ!

— Не з двох, а з п'яти, і чотири рази через клясу перескакувала. Вона була розумніша від усіх, та й тепер ще така.

В документах пані Катерини — вік досить молодий, такий, як вона подала, коли наймалася на працю. А зробила вона це не з доброї волі. Пішла в одну установу.

— Скільки вам літ?

— 36, — чесно відповіла пані Катерина. ,

— Шкода . . . Ми приймаємо на цю працю тільки до 35 літ.

— Що ж один рік значить?

— Він значить відхилення від наших офіційних правил.

Проходивши марно кілька тижнів, пані Катерина, в кращій одежі і з модерно укладеним, підфарбованим волоссям, прийшла в ту саму установу. Секретарка її не впізнала.

— Скільки вам літ? — почулося стандарне запитання.

— 34.

— Добре, можете взавтра починати працю.

Метрики ніхто не вимагає. Якщо людина каже, що їй 34, значить, так воно й є. Цей рік записали навіть і в Social Security картці. День і місяць народження лишилися незмінні.

Кожному з нас у житті траплялася нагода змінити свій вік. І коли постає вирішальне питання “туди чи сюди?” 99% жінок і 90% чоловіків вибирають “сюди”. Отож, легально помолодшавши літ на шість, можна ще й нелегально молодшати час від часу, як кому вдасться, — і наскільки у кого вистачить надхнення.

Трохи незручні ситуації постають, коли вже підростають діти. За законом логіки, коли старшає дочка, то на стільки ж літ старшає її мати, але в житті буває й так, що старшає тільки дочка. Але часом хтось і почне робити рахунки, з котрих вийде, що мама народила дитину в віці дванадцяти літ. Тоді втручається чоловік:

— Слухай, Марино, не роби мені сорому! Я одружився із повнолітньою дівчиною, а через твої підмолоджування виходить так, нібито я звів із пуття дванадцятилітнє дівчатко. Зараз же мусиш із цим щось зробити!

Ну, і що ви думаєте, щось зробила? Аякже: умовилась із дочкою, щоб і та відповідно відняла собі кілька літ, щоб не порушувалась пропорція. А дочці це при-

годилося, бо вона два роки сиділа в одинадцятій клясі, і тепер підрівнялась до пересічного.

Через такі віднімання й додавання, ані одна громадська діячка чи мисткиня не святкує свого 50- 60- чи часом і 70-літнього ювілею. Яка ж бо дама признається до свого віку, та ще коли це шістдесятка?! Хай краще пропаде той ювілей, коли це означає — пошитися в бабці! Звичайно, дослідивши скупі біографічні дані та щедрі звіти про минулі мистецькі тріумфи, Шерлок Голмз та його компанія могли б неважко встановити вік, але чого ж би сама людина замість намиста чи медальйона вішала собі на шию метрику?! Жінка завжди хоче бути загадковою, не до кінця розпізнаною . . .

От тільки справа з пенсією . . . По-справедливості, вже час її отримати у винагороду за довгі роки праці, і, признатися, зовсім не хочеться понад норму тьопатися на фабрику. Отож, діставши із далекої схованки метрику, доводиться йти до Уряду Праці і каятися в гріхах. Справа полагоджується десять безболісно. Але тепер усі: і пані Мотя, і Степанія Киріяківна, і гостроока пані докторова знають, що вам щонайменше 65 літ, а в дійсності, мабуть іще більше — і змінити цього несила.

В такому разі, є рація зробити ще одне додавання і зголосити бажання свого заслуженого 70-літнього ювілею.

Одна достойна пані, що сорок літ розставляла стільці, ліпила вареники й підмітала підлогу для сотні чужих ювілеїв, коли прийшов її час повернення до своїх справжніх літ, зажадала не тільки 70-літнього, а й 50-літнього і 60-літнього ювілеїв, що їх вона через тактичні зміни віку пропустила. І справили. Справили їй три ювілеї протягом того самого року, а тепер вона готується до четвертого.

З листування редакції дитячого журналу "Волошка"

Подаємо цікавіші листи з архіву "Волошки". Оскільки журнал цей пише для дітей кожного віку, то й серед дописувачів є діти кожного віку, від трьох до восьмидесяти. Стиль деяких дітей більш дорослий, ніж стиль журналу, але це зрозуміло без пояснень (а з поясненнями незрозуміло). Правопис оригіналів, в основному, збережено.

1.

Дорога Волошко! Я вже двадцять літ читаю тебе. Почав я, коли мені було тільки дванадцять літ. Тоді я ще не змів по-українськи читати, але мені помагав наш песик Буцьо. Тепер я вже навчився вгадувати і без нього, що написано під "Гоца-Дьоцею". Бажаю тобі мільйон читачів, таких як я і Буцьо.

Твій Барабасик.

2.

Дорога Волошко!

Я прочитав у твоїх казочках, що котик сказав півникові: "А в тебе немає вусів". Це правда, бо в півників немає вусів. Але прошу сказати тому дідусеві, що на-

писав такі небилиці: котик не міг такого сказати, бо він не вміє говорити!

Альдо Джексон, 5 літ.

3.

Дорога редакціє!

Я хочу розказати, як я став читачем “Волошки”. Одного разу перед Різдвом я був дуже нечемний. Моя тітка Маня хотіла мені подарувати ловисапед, але за те, що я був нечемний, подарувала мені передплату на “Волошку”. Тепер я вже чемний, але “Волошку” читаю й досі.

Богданчик Буркун, 12 літ.

4.

Дорога Волошко!

Надсилаю тобі загадку. Прошу знайти розгадку і надрукувати в журналі. Дякую.

Олена Незвичайна, 8 літ.

5.

Дорога Волошко!

Я дуже люблю дивитися на українські журнали. Також я їх часом читаю, коли мама скаже, що дасть паса. Особливо мені подобаються “Тарзан” у “Свободі” і “Гоця-Цьоця” у “Волошці”. Чи не можна зробити, щоб таких казочок було у “Волошці” не одна сторінка, а шість?

Ліліяна Кучма, 15 літ.

6.

Дорога “Волошко”!

Прошу надрукувати мій вірш. Надсилаю тобі 50 центів гонорару з моєї свинки. Оце той вірш:

Сьогодні іде і падає великий сніг.

Взавтра казало бюро непогоди,
Що будуть великі води.
Всі гарні народи
Єднайтесь до згоди,
Щоб були гарні моди.
Українка я маленька,
Українці батько й ненька.

Габріеля Фернандез.

7.

Дорога "Волошко"!

Прошу викреслити мене із списку передплатників, бо мій син, для котрого я повищий журналик випишував, минулого року оженився. Дякую, що допомогли мені виростити й навчити розуму мою дитину.

Онисим Загоруйко.

(На це редакція "Волошки" дала таку відповідь:

Вельмишановний пане Загоруйко!

Вашу передплату ми не канселюємо. Просимо передплачувати наш журнал для евентуальних внуків.)

8.

Дорога Волошко!

Оскільки ви реклямуєте "Волошку", як журнал для дітей кожного віку, я хотіла б запитати вас, а чого в нім немає любовних історій?

З надією й привітанням

Бажанна Переквітла.

Ні вище, ні нижче, а якраз посередині

Дев'ятий літературний конкурс СФУЖО цікаво інакший від усіх попередніх. Як завжди, на нагороди призначено, дякуючи Марусі Бек, по сто долярів, і до участі запрошені “жінки-письменниці або всі, хто хотіли ними бути”. До речі, поміркуємо трохи про це: чи не була б це фірточка, що нею на конкурс могли би пролізти чоловіки? Адже право участі надано жінкам-письменницям і всім, “що хотіли б ними бути”. А що якби котрий чоловік захотів стати письменницею? Якщо Марко Вовчок писала під чоловічим псевдом, чому не міг би чоловік писати під жіночим? Такі випадки вже й були, а тепер, завдяки жіночому визвольному рухові й формулі конкурсу СФУЖО, їх може стати більше. Проте, оскільки досі жодна премія не припала чоловікам, можна зробити висновок, що ніхто з них не захотів бути жінкою, навіть задля літературної нагороди.

— Я б на таке пішов, — казав мені один літератор. — Але може статися, що нагороди не отримаю, а тільки себе на сміх виведу. Хай уже вони самі беруть ті нагороди, а я важитиму на Нобля.

Справді спантеличила жінок-письменниць і “всіх, хто ними хотів би бути” вказівка, що одну нагороду призначено для учасниць “нижче 35 літ”, а другу — для учасниць “вище того віку”.

Отут то й почалось . . .

— Що значить “нижче 35 літ віку”? Може — що одна нагорода для низеньких, а друга — для високих?! То хто ж і коли буде нас міряти і з якими закаблуками?

— Ні! Вище 35 — значить, людина ще молода й росте. А нижче — то вже до землі хилиться.

— Якраз навпаки: нижче 35 — значить, ще не доросла, дитина ще; а вище 35 — це вже старша генерація. Отак, як у нас: я, наприклад — “нижче”, а ви — “вище”.

— За документами й справді так би виглядало: мені 36, а вам 34. Але, по-перше, я своїх документів нікому не показую, а по-друге, і в мене, й у вас вони “підмолоджені”, і ви про це дуже добре знаєте.

— Вам ще можна якось розіоратися, — втрутилась у суперечку третя дама невиразного віку. — А от мені якраз 35, і я ніяк не можу вирішити, чи я вище, чи нижче . . .

— Щасливиця! Ви маєте вибір, а отже, й усі передумови для виграшу.

— Звичайно, що маю, але в якій категорії вигідніше?

— В тій, що “нижче”. І в молодій генерації будете, і більше шансів на перемогу, бо менше змагунів.

— А що як сама Маруся Бек спокуситься на такі умови та й надішле новелю на свій конкурс? Може і сотня в гаманець вернеться . . . Наша ж Маруся красномовна, то може й тут позмагатись. А як виграє, матиме сатисфакцію за програні вибори на мейора Детройту!

— До того ж, вона може йти в “нижчу” категорію, бо її день народження припадає тільки на переступний рік, так що вона вчетверо молодша від свого віку.

Скоро до управи конкурсу почали сипатися з усіх сторін листи проти пониження жіночої гідності. Скажіть будь-ласка, яка, врешті, ріжниця, вище чи нижче?

Таж у нас ані одна громадська діячка, хай би їй і вісімдесят стукнуло, не згодиться на влаштування ювілею. Ювілеї — це чоловічі привілеї, а ювілеї жінки — це її гарний, молодечий вигляд. Ну, а метрика, замкнена на три замки, бережеться тільки для Social Security.

Деякі письменниці з обурення навіть збойкотували цей конкурс! І така скоїлась біда з тим розподілом на молодших і старших, що ось уже добігає реченець нового конкурсу, а журі ще й досі не розсудили попередній.

Врятувати ситуацію можна було б так: призначити обидві пермії для учасниць **нижче** 35 літ при умові, що журі не вимагатиме посвідки про дату народження.

1971

Штани

Настали такі часи, що жінки все більш уподібнюються до чоловіків, а чоловіки — до жінок. Жінки носять сорочки, краватки, хлопчачі зачіски, приховують під просторими балахонами атрибути, що їх раніше так ретельно виставляли напоказ; чоловіки вдягають вишиті блюзи, намисто, навіть сережки, запускають довгі коси, стають на закаблуки. У висліді, все людство набуває однорідності . . . Одного лише бракує: хоч жінки вдяглись у штани, чоловіки ще не ходять у спідницях.

Отож, все можна віддати, тільки не штани. Ця проста одежина, логічно припасована до двонової будови та функцій людини, з деяких часів стала символом сили, мужности і навіть влади. Ще в дитинстві наступає той час, коли хлопчинку вдягають у штанята, і тоді всі бачать, що то — майбутній вождь нашого народу. А вже як доросте він до довгих штанів, справжніх, таких, як тато носить! Після цього вже й материні ляпанці не змусять його доношувати короткі штанята. На день народження, ще й дотепер, штани — найбільш бажаний подарунок (а зовсім не краватки). Ну, а дорослі? Штани — найпотрібніша для чоловіка одежа. Без сорочки можна обійтись, особливо влітку, але штани — це остання річ, що її пропивають у корчмі, і коли вже до такого дійде, можна махнути рукою й лишити таку лю-

дину напризволяще. Загубити штани — це так, як загубити голову. Як же висміюють такого чоловіка, що, прокинувшись, не може сам собі дати ради, а тільки питається:

— Жінко, де мої штани?

Хто має штани, той порядний. Хто ж їх не має — той безштанько. У Франції таких нікчем називали санкюльотами. А в нас презирливо казали: “Пани, на трьох одні штани”. Ну, а в подружніх сварках найвагоміший аргумент був такий:

— От я тобі покажу, хто в нашій хаті штани носить!

Філологи кажуть, що слово “штани” в старовину мало вплив на багато похідних морфем, що так чи інакше зв’язані з красою і владою; сліди цього ще є в таких словах, як “баштани”, “каштани”, “штаб”, “штандрт” і “штати”. Крім каштанів, до установ, символізованих вищезазначеними словами, ще до середини минулого століття жінок не допускали, так само, як і до вдягання штанів.

— А я з цим не згодна, — заперечує моя приятелька Андріяна, що носить чоловічі штани й чоловіче ім’я. — Жінки носили штани ще в гаремах. Може і твоя прапра-пра-прабабця Роксоляна ходила в штанах. Але чи означало це рівні права із чоловіками?

— Теж мені штани! Таж ти придивись, із чого вони зроблені! Хіба ж чоловіки згодились би ходити в таких прозорих, як люстро, тканинах? Ті, з дозволу сказати штани, були лише для того, щоб чоловіки бачили, що жінки голі.

Андріяна признала мені рацію.

— А чоловіки носили колись спідниці, чи то пак, сукні. Греки й римляни ще перед Христом, а всі наші святі, на чолі з самим Ісусом, теж ходили в сукнях, — як би їх не називати: туніки, чи тоги, чи хітони . . . А греки й шотляндці їх і тепер вдягають!

— Носять, якщо хочуть людей розвеселити! А кож-

ного дня вони їх так носять, як ми запорізькі шаравари! Але, власне, це мені й потрібно: якщо греки й шотляндці мають право носити спідниці — чому ми не маємо права вбиратись у штани?

— Хто ж тобі забороняє?

— Мій шеф. Вдягла оцей костюм на роботу, а він викликав мене і сказав:

— У нашім бюрі я ношу штани! Мені потрібна секретарка, а не секретар.

Отже, Андріяна мала рацію. Вдома вона могла одягнутися хоч і мавпою, але на праці права її були обмежені.

— Дивно, — сказала я. — Через те, що я сама не люблю штанів, я про це ніколи не задумувалась.

— Таж ти пригадуєш (ми ж із тобою однолітки), як під час війни ми перефарбовували військові штани та робили собі модну ношу. В ній і до Німеччини поїхали. Дивимося — а німкені по Берліні в штанах чимчикують, особливо взимку. І так не було їм перед ким свої чари виставляти, тож ходили, хто в чим міг.

— А ти забула, як тебе поліцай за штани заарештував?

— Так, так, пригадую. За те, що чоловічі. Жіночі штани мали застібатися збоку або принаймні ззаду.

— А чому ж так? Яка різниця? Чому чоловікам можна застібатися спереду, а нам — ні?

— Він мені сказав, що коли нема на це потреби — то це — непристойність, подібно до того, якби чоловік одягся жінкою.

— Ну, і що ж ти тоді зробила? Мусіла перешивати?

— Ні, просто вдягла штани задом наперед. На мені й так усе висіло, я була тоді з усіх боків однака.

“Тепер теж”, — подумала я, але не вимовила. Андріяна за двадцять літ потовщала на сорок фунтів.

— Тепер то вже жінки доборолись до того, що мо-

жуть мати зашібку, де завгодно, а можуть її і взагалі не мати.

— Слухай, Андріяно, ти стаєш цинічна!

— Ти сама цинічна. Я просто хотіла сказати, що тепер жіночі штани здебільшого на гумці.

Як ви знаєте, жіночі фігури, скільки б їх не було, діляться на дві основні групи: такі, що їх варт виставляти, і такі, що їм краще сховатися. Але це зовсім не значить, що жінки діють так, як їм належить. Багато з них, за принципом “*Contra spem spero*”, кидають виклик другам і недругам і виставляють напоказ усі свої двісті фунтів. Найкраще цього можна досягти в обтислій сукенці або штанцях, пошитих для підлітків. Але Андріяна носила штани з іншого розрахунку:

— Штани скрадають фігуру. Уяви собі мого або хоч би й твого чоловіка в плетенім джемпрі, тоді ти зрозумієш, що я маю на увазі. Уявити свого чоловіка в сукні я не змогла, але, уявивши в сукні Андріяну, я прийшла до висновку, що вона б на тім виграла. Проте, як добра приятелька, я знову змовчала.

— До того ж, у штанах зручно, — додала Андріяна.

— Якраз навпаки, і саме тому я їх не хочу вдягати. Ще поки стоїш, то так-сяк, а як сядеш — то аж тріщать. В спідниці багато вільніше, та ще й ноги можна показати, кому захочеш. А вже як літо прийде — то в штанах, далєбі, як у печі. Ні, нехай чоловіки паряться у своїх символах влади, а я вдягну міні-спідницю.

— Тут я з тобою згодна. Влітку ми можемо використовувати свої жіночі привілеї й носити легкі сукні. Але головне в принципі: ніхто не сміє нам забороняти носити штани, тоді, коли нам це потрібно. Геть чоловічу тиранію!

Я задумалась над цим, лишившись насамоті. В дитинстві я козакувала над усіма хлопцями з нашої вулиці, і ніхто мене не пригнічував. Як я підросла, було в мене

нормальне число залицяльників (відгадайте скільки). Вийшла заміж не за такого вже поганого чоловіка, і він мене ніколи не кривдив. Маю дочку: коли б ще мала сина, то може б хоч від нього зазнала якої несправедливості? . . . Не знаю. “У кожного своя доля” . . . І мені ніколи не хотілося носити штанів. Ношу я штани (та ще й чоловікові) тільки для двох okazji: коли фарбую на драбині гараж і коли лізу на яблуню здіймати нашого кота. Бо в нас такий дурний кіт, що любить вилізти на дерево, а злізти вниз боїться.

Проте, із штаньми я маю тепер біду. Справа в тім, що цього року модні кравці зробили генеральний наступ на короткі сукні й наказали жінкам цілого світу вдягнутися в довге. Перші хоробрі випробували довгу одіж і не вподобали. Кравці покищо не здаються, але почали привчати дам до довгого через штани. Спекулюючи на сентименті змагань за рівноправність жінок, вони закликають їх купувати костюми: жакет і штани; або ще краще: коротка сукня й штани.

— Як прийде весна, можете штани закинути на грище й ходити в самій туніці, — пояснювала мені продавчиня.

Теоретично воно так, але коли б я вискочила в такій короткій туніці, мене мабуть би заарештувала навіть ліберальна американська поліція. Проте, до цього не дійшло б тому, що просто чоловік мене не випустив би з хати. Він наперед заявив, що в штанах я ходити можу, але без штанів — ні.

А тут надходить Великдень, і я, як і кожна жінка, мушу мати обнову. Заходжу в котру крамницю — знову мені виносять комбінації штанів із туніками й жакетами.

— Не хочу штанів, дайте мені спокій! — Закричала я на всю крамницю. — Покажіть мені оту гарну сукню з мережива.

Поміряла. Досить непогано. тільки закоротка. По-

дивилася — є запас, можна відпустити. Спитала ціну — неймовірно дешево.

— Чого це вона така дешева? Може з яким дефектом?

— Ні. Просто, до неї ще належали штани, та хтось украв, от ми й випродуємо цей залишок за пів ціни.

Проте, з убранням ще не біда, а от моїй дочці трапилось дещо гірше. Вона також ходить переважно в штанах, але їй личить багато краще, ніж Андріяні. Має відповідну фігуру. Але якби я не була її мамою, то часом могла б на вулиці взяти її за хлопця. Вона й товаришує із такими хлопчурами, як сама. Яюсь прийшли ми в її школу на вечірку. Дочка повела нас до вчителів, познайомила з кількома приятельками, а тоді лишила нас, та й пішла з дівчатами в бічний коридор.

Тільки завернули за ріг — чую, щось кричить наша Надійка.

— Гей, Френсіс, що ти, сліпа?! Це ж для чоловіків!

А Френсіс, не зважаючи на пересторогу, пішла не за дівчатами, а туди, куди йшли тільки споконвічні володарі штанів.

— Мамо, вже два тижні, як я із ним познайомилась, і тільки сьогодні довідалась, що це — хлопець, — призналася Надійка.

1971

Спіймано на гарячій

Присвячую 20-літтю “Жіночого Світу”

Пані Олена де не пішла, де не сіла, то з “Жіночим Світом”. Цебто, із своїм чоловіком Петром, в першу чергу, і з журналом у другу. Але пан Петро вважає, що із журналом в першу чергу, а з ним, то вже як прийдеться. В кожному разі, без чоловіка пані Олену побачити можна частіше, ніж без журналу. Тож і не дивно, що став пан Петро ревнувати жінку . . . до журналу!

— Що це ти так поштаря виглядаєш, як рідну маму? Може, Ромко заручився чи яку медалью дістав?

— Ні, вже час на червневий номер, а його немає. Пані Міка свій вже позавчора одержала і навіть пиріжок спекла за приписом Марти Кавулі — і що я тепер гостям подам, як прийдуть до нас у суботу?!

— А що трапилось із маминими приписами?

— О, таж треба щось новенького, модерного, і не дуже кальорійного . . .

— Ну, не журись: запевняю тебе, що взавтра журнал прибуде.

І спарвді: журнал другого дня прийшов, хоч поштар його не приніс. Але як пані Олена пішла поливати редьку за хатою, то “Жіночий Світ” вже ви-зирав із скриньки сонливо-заплющеним оком своєї об-

кладинки. Пані Олена так зраділа, що й не задумалась над тим, звідки ж той журнал приблукав. Пішла читати, як належить культурній читачці: спочатку передовицю, потім статті, віршики, звіти відділів, і аж наостанку взялась теоретично й практично за довгожданий піріжок.

Пані Олена приєднала минулого року аж трьох передплатниць, а з четвертою розсварилася за те, що та не згодилась. А одного разу сказала чоловікові таке:

— Знаєш, Петре, давай передплатимо журнал і для нашого Ромка. Там і для дітей є свій кутик.

— Чи ти, Олено, не здуріла? — Аж підскочив Петро. — Яка ж він дитина? Двадцять шість літ хлопцеві, а вона йому дитячі віршики посилати думає! Ти йому не баєчки, а фотографії гарних дівчат посилає!

— А в нашій журналі і фотографії гарних дівчат є . . .

— То вирізуй їх для Ромка із свого журналу, і не забудь ще й адресу подати — ото буде добре діло. Взагалі, не подобається мені ваш журнал аніскільки. Одна назва чого варта: “Жіночий світ”! Подумаєш, яка сегрегація: тільки для жінок. Назвали б якось патріотично: “Готові до Походу Кожної Хвили” або “Вище Прапор Національної Гідности” — оттоді може б і який чоловік ваш журнал прочитав!

— Але ж чоловіки — це теж жіночий світ, ще й як! Ми ж вас любимо, шануємо; ми ж вас і народили, й виховали, — пробувала Олена втихомирити Петрові протести.

— Знаємо, як ви про нас думаете! “Ти, коханенький голубчику, звари борщику та посиди з дитиною, та не забудь помити посуд, а я піду на жіночі збори”. Ну, наш Ромко вже виріс, то мене Бог від такої долі зберіг, а наш сусід Тимко як прийде з роботи та надягне хвартух, то вже аж на спання його скидає. Чим він інкакший

від своєї жінки? Хібащо тим, що не народив те дитинча — але ж і вона не народила, бо адоптоване. Ну, і де ж у нас такий журнал, що називався б “Чоловічий світ”?! — А “Вільна Україна”, а “Українське козацтво”, а . . .

— Придивися добре, і ти побачиш, що там без жінок не обходиться. І навіть отаманом козаків була жінка, Фатіма Омельянович-Павленко.

— А в нашій журналі теж є чоловіки: от подивись — цю статтю написав Роман Львівський!

— Львівський? Хм . . . Мабуть що він Вінніпезький. Бо в вашій редакції якщо і є романи, то хіба між якою гарненькою секретаркою і складачем. Це псевдо якоїсь пані.

— Не можу довести, бо не знайома з паном Львівським. Але ось допис підписаний: Іван Хрін — і фотографія, з котрої видно, що автор — чоловік.

— А нехай йому хрін, цьому Хрінові: це перекинчик із нашого чоловічого фронту. Але таких небагато.

— Як небагато? А от пишуть до нас і Ярослав Рудницький, і Мандрика, Микита Іванович — обидва з докторськими дипломами, а жінок не цураються.

— Та хто ж вас цурається? Ви чудові, тільки не робіть проти нас фронту. А щодо Мандрики й Рудницького, то це ж такі відомі дамські приклонники, що від них інакшого поведження й сподіватися не можна.

— Вони — справжні лицарі, а такі, як ти — нечемні грубіяни і таке інше. Давай краще більш на цю тему не говорити.

— Добре, але я ще хотів спитати — чому ви не пишете в журналі таких речей, щоб чоловікам було цікаво? Бож і нас цікавить жіночий світ, але не вишивки й приписи, а, скажімо, політика.

— А хіба в нашій журналі нема політики? Правда, ми не дуже дискутуємо про американські вибори чи по-

дії на Середнім Сході — це всі ми можемо прочитати в американській пресі або в “Свободі” — але ми весь час довбаємо, товчемо, гриземо, мелемо, точимо, буруємо питання нашої, **української** політики: як виховати, як зберегти наше молоде покоління, щоб ми не розсіпалися піском по чужих землях. Чи ж це не політика?

— Може й політика, але треба дискутувати і про наші політичні партії та про становище в зв'язку із світовими подіями.

— Але ніяке становище не вийде без молодого покоління. Сучасне без майбутнього — це минуле. Ну, от як ви, чоловіки, політикуєте? Щось я не дуже з цим обізнана.

— Та ж я ходжу щоп'ятниці на політику до народної гостинниці!

— О, **така** політика! Але на дискусійні панелі, на доповіді ти щось не дуже вчащаєш!

— Бо ми вже все перед тим за барою продискутували — так дебатували, що десь коло третьої ледве розійшлися. То вже вдруге не треба. Але годі про політику. Он їсти хочеться. Може б ти, жінко, приготувала щось смачненьке, наприклад, угорську лакоминку?

— Угорську? Чому саме угорську, а не румунську? Дивний збіг обставин: якраз в останнім “Жіночим Світі” є припис на угорську лакоминку.

— А на румунську нема? Я можу тобі подати.

— Ти збираєш приписи?!

— Ні, я з пам'яті. Її робити так: треба вкрати десяток яблук . . .

— А купити не можна?

— Ні, в тому сенс і таємниця припису.

— Ну, то я такого спекти не можу. Мусиш задовольнитися угорською, коли вже набридли українські.

Пані Олена пішла готувати лакоминку, а пан Петро заховався за гаражем, за бузковими кущами, де стояли

два зручні лежаки. Чути було шелестіння паперу — щось там читалося. Раптом кущі зашуміли, і з них впливла пані Олена з повною тацею лакоминки. Те, що вона побачила, так її здивувало, що пахуча й паруюча лакоминка полетіла додолу.

— Так ось хто підчитує мій журнал, і тому то він кожного разу запізнюється! Добре, що я не послала до редакції скаргу, — а вже збиралася! Такий то ти в мене ненависник “Жіночого Світу”! Ану, давай сюди — подивлюся я, які то ти політики тут вичитуєш. Ну, так я й знала: на одній сторінці — кухарські приписи, а на другій — світлина королеви вишиваних вечорниць!

— То я для Ромка збирався вирізати та обміркував, чи варта вона Ромкової уваги . . .

— Ромкової! Твоєї уваги вона варта . . . От і пропала лакоминка! Ну, їй-бо бити буду!

— Не бий мене, я зараз же другу спечу . . .

— Та хіба ж ти вмієш?

— Вмію. Як ти працювала на другій зміні, а Ромко ще був удома, то ми вдвох варили, так, щоб ти не знала.

— То ти так давно “Жіночий світ” читаєш?

— З самого початку, як ми передплатили. Мушу признатися, таки добрий журнал. Одне погано: Мандрику й Рудницького ви друкуєте, а мене — ні.

— А хіба ти і статті писав?

— Дещо був надіслав, під псевдонімом “Тета Секлетта”.

— Ну і що?

— Повернули. Казали, що псевдо невдале, загумінкове.

— То треба було ще раз попробувати.

— Я й пробував — надіслав те саме під псевдом “Тьотя Мотя”, то сказали, що вони не приймають матеріялу від москочок. Але я таки придумаю якийсь добре псевдо і ще раз зашлю. Може ти мені допоможеш?

— Пиши під своїм власним прізвищем, і будеш улюбленцем дам, як Мандрика й Рудницький.

— Може й так, але боюсь, що як піду до бари на політику, то мене там засміють. Це, знаєш, серйозне рішення.

З хідника до них махав поштар. Олена схопила конверт.

— Телеграма з Монреалю! Ромко заручився з Марусею!!! Ну, Петре, тепер уже для них неодмінно передплатимо “Жіночий Світ”!

1971

Володар і раб Фльоріди

Екзотична, мріяна Фльорідо:
Я твій гість, володар твій і раб!

Так писав у своєму бльок-ноті ще на півдорозі до своєї мрії відомий смертельно-довгими поемами бездипломний поет Лев Троянда (псевдонім, на ознаку царя звірів і квітів). Хоч поет Троянда насправді не був ні квіткою, ні звіром, уява може зробити вас, чим бажаєте, і навіть дати вам уявне царство.

Місто Маямі спарвді екзотичне, але не для всіх. Тубільці так само, як десь у Чікаго чи Детройті, сплять до останнього дзвінка, ліниво позіхають і йдуть на працю в штучно охолоджені будинки. Шофери й порт'є чатують на поживних гостей і наскакують на них зне-нацька із спритністю пантер. Так, Фльоріда приймає всіх — як гостей, володарів або рабів, — залежно від спроможности вашої кишені. Розум великого значення не має.

Скільки ж у кишені є у Лева:
Вистачить для всіх твоїх приваб?

Справа не легка: Троянда ніколи не знав, скільки в нього в кишені: доляр, два чи аж цілих п'ять. Злодії тільки тому його не грабували, що справа не вартувала

ризик. Поет ходив у авреолі бідности, як у панамським капелюсі. Проте, коли інспекція руки, засуненої в охлялу кишеню, виявляла не більше доляра, Троянда ставав практичним, педантичним, аскетичним і ощадним. Тоді в нього й четвертака ані випросиш, ані не вкрадеш. А отримає із “Свободи” гонорар (їй-бо часом таке трапляється!) — знову починається безмежне марнотратство. Тоді Троянда, як віл, “їв сіно, сіль і всякі інші сласті”. Широка поетична натура!

В Детройті всі знали, що Троянда — бідак. У Фльоріді ж його стріли, як багача, такого, що в нього гроші й кури не клюють. До речі, чи хто коли бачив, щоб кури клювали гроші?! Може колись робили гроші з кукурудзи?! . . . Багато є темних приповідок, ще й досі не розгаданих: “Темно, хоч око виколи” . . . “Вискочив, як Пилип з конопель” . . . “Один, як палець” (коли пальців на руці, аж п’ять) . . . В кожному разі, в Троянди грошей кури спарвді не клювали, бо не було чого.

Справа в тім, що бідні їдуть до Фльоріди автами, а багаті — поїздом або літаком. Вони не хочуть морочитися з автом, а, приїхавши, наймають таксі. Поет наш був такий бідний, що й авта не мав, тому він приїхав поїздом. Убраний він був сіренько, цебто, так, як люди з достатком, що не потребують реклямувати себе одежею. Тільки, на відміну від багачів, Троянда стріляв у очі всіма кольорами своєї райдужної краватки. Це йому подарував на дорогу його друг, маляр-модерніст Карамеля. Чи треба казати, що ту краватку він сам розмалював, та ще й із зав’язаними очима? Дивитися не неї треба також із зав’язаними очима . . .

Вийшов з поїзду, подумав хвильку —

Ну, в який його поткнутись бік?!

Став Троянда на пероні й міркував віршами . . . Все одно ніхто не розумів. Навколо все виглядало, як і в рідному Детройті: цистерни нафти, газолінові станції з

намальованими трояндами на вивісці — мабуть, ті троянди пахли, як газолін . . . паскудні крамниці з покидьками, бродяги-дон-Жуани з улесливими котячими мордами — і ціла армія таксівок . . . А на обрії, як міраж, вирисовувались стрункі силуети пальм . . . При брамі чатуавли таксівки.

“Так я вам одразу й дамся”, — подумав мудрий Троянда й пішов до станційного буфету, щоб підкріпити дух і тіло.

Замовив яєшню, другу, третю і вже розщібався для четвертої, коли глянув — а біля нього вже присів шофер. Теж ніби поснідати прийшов.

--- Добрий день, північний блідолиций друже!

--- Галло, -- обережно буркнув Троянда.

--- Сидите?

--- Сиджу.

--- Тільки приїхали?

--- Я не приїхав, а заїхав. Проїздом.

— О, проїздом! Куди ж ізвідси?

Троянда відчув, що зловився . . . Куди поїдеш далі з Маямі? Хібащо до Кастра в гості! Шофер і не чекав відповіді на це питання. Він вже зарахував один до зера на свою користь.

— Чи не повезти вас куди? Я б вам показав, що треба і що не треба, і всього за п'ять долярів на годину. Не більше. Аби ви мені навіть самі більше давали — не візьму, бо така вже в мене прямолінійна натура. Йй-бо кажу, що думаю!

“Ну що ж, — подумав Троянда, — не він, так другий. Будь, що буде”.

Може й дурисвіт який, а тільки

Не дурний, як видно, чоловік.

Спритність я приймаю без обурень,

Серджусь лиш тоді, коли одурить дурень . . .

І через п'ять хвилин авто, оперезане жовтогарячою

реклямою, возило Лева Троянду по Маямі. Шофер мов, як електричний млин:

— Цей острів, названий Гібісковим, зроблений руками людськими. Тут простір продавався на гальони. Може б вам продати пару гальонів землі, чи то пак, води? Всього півдоляра за гальон.

— Що я буду робити з водою? Плавати в ній?

— Купити землі (теж по півдоляра за фунт), насиплете собі острів, та й будете розкошувати, немов король гангстерів, Аль Капоне, що жив у цім палаці.

— Де, де? — Зацікавився Троянда.

— Уже проїхали. Можемо вернутися, але за те надвишка.

— Ніколи не вертаюся назад. Що пройшло, те пройшло,— багатозначно виголосив поет.

— Маєте рацію. Його й так уже нема на світі, а в цій віллі живе одна побожна багата католичка. За певну суму вона, за попереднім домовленням, приймає екскурсантів. Вже чималий капітал на тім нажила во славу Божу.

“Як свої колись я видам вірші,
Може віллу в неї відкуплю . . .”

Помріяв наш поет, бо хто ж йому заважав мріяти?

— А що це за дерево, облуплене, як сорочаче яйце? Спиніться біля нього, бо я ним зацікавився.

— Це, бачте, папірус, — безбожно брехав шофер. — Люди колись здирали цю кору й писали на ній, бо паперу не вистачало . . . Троянда зфотографував “папірус” з восьми боків, на чорно і на колір. Якийсь дурень казав йому, що це тільки в Єгипті росте! От він привезе доказ, що папірус росте і в Маямі. А найскорше він тим похвалиться перед панною Парасею і перед професором Сліповидьком.

— А чому тут пальми обцементовані?

— Щоб гусинь їх не їла. Вредна така, що й цемент би зжерла, якби зуби мала . . . Ми вміємо берегти наші дерева . . . Троянда побожно обходив їх величності королівські пальми й не здогадався помацати їх кору. Так він і повірив, що то цемент. Таксі повільно об'їжджало Маямські закутки, і скрізь шофер оповідав сенсаційні небилиці. Тут був палац, населений самими тільки сенбернарськими собаками, конвенція бльондинів із чорними очима, пахучі квіти, що задурманювали людину й тоді її поглинали . . . При березі моря стояло кілька підгнилих човнів.

А човни тут від Детройтських гірші.

І цьому не рівня кораблю . . . — Задоволено констатував Троянда. А корабель якраз навантажував туристів на риболовлю.

— Завтра і ви можете поїхати й зловити якусь гарну рибу. Тепер найкраще клює жидівська риба.

— Що ж то за така жидівська риба? Чому вона так зветься?

— Бо таку морду має, ще й відригує, — відбрехався шофер, що мав упередження до деяких народів.

Зфотографувавши ще й жидівську рибу, Троянда поїхав далі.

Де ж бо помаранчі злотошкірі?

Де ж дівчат засмаглих водограй? —

Дивувався наш поет. Покищо він не бачив ні того, ні другого . . . Аж раптом гульк! Стоїть кіоск, а в нім золота, як помаранча, дівчина продає золоті, як дівчина, помаранчі . . .

— Прошу зачекати хвилину, — попрохав Троянда. Шофер задоволено посміхнувся: це була саме та хвилина, котрій сказано “зупинись!”

Проте, не більш ніж за хвилину поет вернувся із кошиком солодких помаранч і кислую міною. Міна була подвійно кисла, бо мусів купити помаранчі — і от тепер

носився з ними. Як кажуть, дістав коша. Таки дістав. Та ще й заплатив за те добренько.

“Певно в неї є хтось кращий від мене” — зідхнув бідний мрійник . . .

— Може хочете зфотографувати ту дівчину? — Запитав шофер. — Це — типова фавна Фльоріди.

— Краще я зфотографую отого крокодила. Він не менше типовий.

І хоч як привітно зубки шкірить,
Купиш помаранчі — і прощай . . .

Троянда втратив настрій і забажав до готелю.

До найближчого треба було їхати цілу годину. Шофер знав, куди завезти туриста добрим маршрутом . . . Дорогою зфотографували симпатичних крокодилів і кілька поважних і мудрих папуг. Біля дівчат Троянда вже не спинявся.

Шофер вибрав Троянді добрий і недорогий готель, але за свої мандри заломав таку ціну, що зруйнував бідного поета ушент. Добре, що Троянда купив квиток у два боки, а то не мав би на що повернутись. Спинятися в цім недорогім готелі вже теж не було за що, отож, віддавши шоферові всі гроші з гаманцем, Троянда сів у автобус і поїхав на залізничну станцію. Там він просидів ніч на лавиці, а рано-вранці від'їхав до рідного Детройту.

Я прибув володарем і гостем —
А від'їхав, як нікчемний раб . . .
Хоч бери плигай у воду з мосту,
Хоч в печеру лізь, неначе краб . . .

Отак закінчив Фльорідський похід славний у своїй уяві цар звірів і квітів — поет Лев Троянда. Бо знаючи багато цінних приказок і прислів'їв, він забув головне: не спитавши броду, не лізь у воду.

Інтермедії

Перед Оркестра-Голом цибатий юнак з бородою Ісуса Христа і смутноока дівчина з обличчям страдної Богоматері роздавали протестаційні летючки. Проте, публіка вже заздалегідь купила квитки й більш-менш вирішила важливу проблему “To be or not to be” (Йти на концерт— чи бігцем бігти).

— Чому, наприклад, їхати до Києва і там відвідувати концерти можна, а як артисти приїдуть сюди — то вже й ні? А чому, наприклад, платівки Гнатюка купувати й слухати можна, а його живого слухати не можна?

— Бо як ви свої платівки слухаєте, ніхто не знає, що ви тоді виробляєте: чи плачете, чи лаєтесь, чи молитесь . . . А от як тут впадете в транс та почнете коники відливати — зі сцени вас будуть бачити.

— Гаразд, куме, я буду триматися, якщо ви будете.

— Отже, умовились: жодних емоцій. Сидітимемо, як єгипетські мумії.

— Або як Тьмутараканські боввани.

— Це вже ви, куме, бовван, а я мумія.

— А чого це в перших рядах стільки порожніх місць?

— А це прибережено для тих, що пікетують. Зроблять свою справу, то прийдуть, щоб перевірити наслідки своєї кампанії.

— А може це для совєтської охорони?

— О, ні, ті за кулісами. Звідти краще публіку видно.

— Слухай, Котуню, коли ти вже навчишся добрі місця вибирати? Ну що ми в цім третім ряду побачимо? Від скрипаля ноги, а від піяністки — роги . . .

— Тут треба не бачити, а чути. Музику треба сприймати з заплющеними очима.

— Я пробую так сприймати твої сольоспіви, але не помагає. Таку музику треба сприймати з затуленими вухами!

Тим часом заля наповнювалась . . . Почало з'являтися високе панство. Дами вбрані за останньою модою — в довгих циганських спідницях, а до них мінкові шалі. Та не думайте, що їх хтось одягає на плечі! Ні, за останніми приписами моди їх треба волочити за собою, як непотрібне сміття, що до вас причепилося, і ви не знаєте, куди його діти. От як хто наважується прийти на оперу куцоштаном, то можна й мінк на плечі покласти. Дуже пасує за принципом контрасту й бальясує брак матеріялу навколо ніг.

— Добридень, Настуню. А де ж твій чоловік?

— Та, слава Богу, втік. А де ж це твоя жінка?

— Та, слава Богу, я від неї втік.

Стрічаються тут давні знайомі, а також багато такої публіки, що її ви ніде інакше не побачите. Вони в СРСР їхати не хочуть навіть в гості, але на концерти підсоветських артистів, не тільки українських, а й “взагалі”, біжать; їх і так ніхто не знає, то ні перед ким виправдуватись не прийдеться.

Раптом, як янгол з неба, або ж як чорт із пекла, незримо промовляє заповідач, що, мовляв, концерт починається.

І концерт справді починається. Один на сцені, а другий — у серцях присутніх.

Програма розрахована прецизно:

Спершу дві арії німецькою мовою — для колишніх коляборантів. Потім — італійська пісня — для тих, що видали дочок за італійців. Шведською мовою співати

не треба, бо таких родичів у нас мало, але варт би було ще щось по-польськи. Наступна точка — для гетьманців: “Гетьмани, гетьмани” . . . По закінченні — бурхливі оплески. Але чи дійшов до всіх той сенс? “Минулося . . . А те, що минуло, не згадуйте, пани-браття” . . . Навіть не “товариші”, а “пани-браття” . . . — А це — про мене . . . — Прошептала 60-літня красуня, коли баритенор почав “Ой ти, дівчино . . .” Її ніжне личко від уміло накладеного гриму виглядало на всі сімдесят.

Співак виводив ліричні пісні — мрії про зустріч. Давно було те розставання, але хто зна — може ще в кого мрія не вмерла . . .

“Ти скажи, чи не згасла любов . . .”

— На жаль, згасла, — зідхнув підсліпуватий дідусь із райдужною краваткою. — Їй тепер сімдесят. Мені вже такі старі не подобаються. Я люблю дівчаток.

І нарешті — для вмираючих на чужині журавлів співак заквавив тужне “Кру-кру” . . . Ту саму пісню, за котру нас би там у тюрму посадили. А тепер її нам привезли сюди.

Скрипаль був молодий, дуже талановитий і страшенно серйозний. Він ані разу не всміхнувся, грав тільки клясичні речі, і йому настирливо апльодували, щоб викликати усмішку. Можливо, він боявся ревнивої жінки, що йому акомпанювала.

— І чого її звать Чекіна? Чи вона чеки рахує, чи чекує рахунки?

— Авжеж, щось чекує. Від слова ЧеКа.

— А він сам? Що за прізвище “Криса”? Чому не “Щур”?

— Бо він — не та криса. Він — криса від крисані, бо західняк.

— А яка арія Гнатюка вам найбільше вподобалась?

— Не знаю, бо мені в вухах бринить інша арія — арія Карася.

— Котра саме?

— “Із тобою розведуся, на туркені оженюся” . . .
Це мені співав мій Омелько перед від’їздом на конвенцію.

— Не бійся, де вже він знайде туркеню?

— В Америці все є. Як на біду, за рогом нашої вулиці турецький ресторан.

Та перестаньте тому скрипалеві апльодувати, бо як почне він грати, то Гнатюкові часу не вистачить.

— Як я перестану, гляну на вас — а ви апльодуєте, то я й собі знов.

— А хто казав — як єгипетська мумія сидітиму?

— А хто — як Тьмутараканський бовван?

— Та я хоч мовчки апльодую, а ви кричите, як на гвалт! Ви, куме, не апльодуєте, а експльодуєте!

— А хто кричить “біс”?

— А що ж я маю кричати? “Чорт” чи “дідько лисий”?

— Цитьте, цитьте, “на біса” буде співати!

— А тепер я заспіваю вашу улюблену пісню: “Два кольори”, — промовив зі сцени співак.

— Еге, два улюблені кольори: синій і жовтий, — почулося пояснення з третього ряду.

— Ш-шу! — Зашипів у відповідь, як змія, свідомий громадянин із другого ряду.

Сповивши слухачів їх улюбленим “Рушничком”, співак розпрощався із задоволеною публікою. Люди почали розходитись, бо це ж таки наймана заля, а не в себе під церквою.

— А все-таки це досягнення, — почулося резюме.

Ми змусили советських агентів виключити із програми всі російські і просоветські пісні й дати нам тільки те, що ми волиємо. От якби таке на Україні, то мета була б досягнена. Не сумніваюсь, що наступного разу Гнатюк нам заспіває “Не пора”.

Нехай живе Різниця!

Не знати чого, з одвічних часів вважається, що сваряться самі тільки жінки — а чоловіки ні. От, мовляв, кожную страву Ксантипа закушувала своїм чоловіком, а він, бідолашний, одмовчувався . . . І хто б то повірив, що премудрий Сократ не знаходив чим їй відповісти?! Таж якби сварилась тільки жінка, то це була би не сварка, а ліричний монолог; в тім то й справа, що в цім ділі чоловіки не відстають, вносячи в сімейні трагікомедії належну пайку. А ви ніколи не чули дискусії **самих** чоловіків, без участі жінок? Та якби влаштувати конкурс на кращу сварку, всі премії припали б чоловікам! Хіба тільки наша славна Галина Журба могла б дістати якесь там третє відзначення, по-англійськи кажучи, “honorable mention”.

Щоб краще було сваритися, чоловіки поділилися на партії й політичні угруповання — і ще далі діляться. Кожна група має своїх чемпіонів по сварці, що потім сходяться на вирішальний змаг на світові конгреси. Переможців обирають до керівних органів, звідки вони можуть на весь світ демонструвати свої полемічні таланти і згори завдавати тон цілому українському громадянству.

Отож, чоловіки діляться та й діляться . . . Є в них і мельниківці, і аж трьох сортів бандерівці, і демократи

ріжних відтінків, і ОДВУ, і СУМ, і ОДУМ, і, здається, МУН, і гетьманці, й козаки, і ветерани, і ветеринари . . . Не так то у нас, жінок: ми неподільні, як атом. У нас тільки Союз Українок, та Золотий Хрест, та Жіноцтво ОЧСУ та Жіноче Товариство "Просвіта", та Марійські сестрицтва, та сестрицтва католицькі, та православні, та сестрицтва колишніх католиків, що стали православними, та новокалендарниці, та два жіночих союзи в Канаді, поміж котрими вся різниця в тім, що вони не знають різниці. Ви кажете, що це досить солідний поділ? Але ж і атом поділили! А все ж таки ми чемні цяці, і поділилися тільки трошки. В нас тільки один Союз Українок і один Золотий Хрест. І ми між собою ніколи не сваримось: для того в нас є чоловіки. А якщо вже жішки між собою і посперечаються, то хіба тільки за те, хто має право робити товариський вечір з оселедцем із хвостиком, а хто -- без хвостика. Хто програє, отримує хвостик.

А яка в жінок подивугідна точність! Узяти б ювілейні сесії Золотого Хреста. Недільну нараду почали з невеликим запізненням --- всього на дві години. Проте, в належнім місці голова зборів оголосила перерву до другої години.

--- Але ж тепер **уже** друга година! --- Почулася репліка.

І що ви думаєте? Від програми не відступили --- і точність дотримали: післяобіднє засідання почалось рівно о другій годині --- за чиказьким часом.

Коли настало сорокліття Золотого Хреста, заклопотались членки, як би ту знаменну дату гідно відзначити. Вирішили зібрати нараду для плянування. Одразу показалось, що це багато тяжче, ніж зібрати З'їзд!

--- Я на це не маю часу. Як приїду на нараду --- не зможу прибути на з'їзд, --- надійшла телеграма з Міннеаполісу.

— Хай голова сама розплянує, — порадила Філадельфія.

— У голови голова болить.

— То хай містогорова.

— Містогорова з міста виїхала.

— То нехай організаційна референтка — це ж її ділянка.

— Не зовсім так. Її роля — організувати організаторок, а вже ті мусять виконати організацію цілої організації.

Нема ради! Довелося збирати нараду, та ще й на соборнім ґрунті, щоб ні в кого вдома. А що єдине соборне місце в цілій Америці є Бавндбрук, то зібралися саме там. Посиділи на могилках, тихо-мирно все обміркували й вирішили зробити Золотий З'їзд в золотім жовтні, в Нью-Йоркським Стетлер-Гілтоні, а не під чиєюсь церквою. Щоб можна було похизуватися помпезними зачісками, і мінковими шаллями, і всіми іншими громадськими чеснотами. І щоб у архівах готелю, поряд із іменами королів та мільйонерів, були записані на віки вічні славні імена Ірени Вариводи й Оксани Генгало.

Хто приготує звіти, складе програму і таке інше — вирішилося одразу. Гірше було з вибором та затвердженням меню. Дехто із “патріотів — ол-де-вей” радив зарентувати гілтонівську кухню й накрутити там голубців. Інші казали, що легше й дешевше буде зробити голубці вдома й привезти їх на бенкет у золотій макітрі.

— Але в них “юнійна” обслуга, і нам не дозволять самим сервувати. А їхні незнайки поперевертають голубці дороги ногами й нароблять нам сорому. До того ж, як ми, в вечірніх свкнях та в мінках, голубці подаватимемо?

— Чого ж, — не здавались ентузіястки самобутньої кухні. — Це було б дуже оригінально! Ми навіть могли б улаштувати прилюдне змагання кращих куховарок на ліплення вареників. От, наприклад, виставити пані Лев-

кут проти пані Кричук. Що б то була за сенсація, якби в ранковій числі “Нью-Йорк Таймс”-у, в спортивній секції, з’явилося повідомлення: **ДЕТРОЙТ ПОБИВ РОЧЕСТЕР З РАХУНКОМ 30 до 20 ВАРЕНИКІВ!**

Стало заварюватися на сварку. Але помирила всіх райської вдачі Рая Куделя, що порадила на цей раз забути про горщики й бути тим, чим ми справді є: чарівними неземними істотами в нових елегантних строях, гідних якщо не королеви Єлизавети, то хоч принцеси Маргарети. А найкращою куховаркою неварених страв виявилась таки пані голова, Марія Квітковська. Саме їй належить геніяльна думка — оминати юшку, щоб не було калатання ложками.

Почуття були двоякі: одні раділи, що, нарешті, вже ми не мусимо ліпити вареники; інші журилися — з тієї самої причини.

Виступи вирішено обмежувати до п’яти хвилин, хоч напевно будуть такі, що не захочуть обмежитися. От, буває, сидить людина на бенкеті, десь за тридцятим столом, ніякої біди не передчуває — і раптом просять її до слова. Чи це, бува, не сон? Ні! Таки мусиш щось сказати, хоч і нема чого. Відмовляєшся, відпекуєшся, і, нарешті, починаєш, як годиться, традиційно:

“Високопреподобні отці й паніматки, вельмиповажані президенти, віце-президенти та їх заступники, достойні секретарі й касієри, високопатріотична молоде й відставне старше громадянство, пані й панове й усі інші” . . . А впорядник вже й каже тобі, що п’ять хвилин минуло. Лишається подякувати й сісти.

Коли все було узгіднено, почувся тривожний запит:

— Отже, буде формальний бенкет. А де ж ми візьмемо бойфрендів?!

— Та можна й без них! — Відповіла наша феміністка, котру можна побачити тільки в чоловічій товаристві.

Але організаційна референтка свої обов'язки знала:

— Оскільки тепер рівноправ'я, то наші друзі з ОДВУ мають відплатити нам за минуле: як вони мали ювілей, ми коло них робили свою конференцію, а тепер вони нехай десь біля нас крутяться. І хай тільки спробують не з'явитися!

— От чудова річ — те рівноправ'я! Нарешті я можу казати на кошене — стрижене, на чорне — біле, на місяць — сонце, і на день — ніч! Тепер ми маємо право сидіти при барі коло наших чоловіків і заважати їм залицятися до шинкарки; маємо право ходити не тільки в довгих штанах, а й у “гат-пентс”, без уваги на те, чи нам личить, чи ні.

— А я ті “гат-пентс” вже двадцять літ ношу, тільки в себе на городі, — призналась заступниця голови одного з відділів. — І мій чоловік, слава Богу, в тім мені не перечить. Каже, що я всіх горобців повідганяла, — і не треба ставити пугало.

Так, тепер справді настає рівноправ'я. Щоправда, покищо жінка ще не була не тільки президентом ЗСА, а навіть і головою УКК. Але тільки покищо. Дрижи, Добрянський! А крім того, жінки вже головують у гетьманців, в АБН, в жіночих організаціях! А також вони на всіх бенкетах керують голубцями й варениками.

Звичайно, так легко рівність не дається. За неї треба щодня змагатись. Поки ми мали тільки одне авто — що то було мороки!

— Я беру авто на збори Союзу!

— Але ж і в мене збори!

— Я скину тебе й поїду далі.

— Скинеш?! Що я тобі, лантух картоплі? А чого не я тебе?

— Бо я ліпше від тебе їду. Відомо, які з жінок водії . . .

— Це ти в “Рідерс Дайджесті” чи в “Лисі-Микиті” вичитав?

— Ні, сам додумався.

— Ти скільки “тикетів” цього року дістав?

— Тільки два.

— А я — жодного. То хто краще їде?

— Бо ти підплачуєш поліцаєві.

— Можеш і ти підплачувати.

— Як же ж він від мене не бере! Пам'ятаєш, раз я хотів йому п'ятку підсунути, а він мені ще кару підвищив. От ти говориш про рівність, а насправді використовуєш свої жіночі привілеї: усміхнешся до нього, очко зробиш — от він і візьме твої п'ять долярів!

— Що ти вигадуєш! Як я очко зроблю, то **він** мені п'ять долярів дасть, а не я йому!

— В кожному разі, ти напевне витратила більше грошей на викуп, ніж я на “тикети”.

— Ну і що ж? Тепер рівноправ'я: можу витратити свої гроші, на що бажаю. А от ти краще скажи: чого це ти, як ми вдвох їдемо, раз-у-раз мене лаєш? Та ще як: і дурепа, й ідіотка, ще й корова!

— Та хіба ж то я тебе? То ж тих водіїв, що поперед мене пхаються.

— Так наче вони тебе чують! А от я все те мушу вислуховувати й на своє конто приймати, бо всі твої компліменти --- в жіночій роді . . . Так наче тільки жінки погано їздять!

Отож, чоловіки нарікають, що ми експлуатуємо свої жіночі чари. Ніде правди діти, є серед нас чарівниці. Так, як у пісні співається:

Ой не ходи, Грицю,

Та й до УЗХ:

Зведуть молодиці

Тебе до гріха . . .

Котра молодиця

Чорні брови має,

Та чарівниця
Усі чари знає.

Одна з наших чарівниць, чорнобрива Наталка, уміє вичаровувати гроші з кишень на громадські фонди. Хочте знати як? От дзвонить вона до одного доктора:

— Пане докторцю, чи не хотіли б ви щось подарувати на сорокліття Золотого Хреста? А ми за те ваше ім'я в програмі на виднім місці видрукуємо!

— Я можу подарувати свою стару машину до свердління зубів.

— Щиро дякую, приймаємо! Може згодитися для чищення картоплі на салатку. А може ще щось і зелененьке?

— Ах ви, хитрунко! Добре, спеціально для вас зараз випишу чек на один доляр.

Через два дні дзвонить Наталка знов. До того самого доктора.

— Пане докторе, а як вашої дружини ім'я? Ми її теж у програмі зазначимо.

— Ну що ж, доведеться вам іще один доляр вислати за дружину. А звать її Антимонією.

Отакі то чари! Два доляри припливло, ще й машина до свердління зубів. Правда, ця історія мала трагікомічну кінцівку: друкарі попереплутували імена й одружували чоловіків із чужими жінками. Дружиною пана доктора зазначено не Антимонію, а Параску. Мабуть тепер отримує поздоровлення з нагоди нового шлюбу.

А то ще є в нас чарівниці скарбниці: пані Кукіз і Григорко вміють зачарувати касу так, що з неї ані копійки не випаде.

Але повернемось до авта. Приїхали ми додому; чоловік спинив мотор і сидить ані руш.

— Виходь уже, приїхали. Чого сидиш?

— Чекаю, щоб ти двері до гаражу відчинила. Тепер

же рівноправ'я. Я зачинив — ти відчини. А також готуйся завтра лагодити дахівку й чистити фільтри в ogrівнику.

Пішла жінка до приятельки пожалітись, а в тієї своїх клопотів вистачає: її муж запротестував, коли вона назвала його старим дурнем.

— Дурнем мене ти називати можеш — хочби й за те, що з тобою оженився; але не старим.

— Чому ні? Таж ти від мене на двадцять літ старший!

— На це я маю контраргументи: по-перше, коли ми побрались, я був від тебе старший лише на шість літ. А після того, як ти взялася за від'ємну математику, різниця доросла до двадцяти! По-друге — якщо я для тебе не був старий тоді, то не старий і тепер.

— Ти маєш рацію, — подумавши згодилась дружина. — Не варт розкривати таємниць, що ведуть до метричних даних. Називатиму тебе просто дурнем.

В останній час чоловіки пішли в протинаступ. Вони бажать також уживати гормонні креми, фарби, пудру, перуки та іншу косметику й камуфляж, а також віднімати собі роки. А хто їм, власне, боронить? Але вони йдуть ще далі. Один чоловік виставив такий аргумент: якщо жінку лікаря називають "пані докторова", то й чоловіка лікарки належиться титулувати "пан докторовий".

В модернім світі чоловіки успішно експериментують в куховарстві. Це навіть не важко.

— Я так само вмію відкривати консервні баньки, як і моя жінка. Зате вона тепер мие авто, про що я раніш і не мріяв. А пере в нас ні я, ні вона — а машина.

Проте, не скрізь доходить до щасливого порозуміння.

Одна пані, що свого собаку годувала, як чоловіка, а чоловіка — як собаку, отримала від нього останнє попередження:

— Слухай, Мотроно, може б ти перестала бігати по зборах та спекла якого вареника?!

— Вареники не печуть, а варять, — відповіла пані Мотря.

— Ну, то звари.

Мотрона не послухалась: ні спекла, ні зварила. Тож чоловік почав заходити до старомодної Єлисавети, де варенички й голубці не виводяться . . .

Залишки чоловічого абсолютизму дошкуляють нам не тільки в господарстві. Кривда починається вже з самого прізвища: принаймні половина жінок носять не своє прізвище, а чоловікове. Візьміть хоч би програму ювілейного бенкету, що її нам друкували **чоловіки**. Начебто з причин ощадности, вони замість наших прекрасних жіночих імен поставили тільки ініціали. В складі контрольної комісії УЗХ зазначено: М. Кукіз, А. Наконечна, М. Гром'як, В. Мушинська та А. Білий. Чуєте? Не Біла, а Білий! Як відгадати, що це — жінки?! Стороння особа може з такого списку уявити, що Золотий Хрест контролюється трьома чоловіками й двома жінками, тобто, чоловічою більшістю! А відносно тих, що мають закінчення на "ська" — загляньте в їхні документи — і там напевне побачите "ський". Але прогрес емансипації покладе цьому край. Надходять вістки, що пані Зелез змінює прізвище на Залізна, Маруся Попович — на Попівну; панство Рибакі порозумілись, що він залишиться Рибакон, а вона стане Рибкою; Марійка Гром'як перейменується на Блискавицю, Ірина Книш — на Паляницю, а Катерина Штуль — на Канапу. А голова УЗХ, пані Квітковська, заявила своєму чоловікові:

— Чого це ти вибрав собі жіноче псевдо? Подумаєш: Квітка-Квітковський! То я — Квітка, а ти вибери собі якийсь квіт чоловічого роду, наприклад, будяк . . .

Проте, назагал, українські жінки почувуються добре. То нічого, що за Золотим Хрестом уже сорок літ. Чим

більше, тим ліпше: золото з роками не марніє, а стає ще коштовнішим, а з ним і всі золоті членки, навіть і ті, кому ніколи сорок літ не стане. Ніщо не відбудеться без жінок, і на них починають взоруватись колишні володарі світу.

— Ага! А в нас он скільки письменниць! Теліга, Гуменна, Звичайна, Цегельська, Храплива, Журлива — і все то славні прізвища жіночого роду!

— А в нас є письменники, з прізвищами від жіночого роду: Бабій, Бабай і Бабовал!

— Але ми фондуємо щорічні літературні конкурси! А ви що фондуєте?

— Горілку при барі . . .

Отак ми передрачуємось із чоловіками для пікантної конкуренції. Треба сказати, що все ж ми з ними співпрацюємо, в наслідок чого з'явились і з'являються на світ наші діти. Серед чоловіків є почесні Лицарі Золотого Хреста, що возять услід за нами наші голубці й вареники. А найкращі лицарі — це Микола Кавка, наш заслужений інтеріор-декоратор, і Ярослав Варивода, що продукує нашу велику літературу: обіжники Золотого Хреста.

Емансипація досягла такого ступеня, що прийшов час дати чоловікам право дорадчого голосу на жіночих нарадах. Адже вони й так чекають під дверима на своїх жінок. Таку думку, від імени ОДВУ, подав нам на розгляд пан Генгало, за що був негайно підперезаний почесним фартушком.

Ну, а як з ім'ям Золотого Хреста? Може також на жіночий лад перейменувати? Ні, хай це славне, сонцясьяйне ім'я залишається. Нехай буде, як і раніш, **ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ** — із додатком: **“жіночого роду”**.

В цій гуморесці згадано багато знайомих імен. Тому, по-перше, я хочу вибачитись перед тими, що їх згадала — за те, що їх зачеплено; а тих, кого не згадано, прошу

вбачити за те, що їх обминула. По-друге, запевняю всіх, що тотожність із прізвищами актуально існуючих осіб — цілком випадкова, не відповідає дійсності і являється витвором моєї фантазії.

Нарешті — про наголовок цієї гуморески: НЕХАЙ ЖИВЕ РІЗНИЦЯ! Це, може, переклад “Вів ля діферанс?!” Нічого подібного! В перекладі на дотеперішню мову це означає: Нехай живе містоголова Золотого Хреста — Павлина Різник.

Як треба усміхатися

“УСМІХНИСЯ!”

“СМІЙСЯ, НЕ ВВАЖАЮЧИ НА ВСЕ!”

“ЧОГО СКИС?”

Такі гасла ми бачимо, читаємо, чуємо й відчуваємо щодня, скрізь і всюди. Усмінене лице — чи то була би вродлива панночка, чи семидесятилітня бабця, чи мала дитина — завжди всім довподоби. Набурмосених не люблять. Навіть вони самі себе не люблять. Натомість, на усмішку відповідають усмішкою, а часом ще й іншими приємними речами.

Хто ж не бажає, щоб до ного посміхнулись? Хто ж бо не прагне любови, приязні, симпатії, або хоч ілюзії цих почувань у формі приємної усмішки?! Отож, усмішка дуже важлива. Це — головна прикраса вашого обличчя, важливіша навіть від зачіски та фарби до уст. Хто усмішки природної не має, вживає штучну.

Особливо велике значення має усмішка для жінок. Коли нахмурений мужчина ще так-сяк може підійти під категорію “заклопотаних долею всесвіту інтелектуалів”, що їм часу бракне не тільки на усмішку, а навіть і на перевірку жінчиних витрат на капелюшки, то неусміхнена жінка ні до якої іншої категорії не надається, окрім когорти відьм із Лисої Гори.

Не хочете до таких належати? Усміхайтесь! Відьми

не усміхаються, вони тільки регочуться, коли їм весело. А ви всміхайтесь! Скрізь, завжди, при кожній okazії. Ось кілька прикладів до наслідування:

Як чарівно посміхалась Елеонора Рузвелт, танцюючи “сквер-денс”, даючи пікантні політичні інтерв’ю, і навіть розмовляючи із советськими ведмедями! І дарма, що її чоловік Френклін більш посміхався до своєї секретарки, чарівної Люсі . . .

Ну так, — скажете ви, — але ж то Рузвелт, а ми — звичайні сірі гороблички з Гемтремку. Уявіть собі, для Гемтремку правила ті самі, що й для Білого Дому . . .

Посміхається жінка до свого чоловіка, вималювавши хату після восьмигодинної праці на конвеєрі.

Не менш звабливо посміхається жінка до свого чоловіка, що повернувшись додому з канцелярії, вже встиг прибрати хату, збігати до крамниці, наварити їсти й подати жінці на канапу, щоб вона не пропустила своєї улюбленої програми на телевізорі. Він же й посуд поміє, і за це йому належить ще один солодкий усміх.

Посміхається секретарка до свого шефа — хоч характер усмішки тут залежить від багатьох специфічних обставин: чи шеф старий, чи молодий, товстий чи худий, високий чи присадкуватий, одружений чи вільний . . . А також від присутності сторонніх осіб. Як правило, старим, присадкувати і одруженим посміхаються щиріше.

Усміхається вдова на похоронах, не забувши підмалюватися для фотографії. Моя знайома з такої нагоди вперше за все життя зробила собі зачіску в перукарки . . . Всі присутні не могли нею налюбуватися, і сам покійник, якби воскрес, то з дива б знову вмер . . .

Навіть більше: намагається усміхатися жертва нещасливого випадку на вулиці, коли її фотографують всюдиущі репортери. Ануж потрапить до газети, а чого доброго ще й на телевізійні новини!

Ну, а ви?!

Певно ж, що й ви усміхаєтесь. Але чи вмієте? Ось вам кілька правил правильного всміхання.

1. Усміхатися не так легко, як ви думаєте. В цім ви переконаєтесь, прочитавши до кінця ці правила. Звичайне розсування уст у напрямку до вух чи в яким іншим напрямку ще не означає правильної усмішки і може часом більше пошкодити, ніж допомогти. Деяких артисток відкинули з Голлівуду саме за те, що вони не вміли усміхатись. Одну із них звільнили за невсміхання взагалі. Воґа уперто намагалася тримати монополію на тип невдоволеної вередухи, і злі язики пустили чутку, що в неї фальшиві зуби. Коли ж атристка відмовилась усмішкою спростувати “качку”, контракт був ліквідований. А відмовилась вона тому, що зуби в неї справді були штучні.

Отож, не будьте заповажними, а навпаки, весело всміхайтесь, навіть якщо ви справді маєте штучні зуби.

2. Не посміхайтесь **зависоко**: це робить зморшки навколо очей. Така усмішка, між іншим, була головною перешкодою на початку фільмової кар’єри Мерилін Монро, ще коли Мерилін була чорнявою. Посміхатися та ходити горизонтальною ходою (а не такою, як ходите ви) навчила її не мама, а вчителька драматичного мистецтва.

3. Не усміхайтесь **занизько**, бо це спричиняє подвійне, а то й потрійне підборіддя. Так сміялася Джуді Гарланд, і ви знаєте, що з неї потім зробилося. Всі стали казати, що вона стала товстухою, і навіть судові процеси не помогли. Суд постановив, що Джуді — не затовста, але люди з тим не погодились і не хотіли більш дивитись на її фільми. Так пропала кар’єра . . .

4. Не смійтеся **зашироко**, бо це розтягує уста аж

до вух. Бачили портрет “Мед”-а на однойменнім журналі? Щоб звузити уста, деякі жінки мусять підмальовувати тільки центр, а решту уст замасковувати пудрою.

5. Не відкривайте забагато верхні зуби. Крім небезпеки показати необачно зачеплену об зуби фарбу, це вам десть зморшки на переніссі. З усіх хибних усмішок ця — найнебажаніша.

6. Усміхайтесь багатообіцяльно, але очі зберігайте серйозні, щоб ваш співрозмовник не побачив у них гарантії. Ефект такої усмішки нагадує морозиво всередині гарячого печива, так звану “Запечену Аляску”. Це дуже пікантна страва для тих, що розуміють смак.

7. Не робіть кокетливої усмішки, коли не маєте наміру кокетувати. Така усмішка непотрібна в розмові з поштарем, кельнером чи вашою свекрухою. Прибережіть цю зброю для більш важливої нагоди й не вживайте там, де вона може спричинити небажані наслідки, хібащо ви тих наслідків бажаєте.

8. З усіх своїх усмішок зарезервуйте одну для святкової, спеціальної нагоди і не вживайте її щодня. В день свята вберіться в ту особливу усмішку, як у коштовне вбрання, додайте своє найкраще кришталеve намисто — і ви будете сенсацією вечора. Але тільки тоді, коли це буде нова усмішка, не та, що кожен день.

Якщо, прочитавши ці поради, ви побачите, що вони вам непотрібні, то ви справді **вмієте** сміятись, і хай вам від цього соняшно стане на душі. Тоді смійтесь собі на здоров'я без жодних пересторог. А якщо ви усміхаєтесь не так, то повправляйтесь перед люстром, щоб не стати в ще не старих літах веселим, зморшеним печеним яблучком.

З міркувань Хитрої Мавітри

Автентична розмова

— Ви ж ватчуйте взавтра гейму на телевізії: мій бойс із Пердю університі буде на Роз-бовлі.

— Обов'язково ватчуватиму. А який же його номер?

— О, він не футболіст; він буде в публіці.

Тепер не так

Танцюрист із ансамблю Вірського на інтерв'ю з американським журналістом:

— Я хочу дати пояснення до танцю про нові чоботи: майте на увазі, що колись люди на Україні жили дуже бідно, і як купували чоботи, то хібащо одну пару на трьох. Але то було дуже-дуже давно. Тепер зовсім не так...

— А як?

— Тепер — одна пара на десятих.

А з чим — то вже моя справа

— Ми з Устиною справді однолітки!

— Не може бути: їй же тільки тридцять із чимсь!

— Так і мені ж тільки тридцять із чимсь; а з чим — то вже моя справа.

Нічого

— Христинко, що тобі дала хрищена мама на день народження?

— Нічого.

— Зовсім нічого? Не може бути!

— Ну, не зовсім. Подарувала книжку. Але зате я отримала від інших справді добрі речі: транзистор, платівку "Роллінг Стоунс", африканське намисто і мод-годинника.

Різниця

— Яка різниця між українськими й англійськими журналами?

— Три місяці.

— Як так?

— Англійські журнали виходять місяць наперед, а українські на два місяці запізнюються.

Ідіома

— Як перекласти українською мовою

"Who's afraid of Virginia Woolf?" ,

— "Хто боїться Віри Вовк?"

Щоб не було підозри

— Що з тобою, Марійко? Тепер усі кидають курити, а ти почала. Відколи й чому?

— Відтоді, як мій чоловік побачив у нашій спальні недокурки. Оскільки мій чоловік не курить, я мусіла сказати, що то з моєї сигарети.

Пропорція

— Слухай, Наталко, скільки тобі років? — Питає подруга.

— Вісімнадцять.

— Як це може бути, коли торік тобі минуло дев'ятнадцять?! Ти ще не в такому віці, щоб віднімати роки. Нашо ти це робиш?

— Бо моїй мамі минулого року було тридцять шість, а тепер стало тридцять чотири, то я мушу тримати пропорцію.

Непристойність

До кабінету редактора студентського часопису заходить керівник відділу оголошень.

— Пане редакторе, я мушу відіслати назад оце оголошення, хоч воно і передплачене. Занадто вже непристойне.

Директор читає оголошення: “Шукаю симпатичного, інтелігентного студента для співмешкання в гарній, добре умебльованій квартирі.”

— Що ж тут непристойного?!

— Те, що оголошення подала дівчина.

На Союзівці

В листі до матері студентка курсів українознавства пише:

“Нема то як на Союзівці! Тут така краса: ліс, гори, пташки і квіти . . . І такі чудові пахощі! Особливо з кухні.”

А яке ви маєте виправдання?

Одна старша пані зустріла в книгарні знайому письменницю й привітала її так:

— Читала недавно вашу статтю. Ну ж і відчесали ви наших “тузів”! Що й казати, гострий язичок маєте!

— На те я письменниця. А яке виправдання маєте ви?

Участь бере Тарас Шевченко

15-й Відділ ОДВУ в місті Чікаго вивісив в українськiм ресторані "Параска" об'яву, що заповідала таке: "В святковій академії, що відбудеться наступної суботи, участь візьмуть ансамбль бандуристів ОДУМ-у під керівництвом Григорія Китастого, артистка-малярка М Гарасовська-Дачишин і Ганна Черiнь".

Один із присутніх прочитав об'яву і завважив:

— Це не відповідає дійсності. Я тількищо бачився із Ганною Черiнь, і вона сказала, що не може прибути на це свято.

— Це нічого не значить, — відповів один з організаторів, — буде зачитаний її вірш, — отже, вона бере участь.

Незадовго по тому з'явилось оголошення іншої організації про чергову імперзу, і в нiм було зазначено таке:

"В цiм святі будуть брати участь місцева оркестра, артистка-малярка М. Гарасовська-Дачишин, Тарас Шевченко і Леся Українка".

Не те саме

— Куме, чули ви, що Петрашукова Марійка одружується?

-- Та чув; що й казати, нездале дівчисько!

-- Чому?

— Ну, бо за американця заміж іде.

-- Чекайте, може ж він порядний чоловік?

— О, та він — першої кляси хлопець!

-- Звідки ви знаєте?

— Бо одружився з українкою!

Погляди

Прощаючись із гостем, господар дому каже:

— Дуже приємно було із вами подискутувати. Мені дуже подобаються ваші погляди!

— Мені теж, — додає господиня. — Особливо тоді, коли вони звернені на мене.

Осяги многоредакторної “Веселки”

З пояснення-словничка у “Веселці” за лютий місяць 1966:

1. Рояль — великий музичний інструмент, подібний до фортеп’яна.

За цим зразком можна було б так “пояснити” картоплю:

“Картопля — це велика бульба подібна до бараболі”.

2. Закаблук — counter.

Відповідно до цього пояснення, дитина може скласти примірно таке речення: “Я вибрав найкращий перстень, поклав його на закаблук і сказав продавцеві, що хочу це купити”.

Повільні темпи

— Чому це наш модерніст так мало пише?

— Бо поки знайде в англо-українському словнику потрібне слово, забуде всі ті, що досі познаходив.

З М І С Т

Баба Палажка в Америці	5
Радіомовлення	13
Через триста літ	19
Голова і ноги	26
На закупах	32
Казка про трьох дочок і трьох амбасадорів	37
Пан ситуація	41
Геніяльні діти	52
Ідьмо на коцюбі!	60
Гітлер - Сталін	66
Інспектор Мокрина	73
Нонсенсаційний анонс	84
Календарні проблеми	85
Як ту дитину назвати?	88
Оповідання звідти	91
Я і мої діти	95
Хитра Макітра	105
Долистувалися	111
Моє нове авто	118
Зачароване коло	128
Як розбив, то купив	133
Ультрамодерна муза	135
Хлопці, не женіться!	142
Не кажи "гоп!"	148
Репортаж про моє весілля	155
Рача трава	165
Наслідки літературної слави	171
Французька цюця	176
Українська муза на еміграції	186
Заморожування	197
Я ощадна	203
Три тітки	207
Андрію, Андрію...	217
Кожному своє	228
Свої люди	241
Додавання й віднімання	266
З листування редакції дитячого журналу "Волошка"	272
Ні вище, ні нижче, а якраз посередині	275
Штани	278
Спіймано на гарячім	284
Володар і раб Фльориди	290
Інтермедії	296
Нехай живе Різниця!	300
Як треба усміхатися	311
З міркувань Хитрої Макітри	315

